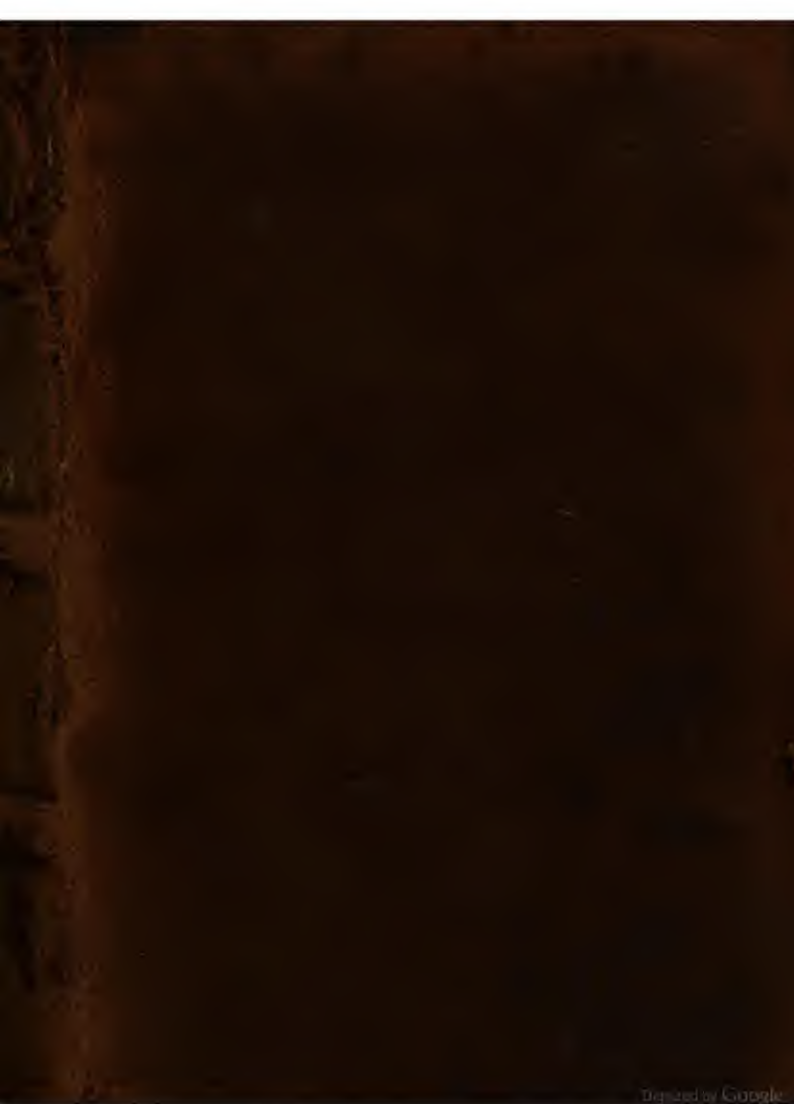

Digitized by Google

9
4-C
25

H. 5.
VI. 83
IX. 16

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

C. SVETONII TRANQVILLI

DE XII. CÆSARIBVS

LIBER VIII.

ISAACVS CASAVBONVS
iterum recensuit.

Accesserunt eiusdem Animaduersionum
APPENDICVLA.

ADDITI ETIAM SVNT
SVETONII LIBELLI DE
illustribus Grammaticis & de
claris Rhetoribus.

A. S. M. Magdalenę urbis

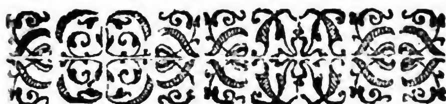
LVGDVNI,
Sumptibus PETRI RIGAVD, via Mercatoria, sub signo Fortunæ. 1621.

Digitized by Google

10. 8. G. 14

Digitized by Google

AMPLISS. VIRO PHILIPPO CANAIO, D. A FRAXINIS ET Monticulo, sanctioris Regij Consiliario, Germaniæ Exlegato, & in supremo Occitaniæ Senatu Præsidi.

IS. CASAVBONVS S. D.

Ibros Suetonij Tranquilli de XII. Cæsaribus, cursim relegi, Præses amplissime, per hos dies: simul spicas in iis pauculas legi annò inuisas nobis, cũ noua pumice expolitos ad te eos misimus. Quòd tunc ista nos fugerint, non mirabitur paullo quisquam index æquior. Nemo enim homo natus, tam sollicitè diligens vnquã fuit, qui in vbere

Digitized by Google

messe nullum relinqueret spicilegium: nemo unquam ita Lyncæus, qui, in hoc præsertim literarum genere, cuncta semel perviderет: Sed & posteriorem semper diem prioris esse magistrum, oraculum est, non dictum maiorum: naturæ ipsius, non hominum scitum. Taceo quod superior illa editio, properanda mihi necessariò potiùs quàm maturanda fuit. At esse tam pauca etiam nunc adiecta nobis, miraberis fortasse tu, qui plura his & grauiora potuisse addi, pro tua singulari eruditione, intelligis. Sed nos cùm hæc scribebamus, ita habebat occupatos atque exercitos Athenæi recensio; quam virorum doctissimorum hortatu suscepimus, vt alio mihi apud te patrono hoc tempore, quàm Athenæo, non sit opus. Is mihi scio, facilè à te impetrauerit, vt quo vultu priorem editionem suscepisti, eodem hanc quoque paruam tantisper digneris, dum augustior

ſtior alia tibi à nobis paratur. Feres igitur animo non iniquo, Canai decus noſtrum, extare in Monetæ filiarum ſacrario, hanc quoque licet exiguam & indicaturæ ſanè quàm tenuis, inſcriptam nomen tuum tabellam. Eſto ſummæ illius admirationes quàm eximia illa tua atque excellens virtus pridem mihi expreſſit, etiam iſtud cuicuimodi apud poſteros teſtimonium. Sic voueo, ſic ſpero: ſic meritum certè eſt tuum. Vale.

* * *

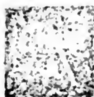
Digitized by Google

DE SVETONIO ET

EIVS SCRIPTIS, VETERVM auctorum testimonia & fragmenta quædam.

Lib. IIII. in Caligula, de ponte Caiano.

Auus. Suet.

VVM meum narrantem puer audiebam, caussam operis ab interiorib. aulicis proditam, quòd Trasyllus mathematicus anxio de successore Tiberio, & in verum nepotem proniori, affirmasset non magis Caium imperaturum, quàm per Baianum sinum equis discursurum.

Lib. VII. in Othone de pugna Bebriacensi.

Pater.

Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiæ decimæ legionis tribunus angusti clauius. Is mox referre crebrò solebat, &c.

Lib. VIII. in Domitiano de fisco Iudaico.

Adolescentiæ tempora.

Interfuisse me adolescentulum memini, cùm à procuratore frequentissimo concilio inspiceretur nonagenarius senex an circumsectus esset.

Lib. VI. in Nerone extremo.

Denique cùm post viginti annos dolescen

lescente me extitisset conditionis incertę qui se Neronem esse iactaret, tam fauorabile nomen eius apud Parthos fuit, vt vehementer adiutus, & vix redditus sit. *Apparet incidere natalem Suetonij in principia Vespasiani non longè certè abesse.*

Suidas.

Σουητώνιος ὁ Τράγκυλλος χρηματίσας, γραμματικὸς Ῥωμαῖος.

Plinius Bebeio Hispano, epist. lib. I.

Tranquillus contubernalis meus vult emere agellum, quem venditare amicus tuus dicitur. Rogo cures quanti æquum est, emat. Ita enim delectabit emisse: nam mala emptio semper ingrata est, eo maximè quod exprobrare stultitiam domino videtur. In hoc autem agello (si modo arriserit pretium) Tranquilli mei stomachum multa sollicitant, vicinitas vrbis, opportunitas viæ, mediocritas vllæ, modus ruris, qui auocet magis quam distringat. Scholasticis porro hominibus, vt hic est, sufficit abundè tantum sole, vt releuare caput, reficere oculos, reptare per limitem, vnáq; semita terras omnésque viticulas suas nosse, & numerare arbusculas possint. Hæc tibi exposui, quo magis scires quantum ille esse mihi, quan-

Digitized by Google

tum ego tibi debiturus, si prædiolum istud quod commendatur his dotibus, tam salubriter emerit, vt pœnitentiæ locum non relinquat. Vale.

Suet. epist. magister sub Adriano.

Ælius Spartianus in Adriani vita.

Septitio Claro præfecto prætorij, & Suetonio Tranquillo epistolarum magistro, multísque aliis, quòd apud Sabinam vxorem, iniussu eius, familiarius se tunc egerant, quàm reuerentia domus aulicæ postulabat, successores dedit.

C. *Plinius Tranquillo suo S. Epist* 111.

Tribunatus mil. Suet.

Facis pro cætera reuerentia quam mihi præstas, quòd tam solicitè petis vt tribunatum quem à Neratio Marcello, clarissimo viro impetraui tibi, in Cæsennium Syluanum propinquum tuum transferam. Mihi autem, sicut iucundissimum, ipsum te tribunum, ita non minùs gratum, alium per te videre, neque enim esse congruens arbitror, quem augere honoribus cupias, huic pietatis titulos inuidere, qui sunt omnibus honoribus pulchriores. Video etiam, cùm sit egregium & mereri beneficia, & dare, vtramque te laudem simul assecuturum, si quod ipse meruisti aliis tribuas. Præterea intelligo mihi quoque glorię fore, si ex hoc tuo facto nó fuerit ignotum amicos meos non

genere

genere tantum tribunatus posse, verum etiam dare. Quare ego verò honestissimę voluntati tuæ pareo, neque enim adhuc nomen in numeros relatum est: idcóque liberum est nobis Syluanum in locum tuum subdere: cui cupio tam gratum esse munus tuum quàm tibi meum est. Vale.

Plin. lib. X. Epist. ad Traianum.

Suetonium Tranquillũ, probissimum, honestissimum, eruditissimum virum, & mores eius, secutus & studia iam pridem, domine, in contubernium assumpsi: tantóque magis diligere cœpi, quanto hunc propius inspexi. Huic ius trium liberorum necessarium faciunt duæ caussæ. Nam & iudicia amicorum promeretur, & parum fœlix matrimonium expertus est: impetrandúmque à tua bonitate per nos habet, quod illi fortunæ malignitas denegauit. Scio domine, quantum beneficium petam, quod peto à te, cuius in omnibus desideriis meis plenissimam indulgentiam experior. Potes enim colligere quantopere cupiam, quod non rogarem absens, si mediocriter peterem. *Ἀτεκνία. Suet.*

Traianus Plinio S.

Quam parcè hæc beneficia tribuam vtique, mi Secunde charissime, hæret tibi, cum etiam in Senatu affirmare so-

Digitized by Google

Ius triũ liberorũ. leam, non excessisse me numerum quem apud amplissimum ordinem suffecturum mihi professus, sum: tuo tamen desiderio subscripsit, & vt scias dedisse me ius triũ liberorum Suetonio Tranquillo ea conditione qua assueui, referri in commentarios meos iussi.

C. Plin. Tranquilo suo S. Epist. lib. 1.

Religio Suet. Scribis te perterritum somnio, vereri ne quid aduersi in actione patiaris: rogas vt dilationem petam, & pauculos dies, certè proximum excusem. difficile est sed experiar.

Καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν.

Refert tamẽ, euentura soleas an contraria somniare. Mihi reputãti somnium meum, istud quod times tu, egregiam actionem portẽdere videtur. Susceperam caussam Iulij Pastoris, quum mihi quiescenti visa est socrus mea aduoluta genibus, ne agerem obsecrare. Et eram acturus adolescentulus adhuc: eram in quadruplici iudicio: eram contra potentissimos ciuitatis, atque etiam Cæsaris amicos: quæ singula excutere mentem mihi post tam triste somnium poterant. Egi tamen λογισάμενος illud,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμμύναθαι περὶ πάτρος.

Nam

Nam mihi patria, & si quid charius patria, fides videbatur. Prosperè cessit: atque ideò illa actio mihi aures hominum, illa ianuam famæ patefecit: proinde despice an tu quoque sub hoc exemplo somnium istud in bonũ vertas: aut si tutius putas, illud cautissimi cuiusque præceptum. Quod dubitas ne feceris, id ipsum rescribe. Ego aliquam stropham inueniam, agámque causam tuam, vt ipsam agere cùm tu voles, possis. Est enim sanè alia ratio tua, alia mea fuit, nam iudicium centumuirale differri nullo modo, istud ægrè quidem, sed tamen potest. Vale.

C. Plin. Tranquillo suo S. Epist. lib. IX. *Plin consilium petit à Suet.*

Explica æstum meum, audio me male legere duntaxat versus: orationes enim commodius, sed tantò minus versus. Cogito ergo, recitaturus familiaribus amicis, experiri libertum meum. Hoc quoque familiare, quod elegi non bene, sed melius scio lecturum: si tamẽ non fuerit perturbatus: est enim tam nouus lector, quàm ego poëta. Ipse nescio quid illo legente interim faciam, sedeam defixus & mutus, & similis otioso? an (vt quidam) quæ pronuntiabit murmure, oculis, manu persequar? Sed puto me non minus malè saltare quàm legere. Iterum dicam, expli

explica æstum meum, veréque rescribe num sit melius pessimè legere quàm ista vel non facere, vel facere. Vale.

Idem eidem lib. v.

Suet. contatio in edendis suis.

Libera tandem hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua communibus amicis spoponderunt: appellantur quotidie & flagitantur, ac iam periculum est ne cogantur ad exhibendum formulam accipere. Sum & ipse in edendo hæsitator, tu mora tamen meam quoque cunctationem tarditatémque vicisti. Proinde aut rumpe iam moras, aut caue ne eosdem illos libellos quos tibi hendecasyllabi nostri blanditiis elicere non possunt, conuitio scazontes extorqueant. Perfectum opus absolutúmque est, nec iam splendescit luna, sed atteritur. Patere me videre titulum tuum, patere audire, describi, legi, vænire volamina Tranquilli mei. Æquum est nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te voluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. Vale.

Suida.

Catalogus librorum S.

Τράγκυλλος ὁ Σουητώνιος χρηματίσας γραμματικὸς Ῥωμαῖος. ἔγραψε περὶ τῶν παρ᾽ ἕλλησι παιδιῶν βιβλίον ά. περὶ τῶν παρὰ Ῥωμαίοις θεωρίων

κῶν καὶ ἀγώνων βιβλία β. περὶ τοῦ κατὰ Ῥω-
μαίους ἐνιαυτοῦ, βιβλίον α. περὶ τῶν ἐν τοῖς βι-
βλίοις σημείων α. περὶ τῆς Κικέρωνος πολιτείας
α. ἀντιλέγει δὲ τῷ Διδύμῳ περὶ ὀνομάτων κυ-
ρίων καὶ ἰδεῶν ἐσθημάτων καὶ ὑποδημάτων, καὶ
τῶν ἄλλων οἷς τις ἀμφιέννυται περὶ δυσφήμων
λέξεων, ἤτοι βλασφημιῶν, καὶ πόθεν ἑκάστη. περὶ
Ῥώμης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ νομίμων καὶ ἠθῶν βιβλία
β. Συγγενικὸν Καισάρων. περιέχει δὲ καὶ βίους καὶ
διαδοχὰς αὐτῶν ἀπὸ Ἰουλίου ἕως Δομιτιανοῦ, βι-
βλία η. στέμμα Ῥωμαίων ἀνδρῶν ἐπισήμων.

Ausonius de XII. Cæsaribus per Suetonium Tranquillum scriptis.

Cæsarios proceres, in quorum regna secundis
Consulibus dudum Romana potentia cessit
Accipe bissenos, sua quemque monastica signant,
Quorum per plenam seriem Suetonius olim,
Nomina, res gestas, vitámque obitúmque peregit.

Elogia operis De XII. Cæsaribus.

Ioannes Saresberiensis Policratico, siue de nugis curialium, lib. VIII. *cap.* XVIII.

Hæc quidem possunt & apud alios historicos inueniri diffusius, qui tyrannorum atrocitates & exitus miseros plenius scri

scribunt. Quæ si quis diligentius recenseri voluerit, legat ea quæ Trogus Pompeius, Iosephus, Egesippus, Q. Curtius, Cornelius Tacitus, T.Liuius, Serenus, & Suetonius Tranquillus, & alij historici quos enumerare longum est, suis comprehenderunt historiis.

Flauius Vopiscus Syracusius.

Minusculos tyrannos scio plerósque tacuisse, aut breuiter prætериisse. Nam & Suetonius Tranquillus emēdatissimus & candidissimus scriptor, Antonium & Vindicem tacuit: contentus eo, quod eos cursim perstrinxerat.

Mox.

Et de Suetonio non miramur cui familiare fuit amare breuitatem.

Idem Vopiscus in Probo.

Et mihi quidem id animi fuit, non vt Salustios, Liuios, Tacitos, Trogos, atque omnes disertissimos imitarer viros in vita principum & temporibus disserendis: sed Marium Maximum, Suetoniū Tranquillum, Fabium Marcellinum, Gargillium Martialem, Iulium Capitolinum, Ælium Lampridium, cæteróśque qui hæc & talia non tam disertè, quàm verè memoriæ tradiderunt.

Iulius

Iulius Capitolinus in Maximo & Balbino.

Sed priusquam de actib. eorum loquar, placet aliqua dicere de moribus atque genere. Non eo modo quo Iunius Cordus est prosecutus omnia, sed illo quo Suetonius Tranquillus & Valerius Marcellus.

Sidonius Apollinaris Epist. lib. IX. Epist. XIV.

Nam si omittantur quæ de titulis dictatoris inuicti scripta Patauinis sunt voluminibus, quis opera Suetonij, quis Iuuenci Martialis historiam, quisve ad extremum Balbi ephemeridem fando adæquauerit?

Tertullianus De anima.

Sed & Neronem Suetonius, & Thrasymedem Theopompus negant vnquam somniasse: nisi vix Neronem in vltimo exitu post pauores suos.

Seruius in Æneid. lib. VIII.

Naturaliter enim Augustus igneos oculos habuisse dicitur, adeò vt quidam eques Romanus interrogatus ab eo cur se viso verteret faciem, dixerit: Quia fulmen oculorum tuorum ferre non possum: sicut ait Suetonius.

Osorius lib. VI. cap. VII.

C. Iulius Cæsar, qui postea imperauit, cum L. Bibulo consul factus. Decreta est ei Gal

ei Gallia Transalpina & Cisalpina & Illyricum, cum legionibus decem in quinquennium datis: Galliam comatam postea senatus adiecit. Hanc historiam Suetonius Tranquillus plenissimè explicuit: cuius nos competentes portiunculas decerpsimus, *totidem verbis habentur ista apud Paulum Diaconum.*

De vita Cæsaris, nõ de bello Gall.

Ausonius Paulino.

His longè iucundissimum poëma subdideras quod de tribus Suetonij libris quos ille de Regibus dedit, in epitomen coëgisti tanta elegantia, solus vt mihi videare assecutus quod cõtra naturam est, breuitas vt obscura non esset. In his versibus ego ista cognoui.

de Regibus liber.

Europámq; Asiámq; duo vel maxima terræ
Mẽbra quib. Lybiã dubiè Sallustius addit,
Europæ adiunctam: possit quum tertia dici.
Regnatas multis, quos fama oblitterat: & quos
Barbara Romanæ nõ tradũt nomina linguæ.
Illibanum, Numidámque Auelim, Parthúmque Vonomen,
Et Caranum, Pellæa dedit qui nomina regum,
Quique magos docuit mysteria vana Nechepsi,
Et qui regnauit sine nomine mox Seostris.

Prisci-

Priscianus lib. VI.

Quod tamen comprobat etiam Suetonius, diuersos ponens vsus in libro qui est de institutione officiorum. *De institutione officioru liber.*

Idem lib. VIII.

Suetonius autem passiuè protulit in quarto prætorum: Lætoria quæ vetat *libri*, minorem annis xxv. stipulari. *Pretoru liber.*

Idem lib. XVIII.

Suetonius in iiij. prætorum. Minor xxv. ann. stipulari non potest, passiuè dixit.

Idem lib. VII.

Suetonius in viij. prætorum. Fasti dies sunt, in quibus ius fatur, id est dicitur, vt nefasti, in quibus non dicitur. *De ludis & spectaculis liber, aut lib. varij.*

A. Gellius lib. IX. *cap.* VII.

Sed de fidibus rarius dictu & mirabilius est, quam rem & alij docti viri & Suetonius etiam Tranquillus in libro ludicræ historiæ primo satis compertam esse, satisque super ea constare affirmat; neruias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias sonare.

Tertulianus de spectaculis.

Et quibus idolis ludos constituerunt, positum est apud Suetonium Tranquillum, vel à quibus Tranquillus accepit.

Digitized by Google

Ioannes Tzetzes Historici Chiliade, VI.

Τράγκυλλος σουητώνιος ἐν παιδιαῖς ἑλλήνων.
Πολλὰς μὲν ἄλλας παιδιὰς καὶ συμποσίων λέγει.
Ὧν συμποσίων μία μὲν ἡ ἐωλοκρασία:
Ἑτέρα δὲ ὁ κότταβος, ὁμοῦ καὶ ἡ λατάγη.
Οἱ νέοι γὰρ κωμάζοντες τόποις ἀφωρισμένοις,
Περὶ ἑσπέραν τὰς χοὰς καὶ τοὺς βίκους τιθέντες
Ἕκαστος ἀνδριζόμενος, ἔπινε τὸν οἰκεῖον.
Ὃς δὲ πιεῖν οὐκ ἴσχυσε τὴν ἑαυτοῦ χοέα,
Περιεχεῖτο ἔωθεν, τῶν συμποτῶν γελώντων.
Τοῦτ' ἐωλοκρασία μέν. τὸν κότταβον δὲ μάθε.
Τῷ συμποσίῳ ἵστατο ζυγὸς καὶ λεκανίσκαι,
Παρ' ἑκατέρω τοῦ ζυγοῦ κάτωθεν τῶν πλαστίγγων.
Αἱ λεκανίσκαι μέσον γε εἶχον ἀνδριαντίσκους,
Ἀνδριαντίσκους, οὓς μανᾶς ὠνόμαζον οἱ τότε (μα,
Οἱ κωμασταί. πληροῦντες οὖν οἴνου τὸ τούτου στό-
(Ὁ λάταξ καὶ λατάγη δέ, ἤγουν ὑγρὸν καὶ ῥῦσις.)
Τοῦτο ἀπεκοτταβίζον εἰς μίαν τῶν πλαστίγγων
Τοῦτ στιν, ἐξετίνασσον, ἀπέπτυον ἐκεῖνο.
Κότταβον, καὶ τὸ ὄργανον ἅπαν ἐκάλουν τοῦτο.
Ἂν οὖν ἡ πλάστιγξ τῇ φορᾷ κατέρρεψε τοῦ οἴνου,
Καὶ τὴν μανᾶν εἰς κεφαλὴν ἤχησε κεκρουκυῖα,
Ὁ κωμαστὴς συγκωμασταῖς ἐδόκει τῶν γενναίων.
Εἰ δ' οὔ, πολὺν ἐλάμβανεν, ὡς ἀσθενής, τὸν γέλων

Seruius in III. Georgicorum.

Apud maiores Theatri gradus tantum fuerunt: nam ſcena de ligno tantum ad tempus fiebat, vnde hodieque permanſit conſuetudo, vt componantur pegmata à

ludo

ludorum theatralium editoribus. Scena autem quæ fiebat aut versilis erat, aut ductilis. Versilis tunc erat, cùm subitò tota machinis quibusdam conuertebatur, & aliam picturæ faciem ostendebat. Ductilis tunc cùm tractis tabulatis hac atque illac species picturæ nudabatur interrior. Vnde peritè vtrumque tetigit, dicens, *versis discedat frontibus*: singula singulis complectens sermonibus. Quod Varro & Suetonius commemorant.

Idem in v. Æneidos.

Vt ait Suatonius Tranquillus, Lusus ipse quem vulgò pyrrhicam appellant, Troia vocatur: cuius originem expressit in libro de puerorum lucibus.

Diomedes lib. III.

Primis temporibus, vt asserit Trãquillus, omnia quæ in scena versantur, in comœdia agebantur. Nam & pantomimus & choraules in comœdia canebant.

Seruius in Eglogam. III.

Hirqui autem sunt oculorum anguli, secundum Suetonium Tranquillum, in vitiis corporalibus. *De vitiis corporalib, liber,*

Nam hirci sunt oculorum anguli, secundum Suetonium, &c.

Seruius in VIII. *Æneid.*

De re vestiaria liber.

Suetonius in lib. de genere vestium dicit tria esse genera trabearum. Vnum diis sacratum, quod est tantum de purpura. Aliud regum, quod est purpureum, habet tamen album aliquid. Tertium augurale, de purpura & cocco.

Idem in eodem.

De rebus variis liber.

Suetonius Tranquillus de rebus variis, Præpositiones (inquit) omnes omnino sunt duodequadraginta, qui numerus inter omnes criticos grammaticos profecto conuenit.

Sosipater Charisius lib. II.

Suetonius Tranquillus prouerbium putat dici debere quod ante, vt aduerbium quod post verbum appellatio nonnunquam ponatur.

Auctor Etymologici magni.

De vocibus ominosis.

Ἀρχολίπαρος, ὀλιπαρῶν ἵνα ἀρχῆς τύχῃ ἢ ἐκ τοῦ ἄρχειν λιπαινόμενος, οὕτω Τράγκυλλος περὶ βλασφημιῶν.

D. Hieronymus in præfatione Catalogi scriptorum Ecclesiasticorum.

Hortaris Dexter, vt Tranquillum sequens

quens, Ecclesiasticos scriptores in ordinem digeram: & quod ille in enumerandis litterarum viris fecit illustribus, ego in nostris faciam.

Sunt libri de grãmaticis & rhetoribus.

Iosephus Scaliger Commentariis in Culicem Virgilij.

Suetonius Tranquillus in vita Lucani quæ adhuc formis excusa non est, ait Lucanum inter æqualium suorum plausus: cũ magno successu aut fauore poëma sali quod à se cõpositum recitasse, vt ostenderet, quanto iunior quàm Virgilius, poëticam attigisset, exultabundum dixisse.

Quantum mihi restat ad Culicem?

Censorinus De natali die.

Incerta.

Annum vertentem Romæ Licinius quidem Mater & postea Fenestella statim ab initio duodecim mensium fuisse scripserunt, sed magis Iunio Gracchano, & Fuluio Varroni, & Suetonio aliisque credendum, qui decem mẽsium putauerunt fuisse, vt tunc Albanis erat, vnde orti Romani.

A. Gellius lib. XV. cap. IV.

Eundem Bassum Suetonius Tranquillus præpositum esse à M. Antonio prouiniciis Orientalibus, Parthósque in Syriam introrumpentis tribus ab eo prælis; cusos scribit, cúmque primum omnium

Parthis triumphasse, & morte obita publico funere sepultum esse.

Seruius in Eclogam. III.

Dicta vlna ἀπὸ τῶν ὠλενῶν, id est à brachiis. Vnde & λευκώλενος Ἥρη. Lieet Suetonius vnum cubitum velit esse tantummodò.

Idem in III. *Georgicorum.*

Errat Ser. néq; ex fide recitat uentem Suet.

Quod autem ait, *Victorisque arma Quirini*, non est contrarium: nam, vt etiam in primo Æneidos diximus, Suetonius Trãquillus hoc de Augusto commemorat, quodam tempore tres partes populi consentiente senatu, obtulisse ei tria nomina Quirini, Augusti, Cæsaris. Ille ne vnum eligendo alias offenderet partes, primò Quirinus est dictus: inde Cæsar: post in nomine permansit Augusti.

Isidorus Orig. lib. XVIII.

Tranquillus autem triumphum Latine potius appellatum, quòd is qui triumphans vrbem ingrederetur, tripartito iudicio honoraretur.

In lib. eodem.

Tranquillus autem dicit: Dum cuiusdam gladiatoris in ludum emissi gladius curuatus fuisset ex acie recta, procurrit vnus ad eum corrigendum, túmq; à pugnante responsum est, sic pugnabo: inde ficæ

ficæ nomen datum eſt.

Commentator vetus Horatij ad carmen de arte poëtica.

Scriptor, librarius, bibliopola, vt veteres dicebant, quod & Tranquillus affirmat.

Suidus.

Ἀσσάρια, ὀβολοί. Νούμμας ὁ πρῶτος βασιλεὺς μετὰ Ῥωμύλον Ῥωμαίων γεγονὼς ἀπὸ σιδήρου καὶ χαλκοῦ πεποιημένα (νομίσματα) πρῶτος ἐχαρίσατο Ῥωμαίοις. τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων διὰ σκυτίνων καὶ ὀστρακίνων τὴν χρείαν πληρούντων, ἅπερ ὠνόμασεν ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόματος νουμμία, ὥς φησι Τράγκυλλος.

Seruius IV. *Georg.*

Corycos enim ciuitas eſt Ciciliæ, in qua antrum illud famoſum penè ab omnibus celebratum. Et per tranſitum tangit hiſtoriam memoratam à Suetonio. Pompeius enim victus, piratis Cilicibus partim ibidem, partim in Græcia, partim in Calabria agros donauit.

Idem in VI. *Æneidos.*

Quod autem dicit verum eſt. Nam & Suetonius ait in vita Cæſaris, reſponſa eſſe data per totum orbem, naſci inuictum imperatorem.

Digitized by Google

Idem in Æneidos. XII.

Homo rebellis dicitur: res ipsa rebellio non rebellatio: sic Suetonius.

Paulus Orosius lib. VII.

Itaque T. Imperator ab exercitu pronuntiatus, templum in Hierosolimis incendit ac diruit: quod à die conditionis primæ vsque ad diem euersionis vltimæ, manserat annis MCII. Muros vrbis vniuersos solo adæquauit. DC. millia Iudæorum eo bello interfecta, Cornelius & Suetonius referunt.

Isidorus Originum lib. VIII.

Poetæ vnde sint dicti, sic ait Tranquillus: Cùm primùm homines exuta feritate rationem vitæ habere cepissent, séque ac duos suos nosse, cultum modicum ac sermonem necessarium commenti sibi vtriusque magnificentiam ad religionem deorum suorum excogitauerunt. Igitur vt templa illis domibus pulchriora, & simulacra corporibus ampliora faciebant: ita eloquio quasi augustiore honorandos putauerunt, laudésque eorum & verbis illustrioribus & iucundioribus numeris extulerunt. Id genus quia forma quadam efficitur, quæ ποιότης dicitur, poëma vocitatum est, eiusque fictores poëtæ.

Diomedes lib. I.

Inchoaui

Inchoaui ab inchoo. Sic dicendum putat Iulius Modestus, quia sit compositum à chao, initio rerum. At Verrius & Flaccus in postrema syllaba aspirandum probauerunt *cohum* enim apud veteres mundum significat. Inde tractum *in choare*. Tranquillus quoque his assentiens libello suo plenissimè *ædem inchoatam* ita disseruit.

CONSPECTVS

LIBRORVM VIII.

C. SVETONII TRANQVILLI DE XII. CAESARIBVS.

Liber primus

C. IVLIVS CÆSAR.

Digitized by Google

In

nes

Digitized by Google

Liber secundus.

CÆSAR AVGVSTVS.

Bellum

Via

Digitized by Google

Bellica

Digitized by Google

Liber tertius.

TIBERIVS NERO CÆSAR.

Digitized by Google

Digitized by Google

Versi

Cali

Digitized by Google

Conspi

Liber quintus.

TIBERIVS CLAVDIVS CAESAR.

Imperio

Digitized by Google

for

Testa

Liber sextus.
NERO CÆSAR.

De

Galbæ

Digitized by Google

SER. SVLPITIVS GALBA.

Digitized by Google

M. SALVIVS OTHO.

Digitized by Google

A. VITELLIVS.

Liber Octauus.

T. FLAVIVS VESPASIANVS.

Præsi

Digitized by Google

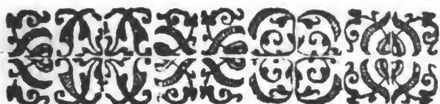
T. FLAVIVS VESPASIANVS.

Susce

T. FLAVIVS DOMITIANVS.

NOMINA AVCTORVM QVI A SVETONIO
In hoc opere laudantur.

h C. SVE

C. SVETONII TRANQVILLI DE XII. CAESARIBVS Liber primus.

DIVVS IVLIVS CAESAR.

IVLIVS CAESRR DIVVS, 1
annum agens ſextumdeci- A.V.C.
mũ patrẽ amiſit: ſequenti- DCLXX.
búſque conſulibus flamen Dialis diſtinatus, dimiſſa Coſſutia, quæ familia equeſtri, ſed admodum diues, prætextato deſpõſata fuerat, Corneliam Cinnæ quater conſulis filiam duxit vxorem: ex qua illi mox Iulia nata eſt: neque vt repudiaret compelli à Dictatore Sulla vllo modo potuit. Quare & ſacerdotio, & vxoris dote, & gẽtilitiis hereditatibus multatus, diuerſarum partium habebatur: vt etiam diſcedere è medio, & quamquam morbo quartanæ aggrauante, propè per ſingulas noctes commutare latebras cogeretur, ſéque abinquiſitoribus pecunia redi-

Digitized by Google

mere donec per virgines Vestales, pérque Mamercum Æmilium & Aurelium Cottam, propinquos & affines suos, veniam impetrauit. Satis constat, Sullam, cùm deprecantibus amicissimis & ornatissimis viris aliquandiu denegasset, atque illi pertinaciter contenderent, expugnatum tandem proclamasse (siue diuinitus, siue aliqua cõiectura) *Vincerent, ac sibi haberẽt: dummodo scirent, eũ, quem incolumen tantopere cuperent, quandoque optimatium partibus, quas secum simul defendissent, exitio futurũ: nam Cæsari mul-*
2 *tos Marios inesse.* Stipendia prima in Asia fecit, M. Thermi Prætoris contubernio: à quo ad arcessendam classem in Bithyniam missus, desedit apud Nicomedem, non sine rumore prostratæ regi pudicitiæ: quem rumorem auxit, intra paucos rursus dies repetita Bithynia, per caussam exigendæ pecuniæ quæ deberetur cuidam libertino clienti suo. Reliqua militia, secundiore fama fuit: & à Thermo in expugnatione Mitylenarum
3 corona ciuica donatus est. Meruit &
DCLXXVI sub Seruilio Isaurico in Cilicia sed breui tempore. Nam Sullæ morte comperta, simul spe nouæ dissensionis, quæ per M. Lepidum mouebatur, Romam propere

perè rediit. Et Lepidi quidem ſocietate,
quamquam magnis conditionibus in-
uitaretur, abſtinuit: cùm ingenio eius
diffiſus, tum occaſioni, quam minorem
opinione offenderat. Cæterùm com- 4
poſita ſeditione ciuili, Cornelium Dola-
bellam, conſularem & triumphalem vi-
rum, repetundarum poſtulauit: abſolu-
tóque Rhodum ſecedere ſtatuit, & ad
declinandam inuidiam, & vt per otium
ac requiem Apollonio Molonis clariſſi-
mo tunc dicendi magiſtro operam da-
ret. Huc dum hibernis iam mẽſibus tra-
iicit, circa Pharmacuſam inſulam à præ-
donibus captus eſt: manſítque apud eos
non ſine ſumma indignatione propè
quadraginta dies, cum vno medico &
cubiculariis duobus. Nam comites ſer-
uóſque cæteros initio ſtatim ad expe-
diendas pecunias, quibus redimeretur,
dimiſerat. Numeratis deinde quinqua-
ginta talentis expoſitus in litore, non
diſtulit quin è veſtigio claſſe deducta
perſequeretur abeuntes: ac redactos in
poteſtatem, ſupplicio, quod illis ſæpe
minatus inter locum fuerat, afficeret.
Vaſtante regiones proximas Mithrida-
te, ne deſidere in diſcrimine ſociorum
videretur, ab Rhodo, quò pertenderat,

Digitized by Google

transiit in Asiam: auxiliísque contractis, & præfecto regis prouincia expulso, nutãtes ac dubias ciuitates retinuit in fide.

5 TRIBVNATV militum, qui primus Romã reuerso per suffragia populi honor obtigit, auctores restituendæ tribunitiæ potestatis, cuius vim Sulla diminuerat, enixissimè iuuit. L. etiam Cinnæ, vxoris fratri, & qui cum eo ciuili discordia Lepidum secuti, post necem cõsulis ad Sertorium confugerant, reditum in ciuitatem rogatione Plotia confecit: habuítque & ipse super ea re concionem.

6 Quæstor Iuliam amitam, vxorémque Corneliam, defunctas laudauit è more pro Rostris. Et in amitæ quidem laudatione, de eius ac patris sui vtraque origine sic refert, *Amita mea Iulia maternum genus ab regibus ortum, paternũ cum Diis immortalibus coniunctum est. Nã ab Anco Marcio sũt Marcij Reges, quo nomine fuit mater: à Venere Iulij, cuius gentis familia est nostra. Est ergo in genere & sãctitas regum, qui plurimùm inter homines pollent: & caremonia Deorum, quorum ipsi in potestate sunt reges.* In Corneliæ autem locum Pompeiam duxit, Q. Pompeij filiam. L. Sullæ neptem: cum qua deinde diuortium fecit: adulteratam opinatus

natus

natus à P. Clodio: quem inter publicas cærimonias penetrasse ad eam muliebri veste tam constans fama erat, vt senatus quæstionem de pollutis sacris decreuerit. Quæstori vlterior Hispania obuenit: vbi cùm mandato prætoris iure dicundo conuentus circumiret, Gadeísque venisset, animaduersa apud Herculis templum Magni Alexandri imagine, ingemuit: & quasi pertæsus ignauiam suam, quòd nihil dum à se memorabile actum esset in ætate qua iam Alexander orbem terrarum subegisset, missionem continuo efflagitauit, ad captandas quàm primùm maiorem rerum occasiones in vrbe. Etiam confusum eum somnio proximæ noctis (nam visus erat per quietem matri stuprum intulisse) coniectores ad amplissimam spem incitauerunt, arbitrium orbis terrarum portendi interpretantes: *quando mater, quam subiectam sibi vidisset, non alia esset quàm terra, quæ omnium parens haberetur.* A.V.C. DCLXXVI.

8 Decedens ergo ante tempus, colonias Latinas de petenda ciuitate agitantes adiit: & ad audendum aliquid concitasset, nisi Coss. conscriptas in Ciliciam legiones paullisper ob idipsum retinuissent: nec eo secius maiora mox in vrbe

9 molitus est. Siquidem ante paucos dies
A V. C. quàm ædilitatem iniret, venit in suspi-
DCLXXX cionem conspirasse cum M.Crasso con-
VIII. sulari, item P.Sulla & A.Vtronio, post designationem cõsulatus, ambitus condemnatis, vt principio anni senatum adorirentur: & trucidatis quos placitum esset, dictaturam Crassus inuaderet, ipse ab eo magister equitum diceretur, constitutáque ad arbitrium rep. Sullæ & A. Vtronio cõsulatus restitueretur. Meminerunt huius coniurationis Tanusius Geminus in historia, M.Bibulus in edictis, C.Curio pater in orationibus. De hac significare videtur & Cicero in quadam ad Axium epistola, referens, *Cæsarem in consulatu confirmasse regnũ de quo Ædilis cogitarat.* Tanusius adiicit, Crassum, pœnitentia vel metu, diem cædi destinatum non obiisse, & iccirco ne Cæsarem quidem signum quod ab eo dari conuenerat, dedisse. Conuenisse autem Curio ait, vt togam de humero deiiceret. Idem Curio, sed & M.Actorius Naso, auctores sunt, conspirasse eum etiam cum Cn.Pisone adolescente: cui ob suspicionem vrbanæ coniurationis prouincia Hispania vltrò extra ordinem data sit: pactúmque, vt simul foris ille, ipso

Romæ,

Romæ, ad res nouas consurgerent, per
Lambranos & Transpadanos destitutũ
vtriusque consilium morte Pisonis. Æ- 10
dilis præter comitium ac forum, ba- DCLXXXI
silicásque etiam Capitolium ornauit por-
ticibus ad tempus extructus in quibus
abundante rerum copia, pars appara-
tus exponeretur. Venationes autem, lu-
dósque, & cum collega & separatim, edi-
dit: quo factum est vt communium
quoque impensarum solus gratiam ca-
peret, nec dissimularet collega eius M.
Bibulus euenisse sibi quod Polluci vt enim
geminis fratribus ædes in foro constitu-
ta, tantùm Castoris vocaretur: ita suam
Cæsarísque munificẽtiam, vnius Cęsaris
dici. Adiecit insuper Cæsar etiam gladia-
torium munus, sed aliquãto paucioribus
quam destinauerat, paribus. Nam cùm
multiplici vndique familia comparata
inimicos exterruisset, cautum de numero
gladiatorum, quo ne maiorem cuiquam
habere Romæ liceret.

Conciliato populi fauore, tentauit per 11
partem tribunorum vt sibi Ægyptus pro-
uincia plebiscito daretur: nactus extra-
ordinarij imperij occasionem, quod Ale-
xandrini regem suum, socium atque
amicum à senatu appellatũ, expulerant.

réſque vulgò improbabatur, nec obti-
nuit, aduerſante optimatium factione,
quorum auctoritatem vt quibus poſſet
A.V.C. modis inuicem diminuaret, tropæa C.
DCXC. Marij de Iugurtha, déque Cimbris atque
Teutonis, olim à Sulla diſiecta, reſtituit:
atque in exercenda de ſicariis quæſtio-
ne, eos quoque ſicariorum numero ha-
buit qui proſcriptione ob relata ciuium
Romanorum capita, pecunias ex ærario
acceperant, quamquam exceptos Cor-
12 neliis legibus. Subornauit etiam qui
C. Rabirio perduellionis diem diceret:
quo præcipuo adiutore, aliquot ante an-
nos L. Saturnini ſeditioſum tribunatum
ſenatus coërcuerat ac ſorte iudex in reũ
ductus, tam cupidè condemnauit, vt ad
populum prouocanti nihil æquè ac iu-
dicis acerbitas profuerit. Depoſita pro-
uinciæ ſpe. Pontificatum maximum pe-
13 tiit, non ſine profuſiſſima largitione. In
DCXCI. qua reputans magnitudinem æris alieni,
cùm mane ad comitia deſcenderet, præ-
dixiſſe matri oſculanti fertur, domum ſe
niſi Pontificem non reuerſurum atque
ita potentiſſimos duos competitores,
multúmque & ætate & dignitate ante-
cedentes, ſuperauit, vt plura ipſe in eorũ
tribubus ſuffragia, quàm vterque in om-
nibus,

nibus, tulerit. Prætor creatus, dete-
cta coniuratione Catilinæ, senatúque 14
vniuerso in socios facinoris vltimã sta-
tuente pœnam, solus municipatim diui-
dendos, custodiendósque publicatis bo-
nis, censuit. Quin & tantum metum in-
iecit asperiora suadentibus, identidem
ostentans quanta eos in posterum à ple-
be Romana manaret inuidia, vt D. Sila-
num consulem designatum nō piguerit,
sentētiam suam, quia mutare turpe erat,
interpretatione lenire, velut grauius at-
que ipse sensisset exceptam: obtinuissét-
que adeo, transductis ad se iam pluribus,
& in his Ciceronis consulis fratre, nisi
labantem ordinem confirmasset M. Ca-
tonis oratio. Ac ne sic quidem impedire
rem destitit, quoadúsque manus equi-
tum Romanorum, quæ armata præsidij
caussa circumstabat, immoderatiùs per-
seueranti necem comminata est: etiam
strictos gladios vsque eò intentans, vt
sedentem vnà proximi deseruerint, vix
pauci complexu togáque obiecta prote-
xerint. Tunc planè deterritus non mo-
dò cessit, sed etiam in reliquum anni tē-
pus Curia abstinuit. Primo Præturæ 15
die Q. Catulum de refectione Capitolij DCXIX.
ad disquisitionem populi vocauit, toga-

tione promulgata, qua curionem eam in alium transferabat. Verùm impar optimatium conſpirationi, quos, relicto ſtatim nouorum conſulum officio, frequentes, obſtinatóſque ad reſiſtendum concurriſſe cernebat, hâc quidem actionem depoſuit: cæterùm Cæcilio Metello Trib. pleb. turbulentiſſimas leges aduerſus collegarum interceſſionem ferēti, auctorem propugnatorémque ſe pertinaciſſimè præſtitit: donec ambo adminiſtratione reip. decreto patrum ſummouerentur. Ac nihilominus permanere in magiſtratu, & ius dicere auſus, vt comperit paratos, qui vi ac per arma prohiberent, dimiſſis lictoribus, abiectáque prætexta, domum clam refugit, pro conditione temporum quieturus. Multitudinem quoque biduo poſt ſpōte & vltro confluentem, operámque ſibi in aſſerenda dignitate tumultuoſiùs pollicentem, compeſcuit. Quod cùm præter opinionem eueniſſet, ſenatus ob eundem cœtum feſtinato coactus, gratias ei per primores viros egit: accitúmque in Curiam, & ampliſſimis verbis collaudatum, in integrum reſtituit, inducto
17 priore decreto. Recidit rurſus in diſcrimen aliud, inter ſocios Catilinæ nominatus

minatus, & apud Nouium Nigrũ. Quæstorem à L. Vettio indice, & in senatu à Q. Curio: cui, quòd primus consilia coniurationem detexerat, constituta erant publicè præmia. Curia è Catilina se cognouisse dicebat: Vettius etiam chirographum eius Catilinæ datum pollicebatur. Id verò Cæsar nullo modo tolerandum existimans, cùm implorato Ciceronis testimonio, quædam se de coniuratione vltrò ad eum detulisse docuisset, ne Curio præmia darentur, effecit: Vettium pignoribus captis, & direpta supellectile malè multatum, ac pro Rostris in concione pœnè discerptum, coniecit in carcerem, eodem Nouium Quæstorem, quòd compellari apud se maiorem potestatem passus esset. Ex prætu- 18
ra vlteriorem sortitus Hispaniam, retinentes creditores interuentu sponsorum A.V.C.
remouit: ac neque more, neque iure, DCXCIII.
antequam prouinciæ ornarentur, profectus est: incertum, metúne iudicij, quod priuato parabatur, an quò maturius sociis implorantibus subueniret. Pacatáque prouincia, pari festinatione, non expectato successore, ad triumphum simul DCXCIV.
consulatúmque decessit. Sed cùm edictis iam comitiis ratio eius haberi nõ posset,

posset, nisi priuatus introisset vrbem, & ambienti vt legibus solueretur, multi cōtradicerent, coactus est, triumphum, ne consulatu excluderetur, dimittere.

19 E duobus consulatus competitoribus, L. Luceio, M. que Bibulo, Lucceium sibi adiunxit: pactus vt is, quoniam inferior gratia esset, pecuniáque polleret, nummos de suo communi nomine per centurias pronuntiaret. Qua cognitate, optimates, quos metus ceperat, nihil non ausurum eum in summo magistratu, cōcordi & consentiente collega, auctores Bibulo fuerunt tantumdem pollicendi: ac plerique pecunias contulerunt, ne Catone quidem abnuente eam largitionem è Rep. fieri. Igitur cum Bibulo consul creatus est. Eundem ob caussam opera optimatibus data est vt prouinciæ futuris Coss. minimi negotij, id est, siluæ, colléSque decernerentur. Qua maximè iniuria instinctus, omnibus officiis Cn. Pompeium assectatus est, offensum patribus, quòd Mithridate rege victo, cunctantius confirmarentur acta sua: Pompeióque M. Crassum reconciliauit, veterem inimicum ex consulatu, quem summa discordia simul gesserant: ac societatem cum vtroque iniit, ne quid agere-
tur

tur in Rep. quod diſplicuiſſet vlli è tribus. Inito honore, primus omnium 20
inſtituit vt tam ſenatus quàm populi DCXCV.
diurna acta conficerentur, & publicarentur. Antiquum etiam retulit morem, vt quo mẽſe faſces non haberet, accenſus ante eum iter, lictores ponè ſequerentur. Lege autem agraria promulgata, obnuntiantem collegam armis foro expulit. Ac poſtero die in ſenatu conqueſtum, nec quoquam reperto qui ſuper tali conſternatione referre, aut cenſere aliquid auderet, qualia multa ſæpe in leuioribus turbis decreta erant, in eam coëgit deſperationem, vt quoad poteſtate abiret, domo abditus nihil aliud quàm per edicta obnũciaret. Vnus ex eo tempore omnia in repub. ad arbitrium adminiſtrauit: vt nonnulli vrbanorum, cùm quid per iocum teſtandi gratia ſignarent, non Cæſare & Bibulo, ſed Iulio & Cæſare Coss. actum ſcriberent, bis eundem præponentes, nomine atque cognomine: vtque vulgò mox ferrentur hi verſus,

Non Bibulo quidquam nuper ſed Cæ-
ſare factum eſt:
Nam Bibulo fieri conſule nil me-
mini.

Campum Stellatem maioribus consecratum, agrúmque Campanum ad subsidia reip. vectigalem relictum, diuisit extra sortem, ac xx. millibus ciuium, quibus terni pluresve liberi essent. Publicanos remissionem petentes, tertia mercedum parte releuauit: ac ne in locatione nouorum vectigalium immoderatiùs licerentur, propalam monuit. Cætera item quæ cuique libuissent, dilargitus est, contradicente nullo, ac, si conaretur quis, absterrito. M. Catonem interpellantem extrahi curia per lictorem, ducíque in carcerem iussit. L. Lucullo liberiùs resistenti tantum calumniarum metum iniecit, vt ad genua vltro sibi accideret. Cicerone in iudicio quodam deplorante temporum statum, P. Clodium inimicum eius frustra iam pridem à patribus ad plebem transire nitentem, eodem die, horáque nona, traduxit. Postremò in vniuersos diuersæ factionis inductum præmiis, vt se de inferenda Pompeio nece solicitatum à quibusdam profiteretur, productúsque pro Rostris auctores ex compacto nominaret: sed vno atque altero frustra nec sine suspicione fraudis nominatis, desperans tam præcipitis consilij euentum, in-

terce

tercepisse veneno indicem creditur.

Sub idem tempus Calpurniã L. Pisonis filiam, successuri sibi in consulatu, duxit vxorē: suámque Iuliam Cn. Pompeio collocauit, repudiato priore sponso Seruilio Cæpione, cuius vel præcipuâ opera paullo antè Bibulum impugnauerat. Ac post nouam affinitatem, Pompeium primum rogare sententiam cœpit, cùm Crassum soleret: essétque consuetudo vt quem ordinem interrogandi sententias cōsul Kalend. Ianuariis instituisset, eum toto anno conseruaret. Socero igitur generóque suffragantibus, ex omni prouinciarū copia Gallias potissimùm elegit, cuius emolumento & opportunitate idonea sit materia triumphorum. Et initio quidem Galliam Cisalpinam, Illyrico abiecto, lege Vatinia accepit, mox per Senatum, Comatam quoque: veritis patribus ne si ipsi negassent populus, & hanc daret. Quo gaudio elatus, non temperauit quin paucos post dies frequenti curia iactaret, inuitis, & gementibus aduersariis adeptum se quæ concupisset: proinde ex eo insultaturum omnium capitibus: ac negante quodam per contumeliam, *Facile hoc vlli fœminæ fore*, responderit, quasi alludens, *In Assy-*

ria quoque regnasse Semiramin, magnámque Asiæ partẽ Amazonas tenuisse quondam.
23 Fũctus consulatu, C. Memmio Lu-
A.V.C. cióque Domitio prætoribus, de superio-
DCXCVI. ris anni actis referentibus, cognitionem senatui detulit: nec illo suscipiente, triduóque per irritas altercationes absumpto, in prouinciam abiit: & statim quæstor eius in prejudicium aliquot criminibus arreptus est. Mox & ipse à L. Antistio tribuno plebis postulatus, appellato demùm collegio, obtinuit, cum reip. caussa abesset, reus ne fieret. Ad securitatem ergo posteri temporis, in magno negotio habuit obligare semper annuos magistratus, & è competitoribus, non alios adiuuare, aut ad honorem pati peruenire, quàm qui sibi pepigissent propugnaturos absentiam suam: cuius pacti non dubitauit à quibusdam iusiurandum atque etiam syngrapham exi-
24 gere. Sed cùm L. Domitius consulatus
DCXCVIII. candidatus palàm minaretur, Cos. se, effecturum quod prætor nequisset, aduentúmque ei exercitus: Crassum Pompeiúmque in vrbem prouinciæ suæ Lucam extractos compulit vt detrudẽdi Domitij caussa consulatum alterum peterent: & vt in quinquennium sibi imperium
propa

propagaretur: perfecítquè vtrumque.
Qua fiducia ad legiones quas à rep. ac-
ceperat, aliàs priuato ſumptu addidit
vnam etiam ex Tranſalpinis conſcriptã,
vocabulo quoque Gallico:(Alauda enim
appellabatur) quam diſciplina cultú-
que Romano inſtitutam & ornatam,
poſtea vniuerſam ciuitate donauit. Nec
deinde vlla belli occaſione, ne iniuſti
quidem ac periculoſi, abſtinuit, tam fœ-
deratis quàm infeſtis ac feris gentibus
vltrò laceſſitis, adeò vt ſenatus quondam
legatos ad explorandum ſtatum Gallia-
rum mittendos decreuerit, ac nonnulli
dedendum eum hoſtibus cenſuerint. Sed
proſperè decedentibus rebus, & ſæpius
& plurium quàm quiſquam vnquam 25
dierum ſupplicationes impetrauit. Geſ-
ſit autem nouem annis, quibus in impe-
rio fuit, hæc ferè. Omnem Galliam, quæ
à ſaltu Pyrenæo Alpibúſque & monte
Gebenna, fluminibus Rheno & Rhoda-
no continetur, patétque circuitu ad
bis & tricies cẽtum millia paſſuum præ-
ter ſocias ac bene meritas ciuitates, in
prouinciæ formam redegit, eíque qua-
dringenties in ſingulos annos ſtipendij
nomine impoſuit. Germanos qui trans
Rhenum incolunt, primus Romanorum

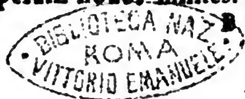
ponte fabricato aggressus, maximis affecit cladibus. Aggressus est & Britãnos, ignotos anteà, superatísque pecunias & obsides imperauit. Per tot successus ter, nec amplius, aduersum casum expertus: in Britannia, classe vi tempestatis propè absumpta: & in Gallia, ad Gergouiam legione fusa: & in Germanorum finibus, Titurio & A Vrunculeio legatis per insidias cæsis. Eodem temporis spatio, ma-
26 trem primò, deinde filiam, nec multò
A. V. C. post neptem amisit. INTER QVAE
DCC. consternata P. Clodij cæde Rep. cùm se-
DCCII. natus vnum Cos. nominatímque Cn. Pompeium fieri censuisset, egit cum tribunis plebis collegam se Pompeio destinantibus, id potiùs ad populum ferrent, vt absenti sibi: quandoque imperij tempus expleti cœpisset, petitio secundi Consulatus daretur: ne ea caussa maturius, & imperfecto adhuc bello decederet. Quod vt adeptus est, altiora iam meditãs, & spei plenus nullum largitionis, aut officiorum in quemquam genus publici, priuatímque omisit. Forum de manubiis inchoauit: cuius area super H. S. millies constitit. Munus populo, epulúmque pronuntiauit in filiæ memoriã, quod ante eum nemo. Quorum vt quam maxima

maxima expectatio esset, ea quæ ad epulum pertinerent, quamuis marcellariis oblocata, etiam domesticatim apparabat. Gladiatores notos, sicubi infestis spectatoribus dimicarent, vi rapiendos reseruandósque mandabat. Tirones neque in ludo, neq; per lanistas, sed in domibus per equites Romanos, ac etiam per senatores armorum peritos erudiebat: precibus enitens, quod epistolis eius ostenditur, vt disciplinam singulorum susciperent, ipsíque dictata exercentibus darent. Legionibus stipendium in perpetuum duplicauit. Frumētum, quoties copia esset, etiam sine modo mensuráque præbuit: ac singula interdum mancipia & prædia viritim dedit. Ad 27 retinendam autem Pompeij necessitudinem ac voluntatem, Octauiam sororis suæ neptem, quæ C. Marcello nupta erat, conditione ei detulit, sibique filiam eius in matrimonium petiit, Fausto Sullæ destinatam. Omnibus verò circa eum atque etiam parte magna senatus, gratuito, aut leui fœnore obstrictis, ex reliquo quoque ordinum genere vel inuitatos, vel sponte ad se commeātes, vberrimo congiario prosequebatur: libertos insuper, seruulósque ciusque. pro vt do-

Digitized by Google

mino patronóve gratus quis esset. Tum reorum aut obæratorum, aut prodigæ iuuentutis subsidium vnicum, ac promptissimum erat: nisi quos grauior criminum, vel inopiæ luxuriæve vis vrgeret, quàm vt subuenlri posset à se his planè
28 palam bello ciuili opus esse dicebat. Nec minore studio reges atque prouincias per terrarum orbem alliciebat: aliis, captiuorum millia dono offerens: aliis, citra senatus populique auctoritatem quò vellent, & quoties vellent, auxilia submittens: supérque Italiæ, Galliarúmque & Hispaniarum, Asiæ quoque & Græciæ potentissimas vrbes præcipuis operibus exornans: donec attonitis iam omnibus & quorsum illa tēderent reputantibus,
DCIII. M. Claudius Marcellus cos. edicto præfatus de summa se Resp. acturum, retulit ac senatum vt ei succederetur ante tempus: quoniam bello confecto pax esset, ac dimitti deberet victor exercitus: & ne absentis ratio comitiis haberetur, quando nec plebiscito Pompeius postea abrogasset. Acciderat autem vt is legem de iure magistratuum ferens, eo capite quo à petitione honorum absentes submouebat, ne Cæsarem quidem exciperet, per obliuionem: ac
mox

mox lege iam in æs incisa,& in ætarium condita, corrigeret errorem. Non contentus Marcellus prouincias Cæsari & priuilegium eripere, retulit etiam vt colonis quos rogatione Vatinia Nouumcomum deduxisset, ciuitas adimeretur: quòd per ambitionem & vltrà præscriptum data esset. Commotus his Cæsar,ac iudicans, quod sæpe ex eo auditũ ferunt, difficiliùs se principem ciuitatis à primo ordine in secundum, quàm ex secundo in nouissimum detrudi, summa ope restitit, partim per incercessores tribunos, partim per Seruium Sulpicium A.V.C.
alterum consulem. Insequenti quoque DCCIV.
anno,C.Marcello,qui fratri patrueli suo Marco in consulatu successerat, eadem tentante,collegam eius Æmilium Paullum, Caiumque Curionem violentissimum tribunorum, ingenti mercede defensores parauit. Sed cùm obstinatiùs omnia agi videret, & designatos etiam coss. è parte diuersa,senatum litteris deprecatus est ne sibi beneficium populi adimeretur: aut vt cæteri quoque imperatores ab exercitibus discederent: confisus,vt putant,faciliùs se,simul atque libuisset,veteranos conuocaturum, quàm Pompeium nouos milites. Cum aduer-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

sariis autem pepigit vt dimissis octo legionibus. Transalpináque Gallia, duæ sibi legiones, & Cisalpina prouincia, vel etiam vna legio cum Illyrico, concede-
30 tur, quoad C O S. fieret. Verùm neque senatu interueniente, & aduersariis negantibus vllam se de rep. facturos pactionem, transiit in citeriorem Galliam: conuentibúsque peractis, Rauennæ substitit, bello vindicaturus si quid de tribunis plebis intercedentibus pro se, grauius à senatu constitutum esset. Et prætextum quidem illi ciuilium armorum hoc fuit: caussas autem alias fuisse opinantur. Cn. Prompeius ita dictabat, quòd neque opera consummare quæ instituerat, neque populi expectationem, quam de aduentu suo fecerat, priuatis opibus explere posset, turbare omnia ac permiscere voluisse. Alij timuisse dicunt ne eorum quæ primo consulatu aduersus auspicia legésque & intercessiones gessisset, rationem reddere cogeretur: cùm M. Cato identidem, nec sine iureiurando, denunciaret, delaturum se nomen eius, simul ac primum exercitum dimisisset: cûmque vulgò fore prædicarent vt si priuatus redisset, Milonis exemplo circumpositis armatis causam apud iudices di-

ceret:

ceret. Quod probabilius facit Asinius Pollio, Pharsalica acie cæsos profligatósque aduersarios prospicientem, hæc eum ad verbum dixisse referens, *Hoc voluerunt: tantis rebus gestis C. Cæsar condemnatus essem nisi ab exercitu auxilium petiissem.* Quidam putant captum imperij consuetudine, pensitatísque suis & inimicorum viribus, vsum occasione rapiendæ dominationis, quam ætate prima concupisset. Quod existimasse videbatur & Cicero, scribens de officiis tertio libro, semper Cæsarem in ore habuisse Euripidis versus, quos sic ipse conuertit.

Nam si violandum est ius, regnandi gratia
Violandum est: aliis rebus pietatem colas.

Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι κάλλιστον ἀδικεῖν, τἆλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών.

Cùm ergo sublatam tribunorum intercessionem, ipsósque vrbe cessisse nuntiatum est, præmissis confestim clam cohortibus ne qua suspicio moueretur, & spectaculo publico per dissimulationem interfuit, & formam, qua ludum gladiatorium erat ædificaturus, considerauit: 31
& ex consuetudine conuiuio se frequēti dedit. Dein post Solis occasum, mulis V.V.C.
è proximo pistrino ad vehiculum iun-

ctis, occultissimũ inter modico comita-
DCCV. tu ingressus est: & cùm luminibus ex-
stinctis decessisset via, diu errabundus,
tandem ad lucem duce reperto, per an-
gustissimos tramites pedibus euasit: con-
secutúsque cohortes ad Rubiconem flu-
men, qui prouinciæ eius finis erat, paul-
lùm constitit: ac reputans quantum mo-
liretur, conuersus ad proximos, *Etiam nunc*, inquit, *regredi possumus: quod si ponticulum transierimus, omnia armis agẽda erunt.* Cũctanti ostẽtum tale factum est.
32 Quidam eximia magnitudine & forma, in proximo sedẽs repentè apparuit, arũdine canens: ad quem audiendum, cùm præter pastores, plurimi etiam ex stationibus milites concurrissent, intérque eos & æneatores, rapta ab vno tuba prosiluit ad flumen: & ingenti spiritu classicum exorsus pertendit ad alteram ripam. Tũc Cæsar, *Eatur*, inquit, *quò deorum ostenta, & inimicorum iniquitas vocat. Iacta alea est*, inquit.

Atque ita traiecto exercitu, adhibitis
33 tribunis pleb. qui pulsi superuenerant, pro concione fidem militum flens, ac veste à pectore discissa, inuocauit. Existimatur etiam equestres census pollicitus singulis, quod accidit opinione falsa.

Nam

Nam cùm in alloquendo exhortandóque, sæpius digitum læuæ manus ostentans, affirmaret se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensurus esset, anulum quoque æquo animo detracturum sibi, extrema concio, cui facilius erat videre concionantem, quã audire, pro dicto accepit quod visu suspicabatur: promissúmque ius anulorum cũ millibus quadringenis fama distulit. Ordo & summa rerum quas deinceps gessit, sic se habent. Picenum, Vmbriam, Etruriam occupauit & L. Do- 34
mitio, qui per tumultum successor ei nominatus, Corfinium præsidio tenebat, in deditionem redacto, atque dimisso, secundum superum mare Brundisium tetendit, quò COSS. Pompeiúsque cõfugerant, quàm primùm trãsfretaturi, hos frustra per omnes moras exitu prohibere conatus, Romam iter conuertit: appellatísque de rep. Patribus, validissimas Pompeij copias, quæ sub tribus legatis M. Petreio, & L. Afranio, & M. Varrone in Hispania erant, inuasit: professus antè inter suos, *ire se ad exercitum sine duce, & inde reuersurum ad ducẽ sine exercitu.* Et quamquam obsidione Massiliæ, quæ sibi in itinere portas clauserat, sum-

máque frumentariæ rei pænuria, retar-
35 dante, breui tamen omnia subegit. Hinc
vrbe repetita, in Macedoniam trãsgres-
sus, Pompeium per quatuor pœne men-
A. V. C. seis maximis obsessum operibus, ad ex-
DCCVI. tremum Pharsalico prælio fudit: & fu-
gientem Alexandriam persecutus, vt oc-
cisum deprehendit, cum Ptolemæo re-
ge, à quo sibi quoque insidias tendi vi-
debat, bellum sane difficillimum gessit:
neque loco, neque tempore æquo, sed
hyeme anni, & intra mœnia copiosissimi
ac solertissimi hostis, inops ipse rerum
omnium, atque imparatus. Regnum
DCCCII Ægypti victor, Cleopatræ fratrique eius
minori permisit veritus prouinciam fa-
cere, ne quandoque violentiorem præsi-
dem nacta, nouarum rerum materia es-
set. Ab Alexandria in Syriam, & inde Põ-
tum transiit, vrgentibus de Pharnace
nuntiis: quem Mithridatis Magni filium
ac tunc occasione temporum bellantem
iámque multiplici successu præferocẽ,
intra quintum, quàm adfuerat, diem,
quatuor, quibus in conspectum venit,
horis vna profligauit acie: crebiò com-
memorans Pompeij felicitatem, cui præ-
cipua militiæ laus de tam imbelli gene-
DCCVIII re hostium contigisset. Dehinc Scipio-
nem

nem ac Iubam, reliquias partiũ in Afri-
ca refouenteis, deuicit: Pompeij libe- DCCII.
ros in Hispania. Omnibus ciuilibus
bellis nullam cladem, nisi per legatos 36
suos, passus est: quorum C.Curio in A-
frica periit: C. Antonius in Illyrico in
aduersariorum deuenit potestatem: P.
Dolabella classem in eodẽ Illyrico, Cn.
Domitius Caluinus in Ponto exercitum
amiserunt. Ipse prosperrimè semper, ac
ne ancipiti quidem vnquam fortuna,
præterquam bis dimicauit: semel ad Dyr-
rachium: vbi pulsus, non instante Pom-
peio, negauit eum vincere scire: iterum
in Hispania vltimo prælio, cùm despe- 37
ratis rebus etiam de consciscenda nece DCCVIII
cogitauit. Confectis bellis, quin quies DCCIX.
triumphauit, post deuictum Scipionem
quater eodem mense, sed interiectis die-
bus: & rursus semel post superatos Pom-
peij liberos. Primum & excellẽtissimum
triumphum egit Gallicum, sequentem
Alexandrinum, deinde Ponticum, huic
proximum Africanum, nouissimum Hi-
spaniensem, diuerso quemque apparatu
& instrumento. Gallici triumphi die Ve-
labrum prætereuhẽs pœne curru excus-
sus est, axe diffracto: ascenditque Capi-
tolium ad lumina, quadraginta elephan-

tis

tis dextra atque sinistra lychnuchos gestantibus. Pontico triumpho inter pompæ fercula trium verborum prætulit titulum, *VENI. VIDI. VICI.* non
38 acta belli significantem, sicut cæteri, sed celeriter confecti notam. Veteranis legionibus prædæ nomine in pedites singulos super bina sestertia quæ initio ciuilis tumultus numerauerat, in equites vicena quaterna millia nummûm dedit, assignauit & agros, sed non continuos, ne quis possessorum expelleretur. Populo præter frumenti denos modios, ac totidem olei libras, trecenos quoque nummos, quos pollicitus olim erat, viritim diuisit: & hoc amplius, centenos pro mora Annuam etiam habitationem Romæ vsque ad bina millia nummûm, in Italia non vltra quingenos sestertios remisit. Adiecit epulum ac viscerationem. & post Hispaniensem victoriã duo prandia. Nam cùm prius parcè, neque pro liberalitate sua præbitũ iudicaret, quinto post die aliud largissimum præbuit.

39 Edidit spectacula varij generis: munus
A.V.C. gladiatorum, ludos etiã regionatim vrbe
DCCVIII tota, & quidem per omniũ linguarũ histriones: item circenses, athletas, naumachiã Munere in foro depugnauit Furius

Le

rinus, stirpe prætoria, & Q. Calpenus
ator quondã actórq; caussarũ. Pyrri-
m saltauerunt Asiæ Bithyniæq; prin-
um liberi. Ludis Decimus Laberius
es Romanus mimum suum egit: do-
ásque quingentis sestertiis, & anulo
:o, sessũ in quatuordecim è scena per
estram transiit. Circensibus, spatio
ab vtraque parte producto, & in gy-
Euripo addito, quadrigas bigásque,
uos desultorios agitauerũt nobilis-
iuuenes. Troiã lusit turma duplex,
rum minorúmque puerorum. Ve-
nes editæ per dies quinque: ac no-
nè pugna diuisa in duas acies: quin-
pedibus, elephantis vicenis, tri-
equitibus hinc & inde commissis.
quò laxiùs dimicaretur, sublatæ
, inque earum locum bina castra
uerso constituta erant. Athletæ, sta-
l tẽpus extructo in regione Mar-
pi certauerunt per triduum. Na-
rælio in minore Codeta defosso
iremes ac triremes, quadriremés-
yriæ, & Ægyptiæ classes, magno
torum numero conflixerunt. Ad
nnia spectacula tantum vndique
xit hominum, vt plerique aduenæ
er vicos aut inter vias tabernacu-
lis

lis positis manerent: ac sæpe præ turba
elisi exanimatíque sint plurimi, & in his
40 duo senatores. CONVERSVS hinc ad
ordinandum Reip. statum. fastos corre-
xit, iam pridem vitio Pontificum per in-
tercalandi licentiam adeò turbatos, vt
neque messium feriæ æstati, neque vin-
demiarum autumno, competerent. An-
númque ad cursum Solis accommoda-
uit, vt trecentorum sexaginta quinque
dierum esset: & intercalario mense subla-
to, vnus dies quarto quoque anno in-
tercalaretur. Quo autem magis in po-
sterum ex Kalendis Ianuariis nobis tem-
porum ratio congrueret, inter Nouem-
brem ac Decembrem mensem, interie-
cit duos alios: fuitque is annus, quo hæc
constituebantur, xv. mensium cum in-
tercalario, qui ex consuetudine in eum
annum inciderat. Senatum suppleuit,
41 patricios allegit: prætorum, ædiliũ, quæ-
storum, minorum etiam magistratuum
numerum ampliauit: nudatos opere cen-
sorio, aut sententia iudicum de ambitu
condemnatos, restituit. Comitia cum
populo partitus est: vt exceptis consula-
tus competitoribus, de cætero numero
candidatorum, pro parte dimidia, quos

ulus vellet, pronuntiaretur: pro par-
ltera, quos ipse edidisset. Et edebat
libellos circum tribus missos scri-
:a breui, *Cæsar dictator illi tribui. Cō-*
do vobis illum, & illum, vt vestro suf-
io suam dignitatem teneant. Admisit
ionores & proscriptorum liberos.
cia ad duo genera iudicium redegit,
stris ordinis ac senatorij: tribunos
ios, quod erat tertium, sustulit. Re-
um populi, nec more, nec loco soli-
ed vicatim per dominos insularum
atque ex viginti trecentisque mil-
accipientium frumentum è publi-
ad centum quinquaginta retraxit.
: qui noui cœtus recensionis caus-
oueri quandoque possent, instituit,
innis in demortuorum locum ex
ii recensiti non essent, subsortitio
tore fieret. Octoginta autem ci- 43
millibus in transmarinas colonias
outis, vt exhaustæ quoque vrbis fre-
ia suppeteret, sanxit, Ne quis ciuis
annis viginti, minórve xl. qui
nento non teneretur plus triennio
uo. Italia abesset: neu quis sena-
lius, nisi contubernalis, aut comes
tratus, peregrè proficisceretur: né-
qui pecuariam facerent, minus ter-
tia

tia parte puberum ingenuorũ inter pastores haberent. Omnésque medicinam Romæ professos, & liberalium artium doctores, quò libentius & ipsi vrbem incolerent, & cæteri appeterent, ciuitate donauit. De pecuniis mutuis, disiecta nouarum tabularum exspectatione, quæ crebrò mouebatur, decreuit tandem, vt debitores creditoribus satisfacerent, per æstimationẽ possessionum, quanti quasque ante ciuile bellum comparassent, deducto summæ æris alieni, si quid vsuræ nomine numeratum, aut perscriptum fuisset: qua conditione quarta pars ferè crediti deperibat. Cuncta collegia, præter antiquitus constituta, detraxit. Pœnas facinorum auxit: & cùm locupletes eo faciliùs scelere se obligarent, quòd integris patrimoniis exsulabant, parricidas, vt Cicero scribit, bonis omnibus, reliquos dimidia parte multauit.

43 Ius laboriosissimè ac seuerissimè dixit. Repetundarum conuictos etiam ordine senatorio mouit. Diremit nuptias prætorij viri, qui digressam à marito post biduũ statim duxerat, quamuis sine probri suspicione. Peregrinarum mercium portoria instituti. Lecticarum vsum, item conchyliatæ vestis, & margaritarum, nisi certis

is perſonis & ætatibus, pérque certos
ademit. Legem præcipuè ſumptua-
exercuit: diſpoſitis circa macellum
odibus, qui opſonia contra vetitum
erent, deportaréntque ad ſe, ſubmiſ-
onnunquam lictoribus atque militi.
qui ſi quà cuſtodes fefelliſſent, iam
ſta è triclinio auferrent.
m de ornanda inſtruendáque vrbe, 44
de tuendo ampliandóque imperio
ac maiora in dies deſtinabat. In
is Martis templum, quantum nuſ-
eſſet, exſtruere, repleto & compla-
lacu, in quo naumachiæ ſpectacu-
ediderat: theatrúmque ſummæ ma-
dinis Tarpeio monti accubans. Ius
ad certum modum redigere, atque
menſa diffuſáque legum copia,
a quæque & neceſſaria in pauciſſi-
onferre libros. Bibliothecas Græ-
Latinas, quas maximas poſſet, pu-
, data M. Varroni cura comparan-
ac digerendarum. Siccare Pom-
paludes: emittere Fucinũ lacum:
nunire à mari ſupero per Apenni-
ſum ad Tiberim vſque: perfodere
m: Dacos, qui ſe in Pontum &
am effuderant coërcere, mox Pa-
rre bellum, per Armeniam mi-

norem, nec nisi antè expertos aggredi prælio. Talia agentem atque meditantem mors præuenit, de qua priùs quam dicam, ea quæ ad formam & habitum, & cultum & mores, nec minus quæ ad ciuilia & bellica eius studia pertineant, non
42 alienum erit summatim exponere. Fuisse traditur excelsa statura, colore candido, teretibus membris, ore paulò pleniore, nigris vegetísque oculis, valetudine prospera: nisi quod tempore extremo repente animo linqui, atque etiam per somnum exterreri solebat. Comitiali quoque morbo bis inter res agendas correptus est. Circa corporis curam morosior, vt non solùm tonderetur diligenter, ac raderetur, sed velleretur etiam vt quidam exprobrauerunt: caluitij verò deformitatem iniquissimè ferret, sæpe obtrectatorum iocis obnoxiam expertus. Ideóque & deficientem capillum reuocare à vertice assueuerat: & ex omnibus decretis sibi à senatu populóque honoribus, non aliud aut recipit, aut vsurpauit libentiùs quàm ius laureæ perpetuò gestandæ. Etiam cultu notabilē fuerūt. Vsum enim lato clauo ad manus fimbriato, nec vt vnquam alter quàm super eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura. Vnde

ema

Digitized by Google

anasse Sullæ dictum, optimates sæ-
s admonentis *vt male præcinctum*
rum cauerent. Habitauit primò in Su- 46
ra modicis ædibus: post autem ponti-
tum maximum, in Sacra via domo
lica. Munditiarum lautitiarúmque
liosissimum multi prodiderunt. Vil-
in Nemorensi à fundamentis inchoa-
,magnóque sumptu absolutam, quia
tota ad animum ei, responderat, to-
diruisse,quanquam tenuem adhuc &
ratum. In expeditionibus tessellata
ctilia pauimenta circumtulisse.
ritanniam petisse spe margaritarum, 47
um amplitudinem conferentem, in-
am sua manu exegisse pondus. Gem-
toreumata,signa, tabulas operis an-
semper animosissimè comparasse:
tia recentiora politioráque, immen-
etio, & cuius ipsum etiam puderet,
rationibus vetaret inferri.
onuiuarum assiduè per prouincias 48
uis tricliniis: vno, quo sagati pallia-
ltero, quo togati cum illustrioribus
nciarum discumberent. Domesti-
disciplinam in paruis ac maioribus
diligenter adeò seueréque rexit, vt
em, alium quàm sibi panem con-
subiicientem, compedibus vinxe-

Digitized by Google

rit: liberum gratissimum, ob adulteratam equitis Romani vxorem, quamuis nullo querente, capitali pœna affecerit.

49 Pudicitiæ eius famam nihil quidem præter Nicomedis contubernium læsit, graui tamen & perenni opprobrio, & ad omnium conuitia exposito. Omitto Calui Licinij notissimos versus.

Bithyna quicquid & prædicator Cæsaris.
Vnquam habuit.

Prætereo actiones Dolabellæ & Curionis patris, in quibus eum Dolabella *pellicem reginæ, spondam interiorem regiæ lecticæ*, ac Curio *stabulum Nicomedis*, & *Bithynicum fornicem* dicunt. Missa etiam facio edicta Bibuli, quibus proscripsit collegam suam, *Bithynicam reginam eique regem antea fuisse cordi, nunc esse regnum*. Quo tempore, vt M. Brutus refert, Octauius etiam quidam, valetudine mentis liberius dicax, conuentu maximo cùm Pompeium regem appellasset, ipsum reginam, salutauit. Sed C. Memmius etiam ad cyathum & vinum Nicomedi stetisse obiecit, cum reliquis exoletis, pleno conuiuio, accubantibus nonnullis vrbicis negotiatoribus, quorum refert nomina. Cicero verò non contentus in

Digitized by Google

quibuſdam epiſtolis ſcripſit, à satei-
bus eum in cubiculum regiũ eductum,
ureo lecto, veſte purpurea decubuiſſe.
émque ætatis à Venere orti, in Bi-
nia contaminatum: quondam etiam
enatu defendenti Nyſæ cauſſam, filiæ
omedis, beneficiáque regis in ſe com-
noranti, *Remoue*, inquit, *iſtac oro te:*
ndo notum eſt, & quid ille tibi, & quid
u dederis. Gallico denique triumpho
tes eius inter cætera carmina, qualia
um proſequentes ioculariter canunt,
m vulgatiſſimum illud pronunciaue-

Gallias Cæſar ſubegit, Nicomedes Cæ-
ſarem:
Ecce Cæſar nunc triumphat, qui ſube-
git Gallias:
Nicomedes non triumphat, qui ſubegit
Cæſarem.

ũ & ſumptuoſum in libidines fuiſſe
tans opinio eſt, plurimáſque & illu-
fœminas corrupiſſe: in quibus Po-
iam Seruij Sulpicij, Lolliam Auli
nij, Tertulam M.Craſſi, etiam Cn.
peij Muciam. Nam certè Pompeio,
Curionibus patre & filio, & à multis
batum eſt, quòd *cuius cauſſa poſt*
beros exegiſſet vxorem, & quem ge-

mens Ægystum appellare consueßet, eius postea filiam potentiæ cupiditate in matrimonium recepißet. Sed ante alias dilexit M. Bruti matrem Seruiliam: cui & proximo suo consulatu sexagies H.S. margaritam mercatus est: & bello ciuili super alias donationes, amplissima prædia ex auctionibus hastæ nummo addixit. Cùm quidem plerísque vtilitatem mirantibus, facetissimè Cicero, *Quo melius,* inquit, *emptum sciatis, Tertia deducta est:* existimabatur enim Seruilia, etiam filiam
50 suam Tertiam Cæsari conciliare. Ne prouincialibus quidem matrimoniis abstinuisse, vel hoc disticho apparet, iactato æque à militibus per Gallicum triumphum.

Vrbani seruate vxores mœchum caluum adducimus.
Aurum in Gallia effutuisti: huic sumpsisti mutuum.

52 Dilexit & reginas, inter quas Eunoen Mauram Bogudis vxorem: cui maritóque eius plurima & immensa tribuit, vt Naso scripsit: sed maximè Cleopatram, cum qua & conuiuia in primam lucem sæpe protraxit, & eadem naue thalamego pæne Æthiopia tenus Ægyptum penetrauit, nisi exercitus sequi recusasset.

Quam

iam denique accitam in vrbem, non
maximis honnoribus premiiſque au-
m remiſit, filiúmque natum appellare
nine ſuo paſſus eſt. Quem quidē non-
li Græcorum ſimilem quoque Cæſa-
& forma & inceſſus tradiderunt. M.
onius agnitum etiam ab eo, ſenatui
mauit: quæ ſcire C. Marium & C.
pium, reliquóſque Cæſaris amicos,
rum C. Oppius, quaſi planè defen-
e ac patrocinio res egeret, librum
lit, *Non eſſe Cæſaris filium, quem Cleo-*
a dicat. Heluius Cinna Trib. pleb.
iſque confeſſus eſt, habuiſſe ſe ſcri-
n, paratámque legem, quam Cæſar
e iuſſiſſet, cùm ipſe abeſſet, vti vxo-
iberorum quærendorum cauſa, quas
uot vellet, ducere liceret. Ac ne cui
ium omnino ſit, & impudicitiæ eum,
lulteriorum flagraſſe infamia. Curio
r quadam eum oratione, *omnium mu*
m virum, & omnium virorum mu- 53
n appellat. Vini parciſſimum ne
ici quidem negauerunt. Verbum
Catonis eſt, *Vnum ex omnibus Cæſa-*
ad euertēdam Remp ſobrium acceſſiſſe.
circa victum C. Oppius adeò indif-
tem docet, vt quondam ad hoſpite
itum oleum, pro viridi oppoſitum

aſpernantibus cæteris, ſolum etiam lar-
gius dicat appetiiſſe:ne hoſpitem aut ne-
gligentiæ, aut ruſticitatis videretur ar-
54 guere. Abſtinentiam neque in impe-
riis neque in magiſtratibus præſtitit. Vt
enim quidam monumentis ſuis teſtati
ſunt, in Hiſpania à proconſule, & à ſo-
ciis pecunias accepit,emendicatas in au-
xilium æris alieni: & Luſitanorum quæ-
dam oppida, quamquam nec imperata
detractarent, & aduenienti portas pate-
facerent, diripuit hoſtiliter. In Gallia fa-
na templáque Deûm donis referta expi-
lauit:vrbes diruit, ſępius ob prędam quã
ob delictum:vnde factum vt auro abun-
daret, terníſque millibus nummûm in
libras promercale, per Italiam prouin-
ciáſque diuideret. In primo conſulatu
tria millia pondo auri furatus è Capito-
lio tantundem inaurati æris repoſuit.
Societates ac regna pretio dedit: vt qui
vni Ptolemæo propè ſex millia talento-
rum ſuo Pompeiíſque nomine abſtulerit.
Poſtea vero euidentiſſimis rapinis ac ſa-
crilegiis, & onera bellorum ciuilium, &
55 triumphorum ac munerum ſuſtinuit
impendia. Eloquentia militaríque re
aut æquauit præſtantiſſimorum gloriam
aut exceſſit. Poſt accuſationẽ Dolabellæ,

haud

Digitized by Google

d dubiè principibus patronis annu-
atus est. Certè Cicero ad Brutum
ores enumerans, negat *se videre cui*
ar debeat cedere: aitque eum *elegan-*
, splendidam quoque, ac etiam magni-
n ac generosam quodammodo rationem
ndi tenere, & ad Cornelium Nepo-
de eodem ita scripsit. *Quid? orato-*
quam huic antepones eorum qui nihil
d egerũt? Quis sentẽtiis aut acutior, aut
rior? Quis verbis aut ornatior, aut ele-
rior? Genus eloquentiæ duntaxat
escens adhuc Strabonis Cæsaris se-
is videtur: cuius etiam ex oratione,
inscribitur *Pro Sardis*, ad verbum
nulla trãstulit in *Diuinationem* suam.
nunciasse autem dicitur voce acuta,
nti motu gestúque, non sine venu-
. Orationes aliquas reliquit, inter
s temerè quædam feruntur: vt *Pro*
Metello: quam non immeritò Augustus
timat magis ab actuariis exceptam,
è subsequentibus verba dicentis quã
pso editam. Nam in quibusdam exẽ-
ibus inuenio, ne inscriptam quidem
metello, sed, *quam scripsit Metello*, cùm
ersona Cæsaris sermo sit Metellum
e aduersus communium obtrecta-
m criminationes purgantis. *Apud*

milites quoque *in Hispania*, idem Augustus orationem esse vix ipsius putat: quæ tamen duplex fertur: vna quasi priora habita prælio: altera, posteriore: quo Asinius Pollio ne tempus quidem con-
56 cionnandi habuisse cum dicit, subita hostium incursione. Reliquit & rerum suarum Commentarios, Gallici ciuilisq; belli Pompeiani. Nam Alexandrini, Africique & Hispaniensis, incertus auctor est. Alij enim Oppium putant, alij Hirtium: qui etiam Gallici belli nouissimum imperfectúmque librum suppleuerit. De commentariis Cæsaris Cicero in eodem libro sic refert. *Commentarios scripsit valde quidem probandos: nudi sunt, recti, & venusti, omni ornatu orationis, tanquam vestes detracta, sed dum voluit alios habere parata vnde sumerent, qui vellent scribere historiam, ineptis gratum fortasse fecit: qui illa volunt calamistris inurere, sanos quidem homines à scribendo deterruit.* De eisdem commentariis Hirtius ita prædicat, *Adeo probantur omnia iudicio, vt præcepta, non præbita, facultas scriptoribus videatur. Cuius tamen rei maior nostra quàm reliquorum est admiratio. Cæteri enim quàm bene atque emendatè, nos etiã quàm facilè atque celeriter eos præscripserit,*

mus. Pollio Asinius parum diligen-
arúmque integra veritate composi-
tat: cum Cæsar pleráque & quæ per
erant gesta, temerè crediderit: &
er se vel cõsultò, vel etiam memo-
sus, perperam ediderit, existimátq;
crurum & correcturum fuisse. Re-
& *De analogia* libros duos, & *An-*
es totidẽ, ac præterea poëma quod
itur *Iter.* Quorum librorum pri-
in transitu Alpium, cùm ex citerio-
lia, conuentibus peractis, ad exer-
rediret: sequentes sub tempus
ensis prælij fecit: nouissimum, dum
e in Hispaniam vlteriorem IIII.
die peruenit. *Epistola* quoque eius
tum extant, quas primùm videtur
inas & formam memorialis libel-
uertisse, cùm antea COSS. & duces
si transuersa charta scriptas mit-
. Exant & *ad Ciceronem*, item *ad*
ares domesticis de rebus: in qui-
qua occultiùs perferenda erant, per
scripsit, id est, sic structo litterarum
, vt nullum verbum effici posset:
quis inuestigare & persequi vel-
artam elementorum litteram, id
ro *a*, & perinde reliquas commu-
untur & à puero, & ab adolescen-
tulo,

tulo, quædam ſcripta: vt *Laudes Herculis*, tragœdia *Oedipus*: item *Dicta collectanea*, quos omnes libellos vetuit Auguſtus publicari, in epiſtola quam breuē admodum ac ſimplicem, ad Pompeium Marcum, cui ordinandas bibliothecas delegauerat, miſit. Armorum & equi-
57 tandi peritiſſimus, laboris vltra fidem patiens erat: in agmine, nonnunquam equo, ſæpius pedibus, anteibat, capite detecto, ſeu ſol, ſeu imber eſſet. Longiſſimas vias incredibili celeritate confecit, expeditus, meritoria rheda, centena paſſuum millia in ſingulos dies: ſi flumina morarentur, nando traiiciens, vel innixus inflatis vtribus, vt per ſæpe nuncios de ſe præuenerit, in obeundis expeditioni-
58 bus, dubium cautior an audientior. Exercitum neque per inſidioſa itinera duxit vnquam, niſi perſpeculatus locorum ſitus: neque in Britanniam tranſuexit: niſi antè per ſe portus & nauigationem, & acceſſum ad inſulam exploraſſet. At idem obſeſſione caſtrorum in Germania nuntiata, per ſtationes hoſtium Gallicò habitu penetrauit ad ſuos. A Brūduſio Dyrrachium inter oppoſitas claſſes hyeme tranſmiſit. Ceſſantibuſque copiis, quas ſubſequi iuſſerat, cùm ad arceſſendas

fuſtra

Digitized by Google

a sæpè misisset, nouissimè ipse clàm
paruulum nauigium solus obuo-
apite conscendit: neque aut quis
nté detexit, aut gubernatorem ce-
duersæ tempestati passus est, quàm
obrutus fluctibus. Ne religione 59
m vlla à quoquam incepto abster-
vnquam vel retardatus est. Cùm
lanti aufugisset hostia, perfectio-
duersus Scipionem & Iubam non
it. Prolapsus etiam in egressu na-
ersó ad melius omine, *Teneo te, in-*
Africa. Ad eludendas autem vati-
ones, quibus fœlix & inuictum in
uincia fataliter Scipionum nomen
tur, despectissimum quendam ex
eliorum genere, cui ad opprobrium
alutioni cognomen erat, in castris 60
habuit. Prælia non tantum de-
ò, sed ex occasione sumebat: ac sæ-
itinere statim, interdum sputcissi-
empestatibus, cùm minimè quis
rum putaret: nec nisi tempore ex-
ad dimicandum cunctantior fa-
st. Quò sæpius vicisset, hoc minus
endos casus opinans: nihilque se
n acquisiturum victoria, quantum
e calamitas posset. Nullũ vnquam
m fudit, quin castris quoque exue-
re:?

exu
re:?

ret: ita nullum spatium perterritis dabat. Ancipiti prælio equos dimittebat, & in primis suum, quò maior permanendi necessitas imponeretur, auxilio fugæ
61 erepto. Vtebatur autem equo insigni, pedibus propè humanis, & in modum digitorum vngulis fissis: quem natum apud se, cum haruspices imperium orbis terræ significare domino pronuntiassent, magna cura aluit: nec patientem sessoris alterius primus adscendit: cuius etiam instar pro æde Veneris genitricis postea
62 dedicauit. Inclinatam aciem solus sæpe restituit, obsistens fugientibus, retinénsque singulos, & contortis faucibus conuertens in hostem: & quidem adeò plerúmque trepidos, vt aquilifer moranti cuspide sit comminatus: alius in ma-
63 nu derinentis reliquerit signum. Non minora illa constantiæ eius, immo maiora etiam, indicia fuerunt: Post aciem Pharsalicam, cùm præmissis in Asiam copiis, per angustias Hellesponti vectoria nauicula traiiceret, L.Cassium partis aduersæ cum decem rostratis nauibus obuium sibi, neque refugit: & cominus tendens vltrò ad deditionem hortatus, sup-
64 plicem ad se recepit. Alexandriæ, circa oppugnationem pontis, eruptione hostium

ſtium ſubita compulſus in ſcapham, pluribus eodem præcipitantibus cùm deſiliſſet in mare, nando per cc. paſſus, euaſit ad proximam nauē, elata læua, ne libelli, quos tenebat, madeſierent: paludamentum mordicus trahens, ne ſpolio potiretur hoſtis.
65 Militem neque à moribus neque à fortuna probabat, ſed tantùm à viribus: tractabátq; pari ſeueritate atque indulgentia. Non enim vbique ac ſemper, ſed cùm hoſtis in proximo eſſet, coërcebat: tum maximè exactor grauiſſimus diſciplinæ, vt neque itineris, neque prælij tempus denuntiaret: ſed paratum & intentum momentis omnibus, quò ellet, ſubitò educeret. Quod etiam ſine auſſa plerúmque faciebat, præcipuè pluïis & feſtis diebus. Ac ſubinde obſerndum ſe admonens, repentè interdiu l nocte ſubtrahebat: augebátque iter, ſerius ſubſequentes defatigaret.
67 Fa- veiò hoſtilium copiarum perterrinon negando, minuendóve, ſed inſuamplificando, ementiendóque, conabat. Itaque cùm expectatio aduenubæ terribilis eſſet, conuocatis ad ionem militibus, *Scitote*, inquit, *ſimis his diebus regem affuturum . legionibus, equitum* x x x. *leuis*

arma

armatura c.millibus, elephantis c c c. Proinde desinant quidam quærere vltrà, aut opinari, mihique qui compertum habeo, credenti aut quidem vetustissima naue impositos, quocunque vento, in quascunque terras
67 *iubebo auehi.* Delicta neque obseruabat omnia, neque pro modo exsequebatur: sed desertorum ac seditiosorum & inquisitor & punitor acerrimus, conniuebat in cæteris. Ac nonnunquam post magnam pugnam atque victoriam, remisso officiorum munere, licentiam omnem passim lasciuiendi permittebat: iactare solitus, *milites suos etiam vnguentatos bene pugnare posse*: nec *milites* eos pro concione, sed blandiori nomine *commilitones* appellabat, habebátque tam cultos, vt argento & auro politis armis ornaret, si-
A.V.C. mul & ad speciem, & quo tenaciores eo-
DCC. rum in prælio essent metu damni. Diligebat quoque vsque adeò, vt audita clade Tituriana, barbam capillúmque summiserit: nec antè dempserit quàm vindicasset. Quibus rebus & deuotissimos sibi, & fortissimos reddidit.

Ingresso ciuile bellum, centuriones
68 cuiusque legionis singulos equites è viatico suo obtulerunt: & vniuersi milites gratuitam & sine frumento stipendióque

Digitized by Google

operam, cùm tenuiorum tutelam locupletiores in se contulissent. Neque in tam diuturno spatio quisquam omninò desciuit: plerique capti concessam sibi sub conditione vitam, si militare aduersus eum vellent, recusarent. Famem & cæteras necessitates, non cùm obsiderentur modò, sed & si alios ipsi obsiderent, tantopere tolerabant, vt Dyrrachina munitione Pompeius, viso genere panis ex herba, quo sustinebantur, *cum feris sibi* *em esse* dixerit: amouerique ocyus, nec uiquam ostendi, iusserit: ne patientia & ertinacia hostis, animi suorum frangentur. Quanta fortitudine dimicauent, testimonio est, quòd aduerso semel ud Dyrrachium prælio, pœnam in se ò depoposcerunt: vt consolandos eos gis imperator quàm puniendos haerit. Cæteris præliis innumeras aduerorum copias multis partibus ipsi paues facilè superauerunt. Denique vna e legionis cohors præposita castelatuor Pompeij legiones per aliquot sustinuit; pœne omnis confixa mulne hostilium sagittarum, quarum n ac triginta millia intra vallum a sunt. Nec mirum, si quis singufacta respiciat, vel Cassij Scæuæ

centurionis, vel C. Acilij militiis, ne de
pluribus referam. Scæua, excuſſo oculo
transfixus femore & humero, centum &
viginti ictibus ſcuto perforato, cuſtodiam
portæ commiſſi caſtelli retinuit. Acilius
nauali ad Maſſiliam prælio, iniecta in
puppem hoſtium dextra, & abciſſa, memorabile
illud apud Græcos Cynægiri
exemplum imitatus, tranſiliuit in nauem,
69 vmbone obuios agens. Seditionem per
x. annos Gallicis bellis nullam omnino
mouerunt, ciuilibus aliquas: ſed vt celeriter
ad officium redierint, nec tam indulgentia
ducis quàm auctoritate. Non
enim ceſſit vnquam tumultuantibus,
atque etiam obuiam ſemper iit. Et nouam
quidem legionem apud Placentiam,
quamquam adhuc in armis Pompeius
eſſet, totam cum ignominia miſſam fecit:
ægréque poſt multas & ſupplices preces,
nec niſi exacta de ſontibus pœna, re-
70 ſtituit. Decumanos autem Romæ cum
ingentibus minis, ſummóque etiam vrbis
periculo, miſſionem & præmia flagitantes
ardente tunc in Africa bello, neque
adire cunctatus eſt, quamquam deterrentibus
amicis, neque dimittere: ſed
vna voce, qua *Quirites* eos pro militibus
appellarat, tam facilè circumegit & flexit,

Digitized by Google

xit, vt ei *milites* esse confestim responderint: & quamuis recusantem vltro in Africam sint secuti: ac sic quoque seditiosissimum quemque & prædæ & agri destinati tertia parte multauit. Studium 71
& fides erga clientes, ne iuueni quidem defuerũt. Masintham nobilem iuuenem, cùm aduersus Hiempsalem regem tam enixè defendisset vt Iubæ regis filio in altercatione barbam inuaeerit, stipendiarium quoque pronuntiatum, & abstrahentibus statim eripuit, occultauitque apud se diu: & mox ex prætura proficiscens in Hispaniam, inter officia prosequentium, facésque lictorum, lectica sua auexit. Amicos tanta semper facilitate indulgentiáque tractauit, vt C. Op- 72
pio comitanti se persyluestre iter, correptóque subita valetudine, & in diuersorio loco, quod vnum erat, cesserit: ac ipse humi ac sub dio cubuerit. Iam autem rerum potens, quosdam etiam infimi generis ad amplissimos honores prouexit. Cùm ob id culparetur, professus est palàm, *si grassatorum & sicariorum ope in tuenda sua dignitate vsus esset, talibus quoque se parem gratiam relaturum.* Si- 83
multates contrà nullas tam graues excepit vnquam, vt non occasione oblata

libens deponeret. C. Memmij, cuius aſperrimis orationibus non minore acerbitate reſcripſerat, etiam ſuffragator mox in petitione conſulatus fuit. C. Caluo poſt famoſa epigrammata de reconciliatione per amicos agenti, vltrò ac prior ſcripſit. Valerium Catullum, à quo ſibi verſiculis de Mamurra perpetua ſtigmata impoſita non diſſimulauerat, ſatisfacientem, eadem die adhibuit cœnæ: hoſpitioque patris eius ſicut conſueuerat, vti per-
74 ſeuerauit. Sed & in vlciſcendo natura leniſſimus: piratas, à quibus captus eſt, cùm in deditionem redegiſſet, quoniam ſuffixurum ſe cruci antè iurauerat, iugulari prius iuſſit, deinde ſuffigi. Cornelio Phagitæ, cuius quondam nocturnas inſidias æger ac latens ne perduceretur ad Sullam, vix præmio dato euaſerat, nunquam nocere ſuſtinuit. Philemonem à manu ſeruum, qui necem ſuam per venenum inimicis promiſerat, non grauius quam ſimplici morte puniuit. In P. Clodium Pompeiæ vxoris ſuæ adulterum, atque eadem de cauſſa pollutarum cerimoniarum reum teſtis citatus, negauit ſe quidquã comperiſſe, quãuis & Mater Aurelia, & ſoror Iulia, apud eoſdem iudices, omnia ex fide retuliſſent. Interrogatúſque
cur,

cur igitur repudiaſſet vxorem, *Quoniã*, inquit, *meos tam ſuſpicione quàm crimine in dico carcere oportere.* Moderationem verò clementiámque, tũ in adminiſtratione 75
tum in victoria belli ciuilis admirabilem exhibuit. Denunciante Põpeio, pro hoſtibus ſe habiturum, qui Reip. defuiſſent: ipſe medios & neutrius partis, ſuorum ſibi numero futuros pronuntiauit. Quibus autem ex commendatione Pompeij, ordines dederat, poteſtatem tranſeundi ad eum omnibus fecit. Motis apud Ilerdam deditionis conditionibus, cùm aſſiduò inter vtraſque partes vſu atque commercio. Afranius ac Petreius deprehenſos intra caſtra Iulianos ſubita pœnitentia interfeciſſent; admiſſam in ſe perfidiam non ſuſtinuit imitari. Acie Pharſalica proclamauit, *vt ciuibus parceretur*: deincépſque nemini non ſuorum quem vellet vnum partis aduerſæ ſeruare conceſſit: nec vlli periiſſe, niſi in prælio reperiuntur, exceptis duntaxat Afranio & Fauſto, & L. Cæſare iuuene, ac ne hos quidem voluntate ipſius interemptos putant: quorum tamen & priores poſt impetratam veniam rebellauerant & Cæſar libertis ſeruiſque eius ferro & igni crudelem in modum enectis, beſtias quo-

que ad munus populi comparatas contrucidauerat. Deinde tempore extremo etiam quibus nondum ignorauerat, cunctis in Italiam redire permiſit, magiſtratúſque & imperia capere. Sed & ſtatuas L. Sullæ atque Pompeij, à plebe diſiectos, repoſuit. Ac ſi qua poſthac aut cogitarentur grauius aduerſus ſe, aut dicerentur, inhibere maluit, quam vindicare. Itaque & detectas coniurationes, conuentúſque nocturnos, non vltra arguit quam vt edicto oſtenderet eſſe ſibi notas: & acerbè loquentibus ſatis habuit pro concione denuntiare, ne perſeuerarent, Aulique Cæcinæ criminoſiſſimo libro, & Pitholai carminibus maledicentiſſimis laceratam exiſtimationem ſuam ciuili animo tulit.
76 Prægrauant tamen cætera facta, dictáque eius, vt & abuſus dominatione, & iure cæſus exiſtimetur. Non enim honores modò nimios recepit, vt continuum conſulatum, perpetuá dictaturam, præfecturamque morum, inſuper prænomen imperatoris, cognomen patris patriæ, ſtatuam inter reges, ſuggeſtum in orcheſtra, ſed & ampliora etiam humano faſtigio decerni ſibi paſſus eſt: ſedem auream in curia & pro tribunali, thenſam ferculum Circenſi

pompa, tẽpla, aras, simulacra iuxta Deos, puluinar, flaminem, Lupercos, appellationem mensis è suo nomine. Ac nullos non honores ad libidinem cepit, & dedit. Tertium & quartum consulatum titulo tenus gessit, contentus Dictaturæ potestate decretæ cum consulatibus simul: atque vtroque anno binos consules substituit sibi in ternos nouissimos menses: ita vt medio tempore comitia nulla habuerit, præter tribunorum & ædilium plebis: præfectúsque pro prætoribus constituerit, qui præsentẽ se res vrbanas administrarent. Pridie autem Kal. Ianuarias repentina consulis morte cessantem honorem in paucas horas petenti dedit. Eadem licentia spreto patriæ more, magistratus in plures annos ordinauit. Decem prætoriis viris consularia ornamenta tribuit. Ciuitate donatos, & quosdam è semibarbaris Gallorum recepit in curiam. Præterea monetæ, publicisque vectigalibus, peculiares seruos præposuit. Trium legionum, quas Alexandriæ relinquebat, curam & imperium Rufini liberti sui filio, exoleto suo demandauit. Nec minoris impotentiæ voces propalam edebat, vt Titus Ampius scribit, *Nihil esse Rempubl. appellationem*

A. V. C. DCCIX.

77

modò, sine corpore, ac specie. Sullam ne-
scisse literas, qui Dictaturam deposuerit.
Debere homines consideratius iam loqui
secum, ac pro legibus habere quæ dicat. Eo-
que arrogantiæ progressus est, vt haruspi-
ce tristitia & sine corde exta sacro quodã
nunciante, *futura* diceret *lætiora*, *cùm*
vellet: nec pro ostento ducendum si pecudi
78 *cor defuisset.* Verùm præcipuam & inex-
piabilem sibi inuidiam hinc maximè
mouit. Adeuntes se cum plurimis ho-
norificentissimisque decretis, vniuersos
patres conscriptos, sedens pro æde Vene-
tis genitricis excepit. Quidam putant
retentum à Cornelio Balbo, cùm cona-
retur assurgere: alij ne conatum quidem
omnino, sed etiam amonentem C. Tre-
batium, vt assurgeret, minus familiari
vultu respexisse. Idque factum eius tan-
to intolerabilius est visum, quòd ipse
triumphanti, & subsellia tribunitia præ-
teruehenti sibi, vnum è collegio Pontium
Aquilam non assurrexisse adeò indigna-
tus sit, vt proclamauerit, *Repete ergo à me*
Aquila Remp. tribunus, & nec destiterit
per continuos dies quidquam cuiquam,
nisi sub exceptione polliceri, *si tamen*
per Pontium Aquilam licuerit. Adiecit
79 ad tam insignem despecti senatus con-
tume

Digitized by Google

tumeliam, multo arrogantius factum. Nam cùm ſacrificio Latinarum reuerrente eo, inter immodicas ac nouas populi acclamationes, quidam è turba ſtatuæ eius coronam lauream cādida faſcia præligatam impoſuiſſet: & tribuni, plebis Epidius Marullus Cæſetiúſque Flauus coronæ faſciam detrahi, hominémq; duci in vincula iuſſiſſent, dolens ſeu parum proſperè motam regni mentionem, ſiue, vt ferebat, ereptam ſibi gloriam recuſandi, tribunos grauiter increpitos poteſtate priuauit: neque ex eo infamiam affectati etiam regij nominis diſcutere voluit: quamquam & plebei regem ſe ſalutanti, *Cæſarem ſe, non Regem* eſſe reſponderit & Lupercalibus, pro Roſtris à conſule Antonio admotum ſæpius capiti ſuo diadema repulerit atque in Capitolium Ioui Op. Max. miſerit. Quinetiam varia fama percrebuit, migraturum Alexandriam vel Ilium, tranſlatis ſimul opibus imperij exhauſtáque Italia delectibus, & procuratione vrbis amicis permiſſa: proximo autem ſenatu L. Cottam Quindecim virum ſententiam dicturum: vt, quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos, niſi à rege, non poſſe vinci Cæſar rex appellaretur. Quæ cauſa con- 80

iuratis maturandi fuit destinata negotia, ne assentiri necesse esset. Consilia igitur dispersim antea habita, & quæ sæpe bini triníve ceperant, in vnum omnes contulerunt: ne populo quidem iam præsenti statu læto, sed clam palamque detractante dominationem, atque assertores flagitante. Peregrinis in senatum allectis libellus propositus est: *Bonum factum. Ne quis senatori nouo curiam monstrare velit*, & illa vulgo canebantur.

Gallos Cæsar in triumphum ducit: iidem in curia.

Galli bracas deposuerunt, latum clauum sumpserunt.

Q Maximo suffecto, trimestrique consule theatrum introeunte, cùm lictor animaduerti ex more iussisset, ab vniuersis conclamatum est: *Non esse consulem eum.* Post remotos Cæsarium & Marullum tribunos, reperta sunt proximis comitiis complurium suffragia, consules eos declarantium. Subscripsere quidam L. Bruti statuæ, *Vtinam viueres.* Item ipsius Cæsaris statuæ: *Brutus, quia reges eiecit, consul primus factus est: Hic quia consules eiecit, rex postremo factus est.* Conspiratum est in eum à LX. amplius, C. Cassio, Marcelloque & Decio Bruto principibus conspiratio

rationis. Qui primùm cunctati, vtrúmne illum in campo per comitia tribus ad suffragia vocantem partibus diuisi è ponte deiicerent, atque exceptum trucidarent: an in Sacra via vel in aditu theatri adorirentur: postquam senatus Idibus Martiis in Pompeij curiam edictus est, facilè tempus & locum prætulerunt.

Sed Cæsari futura cædes euidentibus prodigiis denunciata est. Paucos ante menses cùm in colonia Capua deducti lege Iulia coloni, ad extruendas villas sepulchra vetustissima disiicerent, idque eo studiosiùs facerent, quòd aliquantum vasculorum operis antiqui scrutantes reperiebant, tabula ænea in monumento, in quo dicebatur Capys, conditor Capuæ, sepultus, inuenta est, conscripta litteris verbisque Græcis, hac sententia, *Quandoque ossa Capyis detecta essent, fore vt Iulo prognatus manu consanguineorum necaretur, magnisque mox Italiæ cladibus vindicaretur.* Cuius rei, ne quis fabulosam aut commentitiam putet, auctor est Cornelius Balbus, familiarissimus Cæsaris. Proximis diebus equorum greges, quos in traiiciendo Rubicone flumine consecrarat, ac vagos & sine custode dimiserat, comperit pertinacissimè pabu-

lo

lo abſtinere, vbertimq́ue flere. Et immolantem haruſpex Spurinna monuit, caueret periculum quod non vltra Martias Idus proferretur. Pridie autem eaſdem Idus, auem regaliolum, cum laureo ramulo Pompeianæ curiæ ſe inferentem, volucres varij generis ex proximo nemore perſecutæ, ibidem diſcerpſerunt. Ea verò nocte cui illuxit dies cædis, & ipſe ſibi viſus eſt per quietem interdum ſupra nubes volitare: alias cum Ioue dextrem iungere. Et Calpurnia vxor imaginata eſt collabi faſtigium domus, maritúmque in gremio ſuo confodi: ac ſubitò cubiculi fores ſponte patuerunt. Ob hæc ſimul & ob infirmam valetudinem diu cunctatus, an ſe contineret & quæ apud ſenatum propoſuerat, agere differret tandem D. Bruto adhortante, ne frequentes ac iam dudum opperienteis deſtitueret, quinta ferè hora progreſſus eſt: libellúmque inſidiarum indicem, ab obuio quoddam porrectum, libellis cæteris quos ſiniſtra manu tenebat, quaſi mox lecturus commiſcuit. Dein pluribus hoſtiis cæſis, cùm litare non poſſet, introiit curiam, ſpreta religione: Spurinnámque irridens, & vt falſum arguens, quòd ſine vlla noxa Idus Martiæ adeſſent: quamquam

quam is *venisse quidem eas* diceret, *sed
non præterisse*. Assidentem conspirati spe- 82
cie officij circumsteterunt: illicóque A. V. C.
Cimber Tullius qui primas partes susce- DCCX.
perat, quasi aliquid rogaturus, propius accessit: renuentique, & gestu in aliud tempus differenti, ab vtroque humero togam apprehendit: deinde clamantem, *Ista quidem Vis est*, alter Cassius aduersum vulnerat paullùm infra iugulum. Cæsar Cassij brachium arreptum graphio traiecit, conatúsque prosilire, alio vulnere tardatus est. Vtque animaduertit vndique se strictis pugionibus peti, toga caput obuoluit: simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit, quo honestiùs caderet etiam inferiore corporis parte velata. Atque ita tribus, & viginti plagis confossus est, vno modo ad primum ictum gemitu sine voce edito. Etsi tradiderunt quidam, M. Bruto irruenti dixisse, Καὶ σὺ εἶ ἐκείνων, καὶ σὺ τέκνον; Exanimis diffugientibus cunctis aliquandiu iacuit, donec lecticæ impositum, dependente brachio, tres seruuli domum retulerunt. Nec in tot vulneribus, vt Antistius medicus existimabat, lethale vllũ repertum est, nisi quod secundo loco in pectore acceperat. Fuerat animus coniura-

tis

tis, corpus occisi in Tiberim trahere, bona publicare, acta rescindere: sed metu M. Antonij consulis, & magistri equitum Lepidi, destiterunt.
83 Postulante ergo L. Pisone socero, testamentum eius aperitur: recitatúrque in Antonj domo, quod Idibus Septembribus proximis in Lauicano suo fecerat, demandaueráтque virgini Vestali maximæ. Q. Tubero tradit heredem ab eo scribi solitum ex consulatu ipsius primo, vsque ad initium ciuilis belli, Cn. Pompeium: idque militibus pro concione recitatum. Sed nouissimo testamento tres instituit heredes sororum nepotes, C. Octauium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante reliquo, in ima cera C. Octauium etiam in familiam noménque adoptauit: pluré́sque percussorum in tutoribus filij, si quis sibi nasceretur, nominauit: D. Brutum etiam in secundis heredibus. Populo hortos circa Tiberim publicè, & viritim trecenos sestertios, legauit.
84 Funere indicto, rogos exstructus est in Martio campo iuxta Iuliæ tumulum & pro Rostris aurata ædes ad simulacrum templi Veneris Genitricis collocata: intráque lectus eburneus auro ac purpura stratus: & ad caput tropæũ, cum veste

veste in qua fuerat occisus. Præferentibus munera, quia suffecturus dies non videbatur, præceptum est vt omisso ordine, quibus quisque vellet itineribus vrbis, portaret in campum. Inter ludos cantata sunt quædam ad miserationem, & inuidiam cædis eius, accommodata ex Pacuuij Armorum iudicio.

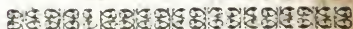
Men' me seruasse, vt essent qui me perderent?

Et ex Electra Attij alia ad similem sententiam. Laudationis loco consul Antonius per præconem pronuntiauit sen. cons. quo omnia ei diuina simul atque humana decreuerat: item iusiurandum quo se cuncti pro salute vnius adstrinxerant: quibus perpauca à se verba addidit. Lectum pro Rostris in Forum magistratus & honoribus functi detulerunt. Quem cùm pars in Capitolini Iouis cella cremare, pars in curia Pompeij, destinat, repentè duo quidam gladiis succincti, ac bina iacula gestantes, ardentibus cereis succenderunt: confestimque circumstantium turba virgulta arida, & cum subselliis tribunalia, quidquid præterea ad domum aderat congessit: deinde tibicines & scenici artifices vestem, quam ex instrumento triumphorum ad præsentem

sentem vsum induerant, detractam sibi, atque discissam, iniecere flammæ: & veteranorum militum legionarij arma sua quibus exculti funus celebrabant. Matronæ etiam pleræque ornamenta sua quæ gerebant, & liberorum bullas atque prætextas. In summo publico luctu exterarum gentium multitudo circulatim suo quæque more lamentata est: præcipuéque Iudæi, qui etiam noctibus con-
85 tinuis bustum frequentarunt. Plebs statim à funere ad domum Bruti & Cassij eum facibus tetendit: atque ægrè repulsa, obuium sibi Heluium Cinnam, per errorem nominis quasi Cornelius is esset quem grauiter pridie concionatum de Cæsare requirebat, occidit: capútque eius præfixum hastæ circumtulit. Postea solidam columnam prope xx. pedum lapidis Numidici in foro statuit: scripsitque, PARENTI PATRIAE. Apud eandem longo tempore sacrificare, vota suscipere, controuersias quasdam interposito per Cæsarem iureiurando distra-
86 here, perseuerauit. Suspicionem Cæsar quibusdam suorum reliquit, neque voluisse se diutius viuere, neque curasse, quòd valetudine minus prospera vteretur, idcóque & quæ religiones monerent,

& quæ renuntiarent amici, neglexisse. Sunt qui putent confisum cum nouissimo illo Senat.conſ.ac iureiurando, etiam custodias Hispanorum cum gladiis sectantium se, remouisse. Alij è diuerso opinantur, insidias vndique imminentes subire semel confessum satius esse, quàm cauere semper. Alij ferũt dicere solitum, non tam sua quàm Reip.interesse vti saluus esset: se iam pridem potentiæ gloriæque abundè adeptum: Remp. si quid sibi eueniret, neque quietam fore, & aliquanto deteriore conditione ciuilia bella subituram. Illud planè inter omnes
ferè constitit, talem ei mortem pæne ex 87
sententia obtigisse. Nam & quondam cum apud Xenophontem legisset, Cyrum vltima valetudine mandasse quædam de funere suo, aspernatus tam lentum mortis genus: subitam sibi celerémque optauerat. Et pridie quàm occideretur, in sermone nato super cœnam, apud M.Lepidum, quisnam esset finis vitæ commodissimus, repentinum inopinatúmque prætulerat. Periit sexto & quinquagesi-
mo ætatis anno: atque in deorum nume- 88
rum relatus est, non ore modò decernentium, sed & persuasione vulgi. Siquidem ludis, quos primò consecratos ei heres

Augustus edebat, stella crinita per septem dies continuos fulsit, exoriens circa vndecimam horam. Creditúmque est, animam esse Cæsaris in cœlum recepti: & hac de caussa simulachro eius in vertice additur stella. Curiam, in qua occisus est, obstrui placuit: Idúsque Martias parricidium nominari, ac ne vnquam eo die Senatus ageretur. Percussorum autem ferè, neque triennio quisquam amplius super-
89 uixit, neque sua morte defunctus est. Dânati omnes, alius alio casu periit: pars naufragio, pars prælio, nonnulli semet eodem illo pugione quo Cæsarem violauerant, interemerunt.

C. SVETONII TRANQVILLI DE XII. CAESARIBVS Liber secundus.

D. OCTAVIVS CAESAR AVGVSTVS.

1 GENTEM Octauiam Velitris præcipuam olim fuisse, multa declarant. Nam & vicus celeberrima parte oppidi iam pridem Octauius vocabatur: & ostendebatur

tur ara Octauio consecrata : qui bel-
lo dux finitimo , cùm fortè Marti rem
diuinam faceret, nuntiata repentè ho-
stis incursione , semicruda exta rapta
foco prosecuit : atque ita prælium in-
gressus, victor rediit. Decretum etiam
publicum exstabat, quo cauebatur vt in
posterum quoque simili modo exta Mar-
ti redderentur, reliquiæque ad Octauios
referrentur. Ea gens à Tarquinio Pri- 2
sco rege, inter Romanas gentes allecta,
in senatum mox à Ser. Tullio in patri-
cias transducta, procedente tempore ad
plebem se contulit: ac rursus magno in-
teruallo per D. Iulium in patriciatum
rediit. Primus ex hac magistratum po-
puli suffragio cepit C. Rufus. Is quæsto-
rius Cn. & C. procreauit: à quibus duplex
Octauiorum familia defluxit, conditio-
ne diuersa. Siquidem Cn. & deinceps ab
eo reliqui omnes functi sunt honoribus
summis. At Caius eiusque posteri, seu
fortuna, seu voluntate, in equestri ordi-
ne constitere, vsque ad Augusti patrem.
Proauus Augusti secundo Punico bello,
stipendia in Sicilia tribunus militum fe-
cit, Æmilio Pappo Imperatore. Auus
municipalibus magisteriis contentus,
abundante patrimonio, tranquillissimè

senuit. Sed hæc alij. Ipse Augustus nihil amplius quàm equestri familia ortum se scribit, vetere ac locuplete, & in qua primus senator pater suus fuerit. M. Antonius libertinum ei proauum exprobrat restionem, è pago Thurino: auum argentarium. Nec quicquam vltra de paternis
3: Augusti maioribus reperi. Octauius pater à principio ætatis, & re & æstimatione magna fuit: vt equidem mirer, hunc quoque à nonnullis argentarium, atque etiam inter diuisores, operásque campestres, proditum. Amplis enim innutritus opibus, honores & adeptus est facilè, & egregiè administrauit. Ex prætura Macedoniam sortitus, fugitiuos, residuam Spartaci & Catilinæ manum, Thurinum agrum tenentes, in itinere deleuit, negotio sibi in senatu extra ordinem dato. Prouinciæ præfuit, non minore iustitia quàm fortitudine. Nãque Bessis ac Thracibus magno prælio fusis, ita socios tractauit, vt epistolæ M. Tullij Ciceronis exstent, quibus Q. fratrem, eodem tempore parum secunda fama proconsulatum Asiæ administrantem, hortatur & monet, imitetur, in promerendis sociis
4. vicinum suum Octauium. Decedens Macedonia, priùs quàm consiteri se candida

didatum consulatus posset morte obiit repentina, superstitibus liberis, Octauia maiore, quam ex Ancharia: & Octauia minore, item Augusto, quos ex Atia tulerat. Atia M.Atio Balbo, & Iulia sorore C.Cæsaris,genita est.Balbus paterna stirpe Aricinus, multis in familia senatoriis imaginibus, à matre Magnum Pompeium arctissimo cõtingebat gradu, functúsque honore præturæ, inter xx. viros agrum Campanum plebi Iulia lege diuisit. Verùm M. Antonius despiciens etiam maternam Augusti originem, proauum eius Afri generis fuisse, & modò vnguĕtariam tabernam, modò pistinum Ariciæ exercuisse,obiicit. Cassius quidem Parmensis quadam epistola, non tantùm vt pistoris, sed etiam vt nummularij nepotem, sic taxat Augustum: *Materna tibi farina: siquidem ex crudissimo Aricia pristino hanc finxit manibus collybo decoloratis Nerulonensis mensarius.* Natus est Augustus, M.Tullio Cicerone, & Antonio Coss. ıx. Cal. Octobris, paullo ante solis exortum,regione Palatij, ad Capita bubula: vbi nunc sacrarium habet, aliquanto post quàm excessit, constitutum. Nam vt senatus Actis continetur, cùm C.Lectorius adolescens patricij generis. A.V.C. DCXCI.

in deprecanda grauiore adulterij pœna, præter ætatem atque natales, hoc quoque patribus conscriptis allegaret, se esse possessorem, ac velut ædituum soli, quod passuum D. Augustus nascens attigisset: cæteròsque donari quasi proprio suo, ac peculiari Deo: decretum est vt ea pars do-
6 mus consecraretur. Nutrimentorum eius ostenditur adhuc locus in auito suburbano, iuxta Valitras permodicus, & cellæ pecuniariæ instar: tenétque vicinitatem opinio, tanquam & natus ibi sit. Hoc introire nisi necessariò & castè, religio est: concepta opinione veteri, quasi temerè adeuntibus horror quidam & metus obiiciatur: sed & mox confirmata est. Nam cùm possessor villæ nouus, seu fortè, seu tentandi caussa cubitum se eò contulisset euenit, vt post paucissimas noctis horas exturbatus inde subita vi & incerta, pœne semianimis cum strato simul an-
7 te fores inueniretur. Infanti cognomen THVRINO inditum est, in memoriam maiorum originis: vel quòd in regione Thurina, recens eo nato, pater Octauius aduersus fugitiuos rem prosperè gesserat. Thurinum cognominatū, satis certa probatione tradiderim, nactus puerilem imaguneulam eius æream veterem, fer-
reis

reis, ac pœnè iam exoleſcentibus litteris hoc nomine inſcriptam quæ dono à me Principi data inter cubiculares colitur. Sed & à M.Antonio in epiſtolis per contumeliam ſæpe Thurinus appellatur: & ipſe nihil amplius quàm *mirari ſe* reſcribit, *Pro opprobrio nomen prius ſibi obiici.* Poſtea C. CAESARIS, & deinde AVGVSTI cognomen aſſumſit: alterum, teſtamento maioris auunculi: alterum, Munatij Planci ſententia: cùm quibuſdam cenſentibus, Romulum appellari oportere, quaſi & ipſum conditorem vrbis, præualuiſſet vt Auguſtus potiùs vocaretur, nō tantùm nouo, ſed etiam ampliore cognomine: quòd loca quoque religioſa, & in quibus augurato quid conſecratur, Auguſta dicãtur, ab auctu, vel ab auium geſtu guſtúve: ſicut etiam Ennius docet ſcribens.

Auguſto augurio poſt quam inclyta condita Roma eſt.

Quadrimus, patrem amiſit: duodeci- 8
mum annum agens, auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit. Quadriennio poſt virili toga ſumpta, militaribus donis triumpho Cæſaris Africano donatus eſt, quamquam expers belli propter ætatem. Profectum mox auunculum

in Hiſpanias, aduerſus Cn.Pompeij libe-
ros, vix dum firmus à graui valitudine,
per infeſtas hoſtibus vias, pauciſſimis
comitibus, naufragio etiam facto, ſub-
ſecutus, magnopere demeruit, approba-
ta cito etiam morum indole ſuper itine-
ris induſtriam. Cæſare poſt acceptas Hi-
ſpanias expeditionem in Dacos, & inde
in Parthos, deſtinante, præmiſſus Apol-
lonium, ſtudiis vacauit. Vtque primùm
occiſum eum, heredémque ſe comperit,
diu conctatus, an proximas legiones im-
ploraret, id quidem conſilium vt præceps
immaturúmque omiſit: cæterùm, vrbe
repetita, hæreditatem adiit, dubitante
matre, vitrico verò Marcio Philippo con-
ſulari multùm diſſuadente. Atque ab eo
tempore exercitibus comparatis, primùm
cum M. Antonio, Marcóque Lepido,
dein tantum cum Antonio per duodecim
ferè annos, nouiſſimè per quatuor &
XL. ſolus Remp. tenuit. Propoſita vi-
9 tæ eius velut ſumma, partes ſigillatim,
neque per tempora, ſed per ſpecies,
exequar, quò diſtinctius demonſtrari co-
gnoſcique poſſint. Bella ciuilia quinque
geſſit: Mutinēſe, Philippenſe, Perуſinum,
Siculum, Actiacum. Ex quibus primum
ac nouiſſimum, aduerſus M. Antonium:
ſecun

secundum aduersum Brutum & Cassium: tertium, aduersum L. Antonium Triumuiri fratrem quartum aduersus Sex. Pompeium, Cn. filium. OMNIVM bellorum initium & caussam hinc sumpsit, nihil conuenientius ducens quàm necem auunculi vindicare, tueríque acta. Confestim vt Apollonia rediit. Brutum Cassiúmque, & vi, nec opinantes, & quia prę- uisum periculum subterfugerant, legibus aggredi, reósque cædis absentes deferre statuit. Ludos autem victoriæ. Cæsaris non audentibus facere quibus obtigerat id munus, ipse edidit. Et quo constantius cætera quoque exsequeretur, in locum Trib. plebis fortè demortui candidatum se ostendit: quamquam patricius nec dum senator. Sed aduersante conatibus suis M. Antonio consule, quem vel præcipuum adiutorem sperauerat: ac ne publicum quidem & translatitium ius vlla in re sibi sine pactione grauissimæ mercedis impertiente, ad optimates se contulit: quibus eum inuisum sentiebat, maximè, quòd D. Brutum obsessum Mutinæ, prouincia à Cæsare data, & per senatum confirmata, expellere armis niteretur. Hortantibus itaque nonnullis, percussores ei subornauit. Hac fraude

A.V.C. DCCX.

deprehenſa, periculum inuicem metuens
A.V.C. veteranos ſimul in ſuum ac Reip. auxi-
711 lium, quanta potuit largitione, contra-
xit. Iuſſuſque comparato exercitui pro
prætore præeſſe, & cum Hirtio ac Panſa,
qui conſulatum acceperant, D. Bruto
opem ferre, demandatum bellum tertio
menſe confecit duobus prœliis. Priore,
Antonius eum fugiſſe ſcribit, ac ſine pa-
ludamento equóque poſt biduum de-
mum apparuiſſe: ſequenti, ſatis conſtat
non modò ducis, ſed etiam militis fun-
ctum munere: atque in media dimica-
tione, aquilifero legionis ſuæ grauiter
ſaucio aquilam humeris ſubiiſſe, diúque
11 portaſſe. Hoc bello cùm Hirtius in
acie, & Pauſa paulo poſt ex vulnere periſ-
ſent, rumor increbuit, ambos opera eius
occiſos: vt Antonio fugato, Reſp. conſu-
libus orbata, ſolus victores exercitus oc-
cuparet. Panſæ quidem adeò ſuſpecta
mors fuit, vt Glyco medicus cuſtoditus
ſit, quaſi venenum vulneri indidiſſet. Ad-
iicit his Aquilius Niger, alterum è con-
ſulibus, Hirtium, in pugnæ tumultu ab
12 ipſe interemptum. Sed vt cognouit, An-
tonium poſt fugam à M. Lepido rece-
ptum, cęteróſque duces, & exercitus, con-
ſentire pro patribus, cauſam optimatium
ſine

ne cunctatione deseruit, ad prætextum
utatæ voluntatis dicta factáque quo-
ndam calumniatus: quasi alij se *pue-
m*, alij *ornandum tollendúmque* iactas-
nt: ne aut sibi: aut veteranis per gratia
ferretur. Et quo magis pœnitentiam
ioris sectæ approbaret, Nursinos gran-
pecunia, & quam pendere nequirent,
ultatos, extorres egit oppido: quòd
atinensi acie interemptorum ciuium
mulo publicè exstructo adscripserant,
o libertate eos occubuisse. Inita cum
ntonio & Lepido societate, Philippen- 13 A.V.C. 712
quoque bellum, quamquam inualibus
que æger, duplici prælio transegit quo-
m priore castris exutus, vix ad Anto-
j cornu fuga euaserat. Nec successum
ctoriæ moderatus est: sed capite Bruti
omam misso vt statuæ Cæsaris subiice-
tur, in splendidissimum quemque ca-
iuum non sine verborum contumelia
uiit. Vt quidem vni suppliciter sepul-
ram precanti respondisse dicatur. *Iam
am in volucrem fore potestatem*: alios,
trem & filium, pro vita roganteis, sor-
i vel dimicare iussisse, vt alterutri con-
deretur: ac spectasse vtrumque mo-
entem, cùm patre, qui se obtulerat, oc-
so, filius quoque voluntaria occubuis-
set,

ſet nece. Quare cæteri, & in his M. Fauonius, ille Catonis æmulus, cùm catenati producerentur, imperatore Antonio honorificè ſalutato, hunc fœdiſſimo conuicio coram proſciderunt. Partitis poſt victoriam officiis, cùm Antonius Orientem ordinandum, ipſe veteranos in Italiam reducendos, & municipalibus agris collocandos recepiſſet: neque veteranorum neque poſſeſſorum gratiam tenuit: alteris, pelli ſe: alteris non pro ſpe
14 meritorum tractari querentibus. Quo
A.V.C. tempore L. Antonium, fiducia conſulatus
DCCXIII quem gerebat, ac fraternæ potentiæ, res nouas molientem, confugere Peruſiam coëgit, & ad deditionem fame compulit: non tamen ſine magnis ſuis & ante bellum & in bello diſcriminibus. Nam cùm ſpectaculo ludorũ gregarium militem in XIIII. ordinibus ſedentem excitari per apparitorem iuſſiſſet, rumore ob obtrectatoribus dilato, quaſi eundẽ mox & diſcruciatum necaſſet: minimum obfuit quin periret, concurſu & indignatione turbæ militaris. Saluti fuit, quod qui deſiderabatur, repentè comparuit incolumis, ac ſine iniuria. Circa Peruſinum autem murum ſacrificans, pœnè interceptus eſt à manu gladiatorum, quæ oppido

eruperat. Perusia capta in plurimos 15
maduertit: orare veniam, vel excusare DCCXIV.
conantibus, vna voce occurrens, *Mo-*
ndum esse. Scribunt quidam, trecen-
ex deditiis electos, vtriusque ordi-
, ad aram diuo Iulio extructam, Idi-
s Martiis hostiarum more mactatos.
stiterunt qui traderent, conspecto eum
arma isse, vt occulti aduersarij, &
os metus magis quàm voluntas con-
leret, facultate L. Antonij ducis præ-
a, detegerentur, deuictísque his & con-
catis, promissa veteranis præmia per-
luerentur. Bellum Siculum inchoa- 16.
in primis, sed diu traxit, intermissum
pius: modò reparandum classium
ussa, quas tempestatibus duplici nau-
gio, & quidem per æstatem amiserat:
odò pace facta, flagitante populo, ob
terclusos commeatus, famémque in-
auescentem: donec nauibus ex inte-
os fabricatis, ac xx. seruorum millibus DCCXVII.
anumissis, & ad remum datis, portum
lium apud Baias, immisso in Lucrinum
Auernum lacum mari, effecit. In quo
m hieme tota copias exercuisset, Pom-
ium inter Mylas & Naulochum supe- DCCXVIII.
uit sub horam pugnæ tam arcto repen-
somno deuinctus, vt ad dãdum signum

ab.

ab amicis excitaretur. Vnde præbitam Antonio materiam putem exprobrandi, *Ne rectis quidem oculis eum aspicere potuisse instructam aciem: verùm supinum, cælum intuentem, stupidum cubuisse: nec prius surrexisse, ac militibus in conspectum fuisse, quàm à M. Agrippa fugatæ sint hostium naues.* Alij dictum factúmque eius criminantur, quasi classibus tempestate perditis exclamauerit, *etiam inuito Neptuno victoriam se adepturum:* ac die Circensium proximo solemni pompæ simulachrum Dei detraxerit, nec temerè plura ac maiora pericula vllo alio bello adiit. Traiecto in Siciliam exercitu, cùm partem reliquam copiarum continenti repeteret, oppressus ex improuiso à Demochare & Apollophane, præfectis Pompeij, vno demum nauigio ægerrimè effugit. Item cùm præter Locros Rhegium pedibus iret, & prospectis biremibus Pōpeianis terram legentibus, suas ratus, descendisset ad littus, pæne exceptus est. Tunc etiam per deuios tramites refugientem, seruus Æmilij Pauli, comitis eius, dolens proscriptum olim ab eo patrem Paullum, & quasi occasione vltionis oblata, interficere conatus est. Post Pompeij fugam, collegarum alterum. M.

A.V.C. 728

Lepi

idum, quem ex Af ica in auxilium
caret, superbientem xx. legionum
cia, summáque sibi partes terrore
ninis vindicantem, spoliauit exerci-
supplicémque concessa vita Circeios
perpetuum relegauit. M. Antonij 17
etatem semper dubiam & incertam,
nciliationibúsque variis malè focil-
n abrupit tandem. Et quo magis de-
asse eum à ciuili more approbaret,
mentum, quod is Romæ etiam de
patræ liberis inter hæredes nuncu-
reliquerat, aperiēdum recitandúm-
pro concione curauit. Remisit ta-
hosti iudicato necessitudines, ami-
ue omnes: atque inter alios C.Sosiū 722
Domitium, tunc adhuc Coss. Bo-
ensibus quoque publicè, quòd in
niorum clientela antiquitus erant,
am fecit coniurandi cum tota Ita-
o partibus suis. Nec multò post na- 723
rælio apud Actium vicit, in serum
atione protracta, vt in naui victor
ctauerit. Ab Actio cùm Samum
m in hyberna se recepisset, turba-
untiis de seditione militum, præ-
& missionem poscentium, quos ex
numero confecta victoria Brun-
a præmiserat, repetit Italiam, tem-
pestate

pestate in traiectu bis conflictatus: primò inter promontoria Peloponensi atque Ætoliæ: rursus circa montes Ceraunios: vtrobique parte Liburnicarum demersa: simúlque eius in qua vehebatur, fusis armamentis, & gubernaculo diffra-
DCCXXIV. cto. Nec amplius quam septem & xx. dies, donec desideria militum ordinarentur, Bundisij commoratus, Asiæ Syriæque circuitu Ægyptum petit: obsessáque Alexandria, quò Antonius cum Cleopatra confugerat, breui potitus est. Et Antonium quidem seras conditiones pacis tentantem, ad mortem adegit, vidítque mortuum. Cleopatræ, quam seruatam triumpho magnoperè cupiebat, etiam Psyllos admouit, qui venenum ac virus exsurgerent: quòd periisse morsu aspidis putabatur. Ambobus communem sepulturæ honorem tribuit, ac tumulum ab ipsis inchoatum perfici iussit. Antonium iuuenem, maiorem de duobus Fuluia genitis, simulachro D. Iulij, ad quod post multas & irritas preces confugerat, abreptum interemit. Item Cæsarionem, quem ex Cæsare Cleopatra concepisse prædicabat, retractum è fuga supplicio affecit. Reliquos Antonij reginæque communes liberos, non secus ac necessitudine

iunctos

ictos sibi, & conseruauit, & mox pro
nditione cuiusque sustinuit ac fauit.
Per idem tempus, conditorium & cor- 18
Magni Alexandri, cùm prolatum è
etrali subiecisset oculis, corona aurea
posita ac floribus aspersi veneratus
, consultúsque, num & Ptolomæum
picere vellet, *Regem se voluisse ait vi-
e, non mortuos.* Ægyptum in prouin-
formam redactam, vt feraciorem ha-
orémque annonæ vrbicæ redderet,
fas omnes, in quas Nilus exæstuat,
matas longa vetustate, militari ope-
letersit. Quóque Actiacæ victoriæ
noria celebratior in posterum esset,
em Nicopolim apud Actium condi-
ludósque illic Quinquennales con-
it: & ampliato vetere Apollinis tem-
locum castrorum, quibus fuerat vsus,
rnatum naualibus spoliis, Neptu-
ac Marti consecrauit. Tumultus 19
hæc, ac etiam rerum nouarum ini-
coniurationésque complures, prius
n inualescerent, indicio detectas cō-
it, & alias alio tempore. Lepidi iuue-
deinde Varronis Murenæ, & Fannij
ionis, mox M. Egnatij, ex in Plautij
, Luciíque Paulli progeneri sui: ac
er has L. Audasij falsarum tabularum

Digitized by Google

rei, ac neque ætate neque corpore integri: Item Aſinij Epicadi ex gente Parthyna hybridæ: ad extremum Thelephi mulieris ſerui nomenculatoris. Nam ne vltimæ quidem ſortis hominum conſpiratione & periculo caruit. Audaſius atque Epicadus Iuliam filiam & Agrippam nepotem ex inſulis quibus continebantur, rapere ad exercitus: Telephus, quaſi debita ſibi fato dominatione: & ipſum & ſenatum aggredi, deſtinauerant. Quinetiam quondam iuxta cubiculum eius lixa quidam ex Illyrico exercitu, ianitoribus deceptis, noctu deprehenſus eſt cultro venatorio cinctus: impóſne mentis, an ſimulata dementia, incertum. Nihil
20 enim exprimi quæſtione potuit. Ex-
A.V.C. terna bella duo omnino per ſe geſſit:
721 Dalmaticum, adoleſcens adhuc: & An-
727 tonio deuicto, Cantabricum. Dalmatico etiam vulnera excepit, vna acie, dextrum genu lapide ictus altera autem, & crus & vtrumque brachium ruina pontis conſauciatus. Reliqua per legatos adminiſtrauit: vt tamen quibuſdam Pannonicis: atque Germanicis aut interueniret, aut non longè abeſſet, Rauennam, vel Mediolanum, vel Aquileiam vſque ab
21 vrbe progrediens. Domuit autem partim

m ductu, partim auspiciis suis Can-
briam, Aquitaniam, Pannoniam, Dal-
atiam, cum Illyrico omni: Item Rhæ-
iam, & Vindelicos, ac Salassos, gentes
ialpinas. Coërcuit & Dacorum incur-
ones, tribus eorum ducibus cum ma-
na copia cæsis: Germanósque vltra Al-
m fluuium summouit: ex quibus Sue-
os & Sicambros dedentes se traduxit in
alliam, atque in proximis Rheno agris
ollocauit. Alias item nationes malè
uietas ad obsequium redegit. Nec vlli
enti sine iustis & necessariis caussis bel-
m intulit. Tantúmque abfuit à cupi-
tate quoquo modo imperium vel bel-
cam gloriam augendi, vt quorundam
rbarorum principes in æde Martis Vl-
ris iurare coëgerit, mansuros se in fide
pace quam peterent: à quibusdam ve-
nouum genus obsidum fœminas exi-
ere tentauerit: quòd negligere marium
gnora sentiebat, & tamen potestatem
mper omnibus fecit, quoties vellent,
osides recipiendi. Neque aut crebriùs
t Perfidiosiùs rebellantes grauiore vni-
am multatus est pœna, quàm vt capti-
os sub lege venundaret, ne in vicina
gione seruirent, néve intra xxx.
nnum liberarentur. Qua virtutis mo-

Digitized by Google

derationiſque fama, Indos etiam ac Scythas, auditu modò cognitos, pellexit ad amicitiam ſuam populique Romani vltrò per legatos petendam. Parthi quoque & Armeniam vindicanti facilè ceſſerunt: & ſigna militaria quæ M. Craſſo & M. Antonio ademerant, repoſcenti reddiderunt: obſidéſque inſuper obtulerunt: denique pluribus quondam de regna cõ-
22 certantibus, non niſi ab ipſo electũ comprobauerunt. Ianum Quirinum ſemel atque iterum à condita vrbe memoriam ante ſuam clauſum, in multo breuiore temporis ſpatio, terra marique pace parta ter cluſit. Bis ouans ingreſſus eſt vrbem poſt Philippenſe, & rurſus poſt Siculum bellum Curules triumphos treis egit, Dalmaticum Actiacum, Alexandrinum: continuo triduo omnes.

23 Graues ignominias cladéſque, duas
A. V. C. omnino, nec alibi quàm in Germania,
738 accepit, Lollianam & Varianam, ſed Lollianam maioris infamiæ, quam detrimenti. Varianam pænè exitiabilem tri-
DCCLXII bus legionibus, cùm duce legatiſque & auxiliis omnibus, cæſis. Hac nunciata excubias per vrbem indixit, ne quis tumultus exiſteret: & præſidibus prouinciarum propagauit imperium, vt & à pe-
ritis

itis & aſſuetis ſocij continerentur. Vo-
it & magnos ludos Ioui. Opt. Max. *SI*
REM PVBLICAM IN ME-
IOREM STATVM VER-
ISSET, quod factum Cymbrico Mar-
cóque bello erat. Adeò namque con-
ernatum ferunt, vt per continuos men-
r barba capillóque ſummiſſo caput in-
rdum foribus illideret, vociferās: *Quin-*
li Vare, legiones redde: diémque cla-
s quotannis mœſtum habuerit ac lu-
brem. IN RE militari & commu- 24
it multa, & inſtituit: atque etiam ad
tiquum morem nonnulla reuocauit,
ciplinam ſeueriſſimè rexit, ne legato-
n quidem cuiquam, niſi grauatè hy-
niſque demum mēſibus permiſit vxo-
i interuiſere. Equitem R. quòd duo-
filiis adoleſcentibus, cauſſa detre-
ndi ſacramenti pollices amputaſſet,
m bonaque ſubiecit haſtæ: quem ta-
, quòd imminere emptioni publica-
videbat, liberto ſuo addixit, vt rele-
m in agros pro libero eſſe fineret.
imam legionem contumaciùs paren-
, cum ignominia totam dimiſit: item
immodeſtè miſſionem poſtulantes,
commoda emeritorum præmiorum
ctorauit: cohortes, ſi quæ ceſſiſſent.

loco, decimatas hordeo pauit: centuriones, ſtatione deſerta itidem, vt manipulares, capitali animaduerſione puniit: pro cætero, delictorum genere variis ignominiis affecit: vt ſtare per totum diem iuberet ante Prætorium: interdum tunicatos diſcinctóſque, nonnunquam cum decempedis, vel etiam ceſpitem portantes.

25 Neque poſt bella ciuilia, aut in concioncione, aut per edictum, vllos militum *commilitones* appellabat, ſed *milites*. Ac ne à filiis quidem, aut priuignis ſuis, imperio præditis, aliter appellari paſſus eſt: ambitioſius id exiſtimans, quàm aut ratio militaris, aut temporum quies, aut ſua domúſque ſuæ maieſtas poſtularet. Libertino milite, præterquam Romæ incendiorum cauſſa, & ſi tumultus in grauiore annona metueretur, bis vſus eſt ſemel ad præſidium coloniarum Illyricum contingentium: iterum ad tutelam ripæ Rheni fluminis: eóſque ſeruos adhuc viris fœminiſque pecunioſioribus indictos, ac ſine mora manumiſſos, ſub priore vexillo habuit, neque aut commiſtos cum ingenuis, aut eodem modo armatos. Dona militaria aliquanto faciliùs, phaleras & torques, quidquid auro argentoque conſtaret, quàm

Digitized by Google

iàm vallares ac murales coronas, quæ onore præcellerent, dabat: has quàm arcissimè & sine ambitione, ac sæpe tiam caligatis tribuit. M. Agrippam in icilia post naualem victoriam cæruleo exillo donauit. Solos triũphales, quamuam & socios expeditionum, & partiipes victoriarum suarum, nunquam dois impertiendos putauit, quod ipsi quoue ius habuissent tribuendi ea quibus ellent. Nihil autem minùs in perfecto uce, quàm festinationem temeritatémue conuenire arbitrabatur. Crebrò itaue illa iactabat:

Σπεῦδε βραδέως, &

Ἀσφαλὴς γάρ ἐστ' ἀμείνων, ἢ θρασὺς στρατηλάτης. Euripid. Phœniss.

t, *Sat celeriter fieri, quidquid fiat satis ne.* Prælium quidem aut bellum susciendum omnino negabat, nisi cùm mar emolumenti spes quàm damni mes ostenderetur. Nam *minima commo- non minimo sectantes discrimine, simi-* aiebat *esse aureo hamo piscantibus: cu- abrupti damnum nulla captura pensa- possit* MAGISTRATVS atque ho- 26 res, & ante tempus, & quosdam noui neris, perpetuósque, cepit. Consulam xx. ætatis anno inuasit, admotis

admotis

4

ab amicis excitaretur. Vnde præbitam Antonio materiam putem exprobrandi, *Ne rectis quidem oculis eum aspicere potuisse instructam aciem: verùm supinum, cælum intuentem, stupidum cubuisse: nec prius surrexisse, ac militibus in conspectum fuisse, quàm à M. Agrippa fugatæ sint hostium naues.* Alij dictum factúmque eius criminantur, quasi classibus tempestate perditis exclamauerit, *etiam inuito Neptuno victoriam se adepturum*: ac die Circensium proximo solemni pompæ simulachrum Dei detraxerit, nec temerè plura ac maiora pericula vllo alio bello adiit. Traiecto in Siciliam exercitu, cùm partem reliquam copiarum continenti repeteret, oppressus ex improuiso à Demochare & Apollophane, præfectis Pompeij, vno demum nauigio ægerrimè effugit. Item cùm præter Locros Rhegium pedibus iret, & prospectis biremibus Põpeianis terram legentibus, suas ratus, descendisset ad littus, pæne exceptus est. Tunc etiam per deuios tramites refugientem, seruus Æmilij Pauli, comitis eius, dolens præscriptum olim ab eo patrem Paullum, & quasi occasione vltionis oblata, interficere conatus est. Post

A.V.C. 728 Pompeij fugam, collegarum alterum. M.

Lepi

Lepidum, quem ex Af ica in auxilium
euocaret, superbientem xx. legionum
fiducia, summáque sibi partes terrore
ac minis vindicantem, spoliauit exerci-
tu: supplicémque concessa vita Circeios
in perpetuum relegauit. M. Antonij 17.
societatem semper dubiam & incertam,
reconciliationibúsque variis malè focil-
latam abrupit tandem. Et quo magis de-
generasse eum à ciuili more approbaret,
estamentum, quod is Romæ etiam de
Cleopatræ liberis inter hæredes nuncu-
atis reliquerat, aperiendum recitandúm-
ue pro concione curauit. Remisit ta-
ten hosti iudicato necessitudines, ami-
ósque omnes: atque inter alios C.Sosiũ 722
T. Domitium, tunc adhuc Coss. Bo-
oniensibus quoque publicè, quòd in
ntoniorum clientela antiquitus erant,
atiam fecit coniurandi cum tota Ita-
pro partibus suis. Nec multò post na- 723
li prælio apud Actium vicit, in serum
nicatione protracta, vt in naui victor
noctauerit. Ab Actio cùm Samum
ılam in hyberna se recepisset, turba-
nuntiis de seditione militum, præ-
& missionem poscentium, quos ex
ni numero confecta victoria Brun-
m præmiserat, repetit Italiam, tem-
pestate

pestate in traiectu bis conflictatus: primò inter promontoria Peloponensi atque Ætoliæ: rursus circa montes Ceraunios: vtrobique parte Liburnicarum demersa: simúlque eius in qua vehebatur, fusis armamentis, & gubernaculo diffracto.
DCCXXIV. Nec amplius quam septem & XX. dies, donec desideria militum ordinarentur, Bundisij commoratus, Asiæ Syriæque circuitu Ægyptum petit: obsessáque Alexandria, quò Antonius cum Cleopatra confugerat, breui potitus est. Et Antonium quidem seras conditiones pacis tentantem, ad mortem adegit, viditque mortuum. Cleopatræ, quam seruatam triumpho magnoperè cupiebat, etiam Psyllos admouit, qui venenum ac virus exsurgerent: quòd periisse morsu aspidis putabatur. Ambobus communem sepulturæ honorem tribuit, ac tumulum ab ipsis inchoatum perfici iussit. Antonium iuuenem, maiorem de duobus Fuluia genitis, simulachro D. Iulij, ad quod post multas & irritas preces confugerat, abreptum interemit. Item Cæsarionem, quem ex Cæsare Cleopatra concepisse prædicabat, retractum è fuga supplicio affecit. Reliquos Antonij reginæque communes liberos, non secus ac necessitudine

iunctos

iunctos sibi, & conseruauit, & mox pro conditione cuiusque sustinuit ac fauit.

18 Per idem tempus, conditorium & corpus Magni Alexandri, cùm prolatum è penetrali subiecisset oculis, corona aurea imposita ac floribus aspersi veneratus est, consultúsque, num & Ptolomæum inspicere vellet, *Regem se voluisse ait videre, non mortuos.* Ægyptum in prouinciæ formam redactam, vt feraciorem habiliorémque annonæ vrbicæ redderet, fossas omnes, in quas Nilus exæstuat, oblimatas longa vetustate, militari opere detersit. Quóque Actiacæ victoriæ memoria celebratior in posterum esset, vrbem Nicopolim apud Actium condidit: ludósque illic Quinquennales constituit: & ampliato vetere Apollinis templo, locum castrorum, quibus fuerat vsus, exornatum naualibus spoliis, Neptuno ac Marti consecrauit. Tumultus 19
post hæc, ac etiam rerum nouarum initia, coniurationésque complures, prius quàm inualescerent, indicio detectas cõpressit, & alias alio tempore. Lepidi iuuenis, deinde Varronis Murenæ, & Fannij Cæpionis, mox M. Egnatij, ex in Plautij Rufi, Luciíque Paulli progeneri sui: ac præter has L. Audasij falsarum tabularum

rei, ac neque ætate neque corpore integri: Item Asinij Epicadi ex gente Parthyna hybridæ: ad extremum Thelephi mulieris serui nomenculatoris. Nam ne vltimæ quidem sortis hominum conspiratione & periculo caruit. Audasius atque Epicadus Iuliam filiam & Agrippam nepotem ex insulis quibus continebantur, rapere ad exercitus: Telephus, quasi debita sibi fato dominatione: & ipsum & senatum aggredi, destinauerant. Quinetiam quondam iuxta cubiculum eius lixa quidam ex Illyrico exercitu, ianitoribus deceptis, noctu deprehensus est cultro venatorio cinctus: impósne mentis, an simulata dementia, incertum. Nihil
20 enim exprimi quæstione potuit. Ex-
A.V.C. terna bella duo omnino per se gessit:
721 Dalmaticum, adolescens adhuc: & An-
727 tonio deuicto, Cantabricum. Dalmatico etiam vulnera excepit, vna acie, dextrum genu lapide ictus altera autem, & crus & vtrumque brachium ruina pontis consauciatus. Reliqua per legatos administrauit: vt tamen quibusdam Pannonicis: atque Germanicis aut interueniret, aut non longè abesset, Rauennam, vel Mediolanum, vel Aquileiam vsque ab
21 vrbe progrediens. Domuit autem par-

tim

tim ductu, partim auspiciis suis Cantabriam, Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam, cum Illyrico omni: Item Rhætiam, & Vindelicos, ac Salassos, gentes Inalpinas. Coërcuit & Dacorum incursiones, tribus eorum ducibus cum magna copia cæsis: Germanósque vltra Albim fluuium summouit: ex quibus Suenos & Sicambros dedentes se traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocauit. Alias item nationes malè quietas ad obsequium redegit. Nec vlli genti sine iustis & necessariis caussis bellum intulit. Tantúmque abfuit à cupiditate quoquo modo imperium vel bellicam gloriam augendi, vt quorundam barbarorum principes in æde Martis Vltoris iurare coëgerit, mansuros se in fide ac pace quam peterent: à quibusdam verò nouum genus obsidum fœminas exigere tentauerit: quòd negligere marium pignora sentiebat, & tamen potestatem semper omnibus fecit, quoties vellent, obsides recipiendi. Neque aut crebriùs aut Perfidiosiùs rebellantes grauiore vnquam multatus est pœna, quàm vt captiuos sub lege venundaret, ne in vicina regione seruirent, néve intra x x x. annum liberarentur. Qua virtutis mo-

Digitized by Google

derationisque fama, Indos etiam ac Scythas, auditu modò cognitos, pellexit ad amicitiam suam populique Romani vltrò per legatos petendam. Parthi quoque & Armeniam vindicanti facilè cesserunt: & signa militaria quæ M. Crasso & M. Antonio ademerant, reposcenti reddiderunt: obsidésque insuper obtulerunt: denique pluribus quondam de regno cō-
22 certantibus, non nisi ab ipso electū comprobauerunt. Ianum Quirinum semel atque iterum à condita vrbe memoriam ante suam clausum, in multo breuiore temporis spatio, terra marique pace parta ter clusit. Bis ouans ingressus est vrbem post Philippense, & rursus post Siculum bellum Curules triumphos treis egit, Dalmaticum Actiacum, Alexandrinum: continuo triduo omnes.

23 A. V. C. 738 Graues ignominias cladésque, duas omnino, nec alibi quàm in Germania, accepit, Lollianam & Varianam, sed Lollianam maioris infamiæ, quam detrimenti. DCCLXII Varianâm pænè exitiabilem tribus legionibus, cùm duce legatisque & auxiliis omnibus, cæsis. Hac nunciata excubias per vrbem indixit, ne quis tumultus existeret: & præsidibus prouin-
19 [illegible] ciarum propagauit imperium, vt & à peritis

ritis

ed by Google

titis & assuetis socij continerentur. Vouit & magnos ludos Ioui. Opt. Max. *SI REM PVBLICAM IN MELIOREM STATVM VERTISSET*, quod factum Cymbrico Marsicóque bello erat. Adeò namque consternatum ferunt, vt per continuos menses barba capillóque summisso caput interdum foribus illideret, vociferâs: *Quinctili Vare, legiones redde*: diémque cladis quotannis mœstum habuerit ac lugubrem. IN RE militari & commu- 24
tauit multa, & instituit: atque etiam ad antiquum morem nonnulla reuocauit, disciplinam seuerissimè rexit, ne legatorum quidem cuiquam, nisi grauatè hybernisque demum mẽsibus permisit vxorem interuisere. Equitem R. quòd duobus filiis adolescentibus, caussa detrectandi sacramenti pollices amputasset, ipsum bonaque subiecit hastæ: quem tamen, quòd imminere emptioni publicanos videbat, liberto suo addixit, vt relegatum in agros pro libero esse sineret. Decimam legionem contumaciùs parentem, cum ignominia totam dimisit: item alias immodestè missionem postulantes, citra commoda emeritorum præmiorum exauctorauit: cohortes, si quæ cessissent

quàm vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat: has quàm parcissimè & sine ambitione, ac sæpe etiam caligatis tribuit. M. Agrippam in Sicilia post naualem victoriam cæruleo vexillo donauit. Solos triũphales, quamquam & socios expeditionum, & participes victoriarum suarum, nunquam donis impertiendos putauit, quod ipsi quoque ius habuissent tribuendi ea quibus vellent. Nihil autem minùs in perfecto duce, quàm festinationem temeritatémque conuenire arbitrabatur. Crebiò itaque illa iactabat:

Σπεῦδε βραδέως, & *Euripid. Phœniss.*

Ἀσφαλὴς γὰρ ἐστ' ἀμείνων, ἢ θρασὺς στρατηλάτης.

Et, *Sat celeriter fieri, quidquid fiat satis bene.* Prælium quidem aut bellum suscipiendum omnino negabat, nisi cùm maior emolumenti spes quàm damni metus ostenderetur. Nam *minima commoda non minimo sectantes discrimine, similes* aiebat *esse aureo hamo piscantibus: cuius abrupti damnum nulla captura pensari posset*

26 MAGISTRATVS atque honores, & ante tempus, & quosdam noui generis, perpetuósque, cepit. Consulatum xx. ætatis anno inuasit, admotis

hoſtiliter ad vrbem legionibus miſſiſ-
que qui ſibi nomine exercitus depoſce-
rent. Cùm quidem cunctante ſenatu,
Cornelius Centurio, princeps legatio-
nis, reiecto ſagulo, oſtendens gladij ca-
pulum, non dubitaſſet in curia dicere,
Hic faciet, ſi vos non feceritis. Secundum
conſulatum poſt IX. annos, tertium an-
no interiecto geſſit: ſequentes vſque ad
vndecimum continuauit: multiſque mox,
cùm deferrentur recuſatis, duodecimum
magno, id eſt, ſeptemdecim annorum
interuallo, & rurſus tertium decimum
biennio pòſt vltro petiit: vt Caium & Lu-
cium filios ampliſſimo præditus magi-
ſtratu, ſuo quemque tirocinio deduceret
in forum. Quinque medios conſulatus
à ſexto ad vndecimum annuos geſſit: cæ-
teros autem ſex, aut nouem, aut ſex, aut
quatuor, aut tribus menſibus: ſecundum
verò, pauciſſimis horis. Nam die kalen-
darum Ianuarij, cùm mane pro æde Ca-
pitolini Iouis paululum curuli ſella præ-
ſediſſet, honore abiit, ſuffecto alio in lo-
cum ſuum. Nec omnes Romæ, ſed quar-
tum conſulatum in Aſia, quintum in In-
ſula Samo, octauum & nonum Tarraco-
ne iniit. TRIVMVIRATVM Reipub.
conſtituendæ per decem annos admini-
ſtrauit:

Digitized by Google

ſtrauit : in quo reſtitit quidem aliquandiu collegis, ne qua fieret proſcriptio: ſed incœptam vtroque acerbiùs exercuit. Namque illis in multorum ſæpe perſonam per gratiam & preces exorabilibus, ſolus magnoperè contendit ne cui parceretur : proſcripſitque etiam C. Toranium tutorem ſuum, eundémque collegam patris ſui Octauij in ædilitate. Iunius Saturninus hoc ampliùs tradit: Cùm peracta proſcriptione, M. Lepidus in ſenatu excuſaſſet præterita, & ſpem clementiæ in poſterum feciſſet, quoniam ſatis pœnarum exactum eſſet : hunc è diuerſo profeſſum, ita modum ſe proſcribendi ſtatuiſſe, vt omnia ſibi reliqueret libera : in cuius tamen pertinaciæ pœnitentiam, poſtea T. Iunium Philopœmenem, quòd patronum ſuum proſcriptum celaſſe olim diceretur, equeſtri dignitate decorauit. In eadem hac poteſtate multiplici flagrauit inuidia. Nam & Pinarium equitem R. cùm concionante ſe admiſſa turba paganorum apud milites ſubſcribere quædam animaduertiſſet, curioſum ac ſpeculatorem ratus, coram confodi imperauit. Et Tedium Afrum coss. deſignatum, quia factum quoddam ſuum maligno ſermone carpſiſſet, tantis

Digitized by Google

perterruit minis, vt is ſe præcipitauerit. Et Q. Galium prætorem, in officio ſalutationis, tabulas duplices veſte tectas tenentem, ſuſpicatus gladium occulere: nec quidquam ſtatim, ne aliud inueniretur, auſus inquirere, paullo pòſt per centuriones & milites raptum è tribunali, ſeruilem in modum torſit: ac fatentem nihil, iuſſit occidi, priùs oculis eius ſua manu effoſſis: quem tamen ſcribit colloquio petito inſidiatum ſibi, coniectúmque à ſe in cuſtodiam, deinde vrbe interdicta dimiſſum, naufragio vel latronum inſidiis periiſſe. Tribunitiam poteſtatem perpetuam recepit in qua ſemel atque iterum per ſingula luſtra collegā ſibi coaptauit. Recepit & morum legumque regimen æquè perpetuum: quo iure, quamquam ſine cenſuræ honore, cenſum tamen populi ter egit: primum ac tertium cum collega, medium ſolus.

A. V. C. 731.

28 De reddenda Rep. bis cogitauit: primò poſt oppreſſum ſtatim Antonium, memor obiectum ab eo ſibi ſæpius, quaſi per ipſum ſtaret ne redderetur: ac rurſus tædio diuturnæ valetudinis: cùm etiā magiſtratibus ac ſenatu domum accitis Rationarium imperij tradidit. Sed reputans, & ſe priuatum non ſine periculo fore,

re,& illam plurium arbitrio temerè committi, in retinenda perseuerauit: dubium euentu meliore an voluntate. Quam voluntatem cùm præ se identidem ferret, quodam etiam edicto his verbis testatus est: *Ita mihi saluam ac sospitem remp. sistere in sua sede liceat, atque eius rei fructum percipere, quem peto, vt optimi status auctor dicar: & moriens, vt feram mecum spem, mansura in vestigio suo fundamenta Reip. quæ iecero.* Fecitque ipse se compotem voti, nisus omni modo ne quẽ noui status pœniteret. VRBEM neque pro maiestate imperij ornatam, & inundationibus incendiisque obnoxiam, excoluit adeò, vt iure sit gloriatus, marmoream se relinquere, quam lateritiam accepisset. Tutam vero, quantum prouideri humana ratione potuit, etiam in posterum præstitit. Publica opera plurima extruxit: ex quibus vel præcipua, Forum cum æde Martis Vltoris templũ Apollinis in Palatio: ædem Tonantis Iouis in Capitolio. Fori extruendi caussa fuit, hominum & iudiciorum multitudo, quæ videbatur, non sufficientibus duobus, etiam tertio indigere. Itaque festinantiùs, nec dum perfecta Martis æde, publicatum est cautúmque vt sepa- 29

ratim

ratim in eo publica iudicia & sortitiones iudicum fierent. Ædem Marti bello Philippensi pro vltione paterna suscepto vouerat. Sanxit ergo vt de bellis triumphisque huic consuleretur senatus: prouincias cum Imperio perituri, hinc deducerentur: quique victores redissent, huc insignia triumphorum inferrent.

Templum Apollinis in ea parte Palatinæ domus excitauit, quam fulmine ictam desiderari à Deo haruspices pronuntiarant. Addita porticus cum bibliotheca Latina Græcaque: quo loco iam senior sæpe etiam senatum habuit, decuriasque iudicum recognouit. Tonanti Ioui ædem consecrauit, liberatus periculo, cùm expeditione Cantabrica per nocturnum iter lecticam eius fulgur perstrinxisset, seruumque prælucentem exanimasset. Quædam etiam opera sub nomine alieno, nepotum scilicet & vxoris sororisque, fecit: vt porticum basilicámque Lucij & Caij: item porticus Liuiæ & Octauiæ, theatrumque Marcelli. Sed & cæteros principes viros sæpe hortatus est, vt pro facultate quisque monumentis vel nouis, vel refectis & excultis, vrbem adornarent. Multaque à multis extructa sunt: sicut à Marcio Philippo, ædes

les Herculis Musarum : à L. Cornificio,
les Dianæ : ab Asinio Pollione atrium
bertatis: à Munatio Planco, ædes Satur-
: à Cornelio Balbo, theatrum : à Statilio
auro, amphitheatrum: à M. verò Agrip-
complura, & egregia.

Spatium vrbis in regiones vicósque 30
uisit : instituitque vt illas annui magi-
ratus sortitò tuerentur, hos magistri è
ebe cuiusque viciniæ electi. Aduersus
cendia excubias nocturnas, vigilésque
ommentus est. Ad Coërcendas inunda-
ones, alueum Tyberis laxauit, ac repur-
auit, completum olim ruderibus, &
dificiorum prolapsionibus coarctatam.
Quò autem faciliùs vndique vrbs adire-
ur, desumpta sibi Flaminia via Arimino
enus munienda, reliquas triumphalibus
iris ex manubiali pecunia sternendas di-
tribuit. Ædes sacras vetustate colla-
sas, aut incendio absumptas, refecit: eás-
que & cæteras opulentissimis donis ador-
nauit : vt pote qui in cellam Capitolini
Ionis sedecim millia pondo auri, gem-
másque ac margaritas quingenties H S. 31
vna donatione contulerit. POSTQVAM A. V. C.
verò pontificatum maximum, quem nun- DCCXLI
quam viuo lepido auferre sustinuerat,
mortuo demum suscepit, quicquid fati-
dicorum

derationiſque fama, Indos etiam ac Scythas, auditu modò cognitos, pellexit ad amicitiam ſuam populique Romani vltrò per legatos petendam. Parthi quoque & Armeniam vindicanti facilè ceſſerunt: & ſigna militaria quæ M. Craſſo & M. Antonio ademerant, repoſcenti reddiderunt: obſidéſque inſuper obtulerunt: denique pluribus quondam de regno cõ-
22 certantibus, non niſi ab ipſo electũ comprobauerunt. Ianum Quirinum ſemel atque iterum à condita vrbe memoriam ante ſuam clauſum, in multo breuiore temporis ſpatio, terra marique pace parta ter clusit. Bis ouans ingreſſus eſt vrbem poſt Philippenſe, & rurſus poſt Siculum bellum Curules triumphos treis egit, Dalmaticum Actiacum, Alexandrinum: continuo triduo omnes.

23 Graues ignominias cladéſque, duas
A. V. C. omnino, nec alibi quàm in Germania,
738 accepit, Lollianam & Varianam, ſed Lollianam maioris infamiæ, quam detrimenti.
DCCLXII Varianam pænè exitiabilem tribus legionibus, cùm duce legatiſque & auxiliis omnibus, cæſis. Hac nunciata excubias per vrbem indixit, ne quis tumultus exiſteret: & præſidibus prouin-
1 muxui. ciarum propagauit imperium, vt & à pe-

ritis

ritis & assuetis socij continerentur. Vouit & magnos ludos Ioui. Opt. Max. *SI REM PVBLICAM IN MELIOREM STATVM VERTISSET*, quod factum Cymbrico Marsicóque bello erat. Adeò namque consternatum ferunt, vt per continuos menses barba capillóque summisso caput interdum foribus illideret, vociferās: *Quinctili Vare, legiones redde*: diémque cladis quotannis mœstum habuerit ac lugubrem. IN RE militari & commu- 24
tauit multa, & instituit: atque etiam ad antiquum morem nonnulla reuocauit, disciplinam seuerissimè rexit, ne legatorum quidem cuiquam, nisi grauatè hybernisque demum mēsibus permisit vxorem interuisere. Equitem R. quòd duobus filiis adolescentibus, caussa detrectandi sacramenti pollices amputasset, ipsum bonaque subiecit hastæ: quem tamen, quòd imminere emptioni publicanos videbat, liberto suo addixit, vt relegatum in agros pro libero esse sineret. Decimam legionem contumaciùs parentem, cum ignominia totam dimisit: item alias immodestè missionem postulantes, citra commoda emeritorum præmiorum exauctorauit: cohortes, si quæ cessissent.

Digitized by Google

quàm vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat: has quàm parcissimè & sine ambitione, ac sæpe etiam caligatis tribuit. M. Agrippam in Sicilia post naualem victoriam cæruleo vexillo donauit. Solos triũphales, quamquam & socios expeditionum, & participes victoriarum suarum, nunquam donis impertiendos putauit, quod ipsi quoque ius habuissent tribuendi ea quibus vellent. Nihil autem minùs in perfecto duce, quàm festinationem temeritatémque conuenire arbitrabatur. Crebrò itaque illa iactabat:

Euripid. Phœniss.

Σπεῦδε βραδέως, &

Ἀσφαλὴς γὰρ ἐστ' ἀμείνων, ἢ θρασὺς στρατηλάτης.

Et, *Sat celeriter fieri, quidquid fiat satis bene.* Prælium quidem aut bellum suscipiendum omnino negabat, nisi cùm maior emolumenti spes quàm damni metus ostenderetur. Nam *minima commoda non minimo sectantes discrimine, similes* aiebat *esse aureo hamo piscantibus: cuius abrupti damnum nulla captura pensari posset* 26
MAGISTRATVS atque honores, & ante tempus, & quosdam noui generis, perpetuósque, cepit. Consulatum XX. ætatis anno inuasit, admotis

hostiliter ad vrbem legionibus missis-que qui sibi nomine exercitus deposcerent. Cùm quidem cunctante senatu, Cornelius Centurio, princeps legationis, reiecto sagulo, ostendens gladij capulum, non dubitasset in curia dicere, *Hic faciet, si vos non feceritis.* Secundum consulatum post IX. annos, tertium anno interiecto gessit: sequentes vsque ad vndecimum continuauit: multisque mox, cùm deferrentur recusatis, duodecimum magno, id est, septemdecim annorum interuallo, & rursus tertium decimum biennio pòst vltro petiit: vt Caium & Lucium filios amplissimo præditus magistratu, suo quemque tirocinio deduceret in forum. Quinque medios consulatus à sexto ad vndecimum annuos gessit: cæteros autem sex, aut nouem, aut sex, aut quatuor, aut tribus mensibus: secundum verò, paucissimis horis. Nam die Kalendarum Ianuarij, cùm mane pro æde Capitolini Iouis paululum curuli sella præsedisset, honore abiit, suffecto alio in locum suum. Nec omnes Romæ, sed quartum consulatum in Asia, quintum in Insula Samo, octauum & nonum Tarracone iniit. TRIVMVIRATVM Reipub. constituendæ per decem annos administrauit:

ſtrauit: in quo reſtitit quidem aliquandiu collegis, ne qua fieret proſcriptio: ſed incœptam vtroque acerbiùs exercuit. Namque illis in multorum ſæpe perſonam per gratiam & preces exorabilibus, ſolus magnoperè contendit ne cui parceretur: proſcripſitque etiam C. Toranium tutorem ſuum, eundémque collegam patris ſui Octauij in ædilitate. Iunius Saturninus hoc ampliùs tradit: Cùm peracta proſcriptione, M. Lepidus in ſenatu excuſaſſet præterita, & ſpem clementiæ in poſterum feciſſet, quoniam ſatis pœnarum exactum eſſet: hunc è diuerſo profeſſum, ita modum ſe proſcribendi ſtatuiſſe, vt omnia ſibi reliquerit libera: in cuius tamen pertinaciæ pœnitentiam, poſtea T. Iunium Philopœmenem, quòd patronum ſuum proſcriptum celaſſe olim diceretur, equeſtri dignitate decorauit. In eadem hac poteſtate multiplici flagrauit inuidia. Nam & Pinarium equitem R. cùm concionante ſe admiſſa turba paganorum apud milites ſubſcribere quædam animaduertiſſet, curioſum ac ſpeculatorem ratus, coram confodi imperauit. Et Tedium Afrum coſs. deſignatum, quia factum quoddam ſuum maligno ſermone carpſiſſet, tantis

Digitized by Google

perterruit minis, vt is se præcipitauerit. Et Q. Gallium prætorem, in officio salutationis, tabulas duplices veste tectas tenentem, suspicatus gladium occulere: nec quidquam statim, ne aliud inueniretur, ausus inquirere, paullo pòst per centuriones & milites raptum è tribunali, seruilem in modum torsit: ac fatentem nihil, iussit occidi, priùs oculis eius sua manu effossis: quem tamen scribit colloquio petito insidiatum sibi, coniectúmque à se in custodiam, deinde vrbe interdicta dimissum, naufragio vel latronum
A. V. C. 731. insidiis periisse. Tribunitiam potestatem perpetuam recepit in qua semel atque iterum per singula lustra collegã sibi coaptauit. Recepit & morum legumque regimen æquè perpetuum: quo iure, quamquam sine censuræ honore, censum tamen populi ter egit: primum ac tertium cum collega, medium solus.

28 De reddenda Rep. bis cogitauit: primò post oppressum statim Antonium, memor obiectum ab eo sibi sæpius, quasi per ipsum staret ne redderetur: ac rursus tædio diuturnæ valetudinis: cùm etiã magistratibus ac senatu domum accitis Rationarium imperij tradidit. Sed reputans, & se priuatum non sine periculo fore,

Digitized by Google

re, & illam plurium arbitrio temerè committi, in retinenda perseuerauit: dubium euentu meliore an voluntate. Quam voluntatem cùm præ se identidem ferret, quodam etiam edicto his verbis testatus est: *Ita mihi saluam ac sospitem remp. sistere in sua sede liceat, atque eius rei fructum percipere, quem peto, vt optimi status auctor dicar: & moriens, vt feram mecum spem, mensura in vestigio suo fundamenta Reip. quæ iecero.* Fecitque ipse se compotem voti, nisus omni modo ne quẽ noui status pœniteret. VRBEM neque pro maiestate imperij ornatam, & inundationibus incendiisque obnoxiam, excoluit adeò, vt iure sit gloriatus, marmoream se relinquere, quam lateritiam accepisset. Tutam vero, quantum prouideri humana ratione potuit, etiam in posterum præstitit. Publica opera plurima extruxit: ex quibus vel præcipua, Forum cum æde Martis Vltoris templũ Apollinis in Palatio: ædem Tonantis Iouis in Capitolio. Fori extruendi caussa fuit, hominum & iudiciorum multitudo, quæ videbatur, non sufficientibus duobus, etiam tertio indigere. Itaque festinantiùs, nec dum perfecta Martis æde, publicatum est cautúmque vt separatim 29

Digitized by Google

ædes Herculis Musarum: à L. Cornificio,
ædes Dianæ: ab Asinio Pollione atrium
Libertatis: à Munatio Planco, ædes Satur-
ni: à Cornelio Balbo, theatrum: à Statilio
Tauro, amphitheatrum: à M. verò Agrip-
pa complura, & egregia.

Spatium vrbis in regiones vicósque
diuisit: instituitque vt illas annui magi-
stratus sortitò tuerentur, hos magistri è 30
plebe cuiusque viciniæ electi. Aduersus
incendia excubias nocturnas, vigilésque
commentus est. Ad Coërcendas inunda-
tiones, alueum Tyberis laxauit, ac repur-
cauit, completum olim ruderibus, &
ædificiorum prolapsionibus coarctatam.
Quò autem faciliùs vndique vrbs adire-
tur, desumpta sibi Flaminia via Arimino
tenus munienda, reliquas triumphalibus
viris ex manubiali pecunia sternendas di-
stribuit. Ædes sacras vetustate colla-
psas, aut incendio absumptas, refecit: eás-
que & cæteras opulentissimis donis ador-
nauit; vt pote qui in cellam Capitolini
Iouis sedecim millia pondo auri, gem-
másque ac margaritas quingenties H. S.
vna donatione contulerit. POSTQVAM 31
verò pontificatum maximum, quem nun- A. V. C.
quam viuo lepido auferre sustinuerat, DCCXLI
mortuo demum suscepit, quicquid fati-
dicorum

dicorum librorum Græci Latinique generis, nullis vel parum idoneis auctoribus vulgò ferebatur, ſupra duo millia contracta vndique cremauit: ac ſolos retinuit Sibyllinos: hos quoque delectu habito: condiditque duobus forulis auratis ſub Palatini Apollinis baſi. Annum à D. Iulio ordinatum, ſed poſtea negligentia conturbatum atque confuſum, rurſus ad priſtinam rationem redegit: in cuius ordinatione Sextilem menſem è ſuo cognomine nuncupauit, magis quàm Septembrem, quo erat natus: quia hoc ſibi & primus conſulatus & inſignes victoriæ obtigiſſent. Sacerdotum & numerum & dignitatem, ſed & commoda, auxit præcipuè Veſtalium virginũ, cúmque in demortuæ locum aliam capi oporteret, ambiréntque multi ne filias in ſortem darent, adiurauit, ſi cuiuſquam neptium ſuarum competeret ætas, oblaturum ſe fuiſſe eam. Nonnulla etiam ex antiquis cærimoniis paullatim abolita reſtituit: vt Salutis augurium, Diale flaminium, ſacrum Lupercale, ludos Seculares & compitalicios. Lupercalibus vetuit currere imberbes: item, Secularibus ludis iuuenes vtriúſque ſexus prohibuit vllum nocturnum ſpectaculum frequentare,

nisi cum aliquo maiore natu propinquorum. Capitales Lares ornare bis anno instituit, vernis floribus, æstiuis. Proximum à Diis immortalibus honorem memoriæ ducum præstitit, qui imperium populi R. ex minimo maximum reddidissent. Itaque & opera cuiúsque manentibus titulis restituit: & statuas omnium triumphali effigie in vtraque Fori sui porticu dedicauit. Professus edicto, *commentum id se, vt illorum velut ad exemplar & ipse dum viueret, & insequentium ætatum principes exigeretur à ciuibus*. Pompeij quoque statuam contra theatri eius regiam, marmoreo Iano supposuit, trãslatam è curia, in qua C. Cæsar fuerat occisus.

PLERAQVE pessimi exempli correxit, quæ in perniciem publicam, aut ex consuetudine licentiáque bellorum ciuilium durauerant, aut per pacem etiam exstiterant. Nam & grassatorum plurimi palàm se ferebant succincti ferro, quasi tuendi sui caussa, & rapti per agros viatores sine discrimine, liberi, seruíque, ergastulis possessorum supprimebantur: & plurimæ factiones, titulo collegij noui, ad nullius non facinoris societatem coibant. Igitur grassatores, dispositis per

oppor

opportuna loca ſtationibus,inhibuit : er-
gaſtula recognouit : collegia , præter an-
tiqua & legitima , diſſoluit tabulas vete-
rum ærarij debitorum , vel præcipuam
calumniandi materiam , excuſſit.Loca in
vrbe publica iuris ambigui poſſeſſoribus
adiudicauit. Diuturnorum reorum , &
ex quorum ſordibus nihil aliud quàm
voluptas inimicis quæreretur , nomina
aboleuit:conditione propoſita,vt ſi quem
qui repetere vellet , par periculum pœnæ
ſubiret. Ne quod autem maleficium ne-
gotiúmve impunitate vel mora elabere-
tur , x x x. amplius dies , qui honorariis
ludis occupabantur,actui rerum accom-
modauit.Ad tres iudicium decurias,quar-
tum addixit ex inferiore cenſu, quæ du-
cenariorum vocaretur , iudicarétque de
leuioribus ſummis. Iudices à triceſimo
ætatis anno allegit : id eſt , quinquennio
maturiùs quàm ſolebant. At pleriſque
iudicandi munus detrectantibus,vix con-
ceſſit vt ſingulis decuriis per vices an-
nua vocatio eſſet , & vt ſolitæ agi No-
uembri ac Decembri menſe res omitte-
33 rentur. Ipſe ius dixit aſſiduè , & in no-
ctem nonnunquam : ſi parum corpore
valeret , lectica pro tribunali collocata,
vel etiam domi cubans. Dixit autem ius
non

Digitized by Google

non diligentia modò summa, sed & lenitate: si quidem manifesti parricidij reum, ne culeo insueretur, quòd non nisi confessi afficiuntur hac pœna, ita fertur interrogasse: *Certè patrem tuum non occidisti?* & cùm de falso testamento ageretur, omnésque signatores lege Cornelia tenerentur, non tantùm duas tabellas, damnatoriam & absolutoriam, simul cognoscentibus dedit: sed tertiam quoque, qua ignosceretur iis quos fraude ad signandum, vel errore inductos, constitisset. Appellationes quotãnis vrbanorum quidem litigatorum prætori delegauit vrbano: at prouincialium consularibus viris, quos singulos cuiusque prouinciæ negotiis præposuisset. Leges retracta- 34
uit, & quasdam ex integro sanxit: vt sumptuariam, & de adulteriis, & de pudicitia, de ambitu, de maritandis ordinibus. Hanc cùm aliquanto quàm cæteras seueriùs emendasset, præ tumultu recusantium perferre non potuit: nisi adempta demum lenitáve parte pœnarum: & vacatione triennij data, auctísque præmiis. Sic quoque abolitionem eius, publico spectaculo pertinaciter postulante equite, accitos Germanici liberos, receptósque partim ad se, partim in patris gre-

mium oſtentauit: manu vultúque ſigni-
ficans, ne grauarentur imitari iuuenis
exemplum. Cúmque etiam immaturi-
tate ſponſarum, & matrimoniorum cre-
bra mutatione, vim legis eludi ſentiret,
tempus ſponſas habendi coarctauit: di-
35 uortiis modum impoſuit. Senatorum
affluentem numerum deformi & incon-
dita turba (erant enim ſuper mille, &
quidam indigniſſimi, & poſt necem Cæ-
ſaris per gratiam & præmium allecti,
quos Orcinos vulgus vocabat) ad mo-
dum priſtinum & ſplendorem redegit,
duabus lectionibus: prima, ipſorum ar-
bitratu, quo vir virum legit: ſecunda, ſuo
& Agrippæ, quo tempore exiſtimatur
lorica ſub veſte munitus, ferróque cin-
ctus præſediſſe, decem valentiſſimis ſe-
natorij ordinis amicis ſellam ſuam cir-
cumſtantibus. Cordus Cremutius ſcri-
bit, ne admiſſum quidem tunc quem-
quam ſenatorum, niſi ſolum, & prætcn-
tato ſinu. Quoſdam ad excuſandi ſe ve-
recundiam compulit: ſeruauitque etiam
excuſantibus inſigne veſtis, & ſpectandi
in orcheſtra, epulantiúque publicè ius.
Quo autem lecti probatíque & religio-
ſiùs, & minore moleſtia ſenatoria mune-
ra fungerentur, ſanxit vt priùs quàm con-
ſideret

sideret quisque, thure ac mero supplicaret apud aram eius Dei in cuius templo coiretur: & ne plus quàm bis in mense legitimus senatus ageretur, Kalendis & Idibus: néve Septembri Octobríve mense vllos adesse alios necesse esset, quàm sorte ductos, per quorum numerum decreta confici possent: sibique instituit consilia sortiri semestria, cum quibus de negotiis ad frequentem senatum referendis antè tractaret. Sententias de maiore negotio, non more, atque ordine, sed prout libuisset, perrogabat: vt perinde quisque animum intenderet, ac si censendum magis quàm assentiendum esset. Auctor & aliarum rerum fuit: in queis ne acta senatus publicarentur: ne
magistratus deposito honore statim in 36
prouincias mitterentur: vt proconsulibus ad mulos & tabernacula, quæ publicè locari solebant, certa pecunia constitueretur: vt cura ærarij à quæstoribus vrbanis ad prætorios prætorésve transiret: vt centumuiralem hastam, quam quæstura functi consueuerãt cogere, decemuiri cogerent. Quoque plures partem administrandæ Reip. caperent, noua officia excogitauit: curam operum publicorum, viarum, aquarum, aluei Tiberi

frumenti populo diuidundi,præfecturam
vrbis, Triumuiratum legendi senatus &
alterum recognoscendi turmas equitum,
quotiescunque opus esset. Censores crea-
ri desitos longo interuallo creauit, nu-
merum prætorum auxit. Erexit etiam,
vt quoties consulatus sibi daretur, binos
pro singulis collegas haberet: nec obti-
nuit, reclamantibus cunctis, satis maie-
statem eius imminui, quòd honorē eum
38 non solus sed cum altero gereret. Nec
parcior in bellica virtute honoranda, su-
per xxx. ducibus iustos triumphos, &
aliquanto pluribus triumphalia orna-
menta decernenda curauit. Liberis se-
natorum, quò celeriùs Reip. assuescerent,
protinus virilem togam, latum clauum
inducere, & curiæ interesse permisit: mili-
tiámque auspicantibus, non tribunatum
modo legionum, sed & præfecturas ala-
rum dedit: ac ne quis expers castrorum
esset, binos plerumque laticlauios præ-
posuit singulis aliis. Equitum turmas
frequenter recognouit, post longam in-
tercapedinem reducto more transuectio-
nis. Sed neque detrahi quemquam in
transuehendo ab accusatore passus est:
quod fieri solebat: & senio vel aliqua
corporis labe insignibus permisit, præ-
misso

Digitized by Google

miſſo in ordine equo, ad reſpondendum
quoties citarentur, pedibus venire, mox
reddendi equi gratiam fecit eis, qui ma-
iores annorum quinque & triginta reti-
nere eum nollent. Impetratíſque à ſe- 39
natu decem adiutoribus, vnumquem-
que equitum rationem vitæ reddere coë-
git: atque ex improbatis alios pœna, alios
ignominia notauit: plures admonitio-
ne, ſed varia, Leuiſſimum genus admo-
nitionis fuit traditio coràm pugillarium,
quos taciti, & ibidem ſtatim legerent.
Notauítque aliquos, quod pecunias le-
uioribus vſuris mutuati, grauiore fœno-
re collocaſſent. Comitiis tribunitiis ſi 40
deeſſent candidati, ſenatores ex equiti-
bus Romanis creauit, ita vt poteſtate
tranſacta, in vtro vellent ordine, mane-
rent. Cùm autem plerique equitum, at-
trito bellis ciuilibus patrimonio, ſpecta-
re ludos è quatuordecim non auderent,
metu pœnæ theatralis pronuntiauit, non
teneri ea quibus ipſis parentibúſve eque-
ſter cenſus vnquam fuiſſet. Populi re-
cenſum vicatim egit ac ne plebs frumen-
tationum cauſſa frequentiùs à negotiis
auocaretur, ter in annum quaternum
menſium teſſeras dare deſtinauit: ſed de-
ſideranti conſuetudinem veterem con-

cessit rursus, vt sui cuiusque mensis acc
peret. Comitiorum quoque pristinu
ius reduxit: ac multiplici pœna coërcit
ambitu, Fabianis & Scaptensibus tribu
libus suis die comitiorum ne quid à qu
quam candidato desiderarent, singul
millia nummûm à se diuidebat. Magr
præterea existimans sincerum, atque a
omni colluuione peregrini ac seruili
sanguinis incorruptum seruare popu
lum: & ciuitatem Romanam parcissim
dedit, & manumittendi modum term
nauit. Tiberio pro cliente Græco pe
tenti rescripsit, *Non aliter se daturu*
quàm si præsens sibi persuasisset quàm i
stas petendi caussas haberet. Et Liuiæ pr
quodam tributario Gallo roganti, ciu
tatem negauit, immunitatem obtulit: a
firmans, *Se faciliùs passurum fisco detra*
hi aliquid, quàm ciuitatis Romanæ vu
gari honorem Seruos non contentus mu
tis difficultatibus à libertate, & mult
pluribus à libertate iusta remouisse: cù
& de numero & de conditione ac diffe
rentia eorum qui manumitterentur, cu
riosè cauisset, hoc quoque adiecit, ne vin
ctus vnquam tortúsve quis, vllo liberta
tis genere ciuitatem adipisceretur. Etia
habitum vestitúmque pristinum redu
ce

cere studuit. Ac visa quondam pro concione pullatorum turba, indignabundus & clamitans: *En* ait,

Romanos rerum dominos, gentémque togatam.

Negotium ædilibus dedit, ne quem posthac paterentur in Foro Circóve, nisi positis lacernis, togatum consistere. LIBERALITATEM omnibus ordinibus 41
per occasiones frequenter exhibuit. Nam & inuecta vrbi Alexandrino triumpho regia gaza, tantam copiam nummariæ rei effecit, vt fœnore diminuto, plurimũ agrorum pretiis accesserit. Et postea quoties ex damnatorum bonis pecunia superflueret, vsum eius gratuitum iis qui cauere in duplum possent, ad certũ tempus indulsit. Senatorum cẽsum ampliauit ac pro octingentorum millium summa duodecies HS. taxauit, suppleuitque non habentibus. Congiaria populo frequenter dedit, sed diuersæ ferè summæ: modò quadragenos, modò tricenos: nonnumquam ducenos quinquagenósque nummos ac ne minores quidem pueros præteriit, quamuis nonnisi ab vndecimo ætatis anno accipere consuessent. Frumentum quoque in annonæ difficultatibus sæpe leuissimo, interdum nullo

Digitized by Google

pretio, viritim admensus est, tesserásqu
42 nummarias duplicauit. Sed vt salubre
magis quàm ambitiosum principem sc
res, querentem de inopia & caritate vi
populum, seuerissima coërcuit voce: *Sa*
tis prouisum à genero suo Agrippa; perd
ctis pluribus aquis, ne homines sitirent. E
dem populo promissum quidem co
giarium reposcēti, *Bonæ se fidei esse respo*
dit: non promissum autem flagitanti, tu
pitudinem & impudentiam edicto e
probrauit: affirmauitque, non daturu
se, quamuis dare destinarat. Nec min
re grauitate atque constantia, cùm pr
posito congiario multos manumisso
insertosque ciuium numero, comper
set, negauit accepturos quibus prom
sum non esse, cæterisque minus qu
promiserat, dedit, vt destinata sum
sufficeret. Magna verò quondam ste
litate, ac difficile remedio, cùm vena
tias & lanistarum famillias, peregrin
que omnes, exceptis medicis & præ
ptoribus, partémque seruitiorum, v
expulisset, vt tandem annona conual
impetum se cepisse scribit, *frumentatio*
publicas in perpetuum abolendi, quòd
rum fiducia cultura agrorum cessaret:
que tamen perseuerasse, quia certum
b

*beret, poſſe per ambitionem quandoque re-
ſtitui.* Atque ita poſt hanc rem tempora-
uit, vt non minorem aratorum, ac ne-
gotiantium, quàm populi rationem de-
duceret. SPECTACVLORVM & aſſi- 43
duitate & varietate, atque magnificen-
tia, omnes anteceſſit. Feciſſe ludos ſe ait
ſuo nomine quater: pro aliis magiſtrati-
bus, qui aut abeſſent, aut non ſufficerent
ter & vices. Fecitque nonnumquam vi-
catim, ac pluribus ſcenis per omnium
linguarum hiſtriones: non in foro mo-
dò, nec Amphitheatro, ſed in Circo & in
Septis, & aliquando nihil præter vena-
tionem edidit. Athletas exſtructis in
campo Martio ſedilibus ligneis: item
nauale prælium circa Tiberim cauato
ſolo: in quo nunc Cæſarum nemus eſt.
Quibus diebus cuſtodes in vrbe diſpo-
ſuit, ne raritate remanentium graſſato-
ribus obnoxia eſſet. In circo aurigas
curſoréſque & confectores ferarum, &
nonnunquam ex nobiliſſima iuuentu-
te, produxit. Sed & Troiæ ludum edidit
frequentiſſimè, maiorum minorúmve
puerorum delectu: priſci decorique mo-
ris exiſtimans, claræ ſtirpis indolem ſic
noteſcere. In hoc ludicro C. Nonium
Aſprenatem lapſu debilitatum, aureo tor-

que donauit: passúsque est ipsum posterósque Torquati ferre cognomen. Mox finem fecit talia edendi, Asinio Pollione oratore grauiter inuidiosésque in curia questo Æsernini nepotis sui casum, qui & ipse crus effregerat. Ad scenicas quoque & gladiatorias operas, etiam equitibus Romanis aliquando vsus est: verùm priùs quàm senatusconsulto interdiceretur. Postea nihil sanè, præterquam adolescentulum Lucium honestè natum, exhibuit: tantùm vt ostenderet quod erat bipedali minor, librarum septemdecim, ac vocis immensæ. Quodam autem muneris die, Parthorum obsides tunc primùm missos, per arenam mediam ad spectaculum induxit: supérque se subsellio secundo collocauit. Solebat etiam citra spectaculorum dies, si quando quid inusitatum dignúmque cognitu aduectum esset, id extra ordinem quolibet loco publicare: vt rhinocerotem, apud Septa: tigrim in scena: anguem quinquaginta cubitorum, pro comitio. Accidit votiuis circensibus, vt correptus valetudine, lectica cubans, thensas deduceret: rursus commissione ludorum, quibus theatrum Marcelli dedicabat, euenit vt laxatis sellæ curulis compagibus caderet supinus. Nepotum

potum quoque ſuorum munere, cùm conſternatum ruinæ metu populum retinere, & confirmare nullo modo poſſet, tranſiit è loco ſuo, atque in ea parte conſedit quæ ſuſpecta maximè erat.

Spectandi confuſiſſimum ac ſolutiſſi- 44
mum morem correxit ordinauitque, motus iniuria ſenatoris, quam Puteolis per celeberrimos ludos conſeſſu frequenti nemo receperat. Facto igitur decreto patrum, vt quoties quid ſpectandum vſquam publicè ederetur, primus ſubſelliorum ordo vacaret ſenatoribus: Romæ legatos liberarum ſociatúmque gentium vetuit in orcheſtra conſidere: cùm quoſdam etiam libertini generis mitti deprehendiſſet. Militem ſecreuit à populo. Maritis è plebe proprios ordines aſſignauit: prætextatis cuneum ſuum, & proximum pædagogis: ſanxítque ne quis pullatorum media cauea ſederet. Fœminis ne gladiatores quidem, quos promiſcuè ſpectari ſolemne olim erat, niſi ex ſuperiore loco ſpectare conceſſit. Solis virginibus veſtalibus locum in theatro ſeparatim, & contra prætoris tribunal, dedit. Athletarum verò ſpectaculo muliebrem ſexum omnem adeò ſubmouit, vt Pontificalibus ludis pugilum par po-

ſtula

ſtulatum diſtulerit in ſequentes diei ma
tutinum tempus: edixeritque, *Muliere*
ante horam quintam venirēt in theatrum
45 *non placere.* Ipſe Circenſes ex amicorum
ferè libertorúmque cœnaculis ſpectaba
interdum è puluinari, & quidem cum cō
iuge ac liberis ſedens. Spectaculo pluri
mas horas, aliquando totos dies adera
petita venia, commendatiſque qui ſuam
vicem præſidendo funderentur. Verùn
quoties adeſſet, nihil præterea agebat: ſe
vitandi rumoris cauſſa, quo patrem Cæ
ſarem vulgò reprehenſum commemo
rabat, quòd inter ſpectandum, epiſtolis
libelliſque legendis, ac reſcribendis va
caret: ſeu ſtudio ſpectandi, ac voluptate
qua teneri ſe neque diſſimulauit vnquam
& ſæpe ingenuè profeſſus eſt. Itaque co
rollaria & præmia alienis quoque mu
neribus ac ludis & crebra & grandia d
ſuo offerebat: nullique Græco certamin
interfuit, quo non pro merito certantiu
quemque honorauerit. Spectauit auten
ſtudioſiſſimè pugiles, & maximè La
nos: non legitimos atque ordinario
modò, quos etiam committere cum Gr
cis ſolebat: ſed & cateruarios oppidano
inter anguſtias vicorum pugnantes t
merè ac ſine arte. Vniuerſum deniqu
genu

genus operas aliquas publico spectaculo præbentium, etiam cura sua dignatus est. Athletis & conseruauit priuilegia, & ampliauit. Gladiatores sine missione edi prohibuit. Coërcitionem in histriones, magistratibus in omni tempore & loco, lege vetere, permissam, ademit: præterquam ludos & scenam. Nec tamen eo minus aut xysticorum certationes, aut gladiatorum pugnas seuerissimè semper exegit. Nam histrionum licentiam adeò compescuit, vt Stephanionem togatarium, cui in puerilem habitum circumtonsam matronam ministrasse compererat, per trina theatra virgis cæsum relegauerit. Hylam pātomimum, querente prætore, in atrio domus suæ, nemine excluso, flagellis verberauit: & Pyladem vrbe atque Italia submouerit, quod spectatorem, à quo exsibilabatur demōstrasset digito, conspicuúmque fecisset. Ad 46
hunc modum vrbe vrbanísque rebus administratis, ITALIAM duodetriginta coloniarum numero deductarum ab se frequentauit, operibúsque ac vectigalibus publicis plurifariam instruxit: etiam iure ac dignatione vrbi quodam modo pro parte aliqua adæquauit: excogitato genere suffragiorum, quæ de magistrati-

bus

Digitized by Google

bus vrbicis decuriones colonici, in sua quisque colonia ferrent, & sub diem comitiorum obsignata Romam mitterent. Ac necubi aut honestorum deficeret copia, aut multitudinis soboles, equestrem militiam petenteis etiam ex commendatione publica cuiusque oppidi ordinabat: at iis qui è plebe regiones sibi reuisenti filios filiásve approbarent, singula nummorum millia pro singulis diuidebat.
47 A. V. C. 726 PROVINCIAS validiores, & quas annuis magistratuum imperiis regi nec facile nec tuum erat, ipse suscepit: cæteras proconsulibus sortitò permisit: & tamen nonnullas commutauit interdum, atque ex vtroque genere plerásque sæpius adiit. Vrbium quasdam fœderatas, sed ad exitium licentia præcipites, libertate priuauit: alias aut ære alieno laborantes leuauit, aut terræmotu subuersas denuò condidit, aut merita erga Pop. Rom. allegantes, Latinitate, vel ciuitate, donauit. Non est, vt opinor, prouincia, excepta duntaxat Africa & Sardinia, quá non adierit. In has fugato Sexto Pompeio, traiicere ex Sicilia apparentem, continuæ & immodicæ tempestates inhibuerunt, nec mox occasio aut caussa traiiciendi fuit.
48 REGNA, quibus belli iure poti

re potitus est, præter pauca, aut iisdem, quibus ademerat, reddidit, aut alienigenis contribuit. Reges socios etiam inter semetipsos necessitudinibus mutuis iunxit: promptissimus affinitatis cuiusque atque amicitiæ conciliator & fautor: nec aliter vniuersos, quàm membra partésque imperij, curæ habuit. Rectorem quoque solitus est apponere ætate paruis, ac mente lapsis, donec adolescerent aut resipiscerent: ac plurimorum liberos & educauit simul cum suis & instituit.

49 EX MILITARIBVS COPIIS legiones & auxilia prouinciatim distribuit: classem Miseni, & alterum Rauennæ, ad tutelam superi & inferi maris, collocauit. Certum numerum partim in vrbis, partim in sui custodiam allegit: dimissa Calagurritanorum manu, quam vsque ad deuictum Antonium: item Germanorum, quam vsque ad cladem Varianam, inter armigeros circa se habuerat. Neque tamen vnquam plures quàm tres cohortes in vrbe esse passus est, eáque sine castris, reliquas in hiberna & æstiua, circa finitima oppida dimittere assueuerat. Quidquid autem vbique militũ esset, ad certam stipendiorum præmiorúmque formulam adstrinxit: definitis pro gradu

cuius

cuiusque,& temporibus militiæ, & co
modis missionum : ne aut ætate aut i
pia post missionem sollicitari ad res
uas possent. Vtque perpetuò ac sine
ficultate sumptus ad tuendos eos pro
quendósque suppeteret, ærarium mil
re cum vectigalibus nouis instituit.
quò celeriùs, ac sub manum annunc
cognoscíque posset quid in prouin
quaque gereretur, iuuenes primò mo
cis interuallis per militares vias, del
vehicula, disposuit: commodius id vis
est, vt qui à loco eidem perferrent li
ras, interrogari quoque, si quid res
50 gerent, possent. In diplomatibus
bellísque & epistolis signandis, in
Sphinge vsus est: mox imagine Ma
Alexandri: nouissimè sua, Dioscor
manu sculpta, qua signare insecuti c
que principes perseuerauerunt. Ad
stolas omnes horarum quoque mom
ta nec dici modo, sed & noctis, qu
51 datæ significarentur, addebat. Cleme
ciuitatísque eius multa & magna
cumenta sunt. Ne enumerem quo
quos diuersarum partium venia & in
lumitate donatos, principem etiam
ciuitate locum tenere passus sit: Iun
Nouatum, & Cassium Patauinum, è

be homines, alterum penuria, alterum leui exilio punire ſatis habuit: cùm ille Agrippæ iuuenis nomine, aſperrimam de ſe epiſtolam in vulgus edidiſſet hic conuiuio pleno proclamaſſet, *Neque votum ſibi neque animum deeſſe confodiendi eum.* Quadam vero cognitione, cùm Æmilio Æliano Cordubenſi inter cætera crimina vel maximè obiiceretur, quòd malè opinari de Cæſare ſoleret, conuerſus ad accuſatorem commotóque ſimilis: *Velim*, inquit, *hoc mihi probes: faciam, ſciat Ælianus & me linguam habere: plura enim de eo loquar.* Nec quicquam vltra, aut ſtatim aut poſtea inquiſiuit. Tiberio quoque de eadem re ſedulo violentiùs apud ſe per epiſtolam conquerenti, ita reſcripſit: *Ætati tuæ, mi Tiberi, noli in hac re indulgere, & nimiùm indignari quenquam eſſe qui de me malè loquatur. Satis eſt enim, ſi hoc habemus ne quis nobis malè facere poſſit.* Templa quamuis 52 ſciret etiam pro conſulibus decerni ſolere: in nulla tamen prouincia, niſi communi ſuo Romæque nomine recepit: nam in vrbe quidem pertinaciſſimè abſtinuit hoc honore. Atque etiam argenteas ſtatuas olim ſibi poſitas conflauit omnes: exque iis aureas cortinas Apolli-

ni Palatino dedicauit. Dictaturam m
gna vi offerente populo, genu nixus, d
iecta ab humeris toga, nudo pectore e
53 precatus est. Domini appellatione
vt maledictum & opprobrium, semp
exhorruit. Cùm spectante eo ludos, p
nuntiatum esset in mimo, *O domin*
æquum & bonum: & vniuersi quasi
ipso dictam exsultantes comprobâsse
& statim manu vultúque indecoras ad
lationes repressit: & in sequenti die g
uissimo corripuit edicto, *dominúmq*
se post hac appellari, ne à liberis quid
aut nepotibus suis, vel seriò vel ioco, p
sus est: atque huiusmodi blanditias eti
inter ipsos prohibuit. Non temerè v
oppidóve vllo egressus, aut quodam
gressus est, nisi vespere aut noctu ne c
officij caussa inquietaret. In consula
pedibus ferè: extra consulatum, sæpe a
perta sella per publicum incessit. P
miscuis salutationibus admittebat
plebem: tanta comitate adeuntium
sideria excipiens, vt quendam ioco c
ripuerit, *quòd sic sibi libellum porrigere*
bitaret, quasi elephanto stipem. Die se
tus nunquam patres nisi in curia sa
tauit, & quidem sedentes, ac nomina
singulos, nullo submouente: & disced

eo modo sedentibus singulis valedicebat. Officia cum multis mutuò exercuit: nec priùs dies cuiusque solemnes frequentare desiit, quàm grandior iam natu, & in turba quondam sponsaliorum die vexatus. Gallum Terrinium senatorem, minùs sibi familiarem, sed captum repente oculis, & ob id inedia mori destinantem, præsens consolando reuocauit ad vitam. In sena- 54
tu verba facienti dictum est, *Non intellexi:* & ab alio, *Contradicerem tibi si locum haberem.* Interdum ob immodicas altercationes disceptantium è curia per iram se proripienti quidam ingesserunt, *Licere oportere senatoribus de Repub. loqui.* Antistius Labeo senatus lectione, cùm vir virum legeret, M. Lepidum, hostem olim eius, & tunc exultantem, legit: interrogatusque ab eo, *an essent alij digniores, Suum quemque iudicium habere* respondit. Nec ideò libertas aut contumacia fraudi cuiquam fuit.

Etiam sparsos de se in curia famosos 55
libellos, nec expauit, & magna cura redarguit. Ac ne requisitis quidem auctoribus, id modò censuit, cognoscendum posthac de iis qui libellos aut carmina ad infamiam cuiuspiam sub alieno nomine edant. Iocis quoque quorum

dam inuidiosis ac petulantibus lacef
tus, contradixit edicto. Et tamen de i
hibenda testamentorum licentia, ne s
natus quicquam constitueret, interce
sit. Quoties magistratuum comitiis i
teresset, tribus cum candidatis suis ci
cuibat supplicabátque more solemn
Ferebat & ipse suffragium in tribus
vnus è populo. Testē se in iudiciis & in
terrogari & refelli æquissimo animo pa
tiebatur. Forum angustius fecit, non au
sus extorquere possessoribus proxima
domos. Nunquam filios suos popul
commendauit, vt non adiiceret, *Si mere*
buntur. Eisdem prætextatis adhuc assur
rectum ab vniuersis in theatro, & stan
tibus plausum grauissimè questus est. A
micos ita magnos & potentes in ciuita
te esse voluit, vt tamen pari iure essent
quo cæteri, legibúsque iudiciariis æqu
tenerentur. Cùm Asprenas Nonius ar
ctius ei iunctus, caussam veneficij, accu
sante Cassio Seuero, diceret, consului
senatum quid officij sui putaret. *Cuncta*
ri enim se, ne, si superesset, eriperet legibus
reum: sin deesset, destituere ac prædamnar
amicum existimaretur. Et consentienti
bus vniuersis, sedit in subselliis per ali
quot horas: verum tacitus, ac ne lauda
tione

tione quidem iudiciali data. Affuit & clientibus ſicut Scutario cuidam euocato quondam ſuo, qui poſtulabatur iniuriarum. Vnum omnino è reorum numero, ac ne eum quidem niſi precibus, eripuit exorato coram iudicibus accuſatore, Caſtricium, per quem de coniuratione Murenæ cognouerat. PRO QVIBVS meritis quantoperè dilectus ſit, facile eſt æſtimare. Omitto Senatuſconſulta, quæ poſſunt, videri vel neceſſitate expreſſa, vel verecundia. Equites Romani natalem eius ſponte atque conſenſu biduo ſemper celebrarunt. Omnes ordines in lacum Curtij quotannis ex voto pro ſalute eius ſtipem iaciebant: item Kalendis Ianuariis ſtrenam in Capitolio, etiam abſenti: ex qua ſumma pretioſiſſima deorum ſimulacra mercatus, vicatim dedicabat: vt Apollinem Sandaliarium, & Iouem Tragœdum, aliáque. In reſtitutionem Palatinæ domus incendio abſumptæ, veterani, decuriæ, tribus atque etiam ſigillatim è cætero genere hominum, libentes ac pro facultate quiſque pecunias contulerunt: delibante tantummodo eo ſummarum aceruos, neque ex quoquam plus denario auferente. Reuertentem ex prouincia, non ſolùm fauſtis 57

omnibus, sed & modulatis carminib
prosequabantur. Obseruatam etiam e
ne quoties introiret vrbem, supplici
de quoquam sumeretur. Patris pat
58 cognomen vniuersi repentino maxim
A.V.C. que consensu detulerunt ei. Prima, ple
758. legatione Antium missa: dein quia n
recipiebat, ineunti Romæ spectacula f
quens & laureata: mox in curia senat
neque decreto, neque acclamatione,
per Valerium Messallam id mandanti
cunctis: *Quod bonum*, inquit, *faustúm*
sit tibi, domuiq; tuæ. Cæsar Augusti: (
enim nos perpetuam felicitatem Reip. &
ta huic peccari existimamus) Sen. te con
tiens cum pop. Rop. consalutat PATR
PATREM. Cui lachrymans resp
dit Augustus, his verbis (ipsa enim
Messallæ, posui) *Compos factus voto*
meorum, patres C. quid habeo aliud
immortales precari, quàm vt hunc con
sum vestrum ad vltimum vitæ finem
59 *perferre liceat?* Medico Antonio M
cuius opera ex ancipiti morbo co
luerat, statum, ære collato, iuxta sig
Æsculapij statuerunt. Nonnulli patr
familiarum, testamento cauerunt,
heredibus suis, prælato victimæ titul
Capitolium ducerentur, votumque

Digitized by Google

ſe ſolueretur. *QVOD SVPERSTITEM AVGVSTVM RELIQVISSENT.* Quædam Italiæ ciuitates diem, quo primum ad ſe veniſſet, initium anni fecerunt. Prouinciarum pleræque ſuper templa & aras, ludos quoque quinquennales pæne oppidatim conſtituerunt. Reges amici atque ſocij, & ſinguli in ſuo quiſque regno, Cæſareas vrbes condiderunt: & cuncti ſimul, æ- 60
dem Iouis Olympici, Athenis antiquitus inchoatam, perficere communi ſumptu deſtinauerunt, Genioque eius dedicare: ac ſæpe regnis relictis, non Romæ modò, ſed prouincias peragranti, quotidiana officia togati, ac ſine regio inſigni, more clientium præſtiterunt. QVONIAM 61
qualis in imperiis ac magiſtratibus, regendaque per terrarum orbem pace belloque Repu. fuerit, expoſui: referam nunc interiorem ac familiarem eius vitam: quibúſque moribus atque fortuna domi & inter ſuos egerit, à iuuenta vſque ad ſu- A. V. C.
premum vitæ diem. Matrem amiſit in pri- 711
mo conſulatu: ſororem Octauiam, quinquageſimum & quartum agens ætatis an- 745
num. Vtrique cùm præcipua officia viuæ præſtitiſſet, etiam defunctæ honores maximos tribuit.

Sponsam habuerat adolescentes P. Ser-
62 uilij Isaurici filiam: sed reconciliatus
post primam discordiam Antonio, & po-
stulantibus vtriusque militibus, vt & ne-
cessitudine aliqua iungerentur, priuignam
eius Claudiam, Fuluiæ ex P. Clodio fi-
liam, duxit vxorem, vix dum nubilem.
Ac simultate cum Fuluia socru exorta,
dimisit intactam adhuc, & virginem.
Mox Scriboniam in matrimonium acce-
pit, nuptam antè duobus consularibus,
& ex altero etiam matrem. Cum hac
etiam diuortium fecit, pertæsus, vt scribit,
morum peruersitatem eius: ac statim Li-
725 uiam Drusillam matrimonio Tiberij Ne-
ronis, & quidem prægnantem, abduxit,
dilexitque & probauit vnicè ac perseue-
6 ranter. Ex Scribonia Iuliam, ex Liuia
nihil liberorum tulit, cùm maximè cu-
peret. Infans qui conceptus erat, im-
maturus est editus. Iuliam primùm Mar-
cello Octauiæ sororis suæ filio, tantum
quod pueritiã egresso: deinde vt is obiit,
M. Agrippæ nuptum dedit: exorata soro-
re vt sibi genero cederet. Nam tunc A-
grippa alteram Marcellarum habebat, &
ex ea liberos. Hoc quoque defuncto,
multis, ac diu, etiam ex equestri ordine,
circumspectis conditionibus, Tiberium

priui

priuignum suum elegit: coëgitque prægnantem vxorem, & ex qua iam pater erat, dimittere. M. Antonius scribit. *Primùm cum Antonio filio suo despondisse Iuliam: dein Cotisoni Getarum regi, quo tempore sibi quoque inuicem filiam regis in matrimonium petiisse.* Nepotes ex Agrippa 64
& Iulia tres habuit, Caium, Lucium, & Agrippam: neptes duos Iuliam & Agrippinam. Iuliam L. Paullo Censoris filio, Agrippinam Germanico sororis suæ nepoti collocauit. Caium & Lucium adoptauit domi per assem & libram emptos à patre Agrippa: tenerósque adhuc ad curam Reip. admouit: & consules designatos circum prouincias exercitúsque dimisit. Filiam & neptes ita instituit, vt etiam lanificio assuefaceret: vetaretque loqui, aut agere quidquam, nisi propalam, & quod in diurnos commentarios referretur. Extraneorum quidem cœtu adeò prohibuit, vt L. Tucinio, claro decoroque iuueni, scripserit quondam, *Parum modestè fecisse eum, quòd filiam suam Baias salutatum venisset.* Nepotes, & litteras & natare, aliaque rudimenta per se plerumque docuit: ac nihil æquè laborauit, quàm vt imitarentur chirographum suum. Neque cœnauit vnà, nisi vt in imo

lecto assiderent: neque iter fecit, nisi
vehiculo anteirent, aut circa adequit
65 rent. Sed lætum eum atque fidente
& sobole & disciplina domus, Fortu
destituit. Iulias, filiam & neptem, omn
bus probris contaminatas, relegau
Caium & Lucium in duodeuiginti me
sium spatio amisit ambos: Caio, in L
cia: Lucio Massiliæ, defunctis. Tertiu
nepotem Agrippam, simulque priuignu
Tiberium adoptauit in foro, lege Cur
ta. Ex quibus Agrippam, breui, ob ing
nium sordidum ac ferox, abdicauit,
posuitque Surrentum. Aliquanto aute
patientiùs mortem quàm dedecora su
rum tulit. Nam Caij Luciique casu n
adeò fractus, de filia, absens, ac libel
per quæstorem recitato, notum sena
fecit: abstinuitque congressu homin
diu, præ pudore, etiam de necanda de
berauit. Certè cùm sub idem tempus v
ex consciis liberta, Phœbe nomine, s
pendio vitam finisset: *Maluisse se*,
Phœbes patrem fuisse. Relegatæ, vsum
ni, omnémque delicatiorem cultum a
mit: neque adiri à quopiam libero, s
uóve, nisi se consulto, permisit: & ita
certior fieret, quas is ætate, qua statu
quo colore esset, etiam quibus corpo

notis vel cicatricibus. Post quinquennium demum ex insula in continentem, lenioribusque paulo conditionibus, transtulit eam: nam vt omnino reuocaret: exorari nullo modo potuit: deprecanti sæpe populo Romano & pertinacius instanti, *tales filias talésque coniuges* pro concione imprecatus. Ex nepte Iulia, post damnationem, editum infantem agnosci, alique vetuit. Agrippam nihilò tractabiliorem, immò in dies amentiorem, in insulam transportauit, septiésque insuper custodia militum. Cauit etiam senatusconsulto, vt eodem loci in perpetuum contineretur: atque ad omnem & eius Iuliarum mentionem ingemiscens, proclamare etiam solebat,

Αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τ' ἔμεναι, ἄγονός τ' ἀπολέσθαι; Ιλιαδ. γ.

nec aliter illos appellare quàm *treis vomicas*, aut *tria carcinomata sua*.

66 AMICITIAS neque facilè admisit, & constantissimè retinuit: non tãtum virtutes ac merita cuiusque dignè prosecutus, sed vitia quoque & delicta duntaxat modica perpessus. Neque enim temerè, ex omni numero, in amicitia eius afflicti reperientur, præter Saluidienum Rufum, quem ad consulatum vsque &

Cor

Cornelium Gallum quem ad præfect-
A.V.C. ram Ægypti, ex infima vtrumque fo
724 tuna, prouexerat. Quorum alterum r
728 nouas molientem, damnandum fenat
tradidit: alteri ob ingratum & maleu
lum animum domo, & prouinciis fu
interdixit Sed Gallo quoque & accuf
torum denuntiationibus & fenatufcon
fultis ad necem compulfo, laudauit qu
dem pietatem tantopere pro fe indigna
tium cæterùm & illacrymauit, & vicer
fuam conqueftus eft, *quòd fibi foli non l*
ceret amicis, quatenus vellet, irafci. Rel
qui potentia atque opibus ad finem vit
fui quifque ordinis principes floruerun
quamquam & offenfis interuenientibu
Defiderauit enim nonnunquam, ne c
pluribus referam, & M. Agrippæ patien
tiam, & Mæcenatis taciturnitatem: cù
ille ex leui rigoris fufpicione, & quo
Marcellus fibi anteferretur, Mitylena
fe relictis omnibus contuliffet: hic f
cretum de comperta Murenæ coniur
tione vxori Terentiæ prodidiffet. Ex
git & ipfe inuicem ab amicis beneuolen
tiam mutuam, tam à defunctis quàm
viuis. Nam quamuis minimè appet
ret hæreditates, vt qui nunquam
gnoti teftamento capere quidqua
fu

ſtinuerit : amicorum tamen ſuprema
dicia moroſſimè penſitauit , neque
olore diſſimulato , ſi parciùs , aut ci-
a honorem verborum : neque gaudio,
gratè piéque quis ſe proſecutus fuiſ-
et : legata , vel partes hereditatum , à
uibuſcúmque parentibus relicta ſibi,
ut ſtatim liberis eorum concedere , aut
pupillari ætate eſſent , die virilis togæ,
el nuptiarum , cum incremento reſti-
uere conſueuerat. Patronus dominúſ- 67
ue non minùs ſeuerus , quàm facilis &
lemens , multos libertorum in honore
& vſu maximo habuit vt Licinium En-
celadum , alióſque Coſinum ſeruum gra-
uiſſimè de ſe opinantem, non vltrà quàm
compedibus coërcuit. Diomedem diſ-
penſatorem , à quo ſimul ambulante in-
currenti repente fero apro per metum
obiectus eſt , maluit timiditatis arguere
quam noxæ : rémque non minimi peri-
culi , quia tamen fraus aberat , in locum
vertit. Idem Proculum ex acceptiſſimis
libertis mori coegit , compertum adul-
terare matronas. Thallo à manu , quòd
pro epiſtola prodita denarios quingen-
tes accepiſſet, crura effregit. Pædagogum
miniſtróſque Caij filij , per occaſionem
valetudinis mortiſque eius , ſuperbè aua-
réque

réque in prouincia grassantes, one
graui pondere ceruicibus, præcipit
68 in flumen. PRIMA iuuenta vario
dedecorum infamiam subiit. Sex P
peius vt effœminatum insectatus est.
Antonius adoptionem auunculi st
meritum. Item Lucius Marci frater,
si pudicitiam delibatam à Cęsare, A. c
Hirtio in Hispania ccc. millibus n
mûm substrauerit: soli'úsq; sit crura
urere nuce ardenti, quo molior
surgeret. Sed & populus quōdam vni
sus ludorum die, & accepit in contu
liam eius, & assensu maximo compr
uit versum in scena pronunciatur
Gallo matris Deûm tympanizante.

Vidésne vt cinædus orbem digito te
ret?

69 Adulteria quidem exercuisse, ne a
quidem negant, excusantes sanè no
bidine, sed ratione commissa: qu
ciliùs consilia aduersariorum per c
que mulieres exquireret. M. Ant
super festinatas Liuiæ nuptias obiec
fœminam consularem è triclini
coram in cubiculum abductam, r
in conuiuium rubentibus auriculis
comtiore capillo reductam: & d
sam Scriboniam, qua liberiùs d

et nimiam potentiam pellicis: & con-
iitiones quæsitas per amicos, qui ma-
resfamiliâs & adultas ætate virgines
lenudarent, atque perspicerent, tan-
quam Thoranio mangone vendente.
Scribit etiam ad ipsum hoc familiariter
adhuc, nec dum planè inimicus, aut ho-
stis. *Quid te mutauit? quòd reginam in eo?
vxor mea est. Nunc cœpi, aut abhinc annos
nouem? tu deinde solam Drusillam inis?
ita valeas vti tu hanc epistolam cùm le-
ges non inieris Tertullam, aut Terentillam,
aut Rufillam, aut Saluiam Titisceniam,
aut omnes. Anne refert vbi & in quam
arrigas?* COENA quoque eius secre-
tior in fabulis fuit, quæ vulgò δωδεκάθεος 70
vocabatur: in qua deorum dearúm-
que habitu discubuisse conuiuas, & ip-
sum pro Apolline ornatum, non Anto-
nij modo epistolæ singulorum nomi-
na auarissimè annumerantis, expro-
brant, sed & sine auctore notissimi ver-
sus.

*Cùm primùm istorum conduxit mensa
choragum,
Séxque deos vidit Mallia, sexque
deas:
Impia dum Phœbi Cæsar mendacia
ludit,*

Dum

Dum noua duorum cœnat adu-
ria:
Omnia se à terra tunc numina d-
narunt:
Fugit & auratos Iuppiter ipse t-
nos.

Auxit cœnæ rumorem summa tunc ciuitate præpuria ac fames. Acclamat- que est postridie, *frumentum omne comedisse, & Cæsarem esse planè Apolli- sed Tortorem* quo cognomine is D- quadam in parte vrbis colebatur. Not- est vt pretiosæ supellectilis Corintl- rúmque præcupidus, & aleæ indulg- Nam & proscriptionis tempore ad tuam eius adscriptum est.

Pater argentarius, ego Corinthiar-
cùm existimaretur, quosdam propter v- Corinthia inter proscriptos curasse r- rendos. Et deinde bello Siciliensi grammata vulgatum est.

Postquam bis classe victus naues pe-
dit,
Aliquando vt vincat, ludit assi-
aleam.

83 Ex quibus siue criminibus siue m- dictis, infamiam impudicitiæ facill- refutauit, & præsentis & posteræ vitæ stitate. Item lauticiarum inuidiam, c-

Alexandria capta, nihil sibi præter
num murrhinum calicem, ex instrumē-
o regio, retinuerit, & mox vasa aurea as-
duissimi vsus conflauerit omnia. Circa
bidines hæsit: postea quoque, vt ferunt,
d vitiandas virgines promptior, quæ sibi
ndique etiam ab vxore conquireren-
ur. Aleæ rumorem nullo modo expa-
it: lusitque simpliciter & palàm oble-
ctamenti caussa etiam senex: ac præter-
quam Decembri mense, aliis quoque fe-
stis profestísque diebus. Nec id dubium
est: autographa quadam epistola, *Cœna-
ui*, ait, *mi Tiberi cum iisdem. Accesserunt
conuiuæ Vinicius & Siluius pater. Inter
cœnam lusimus γεροντικῶς & heri & ho-
die. Talis enim iactatis, vt quisque canem,
aut senionem miserat, in singulos talos sin-
gulos denarios in medium conferebat: quos
tollebat vniuersos qui Venerem iecerat.* Et
rursus aliis litteris. *Nos, mi Tiberi, Quin-
quatriis satis iucundè egimus. Lusimus
enim per omnes dies, forúmque aleatorium
calfecimus. Frater tuus magnis clamori-
bus rem gessit. Ad summam tamen perdi-
dit non multum: sed ex magnis detrimētis
præter spem paullatim retractus est. Ego
perdidi viginti millia nummûm, meo no-
mine: sed cùm effusè in lusu liberalis fuis-*

ſem, vt ſoleo plerúmque. Nam ſi quas m-
nus remiſi cuique, exegiſſem, aut retin-
ſem quod cuique donaui, viciſſem vel qu-
quaginta millia. Sed hoc malo. Benign-
enim mea me ad cœleſtem gloriam affe-
Scribit ad filiam, *Miſi tibi denarios*
centos quinquaginta, quos ſingulis conui-
dederam, ſi vellent inter ſe inter cœn-
72 *vel talis vel par impar ludere.* In cæt-
partibus vitæ continentiſſimum f-
ſe conſtat, ac ſine ſuſpicione vllius vi-
Habitauit primò iuxta Romanum
rum ſupra Scalas anularias, in domo q-
Calui oratoris fuerat: poſtea in Pala-
ſed nihilominus ædibus modicis H-
tenſianis, & neque laxitate, neque cu-
conſpicuis: vt in quibus porticus bre-
eſſent Albanarum columnarum, & ſ-
marmore vllo aut inſigni pauimen-
conclauia. Ac per annos amplius q-
draginta eodem cubiculo hyeme & æſ-
te manſit: quamuis parum ſalubrem v-
letudini ſuæ vrbem hyeme experiret-
aſſiduéque in vrbe hyemaret. Si quan-
quid ſecretò aut ſine interpellatione a-
re propoſuiſſet, erat illi locus in ed-
ſingularis, quem Syracuſas & τεχνόφ-
vocabat: huc tranſibat, aut in alicuius
bertorum ſuburbanum: ager autem
dor-

omo Mæcenatis cubabat. Ex secessibus
ræcipuè frequentauit maritima, insu,
sque Campaniæ, aut proxima vrbi op-
da, Lanuuiũ, Præneste, Tibur: vbi etiam
porticibus Herculis templi præsepe
s dixit. Ampla & operosa prætoria gra-
ibatur. Et neptis quidem suæ Iuliæ,
ofusè ab ea extructa, etiam diruit ad
lum: sua verò quamuis modica, non
n statuatum tabularúmque pictarum
natu, quàm xystis & nemoribus exco-
t, rebúsque vetustate ac raritate nota-
ibus: qualia sunt Capreis immanium
luarũ ferarúmque membra prægran-
, quæ dicuntur Gigantum ossa, & ar-
Heroum. Instrumenti eius & su- 73
lectilis parcimonia apparet etiam nũc
duis lectis atque mensis, quorum ple-
ue vix priuata elegantiæ sint. Ne toro
dem cubuisse aiunt, nisi humili & mo-
è instrato. Veste nõ temerè alia quam
nestica vsus est, ab vxore & sorore &
neptibúsq; cõfecta: togis neq; restri-
neque fusis: clauo, nec lato, nec angu-
alceamentis altiusculis, vt procerior
n erat, videretur. Et forẽsia autem, & 74
eos nũquã nõ intra cubiculũ habuit,
ubitos repẽtinósque casus parata. Cõ-
batur & assiduè, nec vnquã nisi recta:

non ſine magno ordinum hominú
que delectu. Valerius Meſſalla tradit,
minem vnquam libertinorum adhi
tum ab eo cœnæ, excepto Mena, ſed
ſerto in ingenuitatem, poſt prodit
Sex. Pompeij claſſem. Ipſe ſcribit in
taſſe ſe quendam, in cuius villa mane
qui ſpeculator ſuus olim fuiſſet. Con
uia nonnunquam & ſeriùs inibat,
maturiùs relinquebat: cùm conuiua
cœnare inciperent priùs quàm ille d
cumberet, & permanerent digreſſo
Cœnam trinis ferculis, aut, cum abu
dantiſſimè, ſenis, præbebat, vt non nim
ſumptu, ita ſumma comitate. Nam &
communionem ſermonis tacentes
ſubmiſſim fabulantes prouocabat, &
acroamata, & hiſtriones, aut etiam
75 uiales ex circo ludios interponebat
frequentius aretalogos. Feſtos &
lemnes dies profuſiſſimè, nonnumqu
iculariter tantùm, celebrabat. Satur
libus, & ſi quando aliâs libuiſſet, mo
munera diuidebat, veſtem & aurum
argentum: modò nummos omnis no
etiam veteres regios ac peregrinos:
terdum nihil præter cilicia & ſpong
& rutabula, & forpices, atque alia id
nus, titulis obſcuris & ambiguis. Solo
&

ꝁ inæqualiſſimarum rerum ſortes, & ad-
erſas tabularum picturas in conuiuio
enditare: incertóque caſu ſpem mercan-
um vel fruſtrari, vel explere: ita vt per
ngulos lectos licitatio fieret, & ſeu ia-
ura ſeu lucrum communicaretur.

Cibi (nam ne hoc quidem omiſerim) 76
inimi erat, atque vulgaris ferè. Secun-
arium panem, & piſciculos minutos, &
ſeum bubulum manu preſſum, & ficos
rides biferas maximè appetebat: veſce-
túrque & ante cœnam, quocumque
mpore & loco, quo ſtomachus deſide-
ſſet. Verba ipſius ex epiſtolis ſunt, *Nos*
eſſedo panem & palmulas guſtauimus.
iterum. *Dum lectica ex regia domum*
leo, panis vnciam cum paucis acinis vuæ
racinæ comedi. Et rurſus, *Ne Iudæus*
idem, mi Tiberi, tam diligenter ſabbatis
unium ſeruat, quàm ego hodie ſeruaui:
in balineo demum poſt horam primam
is duas bucceas mãducaui priùs quàm
gi inciperem. Ex hac obſeruantia non-
mquam vel ante initum vel poſt di-
ſſum conuiuium ſolus cœnitabat cùm
no conuiuio nihil tangeret. Vini 77
oque natura parciſſimus erant. Non
plius ter bibere eum ſolitum ſuper
nam in caſtris apud Mutinam Cor-

nelius Nepos tradit. Postea, quoties l
gissimè se inuitaret, senos sextantes n
excessit, aut, si excessisset, reiiciebat.
maximè delectatus est Rhætico, neq
temere interdiu bibit. Pro potione
mebat perfusum aqua frigida panem, a
cucumeris frustum, vel lactuculæ th
sum, aut recens accidúmve pomum su
78 vinosioris. Post cibum meridianum,
vt vestitus calceatúsque erat retec
pedibus paulisper conquiescebat, opp
sita ad oculos manu. A cœna lucub
totiam se in lecticulam recipiebat.
donec residua diurni actus, aut omn
aut ex maxima parte, conficeret, ad m
tam noctem permanebat. In lectum i
de transgressus, non amplius, cùm plu
mum, quam septem horas dormiebat:
ne eas quidem continuas, sed vt in il
temporis spatio ter aut quater experg
sceretur. Si interruptum somnium rec
perare, vt euenit, non posset: lectorib
aut fabulatoribus arcessitis, resumeb
producebátque vltra primam sæpe lu
Nec in tenebris vigilauit vnquam, n
assidente aliquo. Matutina vigilia offe
debatur: ac si vel officij vel sacri cau
matu iù euigilandum esset ne id cont
commodum faceret, in proximo cuiu
cumq

Digitized by Google

umque domesticorum cœnaculo ma-
ebat. Sic quoque sæpe indigens somni
dum per vicos deportaretur, & depo-
a lectica inter aliquas moras condor-
iebat. FORMA fuit eximia, & per om- 79
s ætatis gradus venustissima, quaquam
omnis lenocinij negligens, & in capi-
comendo tam incuriosus, vt raptim cũ
uribus simul tonsoribus operam daret:
modò tonderet, modò raderet barbam:
que ipso tempore au legeret aliquid,
t etiam scriberet. Vultu erat, vel in ser-
one vel tacitus adeò tranquillo serenó-
, vt quidam è primoribus Galliarum
nfessus sit inter suos, eo se inhibitum
remollitum, quò minùs, vt destinarat,
ransitu Alpium per simulationẽ col-
uij propius admissus, in præcipitium
pelleret. Oculos habuit claros ac ni-
os: quibus etiã existimari volebat ines-
uiddam diuini vigoris: gaudebátque si
sibi acriùs contuenti, quasi ad ful-
em Solis, vultum submitteret: sed in
cta sinistro minùs vidit. Dentes ra-
& exiguos, & scabros: capillum leui-
inflexum, subflauum, supercilia con-
cta, mediocres aures: nasum & à sum-
minentiorem: & ab imo deductiorẽ:
rem inter aquilum candidúmque:

ſtaturam breuem: (quam tamen Iu
Marathus libertus etiam in memor
eius quinque pedum & dodrantie fu
tradit:) ſed quæ commoditate & æ
tate membrorum occuleretur: vt no
ſi ex comparatione adſtantis alicuius
80 cerioris intelligi poſſet. Corpore
ditur maculoſo, diſperſis per pectu
que aluum genitiuis notis, in modu
ordinem ac numerum ſtellarum cœl
Vrſæ: ſed & callis quibuſdam ex pru
ne corporis, aſſiduóque & vehem
ſtrigilis vſu, plurifariam concretis, ad
petignis formam. Coxendice, & fe
re, & crure ſiniſtro, non perinde vale
vt ſæpe etiam inde claudicaret: ſe
medio harenarum atque arundinum
firmabatur. Dextræ quoque manus
gitum ſalutarem, tam imbecillum in
dum ſentiebat, vt torpentem contract
que frigore, vix cornei circuli ſup
mento ſcripturæ admoueret. Queſtu
& de veſica, cuius dolore, calculis den
per vrinam eiectis, leuabatur. Gr
81 & periculoſas valetudines per om
vitam aliquot expertus eſt: præcipuè
tabria domita, cùm etiam diſtilla
nibus iecore vitiato, ad deſperation
redactus, contrariam & ancipitem ra
m

nem medendi neceſſariò ſubiit: quia calida fomenta non proderant, frigidis curari coactus: auctore Antonio Muſa. Quaſdam & anniuerſarias, ac tempore certo recurrentes, experiabatur. Nam ſub natalem ſuum plerumque languebat: & initio veris præcordiorum inflatione tentabatur: auſtrinis autem tempeſtatibus, grauedine. Quare quaſſato corpore, neque frigora neque æſtus facilè tolerabat. Hyeme quaternis cum 82
pingui toga tunicis, & ſubuculæ thorace laneo, & feminalibus, & tibialibus muniebatur: æſtate apertis cubiculi foribus, ac ſæpe in periſtylio ſaliente aqua, atque etiam ventilante aliquo, cubabat. Solis verò ne hyberni quidem patiens, domi quoque non niſi petaſatus ſub dio ſpatiabatur. Itinera, lectica, & noctibus ferè, eáque lenta ac minuta faciebat, vt Præneſte vel Tibur biduo procederet. Ac ſi quò peruenire mari poſſet, potius nauigabat. Verùm tantam infirmitatem magna cura tuebatur, in primis lauandi raritate. Vngebatur enim ſæpius, & ſudabat ad flammam: deinde perfundebatur egelida aqua vel ſole multo calefacta. At quoties neruorum cauſſa, marinis, Albuliſque calidis vtendum eſſet,

contentus hoc erat, vt insidens ligneo solio, quod ipse Hispanico verbo *dure-tam* vocabat, manus ad pedes alternis ia-
83 ctaret. Exercitationes campestres equorum & armorum statim post ciuilia bella omisit: & ad pilam primò folliculûmque transiit: mox nihil aliud quàm vectabatur & deambulabat: ita vt in extremis spatiis subsultim decurreret, sestertio vel lodicula inuolutus. Animi laxandi caussa, modò piscabatur hamo: modò talis, aut ocellatis, nucibúsque ludebat cum pueris minutis, quos facie & garrulitate amabiles: vndique conquirebat, præcipuè Mauros & Syros. Nam pumilos, atque distortos, & omneis generis eiusdem, vt ludibria naturæ maliq; ominis, abhorrebat.
84 ELOQVENTIAM studiáque liberalia ab ætate prima & cupidè & laboriosissimè exercuit. Mutinensi bello in tanta mole rerum, & legisse & scripsisse & declamasse quotidie traditur. Nam deinceps neque in senatu, neque apud populum, neque apud milites locutus est vnquam, nisi meditata & cõposita oratione: quamuis non deficeret ad subita extemporali facultate. Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediscẽdo tempus absumeret, instituit recitare omnia.

omnia. Sermones quoque cum singulis, atque etiam cum Liuia sua grauiores, nonnisi inscriptis, & è libello habebat: ne plus minúsve loquerêtur ex tempore. Pronunciabat dulci & proprio quodam oris sono: dabátq; assiduè phonasco operam sed nõnũquam infirmatis faucibus, præconis voce ad populum concionatus est. Multa varij generis prosa oratione 85 cõposuit, ex quibus nõnulla in cœtu familiarum, velut in auditorio, recitauit: cut *Rescripta Bruto de Catone*. Quæ volumina cùm iam senior ex magna parte gisset, fatigatus. Tiberio tradidit per legenda. Item *Hortationes ad philosophiam*: aliqua *De vita sua*, quam tredecim libris, Cantabrico tenus bello nec vltrà exsuit. Poëticam summatim attigit. Vnus er exstat scriptus ab eo hexametris versus, cuius & argumẽtum & titulus est, *Sicilia*. Exstat alter æquè modicus *Epigrammatum*, quæ ferè tẽpore balnei meditaba-. Nam tragœdiã magno impetu exornon succedente stylo, aboleuit quærentibúsque amicis *quidnam Aiax ageret* respondit, *Aiacem suum in spongiam incubuisse*. Genus eloquendi secutus est gans & temperatum: vitatis sententiarum ineptiis, atque inconcinnitate,

&

& *reconditorum verborum*, vt ipse *fœtoribus*. Præcipuámque curam xit, sensum animi quàm apertissin primere, quod quò facilius efficer necubi lectorem vel auditorem c baret, ac moraretur, neque præpo nes verbis addere : neque coniunct sæpius iterare dubitauit, quæ de afferunt aliquid obscuritatis, etsi gr augent. Cacozelos & antiquarios, uerso genere vitiosos pari fastidio uit. Exagitabat nonnunquam ir mis Mæcenatem suum, cuius μυρεϐ vt ait, *cincinnos* vsquequaque pers tur, & imitando per iocum irride nec Tiberio parcit, & exoletas inte & reconditas voces aucupanti. M. dem Antonium, vt insanum, inc quasi ea scribentem quæ mirentu tius homines quàm intelligant. de ludens malum & inconstans in e gendo genere dicendi ingenium addidit hæc, *Túque dubitas Cim Annius an Veranius Flaccus im sint tibi: ita vt verbis quæ C.Sallusti cerpsit ex* Originibus *Catonis, vtaris? tius Asiaticorum oratorum inanib tentiis, verborum volubilitas in no sermonem transferenda?* Et quadan

ſtola Agrippinæ nepotis ingenium collaudans: *Sed opus eſt*, inquit, *dare te operam, ne moleſtè ſcribas aut loquaris.*

Quotidiano ſermone quædã frequentiùs & notabiliter vſurpaſſe eum, litteræ ipſius autographæ oſtentant. In quibus identidem cùm aliquos numquam ſoluturos ſignificare vult, *Ad Kalendas Græcas ſoluturos*, ait:& cùm hortatur ferenda eſſe præſentia, qualiacumque ſint, *Contenti ſimus hoc Catone*: & ad exprimẽdam feſtinatæ rei velocitatem, *Velociùs quàm aſparagi coquantur.* Ponit aſſiduè & pro ſtulto, *baceolum*: & pro pullo, *pulleiaceum*: & pro cérito, *vacerroſum*: & *vapidè ſeſe habere*, pro malè: & *betiſſare*, pro languere: quod vulgò *lachaniſſare* dicitur. Item *ſimus*, pro ſumus: & *domos* genitiuo caſu ſingulari, pro domus. Nec vnquam aliter hæc duo, ne quis mendam magis quàm conſuetudinem putet. Notaui & in chirographo eius illa præcipuè: non diuidit verba, nec ab extrema parte verſuum abundantes litteras in alterũ tranſfert: ſed ibidem ſtatim ſubiicit, circumducítque. Orthographiam, id eſt, formulam rationémque ſcribendi à grammaticis inſtitutam, non adeò cuſtodit: videtur eorum ſequi potiùs opinionem,

87 (beside "Quotidiano ſermone…"); 88 (beside "…ducítque. Orthographiam…")

nem, qui perinde ſcribendum ac loqua-
mur exiſtiment. Nam quòd ſæpè non
litteras modò ſed ſyllabas aut permutat
aut præteriit, communis hominum error
eſt. Nec ego id notarem, niſi mihi mirum
videretur, tradidiſſe aliquos, legato eum
conſulari ſucceſſorem dediſſe, vt rudi &
indocto, cuius manu *ixi* pro *ipſi* ſcriptum
animaduerterit. Quoties autem per no-
tas ſcribit, *b* pro *a* : *c* pro *b*, ac deinceps
eadem ratione ſequentes literas ponit,
89 pro *z* autem duplex *aa*. Ne Græcarum
quidem diſciplinarum leuiore ſtudio te-
nebatur: in quibus & ipſis præſtabat lar-
giter, magiſtro dicendi vſus Apollodoro
Pergameno, quem iam grandem natu,
Apolloniam quoque ſecum ab vrbe iu-
uenis adhuc eduxerat. Deinde etiam eru-
ditione varia repletus Sphæri, Arei Phi-
loſophi, filiorúmque eius Dionyſij & Ni-
canoris, contubernium iniit: non tamen
vt aut loqueretur expeditè, aut compo-
nere aliquid auderet. Nam & ſi quid res
exigeret, Latine formabat, vertēdúmque
alij dabat. Sed planè poëmatum quoque
non imperitus, delectabatur etiam co-
mœdia veteri, & ſæpe eam exhibuit pu-
blicis ſpectaculis. In euoluendis vtriuſ-
que linguæ auctoribus, nihil æquè ſecta-
batur

tur quàm præcepta & exempla publicè el priuatim salubria: eáque ad verbum cerpta, aut ad domesticos, aut ad exercituum prouinciarúmque rectores, aut l vrbis magistratus plerúnque mitteit: prout quique monitione indigerent. tiam libros totos & senatui recitauit, populo notos per edictum sæpe fecit: t orationes *Q. Metelli*, De *prole augenda*, *Rutilij De modo ædificiorum*: quò magis ersuaderet vtrámque rem nō à se primò nimaduersam, sed antiquis iam tunc curæ fuisse. Ingenia seculi sui omnibus mois fouit. Recitátes & benignè & patienter audiuit: nec tantū carmina & historias ed & orationes & dialogos. Cōponi tamē liquid de se nisi & serio, & à præstātissimis, offendebatur: admonebátque Prætores, ne paterentur nomen suū commissionibus obsolefieri. CIRCA RELIGIONES 90
talem accepimus. Tonitrua & fulgura paullo infirmiùs expauescebat: vt semper & vbique pellem vituli marini circunferret, pro remedio: atque ad omnē maioris tempestatis suspicionē, in abditum & cōcameratum locum se reciperet: consternatus olim per nocturnum iter transcursu fulguris, vt suprà diximus. SOMNIA 91
neque sua, neque aliena de se, negligebat.
Phi

...bat.
Phi

Digitized by Google

nelius Nepos tradit. Postea, quoties largissimè se inuitaret, senos sextantes non excessit, aut, si excessisset, reiiciebat. Et maximè delectatus est Rhætico, neque temere interdiu bibit. Pro potione sumebat perfusum aqua frigida panem, aut cucumeris frustum, vel lactuculæ thyrsum, aut recens accidúmve pomum succi
78 vinosioris. Post cibum meridianum, ita vt vestitus calceatúsque erat retectis pedibus paulisper conquiescebat, opposita ad oculos manu. A cœna lucubratoriam se in lecticulam recipiebat. Ibi donec residua diurni actus, aut omnia, aut ex maxima parte, conficeret, ad multam noctem permanebat. In lectum inde transgressus, non amplius, cùm plurimum, quam septem horas dormiebat: ac ne eas quidem continuas, sed vt in illo temporis spatio ter aut quater expergisceretur. Si interruptum somnum recuperare, vt euenit, non posset: lectoribus aut fabulatoribus arcessitis, resumebat, producebátque vltra primam sæpe lucē. Nec in tenebris vigilauit vnquam, nisi assidente aliquo. Matutina vigilia offendebatur: ac si vel officij vel sacri caussa matu iù euigilandum esset ne id contra commodum faceret, in proximo cuiuscumque

eumque domesticorum cœnaculo ma-
nebat. Sic quoque sæpe indigens somni
& dum per vicos deportaretur, & depo-
sita lectica inter aliquas moras condor-
miebat. FORMA fuit eximia, & per om- 79
nes ætatis gradus venustissima, quaquam
& omnis lenocinij negligens, & in capi-
te comendo tam incuriosus, vt raptim cõ
pluribus simul tonsoribus operam daret:
ac modò tonderet, modò raderet barbam:
éoque ipso tempore au legeret aliquid,
aut etiam scriberet. Vultu erat, vel in ser-
mone vel tacitus adeò tranquillo sereró-
que, vt quidam è primoribus Galliarum
confessus sit inter suos, eo se inhibitum
ac remollitum, quò minùs, vt destinarat,
in transitu Alpium per simulationẽ col-
loquij propius admissus, in præcipitium
propelleret. Oculos habuit claros ac ni-
tidos: quibus etiã existimari volebat ines-
se quiddam diuini vigoris: gaudebátque si
quis sibi acriùs contuenti, quasi ad ful-
gorem Solis, vultum submitteret: sed in
senecta sinistro minùs vidit. Dentes ra-
ros & exiguos, & scabros: capillum leui-
ter inflexum sufflauum, supercilia con-
iuncta, mediocres aures: nasum & à sum-
mo eminentiorem: & ab imo deductiorẽ:
colorem inter aquilum candidúmque:

Digitized by Google

ſtaturam breuem: (quam tamen Iulius
Marathus libertus etiam in memoriam
eius quinque pedum & dodrantie fuiſſe
tradit:) ſed quæ commoditate & æqui-
tate membrorum occuleretur: vt nonni-
ſi ex comparatione adſtantis alicuius pro
80 cerioris intelligi poſſet. Corpore tra-
ditur maculoſo, diſperſis per pectus at-
que aluum genitiuis notis, in modum &
ordinem ac numerum ſtellarum cœleſtis
Vrſæ: ſed & callis quibuſdam ex prurigi-
ne corporis, aſſiduóque & vehementi
ſtrigilis vſu, plurifariam concretis, ad im-
petignis formam. Coxendice, & femo-
re, & crure ſiniſtro, non perinde valebat,
vt ſæpe etiam inde claudicaret: ſed re-
medio harenarum atque arundinum con-
firmabatur. Dextræ quoque manus di-
gitum ſalutarem, tam imbecillum inter-
dum ſentiebat, vt torpentem contractum-
que frigore, vix cornei circuli ſupple-
mento ſcripturæ admoueret. Queſtus eſt
& de veſica, cuius dolore, calculis demum
per vrinam eiectis, leuabatur. Graues
81 & periculoſas valetudines per omnem
vitam aliquot expertus eſt: præcipuè Cã-
tabria domita, cùm etiam diſtillatio-
nibus iecore vitiato, ad deſperationem
redactus, contrariam & ancipitem ratio-
nem

nem medendi necessariò subiit: quia ca-
lida fomenta non proderant, frigidis cu-
rari coactus: auctore Antonio Musa.
Quasdam & anniuersarias, ac tempore
certo recurrentes, experiabatur. Nam
sub natalem suum plerumque langue-
bat: & initio veris præcordiorum infla-
tione tentabatur: austrinis autem tem-
pestatibus, grauedine. Quare quassato
corpore, neque frigora neque æstus fa-
cilè tolerabat. Hyeme quaternis cum 82
pingui toga tunicis, & subuculæ thora-
ce laneo, & feminalibus, & tibialibus
muniebatur: æstate apertis cubiculi fori-
bus, ac sæpe in peristylio saliente aqua,
atque etiam ventilante aliquo, cubabat.
Solis verò ne hyberni quidem patiens,
domi quoque non nisi petasatus sub dio
spatiabatur. Itinera, lectica, & nocti-
bus ferè, eáque lenta ac minuta faciebat,
vt Præneste vel Tibur biduo procederet.
Ac si quò peruenire mari posset, potius
nauigabat. Verùm tantam infirmita-
tem magna cura tuebatur, in primis la-
uandi raritate. Vngebatur enim sæpius,
& sudabat ad flammam: deinde perfun-
debatur egelida aqua vel sole multo ca-
lefacta. At quoties neruorum caussa, ma-
rinis, Albulisque calidis vtendum esset,

Digitized by Google

contentus hoc erat, vt insidens ligneo solio, quod ipse Hispanico verbo *duretam* vocabat, manus ad pedes alternis ia-
83 ctaret. Exercitationes campestres equorum & armorum statim post ciuilia bella omisit: & ad pilam primò folliculûmque transiit: mox nihil aliud quàm vectabatur & deambulabat: ita vt in extremis spatiis subsultim decurreret, sestertio vel lodicula inuolutus. Animi laxandi caussa, modò piscabatur hamo: modò talis, aut ocellatis, nucibúsque ludebat cum pueris minutis, quos facie & garrulitate amabiles: vndique conquirebat, præcipuè Mauros & Syros. Nam pumilos, atque distortos, & omnis generis euisdem, vt ludibria naturæ maliquè ominis, abhorrebat.
84 ELOQVENTIAM studiáque liberalia ab ætate prima & cupidè & laboriosissimè exercuit. Mutinensi bello in tanta mole rerum, & legisse & scripsisse & declamasse quotidie traditur. Nam deinceps neque in senatu, neque apud populum, neque apud milites locutus est vnquam, nisi meditata & cõposita oratione: quamuis non deficeret ad subita extemporali facultate. Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediscẽdo tempus absumeret, instituit recitare omnia.

Digitized by Google

omnia. Sermones quoque cum singulis, atque etiam cum Liuia sua grauiores, nonnisi inscriptis, & è libello habebat: ne plus minúsve loqueretur ex tempore. Pronunciabat dulci & proprio quodam oris sono: dabátq; assiduè phonasco operam sed nõnũquam infirmatis faucibus, præconis voce ad populum concionatus est. Multa varij generis prosa oratione 85
cõposuit, ex quibus nõnulla in cœtu familiarum, velut in auditorio, recitauit: sicut *Rescripta Bruto de Catone.* Quæ volumina cùm iam senior ex magna parte legisset, fatigatus, Tiberio tradidit perlegenda. Item *Hortationes ad philosophiam*: & aliqua *De vita sua*, quam tredecim libris, Cantabrico tenus bello nec vltrà exposuit. Poëticam summatim attigit. Vnus liber exstat scriptus ab eo hexametris versibus, cuius & argumẽtum & titulus est, *Sicilia.* Exstat alter æquè modicus *Epigrammatum*, quæ ferè tẽpore balnei meditabatur. Nam tragœdiã magno impetu exorsus non succedente stylo, aboleuit quærentibúsque amicis *quidnam Aiax ageret*: respondit, *Aiacem suum in spongiam incubuisse.* Genus eloquendi secutus est elegans & temperatum: vitatis sententiarum ineptiis, atque inconcinnitate,

&

& *reconditorum verborum*, vt ipse dicit, *fœtoribus.* Præcipuámque curam duxit, sensum animi quàm apertissimè exprimere, quod quò facilius efficeret, aut necubi lectorem vel auditorem obturbaret, ac moraretur, neque præpositiones verbis addere: neque coniunctiones sæpius iterare dubitauit, quæ detractæ afferunt aliquid obscuritatis, etsi gratiam augent. Cacozelos & antiquarios, vt diuerso genere vitiosos pari fastidio spreuit. Exagitabat nonnunquam in primis Mæcenatem suum, cuius μυροβρεχεῖς, vt ait, *cincinnos* vsquequaque persequitur, & imitando per iocum irridet. Sed nec Tiberio parcit, & exoletas interdum, & reconditas voces aucupanti. M. quidem Antonium, vt insanum, increpat: quasi ea scribentem quæ mirentur potius homines quàm intelligant. Deinde ludens malum & inconstans in est eligendo genere dicendi ingenium eius, addidit hæc, *Túque dubitas Cimberne Annius an Veranius Flaccus imitandi sint tibi: ita vt verbis quæ C.Sallustius excerpsit ex Originibus Catonis, vtaris? an potius Asiaticorum oratorum inanibus sententiis, verborum volubilitas in nostrum sermonem transferenda?* Et quadam epistola

ſtola Agrippinæ nep is ingenium collaudans: *Sed opus eſt*, inquit, *dare te operam, ne moleſtè ſcribas aut loquaris.*

Quotidiano ſermone quædã frequentiùs & notabiliter vſurpaſſe eum, litteræ ipſius autographæ oſtentant. In quibus identidem cùm aliquos numquam ſoluturos ſignificare vult, *Ad Kalendas Græcas ſoluturos*, ait: & cùm hortatur ferenda eſſe præſentia, qualiacumque ſint, *Contenti ſimus hoc Catone*: & ad exprimẽdam feſtinatæ rei velocitatem, *Velociùs quàm aſparagi coquantur.* Ponit aſſiduè & pro ſtulto, *baceolum*: & pro pullo, *pulleiaceum*: & pro cérito, *vacerroſum*: & *vapidè ſeſe habere*, pro malè: & *betiſſare*, pro languere: quod vulgò *lachaniſſare* dicitur. Item *ſimus*, pro ſumus: & *domos* genitiuo caſu ſingulari, pro domus. Nec vnquam aliter hæc duo, ne quis mendam magis quàm conſuetudinem putet. Notaui & in chirographo eius illa præcipuè: non diuidit verba, nec ab extrema parte verſuum abundantes litteras in alterũ tranſfert: ſed ibidem ſtatim ſubiicit, circumducítque. Orthographiam, id eſt, formulam rationémque ſcribendi à grammaticis inſtitutam, non adeò cuſtodit: ac videtur eorum ſequi potiùs opinionem,

87 (beside "Quotidiano"); 88 (beside "Orthographiam")

Digitized by Google

batur quàm præcepta & exempla publicè vel priuatim salubria: eáque ad verbum excerpta, aut ad domesticos, aut ad exercituum prouinciarúmque rectores, aut ad vrbis magistratus pleúnque mittebat: prout quique monitione indigerent. Etiam libros totos & senatui recitauit, & populo notos per edictum sæpe fecit: vt orationes *Q. Metelli, De prole augenda,* & *Rutilij De modo ædificiorum:* quò magis persuaderet vtránque rem nō à se primò animaduersam, sed antiquis iam tunc curæ fuisse. Ingenia seculi sui omnibus modis fouit. Recitātes & benignè & patienter audiuit: nec tantū carmina & historias sed & orationes & dialogos. Cōponi tamē aliquid de se nisi & seriò, & à præstātissimis, offendebatur: admonebátque Prætores, ne paterentur nomen suū commissionibus obsolefieri. CIRCA RELIGIONES 90
talem accepimus. Tonitrua & fulgura paullo infirmiùs expauescebat: vt semper & vbique pellem vituli marini circunferret, pro remedio: atque ad omnē maioris tempestatis suspicionē, in abditum & cōcameratum locum se reciperet: consternatus olim per nocturnum iter transcursu fulguris, vt suprà diximus. SOMNIA 91
neque sua, neque aliena de se, negligebat.

Phi

Philippensi acie quamuis statuisset non egredi tabernaculo, propter valetudinem: egressus est tamen, amici somnio monitus: cessitque res prosperè, quando captis castris, lectica eius, quasi ibi cubans remansisset, concursu hostium confossa atque lacerata est. Ipse per omne ver, plurima, & formidolosissima, & vana, & irrita videbat: reliquo tempore rariora, & minùs vana. Cùm dedicatam in Capitolio ædem Tonanti Ioui assiduè frequentaret, somniauit queri Capitolinum Iouem, cultores sibi abduci: séque respondisse, Tonantem pro ianitore ei appositum: ideóque mox tintinnabulis fastigium ædis redimiuit, quòd ea ferè ianuis dependebant. Ex nocturno visu etiam stipem quotannis die certo emendicabat à populo, cauam manum asses porrigentibus præbens.

92 AVSPICIA quædam & omnia pro certissimis obseruabat. Si mane sibi calceus perperam, ac sinister pro dextero induceretur, vt dirum: si terra maríve ingrediente se longinquam profectionem, fortè rorasset, vt lætum, maturíque & prosperi reditus. Sed & ostentis præcipuè mouebatur. Enatam inter iuncturas lapidum ante domum suam pal-

man

mam in compluuium deorum Penatium
transtulit, vtque coalesceret, magnopere
curauit. Apud insulam Capreas, veterri-
mæ illicis demissos iam ad terram lan-
guentésque ramos conualuisse aduentu
suo, adeò lætatus est, vt eas cum republi-
ca Neapolitanorum permutauerit, Æna-
ria data. Obseruabat & dies quosdam,
ne aut postridie nonas quoquam pro-
ficisceretur: aut nonis quicquam rei se-
riæ inchoaret: nihil in hoc quidem aliud
deuitans, vt ad Tiberium scribit, quàm
δυσφημίαν nominis. Perigrinarum cæ- 39
remoniarum, sicut veteres ac præceptas
reuerendissimè coluit, ita cæteras con-
temptui habuit. Námque Athenis initia-
tus, cùm postea Romæ pro tribunali de
priuilegio sacerdotum Atticæ Cereris
cognosceret, & quædam secretiora pro-
ponerentur, dimisso consilio & corona
circunstantium, solus audiit disceptan-
tes. At contra non modò in peragranda
Ægypto paulùm deflectere ad visendum
Apin supersedit: sed & Caium nepotem,
quòd Iudæam præteruehens, apud Hie-
rosolymam non supplicasset, collauda-
uit. ET QVONIAM ad hoc ventum
est, non ab re fuerit subtexere quę ei prius
quàm nasceretur, & ipso natali die, ac

Digitized by Google

deinceps euenirent, quibus futura magnitudo eius, & perpetua fœlicitas sperari animaduertíque posset. Velitris antiquitus tacta de cœlo parte muri responsum est, eius oppidi ciuem quandoque rerum potiturum: qua fiducia Veletrini, & tunc statim & posteà sæpiùs pæne ad exitium sui cum pop. Rom. belligerauerant, serò tandem documentis apparuit, ostentum illud, Augusti potentiam portendisse. Auctor est Iulius Marathus, ante paucos, quàm nascerentur menses, prodigium Romæ factum publicè, quo denuntiabatur, regem pop. Rom. Naturam parturire: senatum exterritum censuisse ne quis illo anno genitus educaretur: eos qui grauidas vxores haberent, quo ad se quisque spem traheret curasse ne senatusconsultum ad ærarium deferretur. In Asclepiadis Mendetis Θεολογουμένων libris lego, Atiam, cùm ad solemne Apollinis sacrum media nocte venisset, posita in templo lectica dum cæteræ matronæ dormirent obdormisse draconem repentè irrepsisse ad eam, paullóque pòst egressum: illámque expergefactam quasi à concubitu mariti purificasse se: & statim in corpore eius extitisse maculam, velut depicti draconis: nec

potu

potuisse vnquam eximi : adeò vt mox publicis balneis perpetuò abstinuerit: Augustum natum mense decimo, & ob hoc Apollinis filium existimatum. Eadem Atia prius quàm pareret, somniauit intestina sua ferri ad sidera, explicarique per omnem terrarum & cœli ambitum. Somniauit & pater Octauius, vtero Atiæ iubar solis exortum. Quo natus est die, cùm de Catilinæ coniuratione ageretur in curia, & Octauius ob vxoris puerperium seriùs adfuisset, nota ac vulgata res est, P. Nigidum comperta moræ caussa, vt horam quoquē partus acceperit, affirmasse, dominum terrarum orbi natum. Octauio postea cùm per secreta Thraciæ exercitum duceret, in Liberi patris luco barbara cæremonia de filio consulenti, idem affirmatum est à sacerdotibus: quòd infuso super altaria mero, tantum flammæ emicuisset, vt supergressa fastigium templi ad cœlum vsque ferretur: vnique olim omnino Magno Alexandro apud easdem aras sacrificanti, simile prouenisset ostentum. Atque etiam sequenti nocte statim videre visus est filium mortali specie ampliorem, cum fulmine & sceptro, exuuiisque Iouis Opt. Max. ac radiata corona super

Digitized by Google

laureatum currum, bis senis equis candore eximio trahentibus. Infans adhuc, vt scriptum apud C. Drusum exstat, repositus vespere in cunas à nutricula, loco plano, postera luce non comparuit: & diu quæsitus, tandem in altissima turri repertus est, iacens contra Solis exortum. Cùm primùm fari cepisset, in auito suburbano obstrepentes fortè ranas silere iussit: atque ex eo negantur ibi ranæ coaxare. Ad quartum lapidem Campanæ viæ, in nemore prandenti, ex improuiso aquila panem ei è manu rapuit: & cùm altissimè volasset, rursus ex improuiso leniter delapsa reddidit. Q. Catulus post dedicatum Capitolium, duabus continuis noctibus somniauit: prima, Iouem Opt. Max. prætextatis compluribus circum aram ludentibus, vnum secreuisse: atque in eius sinum signum Reip. quod manu gestaret, reposuisse, at insequenti, animaduertisse se in gremio Capitolini Iouis eundem puerum, quem cùm detrahi iussisset, prohibitum monitu Dei, tanquam is ad tutelam Reip. educaretur. Ac die proximo obuium sibi Augustum: cùm incognitum aliâs haberet, non sine admiratione contuitus. Simillimum dixit puero de quo somniasset.

set. Quidam prius somnium Catuli aliter exponunt, quasi Iupiter compluribus prætextatis tutorem à se poscentibus, vnum ex eis demõstrasset, ad quem omnia desideria sua referrent eiusque osculum delibatum digitis ad eos suum retulisset. M. Cicero C. Cæsarem in Capitoliũ prosecutus, somnium pristinæ noctis familiaribus fortè narrabat puerum, facie liberali, demissum cœlo, catena aurea, ad fores Capitolij constituisse eique Iouem flagellum tradidisse: deinde repente AVgusto viso, quem ignotum adhuc plerisque auunculus Cæsar ad sacrificandum acciuerat, affirmauit ipsum esse, cuius imago secundum quietem sibi obuersata sit. Sumenti virilem togam: tunica lati claui resuta ex vtraque parte, ad pedes decidit. Fuerunt qui interpretarentur, non aliud significare quàm vt is ordo cuius insigne id esset, quandoque ei subiiceretur. Apud Mundam D. Iulius castris locum capiens, cùm siluam cederet, arborem palmæ repertam conseruari, vt omen victoriæ, iussit: ex ea continuò enata soboles, adeò in paucis diebus adoleuit, vt non æquipararet modo matricem, verùm etiam obtegeret, frequentaretúrve colũbarum nidis: quamuis id auium

Digitized by Google

genus duarum & aspiram frondem maximè vitet. Illo & præcipuè ostento, motum Cæsarem ferunt, ne quem alium sibi succedere quàm sororis nepotem vellet. In secessu Apolloniæ Theogenis mathematici per gulam comite Agrippa adscenderat cùm Agrippæ, qui prior consulebat, magna, & pæne incredibilia prædicerentur, reticere ipse genituram suam nec velle edere, perseuerabat, metu ac pudore ne minor inueniretur. Qua tamen post multas adhortationes vix & cunctanter edita, exiliuit Theogenes, adorauitque eum. Tantam mox fiduciam fati Augustus habuit, vt thema suum vulgauerit, nummumque argenteum nota sideris Capricorni, quid natus est, percusserit.
95 POST necem Cæsaris reuerso ab Apollonia & ingrediente eo vrbem, repentè liquido ac puro sereno, circulus ad speciem cælestis arcus orbem Solis ambiit: ac subinde Iuliæ Cæsaris filiæ monumentum fulmine ictum est. Primo autem consulatu ei augurium capienti, duodecim se vultures, vt Romulo, ostenderunt: & immolanti omnium victimarũ iocinera replicata intrinsecus ad ima fibra paruerunt: nemine peritorum aliter coniectãte, quàm læta per hæc & magna,

gna portendi. QVIN & bellorum omnium euentus antè præsensit. Contractis ad Bononiam Triumuirorũ copiis, aquila tentorio eius supersedens, duos coruos hinc & inde infestantes afflixit, & ad terram dedit: notante omni exercitu, futuram quandoque inter collegas discordiam talem, qualis secuta est, ac exitum præsagiente. In Philippis. Thessalus quidam de futura victoria nuntiauit, auctore D. Cæsare, cuius sibi species itinere auio occurrisset. Circa Perusiam, sacrificio non litante, cùm augeri hostias imperasset: ac subita eruptione hostes omnem rei diuinæ apparatũ abstulissent: constitit inter aruspices, quæ periculosa & aduersa sacrificanti denuntiata essent cuncta in illos recasura qui exta haberent. Neque aliter euenit. Pridie quàm Siciliensem pugnam classe committeret, deambulanti in littore, piscis è mari exsiluit, & ad pedes iacuit. Apud Actium descendenti in aciem, asellus cum asinario occurrit: Eutychus, homini: bestiæ, Nicon, erat nomen Vtriusq; simulachrum æneum victor posuit in tẽplo, in quod castrorum suorum locum vertit. MORS 97
quoque eius, de qua dehinc dicã, diuinitásq; post mortẽ, euidentissimis ostentis

præcognita eſt. Cùm luſtrum in campo Martio magna populi frequentia conderet, aquila eum ſæpius circumuolauit: transgreſſáque, in vicinam ædem, ſuper nomen Agrippæ, ad primam literam ſedit: quo animaduerſo, vota, quæ in proximum luſtrum ſuſcipi mos eſt collegam ſuum Tiberium nuncupare iuſſit. Nam ſe quamquam conſcriptis paratiſque iam tabulis, negauit ſuſcepturum quæ non eſſet ſoluturus. Sub idem tempus ictu fulminis ex inſcriptione ſtatuæ eius prima nominis litera effluxit. Reſponſum eſt, centum ſolos dies poſthac victurum, quem numerum C. litera notaret: futurúmque vt inter deos referretur, quòd *C AES AR*, id eſt, reliqua pars è Cæſaris nomine. Etruſca lingua Deus vocaretur. Tiberium igitur in Illyricum dimiſſurus, & beneuentum vſque proſecuturus, cùm interpellatores aliis atque aliis cauſis in iure dicendo detinerent, exclamauit, (quod & ipſum mox inter omina relatum eſt,) *Non, ſi omnia morarentur, ampliùs ſe poſthac Romæ futurum.* Atque itinere inchoato, Aſturam perrexit: &
98 inde, præter conſuetudinem de nocte ad occaſionem auræ euectus eſt. Cauſſam valetudinis contraxit ex profluuio alui.
Tunc

Tunc Campaniæ ora, proximísque insulis circuitis, Caprearum quoque secessui quatriduum impendit: remissisimo ad otium & ad omnem comitatem animo. Fortè Puteolanum sinum prætervehenti, vectores nautæque de naui Alexandrina, quæ tantum quod appulerat, candidati, coronatíque, & thura libantes, fausta omina & eximias laudes congesserant. *Per illum se viuere: per illum nauigare: libertate atque fortunis per illũ frui.* Quare admodum exhilaratus, quadragenos aureos comitibus diuisit: illisque iurandum, & cautionem exegit à singulis, non aliò datam summam: quàm in emptionem Alexandrinarum mercium absumpturos. Sed & cæteros continuos dies, inter varia munuscula, togas insuper ac pallia distribuit: lege proposita, vt Romani Græco, Græci Romano habitu & sermone vterentur. Spectauit assiduè & exercentes ephebos, quorum aliqua adhuc copia ex vetere instituto Capreis erat. Iisdem etiam epulum in conspectu suo præbuit, permissa, immò exacta iocandi licentia, diripiendíque pomorum & obsoniorum, rerúmque missilium. Nullo denique genere hilaritatis abstinuit. Vicinã Capreis insulã Ἀπραγόπολιν

Digitized by Google

appellabat, à desidia secedentium illuc è comitatu suo. Sed ex dilectis vnum Masgabam nomine, quasi conditorem Insulæ, κτίστην vocare consueuerat: huius Masgadæ, ante annum defuncti, tumulum cùm ex triclinio animaduertisset magna turba multisque luminibus frequentari, versum compositum ex tempore clarè pronuntiauit.

Κτίστου δὲ τύμβον εἰσορῶ πυρούμενον.

Conuersúsque ad Thrasyllum Tyberij comitem, contrà accubantem, & ignarum rei, interrogauit, cuiusnam poëtæ putaret esse quo hæsitante, subiecit alium,

Ὁρᾷς φάεσσι Μασγάβαν τιμώμενον;

de hoc quoque consuluit: cùm ille nihil aliud responderet, quàm cuiuscunque essent, optimos esse: cachinnum sustulit, atque in iocos effusus est. Mox Neapolim traiecit, quamquam & tum infirmis intestinis morbo variante: tamen & quinquennale certamen gymnicum honori suo institutum perspectauit: & cum Tiberio ad destinatum locum contendit. Sed in redeundo, aggrauata valetudine, tandem Nolæ succubuit: reuocatúmque ex itinere Tiberium, diu secreto sermone detinuit, neque post vlli maiori ne-
99 gotio animum accommodauit. Supremo

die

die identidem exquirens, an iam de se tumultus foris esset, petito speculo, capillum sibi comi, ac malas labentes corrigi præcepit. Et amicos admissos percunctatus, *Ecquid ijs videretur mimum vitæ cõmodè transegisse*, abiecit & clausulã:

Δότε κρότον, ϗ πάντες ὑμᾶς μετὰ χαρᾶς
κτυπήσατε

Omnibus deinde dimissis, dum aduenientes ab vrbe de Drusi filia ægra interrogabat, repente in osculis Liuiæ, & in hac voce defecit: *Liuia nostri coniugij memor viue, ac vale*, sortitus exitum facilé, & qualem semper optauerat. Nam ferè quoties audisset citò ac nullo cruciatu defunctũ quempiam, sibi & suis εὐθανασίαν similem (hoc enim & verbo vti solebat) precabatur. Vnum omninò antè efflatã animã signũ alienatæ mẽtis ostendit, quòd subitò pauefactus, à quadraginta se iuuenibus abripi questus est. Id quoque magis præsagiũ quàm mentis diminutio fuit: siquidem totidẽ milites Prætoriani extulerunt eum in publicum. Obiit in cubiculo 100
eodem, quo pater Octauius: duobus A.V.C.
Sextis, Pompeio & Appuleio c o s s. 767
x i i i i. Kalend. Septembris, hora diei nona, septuagesimo & sexto ætatis anno, diebus quinque & triginta minus.

Corpus

Corpus decuriones municipiorum & Coloniarum à Nola Bouillas vsque deportarunt noctibus propter anni tempus, cùm interdiu in basilica cuiusque oppidi, vel in ædium sacrarum maxima reponeretur. A Bouillis equester ordo suscepit, vrbique intulit, atque in vestibulo domos collocauit. Senatus & in funere ornando, & in memoria honoranda eo studio certamini progressus est, vt inter alia complura censuerint quidam funus triumphali porta ducendum, præcedente Victoria, quæ est in curia, canentibus næniam principum liberis vtriusque sexus. Alij exequiarum die ponendos anulos aureos, ferreósque sumendos: nonnulli legēda ossa per sacerdotes summorum collegiorum. Fuit & qui suaderet appellationem mensis Augusti in Septembrem transferendam: quòd hoc genitus AVgustus, illo defunctus esset. Alius, vt omne tempus à primo die natali ad exitum eius, sæculum AVgustum appellaretur, & ita in Fastos referretur. Verûm adhibito honoribus modo bifariam laudatus est: pro æde D. Iulij à Tiberio: & pro Rostris Sub veteribus, à Druso Tiberij filio, ac senatorum humeris delatus in Campum, crematusque. Nec defuit

fuit vir prætorius qui se effigiem cremati euntem in cœlum vidisse iurasset. Reliquias legerũ primores equestris ordinis, tunicati & discincti, pedibúsque nudis, ac in Mausoleo condiderũt. Id opus inter Flaminiam viam, ripámque Tiberis, sexto suo consulatu exstruxerat: circumiectásque siluas & ambulationes in vsum populi tunc iam publicarat.

Testamentum, L. Planco, C. Silio, 101
coss. III. Nonas Aprilis ante annum & quatuor menses quàm decederet, factum ab eo, ac duobus codicibus, partim ipsius, partim liberorum Polybij & Hilarionis manu scriptum, depositúmque apud se virgines Vestales, cum tribus signatis æquè voluminibus protulerunt. Quæ omnia in senatu aperta atque recitata sunt. Herodes instituit primos, Tiberium ex parte dimidia & sextante, Liuiam ex parte tertia, quos & ferre nomen suum iussit: secundos Drusum Tiberij filium ex triente, & ex partibus reliquis Germanicum, liberósque eius tres sexus virilis tertio gradu, propinquos amicósque complures. Ligauit populo Rom. quadringenties, tribubus tricies quinquies H. S. Pretorianis militibus singula millia nummorum, cohortibus vrbanis quinge

quingenos: legionariis trecentos nummos: quam summam repræsentari iussit: nam & confiscatam semper repositámque habuerat. Reliqua legata variè dedit: produxitque quædam ad vicena sestertia: quibus soluendis annuum diem finiit, excusata rei familiaris mediocritate: nec plus peruenturum ad heredes suos, quàm millies & quingenties professus, quamuis viginti proximis annis quaterdecies millies ex testamentis amicorum percepisset: quod pœne omne cum duobus paternis matrimoniis, cæterisque hæreditatibus in Remp. absumpsisset. Iulias filiam neptémque si quid his accidisset, vetuit sepulchro suo inferri. De tribus voluminibus, vno, mandata de funere suo complexus est: altero, indicem rerum à se gestarum: quem vellet incidi in æneis tabulis, quæ ante Mausoleum statuerentur: tertio, breuiarium totius imperij, quantum militum sub signis vbique esset, quantum pecuniæ in ærario & fiscis, & vectigaliorum residuis. Adiecit & libertorum seruorúmque nomina, à quibus ratio exigi posset.

C. SVE

C. SVETONII TRANQVILLI DE XII. CAESARIBVS Liber tertius.

TIBERIVS NERO CAESAR.

ATRICIA gens Claudia (fuit enim & alia plebeia, nec potentia minor nec dignitate) orta est ex Regillis, oppido Sabinorum. Inde Romam recens conditam, cum magna clientum manu commigrauit, auctore Tito Tatio consorte Romuli :: vel, quod magis constat, Atta Claudio gentis principe, post reges exactos sexto ferè anno, à patribus in patricios cooptata. Agrum insuper trans Anienem clientibus, locúmque sibi ad sepulturam sub Capitolio publicè accepit. Deinceps procedente tempore duodetriginta consulatus, dictaturas quinque, censuras septem, triumphos septem, duas orationes adepta est. Cùm prænominibus cognominibúsque variis distingueretur, Lucij prænomen consensu repudiauit, postquàm è duobus gentilibus

prӕditis

prædiris eos, alter latrocinij, cædis alter conuictus est. Inter cognomina autem, & Neronis assumpsit, quo significatur
2 lingua Sabina fortis ac strenuus. Multa multorum Claudiorum egregia merita, multa etiam secus admissa in Remp.
A.V.C. exstant. Sed vt præcipua commemorem,
774 Appius Cæcus societatem cum rege Pyr-
490 rho,, vt parum salubrem, iniri dissuasit.
457 Claudius Caudex, primus freto classe transiecto, Pœnos Sicilia expulit. Claudius Nero aduenientem ex Hispania cum ingentibus copiis Asdrubalem, prius quàm Hannibali fratri coniungeretur, oppres-
111 sit. Contra Claudius Appius Regillanus decemuir, legibus scribendis virginem ingenuam, per vim, libidinis gratia, in seruitutem asserere conatus, caussa fuit plebi secedendi rursum à patribus. Claudius Drusus, statua sibi cum diademate ad Appij Forum posita, Italiam per clien-
211 telas occupare tentauit. Claudius Pulcher apud Siciliam non pascentibus in auspicando pullis, ac per contemptum religionis mari demersis, quasi vt biberent, quando esse nollent, prælium nauale iniit: superatúsque, cùm dictatorem dicere à senatu iuberetur, vel iterum illudens discrimini publico, Ilyciam viatorem suum

suum dixit. Exstant & fœminarum exempla diuersa æquè: si quidem gentis eiusdem vtraque Claudia fuit, & quæ nauem cum sacris matris deûm Ideæ ob hærentem Tiberino vado extraxit, precata propalam, *vt ita demum se sequeretur, si sibi pudicitia constaret*: & quæ nouo more iudicium maiestatis apud populum mulier subiit, quòd in conferta multitudine ægrè procedente carpento, palàm optauerit, *vt frater suus Pulcher reuiuisceret, atque iterum classem amitteret, quò minor turba Romæ foret.* Præterea notissimum est Claudios omnes, excepto dumtaxat P. Claudio, qui ob expellendum vrbe Ciceronem, plebeio homini, atque etiam natu minori, in adoptionem se dedit, optimates assertorésque vnicos dignitatis ac potentiæ patriciorum semper fuisse, atque aduersus plebem adeò violentos ac contumaces, vt ne capitis quidem quisquam reus apud populum mutare vestem aut deprecari sustinuerit: nõnulli in altercatione & iurgio tribunos plebis pulsauerint. Etiam virgo Vestalis fratrem iniussu populi triumphantem, adscenso simul curru, vsque in Capitolium prosecuta est, ne vetare aut intercedere fas cuiquam tribunorum esset. Ex hac stir-

A. V. C. 508

A. V. C. 695

A. V. C. 611

pe Tiberius Cæsar genus trahit, & qui-
dem vtrumque: paternum, à Tiberio Ne-
rone: maternum, ab Appio Pulchro, qui
Ambo Appij Cæci filij fuerunt. Insertus
est & Liuiorum familiæ, adoptato in eam
materno auo. Quæ familia, quanquam
plebeia, tamen & ipsa admodum floruit,
octo consulatibus, censuris duabus, triū-
phis tribus: dictatura etiam ac magiste-
rio equitum honorata: clara & insigni-
bus viris, ac maximè Salinatore, Drusis-
550 que. Salinator vniuersas tribus in cen-
sura notauit leuitatis nomine, quòd
cùm se post priorem consulatum multa
irrogata condemnassent, consulem ite-
rum censorémque fecissent. Drusus ho-
stium duce Drauso cominus trucidato,
sibi posterísque suis cognomen inuenit.
671 Traditur etiam proprætore ex prouincia
Gallia retulisse aurum, Senonibus olim
in obsidione Capitolij datum: nec, vt fa-
633 ma, extortum à Camillo. Eius abnepos
ob eximiam aduersus Gracchos operam
663 patronus senatus dictus, filium reliquit,
quem in simili dissensione multa variè
molientem, diuersa factio per fraudem
4 interemit. Pater verò Tiberij, quæstor
708 C. Cæsaris, Alexandrino bello classi præ-
positus, plurimum ad victoriam contu-
lit.

lit. Quare & Pontifex in locum P. Sci-
pionis ſuſtitutus, & ad deducendas in
Galliam Colonias, in queis Narbona & 710
Arelate erant, miſſus eſt. Tamen Cæſare
occiſo, cunctis turbarum metu abolitio-
nem facti decernentibus, etiam de præ-
miis tyrannicidarum referendum cen-
ſuit. Præterea deinde functus, cum exitu 713
anni diſcordia inter Triumuiros exorta
eſſet, retentis vltra iuſtum tempus inſi-
gnibus, L. Antonium conſulem Trium-
uiri fratrem ad Peruſiam ſecutus, dedi-
tione à *cæteris* facta, ſolus permanſit in
partibus, ac primò Præneſte, inde Nea-
polim euaſit: ſeruíſque ad pileum fruſtra
vocatis, in Siciliam profugit. Sed indignè
ferens, nec ſtatim ſe in conſpectum Sex.
Pompeij admiſſum, & faſcium vſu prò-
hibitum, ad M. Antonium traiecit in
Achaiam. Cum quo breui reconciliata
inter omnes pace, Romam rediit, vxo-
rémque Liuiam Druſillam, & tunc gra-
uidam, & ante iam apud ſe filium enixã,
petenti Auguſto conceſſit. Nec multò
poſt diem obiit, vtroque liberorum ſu-
perſtite, Tiberio Druſóque Neronibus.

TIBERIVM quidam fundis natũ exi- 5
ſtimauerunt, ſicuti leuem coniecturam,
quòd materna eius auia Fundana fuerit,

& quod mox ſimulacrum Felicitatis ex
A.V.C. ſenatuſconſulto publicatum ibi ſit. Sed vt
712 plures certioréſque tradunt, natus eſt Romæ in Palatio, xvj. Kal. Decemb. M. Æmilio Lepido iterũ. L. Munatio Planco Coss. poſt bellum Philippenſe. Sic enim in Faſtos Actáque publica relatum eſt. Nec tamen deſunt qui partim antecedente anno, Hirtij ac Panſæ: partim in ſequente, Seruilij Iſaurici Antoniíque conſulatu, genitum eum ſcribant.

6 INFANTIAM pueritiámque habuit luxurioſam, & exercitatam: comes vſquequaque parentum fugæ: quos quidem apud Neapolim ſub irruptionem hoſtis nauigium clàm petentes, vagitu ſuo pœne bis prodidit: ſemel, cùm à nutricis vbere, item cùm à ſinu matris raptim auferretur ab iis qui pro neceſſitate temporis mulierculas leuare onere tẽtabant. Per Siciliam quoque & Achaiam circumductus ac Lacedæmoniis publicè, quod in tutelam Claudiorum erant demandatus, digrediens inde itinere nocturno, diſcrimen vitæ adiit, flamma repentè è ſiluis vndique exorta, adeóque omnem comitatum circumplexa, vt Liuiæ pars veſtis & capilli amburerentur. Munera, quibus à Pompeia Sext. Pompeij ſorore,

in

in Sicilia donatus eſt, chlamys & fibula, *item* bullæ aureæ, durant, oſtendūtúrque adhuc Baiis. Poſt reditum in vrbem, à M. Gallio ſenatore teſtamento adoptatus, hæreditate adita, mox nomine abſtinuit: quòd Gallius aduerſarum Auguſto partium fuerat. Nouem natus annos defunctum patrē pro Roſtris laudauit. Dehinc *pubeſcens*, Actiaco triumpho curriū Auguſti comitatus eſt: ſiniſteriore funali *equo, cùm* Marcellus Octauæ filius dexteriore veheretur. Præſedit & Actiacis ludis, & Troianis Circenſibus ductor turmæ puerorum maiorum.

VIRILI toga ſumpta, adoleſcentiam 7
omnem, ſpatiúmque inſequentis ætatis vſque ad principatus initia, per hæc ferè *tranſegit*: Munus gladiatorium in memoriam patris, & alterum in aui Druſi, dedit, diuerſis temporibus ac locis: primum in foro, ſecūdum in Amphitheatro, rudiariis quoque quibuſdam reuocatis, auctoramento centenûm millium. Dedit & ludos, ſed abſens: cuncta magnificè, *impenſa* matris ac vitrici. Agrippinam M. Agrippa genitam, neptem Cæcilij Attici equitis Romani, ad quem ſunt Ciceronis epiſtolæ, duxit vxorem: ſublatóque ex ea filio Druſo, quamquam bene con-

uenientem, rursúmque grauidam, demit-
744 tere, ac Iuliam Augusti filiam confestim
coactus est ducere: non sine magno an-
gore animi, cùm & Agrippinæ consue-
tudine teneretur, & Iuliæ mores impro-
baret: vt quam sensisset, sui quoque sub
priore marito appetentem: quod sanè
vulgò etiam existimabatur. Sed Agrip-
pinam & abegisse post diuortium doluit:
& semel omnino ex occursu visam, adeo
contentis & tumentibus oculis prosecu-
tus est, vt custoditum sit ne vnquam in
conspectum eius posthac veniret. Cum
Iulia primò concorditer & amore mu-
tuo vixit: mox dissedit, & aliquanto gra-
A.V.C. uius, vt etiam perpetuò secubaret, inter-
735 cepto communis filij pignore, qui Aqui-
leiæ natus infans exstinctus est. Drusum
fratrem in Germania amisit, cuius cor-
pus pedibus toto itinere prægrediēs, Ro-
8 mam vsque peruexit. CIVILIVM of-
ficiorum rudimentis regem Archelaum,
Trallianos & Thessallos: varia quosque
de causa Augusto cognoscente defendit.
Pro Laodicenis, Thyatirenis, Chiis ter-
ræ motu afflictis, opémque imploranti-
bus, senatum deprecatus est. Fannium
Cæpionem, qui cum Varrone Muræna
in Augustum conspirauerat, reum ma-
iestatis

iestatis apud iudices fecit, & condemnauit. Intérque hæc publicem curam administrauit, annonæ, quæ arctior inciderat: & repurgandorum tota Italia ergastulorum, quorum domini in inuidiam venerant: quasi exceptos supprimerent, non solùm viatores, sed & quos sacramenti metus ad huiusmodi latebras con- 9
pulisset. STIPENDIA prima expedi- 728
tione Cantabrica tribunus militum fe- 734
cit, deinde ducto ad orientem exercitu, regnum Armeniæ Tigrani restituit ac pro tribunali diadema imposuit. Recepit & signa quæ M. Crasso ademerāt Parthi. Posthæc comatam Galliam anno ferè rexit, & barbarorum incursionibus & principum discordia inquietam. Ex hinc Rhæticum Vindelicumque bellum, inde Pannonicum, inde Germanicum gessit. Rhætico atque Vindelico, gentes Alpinas: Pannonico, Breucos & Dalmatas subegit. Germanico, quadraginta millia deditiorum traiecit in Galliam, iuxtaque ripam Rheni sedibus assignatis collocauit, quas ob res, & ouans, & curru vrbem ingressus est primus, vt quidam putant, triumphalibus ornamētis honoratus, nouo nec antea cuiquā tributo genere honoris. Magistratus, & maturiùs inchoauit,

Digitized by Google

& pæne iunctum percurrit, quæsturam,
731 præturam, consulatum: interpositóque
738 tempore, COS. iterum, etiam tribunitiam
712 potestatem in quinquennium accepit.
& 747 TOT PROSPERIS confluentibus,
10 integra ætate au valetudine statuit repē-
tè secedere, seque è medio quàm longis-
simè amouere. Dubium vxoris ne tædio,
748 quam neque criminari aut dimittere au-
deret, neque vltra perferre posse, an vt
vitato assiduitatis fastidio, auctoritatem
absentia tueretur, atque etiam augeret, si
quando indiguisset sui Resp. Quidam
existimant, adultis iam Augusti liberis,
loco & quasi possessione, vsurpati à se
diu secundi gradus: sponte cessisse exem-
plo M. Agrippæ, qui M. Marcello ad mu-
nera publica admoto, Mitylenas abierit:
nè aut obstare, aut obtrectare præsens vi-
deretur. Quam caussam & ipse, sed po-
steà, reddidit. Tunc autem honorum
satietatem, ac requiem laborum præten-
dens, commeatum petiit. Neque aut ma-
tri suppliciter precanti, aut vitrico, dese-
ri se etiam in senatu conquerenti, veniam
dedit. Quin & pertinaciùs retinentibus,
cibo per quatriduum abstinuit. Facta tan-
dem abeundi potestate, relictis Romæ
vxore & filio confestim Ostiam descen-
dit

dit: ne verbo quidẽ cuiquam prosequentium reddito, paucósque admodum. In
digressu osculatus. Ac Ostia oram Cam- 11
paniæ legens, imbecillitate Augusti nuntiata, paullum substitit. Sed increbrescente rumore, quasi ad occasionem maioris spei commoraretur, tantum non aduersis tempestatibus Rhodum enauigauit, amœnitate & salubritate Insulæ iam inde captus, cùm ad eam ab Armenia rediens appulisset. Hic modicis contentus ædibus, nec multo laxiore suburbano genus vitæ ciuile admodum instituit: sine lictore aut viatore gymnasia interdum obambulans: mutuáque cum Græculis officia vsurpãs, propè ex æquo. Fortè quodam in disponendo die, mâne prædixerat, quidquid ægrotorum in ciuitate esset, visitare se velle: id à proximis aliter exceptum est: iussique sunt omnes ægri in publicam porticum deferri, ac per valetudinem genera disponi. Perculsus igitur inopinata re, diu quid ageret incertus, tandem singulos circuit: excusans factum etiam tenuissimo cuique, & ignoto. Vnum hoc tantummodo, neque præterea quidquam notatum est, in quo exercuisse ius tribunitiæ potestatis visus sit: Cùm circa scholas & auditeria

professorum assiduus esset, moto inter antisophistas grauiore iurgio, non defuit qui eum interuenientem & quasi studiosiorem partis alterius conuitio incesseret. Sensim itaque regressus domum, repentè cum apparitoribus prodiit: citatúmque pro tribunali voce præconis cõuitiatorem rapi iussit in Carcerem. Comperit deinde Iuliam vxorem ob libidines atque adulteria damnatam, repudiumque ei suo nomine, ex auctoritate Augusti, remissum: & quamquam lætus animo, tamen officij duxit, quantum in se esset, exorare filiæ patrem frequentibus litteris, & vel vtcumque meritæ, quidquid vnquã dono dedisset, cõcedere. Transacto autem tribunitię potestatis tempore, confessus tandem nihil aliud secessu deuitasse se quàm æmulationis cum Caio Lucioque suspicionem, petiit vt sibi securo iam ab hac parte, corroboratis his, & secundum locum facilè curantibus, permitteretur reuisere necessitudines, quarum desiderio teneretur. Sed neque impetrauit: vltroque etiam admonitus est, dimitteret omnem curam suorum, quos tam cupidè reliquisset. Remansit ergo Rhodi contra voluntatem: vix per matrem consecutus, vt ad velandam igno

A.V.C. 752

12

ignominiam, quasi legatus ab Augusto abesset. Enimuero tunc non priuatum modo, sed etiam obnoxium, & trepidum egit, mediterraneis agris abditus, vitánsq; prætemauigantium officia, quibus frequẽtabantur assiduè: nemine cum imperio, aut magistratu tendẽte quoquam, quin diuerteret Rhodum. Et accesserunt maioris sollicitudinis caussæ. Námque priuignum Caium, Orienti præpositum, cùm visendi gratia traiecisset Samum, alieniorem sibi sensit ex criminationibus M. Lollij comitis & rectoris eius. Venit etiam in suspicionem per quosdam beneficij sui cẽturiones, à commeatu castra repetentes, mandata ad cõplures dedisse ambigua, & quæ tentare singulorum animos ad nouas res viderentur. De qua suspicione certior ab Augusto factus, non cessauit efflagitare aliquem, cuiuslibet ordinis, custodem factis atque dictis suis.

Et qui quoque, & armorũ solitas exer- 13
citationes omisit: redegítque se deposito patrio habitu, ad pallium & crepidas: atque in tali statu biennio ferè permansit, cõtentior in dies, & inuisior: adeò vt imagines eius & statuas Nemausẽses subuerterint: ac familiari quodã cõuiuio mẽtione ei⁹ orta exstiterit q Caio polliceretur.

Conse

Confestim se, si iuberet, Rhodum nauigaturum capútque exsulis (sic enim appellabatur) *relaturum.* Quo præcipuè, non iam metu, sed discrimine, coactus est tam suis quàm matris impensissimis precibus reditum expostulare: impetrauitque adiutus aliquantum etiam casu. Destinatum Augusto erat, nihil super ea re, nisi ex voluntate maioris filij, statuere. Is fortè tunc M. Lollio offensior, facilis exorabilisque in vitricum fuit. Permittente ergo Caio, reuocatus est: verùm sub conditione, ne quam partem curámve Reip. attingeret. REDIIT octauo post secessum anno, magna, nec incerta spe futurorum, quam & ostentis, & prædictionibus ab initio ætatis conceperat. Prægnans enim Liuia, cùm an marem editura esset, variis captaret ominibus, ouum incubanti gallinæ subductum, nunc sua nunc ministrarum manu per vices vsque eò fouit quoad pullus insigniter cristatus exclusus est. Ac de infante Scribonius mathematicus præclara spopondit: *etiam regnaturum quandoque, sed sine regio insigni:* ignota scilicet tunc adhuc Cæsarum potestate. Et ingresso primam expeditionem, ac per Macedoniam ducente exercitum in Syriam, accidit, vt apud

A.V.C. 755

Philippos sacratæ olim victricium legionum aræ, sponte subitis collucere igni-bus: & mox cùm Illyricum petens, iuxta *Patauium* adisset Geryonis oraculũ, sorte tracta, qua monebatur vt de consultationibus in Aponi fontem talos aureos iaceret: euenit vt summum numerum iacti ab eo ostenderent: hodiéque sub aqua visuntur ij tali. Ante paucos verò quàm reuocaretur dies aquila, nunquam aurea Rhodi conspecta, in culmine domus eius assedit: & pridie quàm de reditu certior fieret, vestimenta mutanti, tunica ardere visa est. Thrasyllum quoque mathematicum, quem vt sapientiæ professorem conturbernio admouerat, tunc maximè expertus est, affirmatem naue præuisa gaudium afferri, cum quidem illum duriùs & contra prædicta cadentibus rebus, vt falsum & secretorum temere conscium, eo ipso momento dum *spatiatur* vnà, præcipitare in mare destinasset Romam reuersus, seducto in fo- 51
rum filio Druso, statim è Carinis ac Põpeiana domo, Esquilias in hortos Mæcenatianos transmigrauit: totúmque se ad quietem contulit, priuata modò officia obiens, ac publicorum munerum expers. Caio & Lucio intra triennium defunctis,

ctis, adoptatur ab Augusto simul cum fratre eorum M. Agrippa: coactus prius ipse Germanicum fratris sui filium adoptare. Nec quicquam postea pro patrefamiliâs egit: aut ius quod adoptione amiserat, ex vlla parte retinuit. Nam neque donauit, neque manumisit: nec hæreditatem quidem, aut legata percepit vlla aliter quàm vt peculio referret accepta: nihil ex eo tempore prætermissum est ad maiestatem eius augendam,
16 ac multo magis, postquam Agrippa abdicato atque seposito, certum erat, vni
A.V.C.
757 spem successionis incumbere. Data rur-
670 sus potestas tribunitia in quinquennium: delegatus pacandæ Germanæ statu: Parthorum legati, mandatis Augusto Romæ redditis, eum quoque adire in prouinciam iussi. Sed nunciata Illyrici defectione, transiit ad curam noui belli: quod grauissimum omnium externorum bellorum post Punica, per xv. legiones parémque auxiliorum copiam, triennio gessit: in magnis omnium rerum difficultatibus, summáque frugum inopia. Et quanquam sæpius reuocaretur, tamen perseuerauit: metuens, nec vicinus & præualens hostis instaret vltrò cedentibus. Ac perseuerantiæ grande pretium

tium tulit : toto Illyrico, quo in Italiam, regnúmque Noricum, & Thraciam, & Macedoniam, intérque Danubium flumen, & sinum maris Adriatici 762
patet, perdomito & in ditionem redacto. CVI gloriæ amplior adhuc ex opportunitate cumulus accessit. Nam sub 17
id ferè tempus Quintilianus Varus, cum tribus legionibus in Germania periit nemine dubitante, quin victores Germani iuncturi se Pannoniis fuerint, nisi debellatum priùs Illyricum esset. Quas ob res triumphus ei decretus est, multíque & magni honores. Censuerunt etiam quidam, vt *Pannonicus*, alij vt *Inuictus*, nonnulli vt *Pius* cognominaretur. Sed de cognomine intercessit Augustus eo contentum repromittens, quod se defuncto suscepturus esset. Triumphum ipse distulit, mœsta ciuitate clade Variana. Nihilominùs vrbem prætextatus, & laurea coronatus intrauit; posítúmque in septis tribunal, senatu adstante, conscendit: ac medius inter duos Coss. cum Augusto simul sedit: vnde populo consultato, circùm templa deductus est. Proximo 18
anno repetita Germania, cùm animaduerteret, Varianam cladem teme- 762
ritate

ritate & negligentia ducis accedisse, nihil non de consilij sententia egit: semper aliâs sui arbitrij, contentúsque se vno tunc præter consuetudinem cum pluribus de ratione belli communicauit. Curam quoque solito exactiorem præstitit. Traiecturus Rhenum, commeatum omnem ad certam formulam adstrictum non ante transmisit, quàm consistens apud ripam explorasset vehiculorũ onera: nequa deportarentur, nisi concessa aut necessaria. Trans Rhenum verò eum vitæ ordinem tenuit, vt sedens in cespite nudo cibum caperet: sæpe sine tentorio pernoctaret: præcepta sequentis diei omnia, & si quid subiti muneris iniungendum esset, per libellos daret: addita monitione, vt quo quisque dubitaret, se, nec alio interprete, quacunque vel no-
19 ctis hora vteretur. Disciplinam acerrimè exegit: animaduersionum & ignominiarum generibus ex antiquitate repetitis: atque etiam legato legionis, quòd paucos milites cum liberto suo trans ripam venatum misisset, ignominia notato. Prælia quamuis minimum fortunæ casibúsque permitteret, aliquanto constantius inibat, quoties lucubrante se, subito ac nullo propellente, decideret lu-
men,

men, & extingueretur, confidens, vt aie-
bat, ostento, sibi ac maioribus suis in
omni ducatu expertissimo. Sed re prospe-
rè gesta, non multum abfuit quin à Bru-
ctero quodam occideretur: cui inter pro-
ximos versanti, & trepidatione detecto,
tormentis expressa confessio est cogitati
facinoris. A Germania in vrbem post 20
biennium regressus, triumphum quem A. V. C.
distulerat, egit: prosequentibus etiam le- 765.
gatis, quibus triumphalia ornamenta
impetrarat. Ac priùs quàm in Capito-
lium flecteret, descendit è curru, seque
præsidenti patri ad genua submisit. Ba-
tonem Pannonium ducem ingentibus
donatum præmiis, Rauennam transtulit:
gratiam referens, quòd se quondam cum
exercitu iniquitate loci circumclusum,
passus esset euadere. Prandium dein po-
pulo mille mensis, & congiarium trece-
nos nummos viritim dedit. Dedicauit &
Concordiæ ædem: item Pollucis & Ca-
storis, suo fratrisque nomine de manu-
biis. Ac non multò pòst lege per Coss. 21
lata, vt prouincias cum Augusto com- 766
muniter administraret, simúlque cen- 767
sum ageret, condito lustro in Illyricum
profectus est. Et statim ex itinere reuo-
catus, iam quidem afflictum, sed tamen

Digitized by Google

ſpirantem adhuc Auguſtum reperit: fuitque vnà ſecretò per totum diem. Scio vulgo perſuaſum, quaſi egreſſo poſt ſecretum ſermonem Tiberio: vox Augusti per cubicularios excepta ſit: *Miſerum populum Romanum, qui ſub tam lentis maxillis erit.* Nec illud quidem ignoro, aliquos tradidiſſe, Auguſtum palàm nec diſſimulanter morum eius diritatem adeò improbaſſe, vt nonnumquam remiſſiores hilarioréſque ſermones ſuperueniente eo abrumperet: ſed expugnatum precibus vxoris adoptionem non abnuiſſe: vel etiam ambitione tractum, vt tali ſucceſſore deſiderabilior ipſe quandoque fieret. Adduci tamen nequeo quin exiſtimem, circumſpectiſſimum & prudentiſſimum principem, in tanto præſertim negotio, nihil temerè feciſſe: ſed vitiis virtutibúſque Tiberij perpenſis, potiores duxiſſe virtutes: præſertim cùm & *Reip. cauſſa adoptare ſe eum* pro concione iurauerit: & epiſtolis aliquot, vt peritiſſimum rei militaris, vtque vnicum populi Rom. præſidium proſequatur. Ex quibus in exemplum pauca hinc inde ſubieci. *Vale iucundiſſime Tiberi, & rem gere fœliciter, ἐμοὶ καὶ ταῖς Μούσαις στρατηγῶν. Iucundiſſimè, & ita ſim fœlix, vir fortiſ-*
ſimè

ſimè, & dux νομιμώτατε. Vale. &, *Ordinem æſtiuorum tuorum?* Ego *verò, mi Tiberi, & inter tot rerum difficultates, καὶ τοσαύτην ῥαθυμίαν τῶν στρατευομένων, non potuiſſe, quemquam prudentiùs gerere ſe, quàm tu geſſeris, exiſtimo.* Hi *quoque, qui tecum fuerunt omnes, confitentur verſum illum in te poſſe dici.*

Vnus homo nobis vigilando reſtituit rem.
Siue, inquit *quid incidit, de quo ſit cogitandum diligentiùs, ſiue quid ſtomachor valde, medius fidius Tiberium meum deſidero: ſuccurritq; verſus ille* Homericus,

Τούτου δ' ἑσπομένοιο, καὶ ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο
Ἄμφω νοστήσαιμεν, ἐπεὶ περίοιδε νοῆσαι. Ιλ ἀδ. κ.

Attenuatũ te eſſe cõtinuatione laborũ, cùm audio & lego, Dij me perdãt niſi cohorreſcit corpus meũ: téque rogo vt parcas tibi: ne ſi te languere audierimus, & ego & mater tua exſpiremus, & de sũma imperij ſui populus Rom. periclitetur. Nihil intereſt valeam ipſe necne, ſi tu non valebis. Deos obſecro vt te nobis conſeruent, & valere nunc & ſemper patiantur, ſi non populum Rom. peroſi ſunt.
EXCESSVM Auguſti non priùs palàm fecit quàm Agrippa iuuene interempto. 22
Hunc tribunus militum cuſtos appoſitus occidit, lectis codicillis quibus vt id faceret, iubebatur. Quos codicillos du-

Digitized by Google

bium fuit, Augustúsne moriens, reliquisset, quo materiam tumultus post se subduceret: an nomine Augusti Liuia, & ea conscio Tiberio an ignaro, dictasset. Tiberius renũcianti Tribuno factum esse quod imperasset, *Neque imperasse se, & redditurum eum senatui rationem respondit*: inuidiam scilicet in præsentia vitans.
23 Nam mox silentio rem obliterauit. Iure autem tribunitiæ potestatis coacto senatu, inchoatáque allocutione derepente velut impar dolori congemuit: vtque non solùm vox, sed & spiritus deficeret, optauit ac perlegendum librum Druso filio tradidit. Illatum deinde Augusti testamentum non admissis signatoribus nisi senatorij ordinis, cæteris extra curiam signa agnoscentibus recitauit per libertum. Testamenti initium fuit. *Quoniam sinistra Fortuna Caium & Lucium filios mihi eripuit, Tiberius Cæsar mihi ex parte dimidia, & sextante hæres esto.* Quo & ipsò aucta est suspicio opinantium, successorem adscitum eum necessitate magis quàm iudicio: quando ita præfari non abstinuerit.
24 Principatum quamuis neque occupare confestim, neque agere dubitasset, & statione militum, hoc est, vi & specie dominationis assumpta, diu
tamen

tamen recusauit impudentissimo animo nunc adhortantes amicos increpans, vt ignaros quanta bellua esse Imperium: nunc precantem senatum, & procumbẽtem sibi ad genua, ambiguis responsis & callida cunctatione suspendens: vt quidam patientiam rumperent, atque vnus in tumultu proclamaret, *Aut agat, aut desistat*: alter coram exprobraret, *Cæteros quod polliciti sint, tardè præstare: sed ipsum quod præstet, tardè polliceri*: Tandem quasi coactus & quærens *miseram & onerosam iniungi sibi seruitutem*, recipit imperium: nec tamẽ aliter quàm vt dispositurum se quandoque spẽ faceret. Ipsius verba sunt hæc: ***Dum veniam ad id tempus quo vobis æquum possit videri, dare vos aliquam senectuti meæ requiem.***

Cunctandi caussa erat, metus vndique 25
imminentium discriminum: vt sæpe *lupum se auribus tenere* diceret. Nam & seruus Agrippæ, Clemens nomine, non contemnendam manum in vltionem domini compararat: & L. Scribonius Libo vir nobilis res nouas clàm moliebatur: & duplex seditio militum in Illyrico & in Germania exorta est. Flagitabant ambo exercitus multa extra ordinem: ante omnia, vt æquarentur stipendio præ-

torianis Germaniciani. Quidem etiam principem detractabant non à se datum: summáque vi Germanicum, qui tum iis præerat, ad capessendam Remp. perurgebant, quamquam obfirmatè resistentem. Quem maximè casum timens, partes sibi, quas senatui liberet, tuendas in Rep. depoposcit: quando vniuersæ sufficere solus nemo posset: nisi cum altero, vel etiam cum pluribus. Simulauit & valetudinem, quò æquiore animo Germanicus celerem successionem, vel certè societatem principatus, operiretur. Compositis seditionibus, Clemẽtem quoque fraude deceptum, redegit in potestatem: Libonem, ne quid in nouitate acerbiùs fieret, secundo demum anno in senatu coarguit, medio temporis spatio tantùm cauere contentus. Nam & inter pontifices sacrificanti simul pro secespita plũbeum cultrum subiiciendum curauit: & secretum petenti nonnisi adhibito Druso filio dedit: dextrámque obambulantis, veluti incumbens, quoad peragere-
26 tur sermo, continuit. VERVM liberatus metu, ciuilem admodum inter initia ac paulò minus quàm priuatim egit. Ex plurimis maximisque honoribus, præter paucos & modicos non recepit. Natalem

Digitized by Google

talem suum plebeiis incurrentem Circensibus, vix vnius bigæ adiectione honorati passus est. Templa, flamines, sacerdotes decerni sibi prohibuit: etiam statuas, atque imagines, nisi permittente se poni: permisitque, ea sola conditione, ne inter simulachra deorum, sed inter ornamenta ædium ponerentur. Intercessit & quô minùs in acta sua iuraretur: & ne mensis September, Tiberius: October, Liuius, vocarentur. Prænomen quoque *IMPERATORIS*, cognoménque *PATRIS PATRIÆ*, & ciuicam in vestibulo coronam recusauit. Ac ne *AVGVSTI*, quidem nomen, quamquam hereditarium, vllis nisi ad reges ac dynastas epistolis addidit. Nec ampliùs quàm omnino tres cõsulatus, vnum paucis diebus, alterum tribus mensibus, tertium absens vsque in Idus Maias gessit.
27 Adulationes adeò auersatus est vt neminem senatorum aut officij aut negotij caussa ad lecticam suam admiserit: consularem verò satisfacientẽ sibi, ac per genua orare conãtem, ita suffugerit, vt caderet supinus, atque etiã si quid in sermone, vel in continua oratione blãdiùs de se diceretur, non dubitaret interpellare, ac reprehendere, & commutare continuò

Dominus appellatus à quodam, denuntiauit ne se ampliùs contumeliæ caussa nominaret. Alium dicentem, *sacras eius occupationes*: & rursus alium, *auctore eo senatum se adiisse*, verba mutare, & pro *auctore*, *suasorem*: pro *sacris*, *laboriosas* dicere coëgit.
28 Sed aduersus conuitia malósque rumores & famosa de se ac suis carmina firmus ac patiens, subinde iactabat. *In ciuitate libera linguam mentémque liberas esse debere.* Et quondam senatu cognitionem de eiusmodi criminibus ac reis flagitante: *Non tantum*, inquit, *otij habemus vt implicare nos pluribus negotiis debeamus, si hanc fenestram aperueritis, nihil aliud agi sinetis: omnium inimicitia hoc prætextu ad vos deferentur.* Exstat & sermo eius in senatu perciuilis: *Siquidem locutus aliter fuerit, dabo operam vt rationem factorum meorum dictorúmque reddam: si perseuerauerit, inuicem*
29 *eum odero.* Atque hæc eò notabiliora erant quòd ipse in appellandis venerandisque singulis, & vniuersis, propè excesserat humanitatis modum. Dissentiens in curia à Q. Haterio, *Ignoscas*, inquit, *rogo, si quid aduersus te liberiùs, sicut senator, dixero.* Et inde omnes alloquens, *Dixi & nunc & sæpe alias P. C. bonum & salu*

salutarem principem, quem vos tanta &
tam libera potestate instruxistis, senatui
seruire debere, & vniuersis ciuibus sæpe, &
plerúmque etiam singulis: neque id dixisse
me pœnitet, & bonos & æquos & fauentes
vos habui dominos, & adhuc habeo.

Quin etiam speciem libertatis quan- 30
dam induxit, conseruatis senatui ac ma-
gistratibus & maiestate pristina & pote-
state: neque tam paruum quidquam, ne-
que tam magnum publici priuatíque ne-
gotij fuit, de quo non ad P. C. referre-
tur. De vectigalibus ac monopoliis, de
extruendis reficiendísve operibus etiam
de legendo vel exauctorando milite, ac
legionum & auxiliorum descriptione:
denique quibus imperium prorogari, aut
extraordinaria bella mandari, quid &
qua forma regum litteris rescribi place-
ret. Præfectum alæ, de vi & rapinis reum,
causam in senatu dicere coëgit. Numquã
curiam nisi solus intrauit: lectica quon-
dam introlatus æger, comites à se re-
mouit. Quædam aduersus sententiam 31
suam decerni ne questus quidem est. Ne-
gante eo, destinatos magistratus abesse
oportere, vt præsentes honori acquiesce-
rent, prætor designatus liberam legatio-
nem impetrauit. Iterum censente vt Tre-

Digitized by Google

bianis legatam in opus noui theatri pecuniam ad munitionem viæ transferre concederetur, obtinere non potuit quin rata voluntas legatoris esset. Cùm senatusconsultum per discessionem fortè fieret, transeuntem eum in alteram partem, in qua pauciores erant, secutus est nemo. Cætera quoque nonnisi per magistratus & iure ordinario agebantur: tanta Coss. auctoritate vt legati ex Africa adierint eos, querentes trahi se à Cæsare, ad quem missi forent. Nec mirum, cùm palam esset ipsum quoque eisdem assurgere & decedere via.
32 Corripuit consulares exercitibus propositos, quòd non de rebus gestis senatui scriberent, quodque de tribuendis quibusdam militaribus donis ad se referrent: quasi non omnium tribuendorum ipsi ius haberent. Prætorem collaudauit quòd honore inito, consuetudinem antiquam retulisset de maioribus suis pro concione memorandi. Quorundam illustrium exsequias vsque ad rogum frequentauit. Parem moderationem minoribus quoque & personis & rebus exhibuit: cùm Rhodiorum magistratus, quòd litteras publicas sine subscriptione ad se dederant, euocasset, ne verbo quidem insectatus, ac tantummo-

do

do iuſſos ſubſcribere, remiſit. Diogenes
grammaticus diſputare ſabbatis Rhodi
ſolitus, venientem vt ſe extra ordinem
audiret, non admiſerat: ac per ſeruulum
ſuum in ſeptimum diem diſtulerat. Hũc
Romæ ſalutandi ſui cauſſa pro foribus
adſtantem, nihil ampliùs quàm vt poſt
ſeptimum annum rediret, admonuit. Præ-
ſidibus onerandas tributo prouincias
ſuadentibus reſcripſit, *Boni paſtoris eſſe
tondere pecus, non deglubere.* Paullatim 33
principem exercuit, præſtititque: etſi
varium diu, commodiorem tamen ſe-
pius & ad vtilitates publicas proniorem.
Ac primò eatenus interueniebat ne quid
perperam fieret. Itaque & conſtitutio-
nes quaſdam ſenatus reſcidit: & magi-
ſtratibus pro tribunali cognoſcentibus
plerúmque ſe offerebat conſiliarium, aſ-
ſidebátque miſtim, vel ex aduerſo in par-
te primori: & ſi quem reorum elabi gra-
tia rumor eſſet, ſubitus aderat: iudicéſ-
que aut è plano, aut è quæſitoris tribu-
nali, legum & religionis & noxæ de qua
cognoſcerent admonebat, atque etiam
ſiqua in publicis moribus deſidia aut
mala conſuetudine labarent, corrigen-
da ſuſcepit. Ludorum ac munerum 34
impenſas corripuit: mercedibus ſce-
nico

nicorum resciſſis paribúſque gladiato-
rum ad certum numerum redactis. Co-
rinthiorum vaſorum pretia in immen-
ſum exarſiſſe, treſque mullos xxx. mil-
libus nummûm veniſſe, grauiter con-
queſtus, adhibendum ſupellectili mo-
dum cenſuit: annonámque macelli, ſe-
natus arbitratu, quotannis temperandam:
dato ædilibus negotio, popinas ganeáſ-
que vſque eò inhibendi, vt ne opera qui-
dem piſtoria proponi venalia ſinerent.
Et vt parſimoniam publicam exemplo
quoque iuuaret ſolemnibus ipſe cœnis
prediana ſæpe ac ſemeſa opſonia appo-
ſuit: dimidiatúmque aprum: affirmans,
Omnia eadem habere qua totum. Quoti-
diana oſcula prohibuit edicto item ſtre-
narum commercium, ne vltra Calend.
Ianuarias exerceretur. Conſueuerat &
quadruplam ſtrenam & de manu redde-
re: ſed offenſus interpellari ſe toto men-
ſe ab iis qui poteſtatem ſui die feſto non
35 habuiſſent: vltra non reddidit. Matro-
nas proſtratæ pudicitiæ, quibus accuſa-
tor publicus deeſſet, vt propinqui more
maiorum de communi ſententia coër-
cerent, auctor fuit. Equiti Rom. iuriſiu-
randi gratiam fecit, vt vxorem in ſtupro
generi compertam dimitteret, quàm ſe

num

Digitized by Google

numquam repudiaturum antè iurauerat. Fœminæ famosæ, vt ad euitandas legum pœnas iure ac dignitate matronali, exsoluerentur, lenocinium profiteri cœperant: & ex iuuentute vtriusque ordinis profligatissimus quisque, quò minùs in opera scenæ arenæque edenda senatusconsulto tenerentur, famosi iudicij notam sponte subibant, eos easque omnes ne quod refugium in tali fraudi cuiquam esset, exsilio affecit. Senatori latū clauum ademit, cùm cognouisset sub kalend. Iulij demigrasse in hortos, quò viliùs post diem ædes in vrbe conduceret. Alium & quæstura remouit, quòd vxorem pridie sortitione ductam, postridie repudiasset.

Externas cærimonias, Ægyptios Iu- 36
daicósque ritus compescuit: coactis qui superstitione ea tenebantur, religiosas vestes cum instrumento omni comburere. Iudæorum iuuentutem per speciem sacramenti, in prouincias grauioris cœli distribuit: reliquos gentis eiusdem, vel similia sectantes, vrbe submouit sub pœna perpetuæ seruitutis nisi obtemperassent. Expulit & mathematicos sed de-
precantibus, ac se artem desituros pro- 37
mittentibus, veniam dedit. In primis tuendæ pacis à grassaturis ac latrociniis

se

ſeditionumque licentia curam habuit. Stationes militum per Italiam ſolito frequentiores diſpoſuit Romæ caſtra conſtituit, quibus Prætorianæ cohortes, vagæ ante id tempus, & per hoſpitia diſperſæ continerentur. Populares tumultus exortos, grauiſſimè coërcuit: & ne orirentur, ſedulò cauit. Cæde in theatro per diſcordiam admiſſa, capita factionum & hiſtriones propter quos diſſidebatur, relegauit: nec vt reuocaret, vmquam vllis populi precibus potuit euinci. Cùm Polentina plebs funus cuiuſdam primipilaris non priùs ex foro miſiſſet, quàm extorta pecunia per vim hæredibus ad gladiatorium munus: cohortem ab vrbe, & aliam à Cotij regno, diſſimulata itineris cauſſa, detectis repentè armis concinnentibuſque ſignis, per diuerſas portas in oppidum immiſit: ac partem maiorem plebis ac decurionum in perpetua vincula coniecit. Aboleuit & ius morémque aſylorum, quæ vſquam erant. Cyzicenis, in ciues Romanos violentiùs quædam auſis, publicè libertatem ademit, quam Mithridatico bello meruerant. Hoſtiles motus, nulla poſtea expeditione ſuſcepta, per legatos compeſcuit: nec per eos quidem, niſi cunctanter & neceſſario.

Rege

Reges infestos suspectósque comminationibus magis & querelis quàm vi repressit. Quosdam per blanditias atque promissa extractos ad se non remisit: vt Maraboduum Germanum, Thrascypolim Thracem, Archelaum Cappadocem, cuius etiam regnum in formam prouinciæ redegit. Biennio continuo post adeptum imperium, pedem porta non extulit: sequenti tempore, præter quàm in popinqua oppida, & cùm longissimè, Antio tenus nusquam abfuit: idque perrarò & paucos dies, quamuis prouincias quoque & exercitus reuisurum se sæpe pronuntiasset: & propè quotannis profectionem pararet: vehiculis compreħensis, commeatibus per municipia & colonias dispositis. Ad extremum vota pro itu & reditu suo suscipi passus, vt vulgo iam per iocum *Callipides*, vocaretur: quem cursitare ac ne cubiti quidem mensuram progredi, prouerbio Græco notatum est. 38

SED ORBATVS vtroque filio, quorum Germanicus in Syria, Drusus Romæ obierat, secessum Cāpaniæ petiit cōstanti & opinione & sermone pæne omniū, quasi neque 39 A. V. C. 779.

neque rediturus vmquam, & citò mortem etiam obiturus: quod paullò minùs vtrumque euenit. Nam neque Romam ampliùs rediit: sed & paucos post dies iuxta Terracinā in prætorio, cui speluncæ nomen erat, incœnante eo, complura & ingentia saxa fortuito supernè delapsa sunt multísque conuiuarum & ministrorum elisis, præter spem euasit.

40 Peragrata Campania, cùm Capuæ Capitolium, Nolæ templum Augusti, quam caussam profectionis prætenderat, dedicasset, Capreas se contulit: pæcipuè delectatus insula, quòd vno paruóque littore adiretur, septa vndique præruptis immensæ altitudinis rupibus, & profundo maris. Statímque reuocante assidua obtestatione populo, propter cladem, qua apud Fidenas, supra xx. hominum millia gladiatorio munere, amphitheatri ruina perierant, transiit in continentem, potestatémque omnibus adeundi sui fecit: tantò magis quòd ab vrbe egrediens, ne quis se interpellaret, edixerat, ac toto itinere adeuntes submouerat.

41 Regressus in insulam, Reip. quidem curam vsque adeo abiecit, vt postea non decurias equitum vmquam suppleverit: non tribunos militum præfectósque non pro-

uincia

uinciarum præsides vllos mutauerit: Hispaniam & Syriam per aliquot annos sine consularibus legatis habuerit. Armeniam à Parthis occupari, Mœsiam à Dacis Sarmatísque: Gallias à Germanis vastari neglexerit: magno dedecore imperij, nec minori discrimine. CAETE- 42
RVM secreti licentiam nactus, & quasi ciuitatis oculis remotus, cuncta simul vitia male diu dissimulata, tandem profudit: de quibus sigillatim ab exordio referam. In castris tiro etiam tum, propter nimiam vini auiditatem, pro Tiberio, *Biberius*: pro Claudio, *Caldius*: pro Nerone, *Mero* vocabatur. Postea princeps in ipsa publicorum morũ correctione cum Pomponio Flacco & L. Pisone noctem continuúmque biduum epulando potandóque consumpsit: quorum alteri Syriam prouinciam, alteri præfecturam vrbis confestim detulit, codicillis quoque *iucundissimos & omnium horarum amicos* professus. Sestio Gallo libidinoso, ac prodigo seni, olim ab Augusti ignominia notato, & à se ante paucos dies apud senatum increpito, cœnam ea lege condixit, ne quid ex consuetudine immutaret aut demeret: vtque nudis puellis ministrantibus cœnaretur. Ignotissimum

Digitized by Google

quæsturæ candidatum nobilissimis anteposuit, ob epotam in conuiuio, propinante se, vini amphoram. Asellio Sabino H. S. ducenta donauit, pro dialogo, in quo boleti, & ficedulæ, & ostreæ, turdi certamen induxerat. Nouum denique officium instituit à voluptatibus, præposito equite Rom, T. Cæsonio Prisco.
43 Secessu verò Capreensi, etiam sellarium excogitauit sedem arcanarum libidinum, in quam vndique conquisiti puellarum & exoletorum greges, monstrosique concubitus repertores, quos *spintrias* appellabat, triplici serie connexi, inuicem incestarent se coram ipso, vt adspectu deficientes libidines excitaret. Cubicula plurifariam disposita tabellis ac singulis lasciuissimarum picturarum & figurarũ adornauit, librisque Elephantidis instruxit: ne cui in opera edenda exemplar impetratæ schemæ deesset. In siluis quoque ac nemoribus passim venereos locos commentus est, prostantesque per antra & cauas rupes, ex vtriusque sexus pube, Paniscorum & Nympharum habitu: palamque iam & vulgato nomine insulæ
44 abutentes, *Caprineum* dictitabant. Maiore adhuc & turpiore infamia flagrauit: vix vt referri audiríve, ne dum credi, fas

ſas ſit. Quaſi pueros primæ teneritudinis, quos piſciculos vocabat, inſtitueret, vt natanti ſibi inter femina verſarentur, ac luderent: lingua morſúque ſenſim appetentes, atque etiam quaſi infantes firmiores, nec dum tamen lacte depulſos, inguini ceu papillæ admoueret: pronior ſanè ad id genus libidinis & natura & ætate. Quare Parrhaſij quoque tabulam, in qua Meleagro Atalanta ore morigeratur, legatam ſibi ſub conditione, vt ſi argumento offenderetur, decies pro ea H.S. acciperet: non modo prætulit, ſed & in cubiculo dedicauit. Fertur etiam in ſacrificando quondam captus facie miniſtri, acerram præferentis, nequiſſe abſtinere, quin pœnę vix dum re diuina peracta, ibidem ſtatim ſeductum conſtupraret, ſimúlque fratrem eius tibicinem: atque vtrique mox, quòd mutuò flagitium exprobrabant, crura fregiſſe. Fœmina- 45
rum quoque, & quidem illuſtrium, capitibus quantopere ſolitus ſit illudere euidentiſſimè apparuit, Malloniæ cuiuſdam exitu: quam perductam, nec quidquam ampliùs pati conſtantiſſimè recuſantem, delatoribus obiecit: ac ne ream quidem interpellare deſiit, *Ecquid pœniteret*, donec ea, relicto iudicio, domum ſe arripuit,

Digitized by Google

ferróque tranſegit, obſcœnitate oris hir-
ſuto atque olido ſeni clarè exprobrata.
Vnde nota in Atellanico exodio proxi-
mis ludis aſſenſu maximo excepta, per-
46 crebuit: *Hircum vetulum capris naturam*
ligurire. PECVNIAE parcus ac tenax,
comites peregrinationũ expeditionúm-
que numquam ſalario, cibariis tantùm,
ſuſtentauit: vna modo liberalitate ex in-
dulgentia vitrici proſecutus cùm tribus
claſſibus factis pro dignitate cuiuſque
primæ ſexcenta ſeſtertia, ſecundæ qua-
dringenta diſtribuit, ducẽta tertiæ, quam
nõ amicorum, ſed gratorum appellabat.
47 Princeps neque opera vlla magnifica
fecit. Nàm & quæ ſola ſuſceperat, Au-
guſti templum, reſtitutionémque Pom-
peiani theatri, imperfecta poſt tot annos
reliquit: neque ſpectacula omnino edi-
dit: & iis, quæ ab aliquo ederentur, rariſ-
ſimè interfuit, nequid expoſceretur, vti-
que poſtquam comœdum Actium coa-
ctus eſt manumittere. Paucorum ſena-
torum inopia ſuſtẽtata, ne pluribus opem
ferret, negauit ſe aliis ſubuenturum, niſi
ſenatui iuſtas neceſſitatem cauſſas pro-
baſſent. Quo peracto pleróſque mode-
ſtia & pudore deterruit: in quibus Orta-
lum Q. Hortenſij oratoris nepotem, qui
per

permodica re familiari, auctore Augu-ſto, quatuor liberos tulerat. Publicè 48
munificentiam bis omnino exhibuit: propoſito millies H. S. gratuitò in trien-nij tempus: & rurſus quibuſdam domi-nis inſularum quæ in monte Cœlio de-flagrarant, pretio reſtituto. Quorum al-terum magna difficultate nummaria po-pulo auxilium flagitante coactus eſt fa-cere, cùm per ſenatuſconſultum ſanxiſ-ſet vt fœneratores duas patrimonij par-tes in ſolo collocarent, debitores totidem æris alieni ſtatim ſoluerent, nec res ex-pediretur: alterum ad mitigandam tem-porum atrocitatem. Quod tamen bene-ficium tanti æſtimauit, vt montem Cœ-lium appellatione mutata vocari Augu-ſtum iuſſerit. Militi poſt duplicata ex Au-guſti teſtamento legata nihil vnquam largitus eſt præter quàm ſingula millia denariorum prætorianis, quòd Seiano ſe non accommodaſſent: & quædam mu-nera Syriacis legionibus quòd ſolæ nul-lam Seiani imaginem inter ſigna coluiſ-ſent: atque etiam miſſiones veteranorum rariſſimas fecit, ex ſenio mortem ex mor-te compendium captans. Ne prouincias quidem vlla liberalitate ſubleuauit: ex-cepta Aſia, diſiectis terræ motu ciuitati,

Digitized by Google

49 bus. Procedente mox tempore etiam ad rapinas conuertit animum. Sat conſtat, Cn. Lentulum augurem, cui cēſus maximus fuerit, metu & angore ad faſtidium vitæ ab eo actum, & vt ne quo niſi ipſo hærede moreretur. Condemnatam & generoſiſſimam fœminam Lepidam, in gratiam Quirini conſularis prædiuitis, & orbi, qui dimiſſam eam è matrimonio poſt vigeſimum annum veneni olim in ſe comparati arguebat: præterea Galliarum & Hiſpaniarum, Syriæque & Græciæ principes confiſcatos ob tam leue ac tam impudēs calumniarum genus: vt quibuſdam non aliud ſit obiectum, quàm quòd partem rei familiaris in pecunia haberent. Plurimis etiam ciuitatibus & priuatis veteres immunitates & ius metallorum ac vectigalium adempta, ſed & Vononem regem Parthorum, qui pulſus à ſuis, quaſi in fidem pop.Rom. cum ingenti gaza Antiochiam ſe receperat, ſpoliatum perfidia, & occiſum.

50 ODIVM aduerſus neceſſitudines, in Druſo primùm fratre detexit: prodita eius epiſtola, qua ſecum de cogendo ad reſtituendam libertatem Auguſto agebat: deinde & in reliquis. Iuliæ vxori tantum abfuit, vt relegatæ, quod minimum

eſt,

Digitized by Google

est, officij aut humanitatis aliquid impertiret, vt ex constitutione patris vno oppidò clausam, domo quoque egredi, & commercio hominum frui vetuerit: sed & peculio concesso à patre præbitisque annuis fraudauit, per speciem publici iuris, quòd nihil de his Augustus testamento cauisset. Matrem Liuiam grauatus, velut partes sibi æquas potentiæ vindicantem, & congressum eius assiduũ vitauit: & longiores secretioresque sermone, ne eius consiliis, quibus tantùm interdum & ægrè vti solebat, regi videretur. Tulit etiam perindignè actum à senatus, vt titulis suis quasi Augusti ita & Liuiæ filius adiiceretur. Quare non *parentem patriæ* appellari, non vllum insignem honorem recipere publicè passus est. Sed & frequenter admonuit, *quòd non maioribus, nec fœminæ conuenientibus negotiis abstineret:* præcipuè vt animaduertit incendio iuxta ædẽ Vestæ & ipsam interuenisse: populúmque & milites, quò enixiùs opem ferrent, adhortatam, sicut sub marito solita esset. Dehinc ad simultatem vsque processit, hac vt ferunt de caussa: Instanti sæpius, vt ciuitate donatum in decurias allegeret, negauit alia se conditione allecturum, quàm si pate- 51

Digitized by Google

retur adſcribi albo, *extortum id ſibi à matre.* At illa commota, veteres quoſdam ad ſe Auguſti codicillos de acerbitate & intolerantia morum eius è ſacrario protulit, atque recitauit. Hos & cuſtoditos tamdiu, & exprobatos tam infeſtè, adeò grauiter tulit, vt quidam putent inter cauſſa ſeceſſus hanc ei vel præcipium fuiſſe. Toto quidem triennio, quo viuente matre affuit, ſemel omnino eam, nec amplius quàm vno die, ac pauciſſimis vidit horis: ac mox neque ægræ adeſſe curauit, defunctámque, & dum aduentus ſui ſpem facit, complurium dierum mora, corrupto demum & tabido corpore funeratam probibuit conſecrari: quaſi id ipſa mandaſſet. Teſtamentum quoque eius pro irrito habuit, omnéſque inimicitias & familiaritates, etiam quibus ea funeris curam moriens demandarat, intra breue tempus afflixit: vno ex his equeſtris ordinis viro & in antliam con-
52 demnato. Filiorum neque naturalem Druſum, neque adoptiuum Germanicum patria charitate dilexit. Alterius vitiis, infenſus: nam Druſus animi fluxioris, remiſſioriſque vitæ erat. Itaque ne mortuo quidem perinde affectus eſt: ſed tantum non ſtatim à funere ad negotiorum
con

consuetudinem rediit, iustitio longiore inhibito. Quin & Iliensium legatis paullò seriùs consolantibus, quasi obliterata iam doloris memoria irridens: *Se quoque* respondit, *vicem eorum dolere, quòd egregium ciuem Hectorem amisissent.* Germanico vsque adeò obtrectauit, vt & præclara facta eius pro superuacuis eleuaret: & gloriosissimas victorias, ceu dãnosas Reip. increparet. Quod verò Alexandriam, propter immensam & repentinam famem, inconsulto se adisset, questus est in senatu. Etiam caussa mortis fuisse ei per Cn. Pisonem legatum Syriæ creditur: quem mox huius criminis reum putant quidam mandata prolaturum, nisi ea secreta obstarent. Per quæ multifariam increpitum, & per noctes creberrimè acclamatum est, *Redde Germanicum.* Quam suspicionem confirmauit ipse postea: coniuge etiam ac liberis Germanici crudelem in modum affli- 53
ctis. Nurum Agrippinam, post mortem mariti, liberiùs quiddam questam, manu apprehendit. Græcoque versu, *Si non dominaris*, inquit, *filiola iniuriam te accipere existimas*? Nec vllo mox sermone dinatus est. Quondam vero inter cœnam porrecta à se poma gustare non

Digitized by Google

ausam, etiam vocare desiit, simulans, se veneni crimine accersitum: cùm præstrutum vtrumque consultò esset, vt & ipse tentandi gratia offerret, & illa quasi certissimum exitium caueret. Nouissimè calumniatus, modò ad statuam Augusti, modò ad exercitus confugere velle, Pandatariam relegauit: conuitiantique oculum per centurionem verberibus excussit. Rursus mori inedia destinanti, per vim ore diducto, infulciri cibum iussit. Sed & perseuerantem, atque ita absumptam, criminosissimè insectatus est, cùm diem quoque natalem eius inter nefastos referendum suasisset. Imputauit etiã, quod non laqueo strangulatam in Gemonias abiecerit: próque tali clementia interponi decretum passus est, quo sibi gratiæ agerentur, & Capitolino Ioui donum ex auro sacraretur. Cùm ex Ger-
54 manico tres nepotes, Neronem & Drusum & Caium: ex Druso vnum. Tiberium haberet, destitutus morte liberorum, maximos natu de Germanici filiis, Neronem & Drusum P. C. commendauit: diémque vtriusque tirocinij, congiario plebi dato, celebrauit. Sed vt comperit, ineunte anno, pro eorum quoque salute publicè vota suscepta: egit cum senatu, *Non debere*

debere talia præmia tribui, niſi expertis & ætate prouectis: atque ex eo, patefacta interiore animi ſui nota, omnium criminationibus obnoxios reddidit: variáque fraude inductos, vt & concitarentur ad conuicia, & concitati perderentur, accuſauit per litteras, amariſſimè congeſtis etiam probris, & iudicatos hoſtes fame necauit: Neronem, in inſula Pontia, Druſum, in ima parte Palatij. Putant Neronem ad voluntariam mortem coactum, cùm ei carnifex, quaſi ex ſenatus auctoritate miſſus, laqueos & vncos oſtentaret: Druſo autem adeò alimenta ſubducta, vt tomentũ è culcita tentauerit mandere: amborum ſic reliquiis diſperſis, vt vix quandoque colligi poſſent. Super veteres amicos ac familiares, viginti ſibi è numero principum ciuitatis depopoſcerat, velut conſiliarios in negotiis publicis. Horum omnium vix duos aut tres incolumes præſtitit: cæteros, alium alia decauſſa perculit. Inter quos cum plurimorum clade Ælium Seianum, quem ad *ſummam* potentiam, non tam beneuolentia prouexerat, quàm vt eſſet cuius *miniſterio* ac fraudibus liberos Germanici circumueniret: nepotémque ſuum ex Druſo filium naturalem ad ſucceſſio-

nem

Digitized by Google

56 nem imperij confirmaret. Nihilo lenior in conuictores Græculos quibus vel maximè acquiescebat. Zenonem quemdam exquisitiùs sermocinantem, cùm interrogasset, *quænam illa tam molesta dialectos esset*: & ille respōdisset, *Doridem*, relegauit Cinariam existimans exprobratum sibi veterem secessum, quod Doricè Rhodi loquantur. Item cum soleret ex lectione quotidiana quæstiones super cœnam proponere compressisséque, Seleucum grammaticum à ministris suis perquirere quos quoque tempore tractaret auctores atque ita præparatum venire primùm à contubernio remouit, deinde etiam ad mortem compulit.

57 Sæua ac lenta natura ne in puero quidem latuit: quàm Theodorus Gadareus rhetoricæ præceptor & perspexisse primus sagaciter, & assimilasse aptissimè visus est: subinde in obiurgando appellans eum πηλὸν αἵματι πεφυραμένον. Sed aliquãto magis in principe eluxit, etiam inter initia, cùm adhuc fauorem hominum moderationis simulatione captaret. Scurram, qui prætereunte funere elato mortuo mandarat, vt nuntiaret Augusto, *non dum reddi legata, quæ plebi reliquisset*, attractum ad se recipere debitum ducique ad

Digitized by Google

ad ſupplicium imperauit,& patri ſuo verum referre. Nec multo poſt in ſenatu Pompeio cuidam, equiti Romano quiddam perneganti, dum vincula minatur, affirmauit: fore *vt ex Pompeio Pompeianus fieret*: acerba cauillatione ſimul hominis nomen inceſſens,veterúmque partium fortunam. Sub idem tempus, con- 58
ſulente prætore,an iudicia maieſtatis cogi iuberet, exercendas eſſe leges reſpondit, & atrociſſimè exercuit. Statuæ quidam Augusti caput dempſerat,vt alterius imponeret. Acta res in ſenatu. Et quia ambigebatur, per tormenta quæſita eſt. Damnato reo, paullatim hoc genus calumniæ eò proceſſit, vt hæc quoque capitalia eſſent: circa Augusti ſimulachrum ſeruum cecidiſſe: veſtimenta mutaſſe: nummo vel anulo effigiem impreſſam, *latrinæ* aut lupanari intuliſſe, dictum vllum factúmve eius exiſtimatione aliqua læſiſſe. Periit denique & is qui honores in colonia ſua eodem die decerni ſibi paſſus eſt,quo decreti & Augusto olim erant.

Multa prætereà, ſpecie grauitatis ac 59
morum corrigendorum,ſed & magis naturæ obtemperans, ita ſæuè & atrociter factitauit, vt nonnulli verſiculis quoque & præſentia exprobrarent, & futura de-

nun

Digitized by Google

nuntiarent mala:

Asper & immittis, breuiter vis omnia dicam?
Dispeream si te mater amare potest.
Non es eques, quare? non sunt tibi millia centum:
Omnia si quaras, & Rhodos exsilium est.
Aurea mutasti Saturni sacula, Cæsar:
Incolumi nam te, ferrea semper erunt.
Fastidit vinum, quia iam sitit iste cruorem:
Tam bibit hanc auidè, quàm bibit antè merum.
Aspice fœlicem sibi non tibi Romule Sullam:
Et Marium, si vis, adspice, sed reducem.
Nec non Antoni ciuilia bella mouentis.
Nec semel infestas adspice cade manus.
Et die, Roma petit: regnabit sanguine multo,

Ad

Digitized by Google

Ad regnum quisquis venit ab exsilio.

Quæ primò quasi ab impatientibus Romæ dominij, ac non tam ex animi sententia, quàm bile & stomacho fingerentur, volebat accipi. Dicebátque identidem, *Oderint, dum probent.* Deinde vera planè certáque esse ipse fecit fidem.

In paucis diebus quàm Capreas atti- 60
git, piscatori, qui sibi secretum agenti grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem pisce faciem iussit: tertius, quòd is à tergo insulæ per aspera & deuia erepsisset ad se. Gratulanti autem inter pœnam, quòd non & locustam, quam prægrandem cœperat, obtulisset, locusta quoque lacerari imperauit. Militem prætorianum, ob surreptum è viridario pauonem capite puniit. In quodam itinere lectica qua vehebatur, vepribus impedita, exploratorem viæ primarum cohortium centurionem stratum humi pæne ad necem verberauit.

Mox in omne genus crudelitatis erupit, numquam deficiente materia: cùm primò matris, deinde nepotum & nurus, postremo Seiani familiares atque etiam notos persequeretur. Post cuius interi-

tum vel sæuissimus exstitit: quo maximè apparuit: non tam ipsum à Seiano concitari solitum, quàm Seianum quærenti occasiones subministrasse. Et si commentario, quem de vita sua summatim breuitérque composuit, ausus est scribere, *Seianum se punisse, quòd comperisset furere aduersus Germanici liberos filij sui*: quorum ipse alterum suspecto iam, alterum oppresso demum Seiano interemit. Sigillatim crudeliter facta eius exsequi lõgum est: generatim velut exemplaria sæuitiæ enumerare sat erit. Nullus à pœna hominum cessauit dies: ne religiosus quidem ac sacer. Animaduersum in quosdam ineunte anno nouo: accusati damnatíque multi cum liberis atque etiam vxoribus suis. Interdictum, ne capite damnatos propinqui lugerent: decreta accusatoribus præcipua præmia, nonnumquam & testibus. Nemini delatorum fides abrogata. Omne crimen pro capitali receptum, etiam paucorum simpliciúmque verborum. Obiectum est poëtæ, quòd in tragœdia Agamemnonem probris lacessisset: obiectum & historico, quòd *Brutum Cassiúmque vltimos Romanorum* dixisset: animaduersum est statim in auctores, scriptáque abolita, quamuis

uis probarētur aliquot ante annos, etiam Augusto audiente recitata. Quibusdam custodiæ traditis non modò studendi solatium ademptum, sed etiam sermonis & colloquij vsus. Citati ad caussam dicendam, partim se domi vulnerauerunt, certi damnationis, & ad vexationem ignominiámque vitandam: partim in media curia venenum hauserunt, & tamen colligatis vulneribus ac semianimes palpitantésque in carcerem rapti. Nemo punitorum non & in Gemonias abiectus vncóque tractus. Viginti vno die abiecti tractíque sunt, inter eos pueri & fœminæ. Immaturæ puellæ, quia more tradito nefas esset virgines strangulari, vitiatæ priùs à carnifice, dein strangulatæ. Mori volentibus vis adhibita viuendi. Nam mortem adeò leue supplicium putabat vt cùm audisset vnum è reis, Carnulium nomine, anticipasse eam, exclamauerit, *Carnulius me euasit.* Et in recognoscendis custodiis, precanti cuidam pœnæ maturitatem respondit, *Nondum tecum in gratiam redij.* Annalibus suis vir consularis inseruit, frequenti quondam conuiuio, cui & ipse affuerit, interrogatum eum subitò & clarè à quondam nano adstante mensæ inter copreas, cur Pa-

Digitized by Google

conius, maieſtatis rei, tam diu viueret:
ſtatim quidem petulantiam linguæ ob-
iurgaſſe, cæterum poſt paucos dies ſcri-
pſiſſe ſenatui vt de pœna Paconij quàm
62 primùm ſtatueret. Auxit intendítque
ſæuitiam, exacerbatus indicio de morte
filij ſui Druſi: quem cùm morbo & in-
temperantia periiſſe exiſtimaret vt tan-
dem veneno interemptum fraude Liuil-
læ vxoris atque Seiani cognouit, neque
tormentis neque ſupplicio cuiuſquam
pepercit: ſoli huic cognitioni adeò per
totos dies deditus & intentus, vt Rho-
dienſem hoſpitem, quem familiaribus
litteris Romam euocarat, aduenisse ſibi
nunciatam, torquenti ſine mora iuſſerit,
quaſi aliquis ex neceſſariis quæſtioni
adeſſet: deinde errore detecto, & occidi,
ne diuulgaret iniuriam. Carnificinæ eius
oſtenditur locus Capreis, vnde damna-
tos poſt longa & exquiſita tormenta,
præcipitari coram ſe in mare iubebat:
excipiente claſſiariorum manu, & contis
atque remis elidente cadauera: ne cui re-
ſidui ſpiritus quicquam ineſſet. Excogi-
tauerat autē inter genera cruciatus, etiam
vt larga meri potione per fallaciam one-
ratos, repentè veretris deligatis, fidicula-
rum ſimul vrinæque tormento diſtende-
ret.

ret. Quod nisi eum & mors præuenisset, & Trasyllus consultò, vt aiunt, differre quædam, spe longioris vitæ compulisset: plures aliquãto necaturus, ac ne reliquis quidem nepotibus parsurus creditur: cùm & Caium suspectum haberet, & Tiberiũ vt ex adulterio conceptum aspernaretur. Nec abhorret à verò: namque identidem *Felicem Priamum vocabat, quòd superstes omnium suorum extitisset.* Quam verò 63
inter hæc non modò inuisus ac detestabilis, sed prætrepidus quoque atque etiã contumeliis obnoxius vixerit, multa indicia sunt. Haruspices secretò ac sine testibus consuli vetuit. Vicina verò vrbi oracula etiam disiicere conatus est: sed maiestate Prænestinarum sortium territus destitit: cùm obsignatas deuectásque Romam non reperisset, in arca, nisi relatas rursus ad templum. Vnum & alterum consulares oblatis prouinciis, non ausus à se dimittere, vsque adeò detinuit, donec successores post aliquot annos præsentibus daret: quam interim manente officij titulo, etiam delegaret plurima: assiduéque illi per legatos & adiutores suos exsequenda curarent. Nurum ac 64
nepotes nunquam aliter post damnationem, quàm catenatos, obsutáque lecti-

Digitized by Google

ea, loco mouit prohibitis per militem obuiis ac viatoribus reſpicere vſquam, 65 vel conſiſtere. Seianum res nouas molientem, quamuis iam & natalem eius publicè celebrari,& imagines aureas coli paſſim videret, vix tandem & aſtu magis ac dolo quàm principali auctoritate, ſubuertit. Nam primò, vt ſe per ſpecie honoris dimitteret, collegam ſibi aſſumpſit in quinto conſulatu,quem longo interuallo abſens ob id ipſum ſuſceperat. Deinde ſpe affinitatis ac tribunitiæ poteſtatis deceptum, inopinantem criminatus eſt pudenda miſerandáque oratione:cùm inter alia P. C. precaretur, *mitterent alterum è conſulibus, qui ſenem ſe, & ſolum in conſpectu eorum cum aliquo militari præſidio perduceret.* Sic quoque diffidens, tumultúmque metuens, Druſum nepotem quem vinculis adhuc Romæ continebat ſolui, ſi res poſceret,ducémque conſtitui præceperat. Aptatis etiam nauibus ad quaſcumque legiones meditabatur fugam, ſpeculabundus ex altiſſima rupe identidem ſigna, quæ ne nuntij morarentur, tolli procul,vt quidque foret factum, mandauerat. Verùm & oppreſſa coniuratione Seiani, nihilò ſecurior aut conſtantior,per nouem pro

ximos-

Digitized by Google

ximos menses non egressus est villa quæ vocatur Iouis. Vrebant insuper anxiam 66
mentem varia vndique conuitia, nullo non damnatorum omne probri genus coram, vel per libellos in orchestra positos, ingerente. Quibus quidem diuersissimè afficiebatur: modò, vt præ pudore ignota & celata cuncta cuperet: nonnunquam eadem contemneret, & proferret vltrò atque vulgaret. Quin & Artabani Parthorũ regis laceratus est litteris, parricidia & cædes & ignauiam & luxuriam obiicientis, monentísque vt voluntaria morte, maximo iustissimóque ciuium odio quamprimum satisfaceret. Postremò semetipse pertęsus talis epistolę principio, tantum non summam maiorum suorum professus est. *Quid scribam vo-* 67
bis Patres Cõscripti: aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam, hoc tempore? Dÿ me, Deæq; peius perdant, quàm quotidie perire sentio, si scio. Existimant quidam, præsciisse hæc cum peritia futurorum: ac multò antè quanta se quandoque acerbitas & infamia maneret, prospexisse. Ideoque vt imperium inierit & PATRIS PATRIÆ appellationem, & ne in acta sua iuraretur obstinacissimè recusasse: ne mox maiore dedeco-

Digitized by Google

re impar tantis honoribus inueniretur. Quod sanè & ex oratione eius, quàm de vtraque re habuit, colligi potest: vel cùm ait, *Similem se semper sui futurum: nec vnquam mutaturum moros suos, quamdiu mentis sanæ fuisset: sed exempli caussa cauendum, ne se senatus in acta cuiusquam obligaret, qui aliquo casu mutari possit.* Et rursus. *Si quando autem*, inquit, *de moribus meis, deuotóque vobis animo dubitaueritis: quod priùs quàm eueniat, opto vt me supremus dies huic mutatæ vestræ de me opinioni eripiat: nihil honoris adiiciet mihi PATRIS appellatio: vobis autem exprobrabit, aut temeritatem delati mihi eius cognominis, aut inconstantiam*
86 *contrarij de me iudicij.* CORPORE fuit amplo atque robusto: statura, quæ iustam excederet. Latus ab humeris & pectore: cæteris quoque membris vsque ad imos pedes æqualis & congruens, sinistra manu agiliore ac validiore, articulis ita firmis, vt recens & integrum malum digito terebraret, caput pueri, vel etiam adolescentiis, talitro vulneraret. Colore erat candido, capillo pone occipicium submissiore, vt ceruicem etiam obregeret, quod gentile in illo videbatur: Facie honesta: in qua tamen crebri, & subtiles tumores

Digitized by Google

mores, cum prægrandibus oculis: & qui
quod mirum esset, noctu etiam & in tene-
bris viderent, sed ad breue: & cum pri-
mum à somno patuissent, demum rur-
sum hebescebant. Incedebat ceruice rigi-
da & obstipa: adducto ferè vultu, plerúm-
que tacitus: nullo aut rarissimo etiã cum
proximis sermone, eóque tardissimo: nec
sine molli quadam digitorum gesticula-
tione. Quæ omnia ingrata, atque arro-
gantiæ plena, & animaduertit Augustus
in eo, & excusare tentauit sæpe apud se-
natum ac populum, professus, *Naturæ*
vitia esse, non animi. Valetudine prosper-
rima vsus est, tempore quidem principa-
tus pœne toto propè illæsa, quamuis à tri-
gesimo ætatis anno arbitratu eam suo
rexerit, sine adiumento consilióve medi-
corum. CIRCA DEOS ac religiones 69
negligentior: quippe addictus mathema-
ticæ persuasionisque plenus, cuncta fato
agi. Tonitrua tamen præter modum ex-
pauescebat: & turbatiore cœlo nun-
quam non coronam lauream capite ge-
stauit, quod fulmine afflari negetur id
genus frondis. ARTES liberales vtrius- 70
que generis studiosissimè coluit. In ora-
tione Latina secutus est Coruinum Mes-
sallam: quem senem adolescens obserua-

Digitized by Google

uerat. Sed affectatione & morositate nimia obscurabat stylum: vt aliquanto ex tempore quàm à cura præstantior haberetur. Composuit & carmen lyricum, cuius est titulus, *Conquestio de L. Cæsaris morte*. Fecit & Græca poëmata, imitatus Euphorionem & Rhianum, & Parthenium: quibus poëtis admodum delectatus, scripta eorum & imagines, publicis bibliothecis inter veteres & præcipuos auctores dedicauit: & ob hoc plerique eruditorum certatim ad eum multa de his ediderunt. Maximè tamen curauit notitiam historiæ fabulatis, vsq; ad ineptias atque derisum. Nam & grammaticos, quod genus hominum præcipuè, vt diximus, appetebat, eiusmodi ferè quæstionibus experiebatur: *Quæ mater Hecubæ: Quod Achilli nomen inter virgines fuisset: Quid Sirenes cantare sint solitæ.* Et quo primùm die, post excessum Augusti, curiam intrauit: quasi pietati simul ac religioni satisfacturus, Minois exemplo, thure quidem ac vino, verùm sine tibicine, supplicauit: vt ille olim in morte filij.

Sermone Græco, quãquam aliàs promptus & facilis, non tamen vsquequaque
71 vsus est. Abstinuitque maximè in senatu: adeò quidem vt *Monopolium* nomi-

natu

naturus, priùs veniam postularit, quòd sibi verbo peregrino vtendum esset: atque, etiam in quodam decreto patrum cùm ἔμβλημα recitaretur, commutandam censuerit vocem, & pro peregrina nostratem requirendam aut si non reperiretur, vel pluribus, & per ambitum verborum rem enunciandam Militem quoque Græcè testimonium interrogatum, nisi Latinè respondere vetuit.

B I s omnino toto secessus tēpore Romam redire conatus, semel triremi vsque 72 ad proximos. Naumachiæ hortos subuectus est: disposita statione per ripas Tiberis, quæ obuiam prodeuntes submoueret. Iterum Appiâ vsque ad septimum lapidem, sed prospectis modò nec aditis vrbis mœnibus rediit. Primò incertum qua de caussa, postea ostento territus. Erat ei in oblectamentis serpens draco, quem ex consuetudine manu sua cibaturus, cùm consumptum à formicis inuenisset, monitus est vt vim multitudinis caueret. Rediens ergo properè Campaniam Asturæ in languorem incidit. Quo paullùm leuatus, Ciceronis pertendit. Ac ne quam suspicionem infirmitatis daret, castrensibus ludis non interfuit solùm, sed etiam missum in harenā aprum

Digitized by Google

iaculis deſuper petiit, ſtatimque latere conuulſo, &, vt exæſtuarat, afflatus aura, in grauiorem recidit morbum. Suſtentauit tamen aliquandiu, quamuis Miſenum vſque deuectus, nihil ex ordine quotidiano prætermitteret, ne conuiuia quidem ac cæteras voluptates, partim intemperantia, partim diſſimulatione. Nam Chariclem medicum, quod commeatu abfuturus è conuiuio egrediens, manum ſibi oſculandi cauſa apprehendiſſet, exiſtimans tentatas ab eo venas ſibi remanere ac recumbere hortatus eſt, cœnámque protraxit. Nec abſtinuit conſuetudine quin tunc quoque inſtans in medio triclinio, adſtante lictore, ſingulos
73 valere dicentes appellaret. Interim cum in actis ſenatus legiſſet, dimiſſos ac ne auditos quidem quoſdam reos, de quibus ſtrictim, & nihil aliud quam nominatos ab indice ſcripſerat: pro contẽpto ſe habitum fremens, repetere. Capreas quoquo modo deſtinauit, non temerè quicquam niſi ex tuto auſurus, ſed & tempeſtatibus, & ingraueſcente vi morbi retentus, paullò poſt obiit in villa Luculliana, octauo & ſeptuageſimo ætatis anno, tertio & vige-
A.V.C. ſimo imperij, decimo ſeptimo Calendas
790 Aprilis, Cn. Acerronio Proculo, C. Pon-

tio

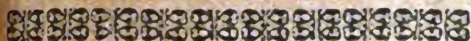
Digitized by Google

tio Nigro Coss. Sunt qui putent venenum ei à Caio datum lentum atque tabificum. Alij in remissione fortuitæ febris cibum desideranti negatum: nonnulli puluinum iniectum, cum extractum sibi deficienti anulum mox resipiscens requisisset. Seneca eum scribit, *Intellecta defectione, exemptum anulum quasi alicui traditurum parumper tenuisse: dein rursus aptasse digito, & compressa sinistra manu tacuisse diu immobilem: subito vocatis ministris, ac nemine respondente, consurrexisse, nec procul à lectulo deficientibus viribus concidisse.* Supremo natali suo Apolli- 74
nem Temenitem & amplitudinis & artis eximiæ aduectum Syracusis, vt in bibliotheca noui templi poneretur, viderat per quietem affirmantem sibi, *Non posse se ab ipso dedicari.* Et ante paucos quam obiret, dies, turris Phari terræ motu Capreis concidit. Ac Miseni cinis è fauilla & carbonibus ad calefaciendum triclinium illatus, & extinctus & iam diu frigidus exarsit repente prima vespera, atque in multam noctem pertinaciter luxit. Morte eius ita lætatus est popu-
lus, vt ad primum nuntium discurren- 75
tes, pars *Tiberium in Tiberim* clamitarent: pars *Terram matrem deósque Manes orarent*

rent ne mortuo sedem vllam nisi interimpios darent: alij vncum & Gemonias cadaueri minarentur, exacerbari super memoriam pristinæ crudelitatis etiã recenti atrocitate. Nam cùm senatusconsulto cautum esset vt pœna damnatorum in decimum semper diem differretur, fortè accidit vt quorundam supplicij dies is esset quo nũtiatum de Tiberio erat. Hos implorantes hominum fidem, quia absente adhuc Caio, nemo exstabat quia diri interpellarique posset, custodes ne quid aduersus constitutum facerẽt, strangulauerunt, abiecerúntque in Gemonias. Creuit igitur inuidia: quasi, etiam post mortem tyranni, sæuitia permanente. Corpus vt moueri a Miseno cœpit, cõclamantibus plerisque? *Atellam potius deferendum & in Amphitheatro semiustulandum.* Romam per milites deportatum est, crematúmque publico funere.

76 Testamentum duplex ante biennium fecerat: alterum sua, alterum liberij manu, sed eodem exemplo: obsignaueráteque etiam humillimorum signis. Eo testamento hæredes æquis partibus reliquit Caium ex Germanico, & Tiberium ex Druso, nepotes: substituitque inuicem, Dedit & legata plerisque: inter quos

quos virginibus Vestalibus, ac militibus vniuersis, plebique Romanæ viritim, atque etiam separatim vicorum magistris.

C. SVETONII

TRANQVILLI DE XII. CAESARIBVS Liber quartus.

C. CAESAR CALIGVLA.

ERMANICVS C. Cæsaris 1
pater, Drusi & minoris An- A. V. C.
toniæ filius, à Tiberio patruo 757
adoptatus, quæsturam quin- 765
quennio antè quàm per leges liceret, &
& post eam, consulatum statim gessit.
Missúsque ad exercitum in Germa-
niam, excessu Augusti nunciato, legio- 767
nes vniuersas imperatorem Tiberium
pertinacissimè recusantes, & sibi sum-
mam Reip. deferentes, incertum con-
stantia an pietate maiore, compescuit: at-
que hoste mox deuicto, triumphauit. Cô- 770
sul deinde iterum cretus, ac priùs, quàm 771
hono

Digitized by Google

honorem iniret ad componendum Orientis statum expulsus, cùm Armeniæ regem deuicisset, Cappadociam in pro-
2 uinciæ formam redegisset, annum ætatis agens quartum & trigesimum, diutino morbo Antiochiæ obiit, non sine veneni suspicione. Nam præter liuores, qui toto corpore erant, & spumas quæ per os fluebant cremati quoque cor inter ossa incorruptum repertum est: cuius ea natura existimatur, vt tinctum veneno igne confici nequeat. Obiit autem, vt opinio fuit, fraude Tiberij, ministerio & opera C. Pisonis. Qui sub idem tempus Syriæ præpositus nec dissimulans offendendum sibi aut patrem, aut filium, quasi planè ita necesse esset, etiã ægrum Germanium grauissimis verborum ac rerum acerbitatibus, nullo adhibito modo affecit: propter quæ, vt Roma rediit, pæne discerptus à populo, à senatu capitis damnatus est. Omnes Germanico corporis animíque virtutes, & quantas nemini cuiquam, contigisse satis constat, formam & fortitudinem egregiam: ingenium in vtroque eloquentiæ doctrinæque genere præcellens beneuolentiam singularem: conciliandæque hominum gratiæ, ac promerendi amoris mirum

mirum & efficax studium. Formæ minus congruebat gracilitas crurũ, sed ea quoque paullatim repleta assidua equi vectatione post cibum. Hostem cominus sæpe percussit. Orauit caussas etiam triumphales: atque inter cætera studiorum monumenta reliquit & comœdias Græcas. Domi forísque ciuilis: libera ac fœderata oppida sine lictoribus adibat. Sicubi clarorum virorũ sepulchra cognosceret. inferias Manibus dabat. Cæsorum clade Variana veteres ac dispersas reliquias vno tumulo humaturus, colligere sua manu, & comportare primus aggressus est. Obtrectatoribus etiam qualescunque, & quãtacúmque de caussa nactus esset, lenis adeò & innoxius, vt Pisoni decreta sua rescindenti, clientelas diu vexanti, non prius succensere in animũ induxerit, quàm veneficiis quoque & deuotionibus impugnari se comperisset: ac ne tunc quidem vltrà progressus quàm vt & amicitiam ei more maiorum renuntiaret, mandarétq; domesticis vltionem, si quid sibi accideret.

4 QVARVM virtutum fructum vbermum tulit, sic probatus & dilectus à suis, vt Augustus, (omitto enim necessitudines reliquas,) diu cunctatus an sibi successorem

cessorem destinaret, adoptandum Tiberio dederit. Sic vulgo fauorabilis, vt plurimi tradunt, quoties aliquò adueniret, vel sicunde discederet, præ turba occurrentium prosequentiúmve nonnunquam cum discrimen vitæ adisse: è Germania verò, post compressam seditionem, reuertenti, prætorianas cohortes vniuersas prodisse obuiam, quamuis pronunciatum esset, vt duæ tantummodo exirẽt: populi autem Romani sexum, ætatem ordinem omnem vsque ad vicesimum
5 lapidem effudisse se. TAMEN longè maiora & firmiora de eo iudicia in morte ac post mortem exstitere. Quo defunctus est die lapidata sunt templa, subuersæ Deûm aræ, Lares à quibusdam familiares in publicum abiecti partus coniugum expositi. Quin & Barbaros ferunt, quibus intestinum, quibúsque aduersus nos bellum esset, velut in domestico cõmuniq́ue mœrore consensisse ad inducias. Regulos quosdam barbam posuisse, & vxorem capita rasisse, ad indicium maximi luctus. Regum etiam regem & exercitatione venandi, & conuictu megistanum abstinuisse, quod apud Parthos
6 iustitij instar est. ROMAE equidem, cùm ad primam famam valetudinis attonita

tonita & mœſta ciuitas ſequentes nuntios opperiretur, & repentè iam veſperi incertis auctoribus conualuiſſe tandem percrebuiſſet: paſſim cum luminibus & victimis in Capitolium concurſum eſt, ac pænè reuulſæ templi fores, ne quid geſtientes vota reddere moraretur. Expergefactus è ſomno Tiberius eſt gratulantium vocibus, atque vndique concinentium, *Salua Roma, Salua patria, Saluus eſt Germanicus.* Sed vt demum fato functum palàm factum eſt, non ſolatiis vllis, non edictis inhiberi luctus publicus potuit: durauitque etiam per feſtos Decembris menſis dies. Auxit gloriam deſideriúmque defuncti etiam atrocitas inſequentium temporum: cunctis nec temerè opinantibus, reuerentia eius ac metu repreſſam Tiberij ſæuitiam, quæ mox eruperit. HABVIT in matrimonio Agrippinam, M. Agrippæ & Iuliæ filiam, & ex ea nouem liberos tulit: quorum duo infantes adhuc rapti, vnus iam pueraſcens, inſigni feſtiuitate, cuius effigiem habitu Cupidinis in æde Capitolinæ Veneris Liuia dedicauit. Auguſtus in cubiculo ſuo poſitam, quotieſcumque introiret, exoſculabatur. Cæteri ſuperſtites patri fuerunt. Tres 7

Digitized by Google

ſexus fœminini, Agrippina, Druſilla, Liuilla, continuo triennio natæ, totidem mares, Nero & Druſus & C. Cæſar. Ne-
8 ronem & Druſum ſenatus, Tiberio cri-
A. V. C. minante, hoſtes iudicauit. C. Cæſar na-
765. tus eſt pridie Kal. Septembres, patre ſuo & C. Fonteio Capitone Coss. Vbi natus ſit, incertum diuerſitas tradentium facit. Cn. Lentulus Gætulicus Tiburi genitum ſcribit. Plinius Secundus in Treueris vico Ambitiano ſupra Confluentes: addit etiam pro argumento *aras ibi oſtendi inſcriptas*, *OB AGRIPPINÆ PVERPERIVM.* Verſiculi imperante mox eo, diuulgati, apud hibernas legiones procreatum indicant:

In caſtris natus, patriis nutritus in armis.
Iam deſignati principis omen erat.

Ego in actis Antij inuenio editum. Gætulicum refellit Plinius, quaſi mentitum per adulationẽ, vt ad laudes iuuenis glorioſiq́ue principis aliquid etiam ex vrbe Herculi ſacra ſumeret: abuſumq́ue audentiùs mendacio, quòd ante annum ferè natus Germanico filius Tiburi fuerat, appellatus & ipſe C. Cæſar: de cuius amabili pueritia immaturóque obitu ſuprà diximus. Plinium arguit ratio temporum. Nam

Nam qui res Augusti memoriæ mandarunt, Germanicum exacto consulatu in Galliam missum consentiunt, iam nato Caio. Nec Plinij opinionem inscriptio aræ quidquam adiuuerit, cùm Agrippina bis in ea regione filias enixa sit: & qualiscunque partus, sine vllo sexus discrimine, *puerperium* vocetur: quòd antiqui etiam puellas *pueras*, sicut & pueros *puellos* dictitarent. Exstat & Augusti epistola ante paucos quàm obiret menses, ad Agrippinam neptem ita scripta de Caio hoc (neque enim quisquam iam alius infans nomine pari tunc supererat) *Puerum Caium* XV. *Kalend. Iunij, si Dij volent, vt ducerent Talarius & Asellius, heri cum his constitui. Mitto prætereà cum eo ex seruis meis medicum, quem scripsi Germanico, si vellet, vt retineret. Valerius mea Agrippina, & dabis operam vt valens peruenias ad Germanicum tuum.* Abundè arbitror apparere, nō potuisse ibi nasci Caium, quò propè bimulus demum perductus ab vrbe sit. Versiculorum quoque fidem eadem hæc eleuant & eò faciliùs quòd hi sine auctore sint. Sequenda igitur est quæ sola Actorum restat & publici instrumenti auctoritas: præsertim cùm Caius Antium, omnibus sem-

Digitized by Google

per locis æque seceſſibus prælatum, non
aliter quàm natale ſolum dilexerit: tra-
datúrque etiam ſedem ac domicilium
9 Imperij tædio vrbis transferre eò deſti-
naſſe. Caligulæ cognomen caſtrenſi io-
co traxit, quia manipulario habitu in-
ter milites educabatur. Apud quos quan-
tum præterea per hanc nutrimentorum
conſuetudinem amore & gratia value-
rit, maximè cognitum eſt: cùm poſt ex-
ceſſum Auguſti tumultuantes & in fu-
rorem vſque præcipites, ſolus haud du-
biè conſpectu ſuo flexit. Non enim priùs
deſtiterunt quàm ablegari eum ob ſedi-
tionis periculum, & in proximam ciui-
tatem demandari animaduertiſſent. Tũc
demum ad pœnitentiam verſi, repreſſo
ac retento vehiculo, inuidiam quæ ſibi
10 fieret deprecati ſunt. Comitatus eſt pa-
trem & in Syriaca expeditione. Vnde re-
uerſus primùm in matris, deinde ea
relegata, in Liuiæ Auguſtæ proauiæ ſuæ
contubernio manſit: quam defunctam
prætextatus etiam tum pro Roſtris lau-
dauit. Tranſiitque ad Antoniam auiam
& inde viceſimo ætatis anno accitus Ca-
preas à Tiberio, vno atque eodem die
togam ſumpſit, barbámq; poſuit: ſine vllo
honore, qualis contingere tirocinio fra-
trum

trum eius. Hic omnibus insidiis tentatus elicientium, cogentiúmque se ad querelas, nullam vnquam occasionem dedit: perinde oblitterato suorum casu ac si nihil cuiquam accidisset: quæ verò ipse pateretur, incredibili dissimulatione transmittens. Tantíque in auum, & qui iuxta erant obsequij: vt non immeritò sit dictum: *Nec seruum meliorem vllum, nec deteriorem dominum fuisse.* Naturam tamen sæuam atque probrosam, nec tunc 11
quidem inhibere poterat: quin & animaduersionibus pœnísque ad supplicium datorum cupidissimè interesset: & ganeas atque adulteria capillamento celatus, & veste longa noctibus obiret: ac scenicas saltandi canendíque artes studiosissimè appeteret: facilè id sanè Tiberio patiente, si per has mansuefieri posset ferum eius ingenium. Quod sagacissimus senex ita prorsus perspexerat, vt aliquoties prædicaret. *Exitio suo omniúmque Caium viuere: & se nutricem* (serpentis id genus) *populo R. Phaëtontem orbi terrarum educare.* Non ita multò post Iuniam Claudillam M. Silani nobilissimi viri filiam duxit vxorem. Deinde augur in locũ fratris sui Drusi destinatus prius quam inauguraretur, ad Pontificatum

Digitized by Google

traductus est: insigni testimonio pietatis atque indolis: cùm deserta desolatáque reliquis subsidiis aula, Sciano verò tunc suspecto, mox & oppresso, ad spem successionis paullatim admoueretur. Quam quò magis confirmaret, amissa Iunia ex partu, Enniam Næuiam Macrionis vxorem, qui tum prætorianis cohortibus præerat, solicitauit ad stuprum, pollicitus & matrimonium suum, si potitus Imperio fuisset: déque ea re, & iureiurando & chirographo cauit. Per hanc insinuatus Macroni, veneno Tiberium aggressus est, vt quidam opinantur: spirantísque adhuc detrahi anulum: & quoniam suspicionem retinentis dabat, puluinum iussit iniici: atque etiam fauces manu sua oppressit: liberto, qui ob atrocitatem facinoris exclamauerat, confestim in crucem acto. Nec abhorret à veritate: quum sint quidam auctores, ipsum postea & si non de perfecto, at certè de cogitato quondam parricidio professum. Gloriatum enim esse assiduè, in commemoranda sua pietate, *ad vlciscendam necem matris & fratrum, introisse se cum pugione cubiculum Tiberij dormientis: & misericordia correptum, abiecto ferro recessisse: nec illum, quamquam sensisset, aut inquirere*

rere

Digitized by Google

rere quidquam aut exsequi ausum. Sic imperium adeptus, populum Rom. vel, vt ita dicam, hominum genus, voti compotem fecit, exoptatissimus princeps maximæ parti prouincialium ac militum, quòd infantem plerique cognouerant: sed & vniuersæ plebi vrbanæ ob memoriam Germanici patris, miserationémque propè afflictæ domus. Itaque vt à Miseno mouit, quamuis lugentis habitu, & funus Tiberij prosequens: tamen inter altaria & victimas, ardentéisque tedas, densissimo & lętissimo obuiorum agmine incessit, super fausta nomina, *sidus* & *pullum*, & *puppum alumnum*, appellantium.

13. A. V. C. 775

Ingressóque vrbem, statim consensu senatus & irrumpentis in Curiam turbæ, irrita Tiberij voluntate, qui testamento alterum nepotem suúm prætextatum adhuc coheræedem ei dederat, ius arbitriúmque omnium rerum illi permissum est: tanta publica lætitia, vt tribus proximis mensibus, ac ne totis quidem, supra centum sexaginta millia victimarum cæsa tradantur. Cùm deinde paucos post dies in proximas Campaniæ insulas traiecisset, vota pro reditu suscepta sunt: ne minimam quidem occasionem quoquam omittente in testificanda so-

Digitized by Google

litudine & cura de incolumitate eius. Vt verò in aduersam valetudinem incidit, pernoctantibus cunctis circa Palatium, non defuerunt qui depugnaturos se armis pro salute ægri, quíque capita sua titulo proposito vouerent. Accessit ad immensum ciuium amorem notabilis etiam externorum fauor. Namque Artabanus Parthorum rex, odium semper contemptumque Tiberij præ se ferens, amicitiam eius vltrò petiit: venitque ad colloquium legati consularis: & transgressus Euphratem, aquilas & signa Romana Cæsarúmque imagines adorauit.
15 Incendebat & ipse studia hominum omni genere popularitatis. Tiberio cum plurimis lachrymis pro concione laudato funeratóque amplissimè, confestim Pandateriam, & Pontias, ad transferendos matris fratrísque cineres festinauit, tempestate turbida quò magis pietas emineret: adiitque venerabundus, ac per semet in vrnas condidit. Nec minore scena Ostiam, præfixo in biremis puppe vexillo, & inde Romam Tiberi subuectos, per splendidissimum quemque equestris ordinis, medio ac frequenti die, duobus ferculis Mausoleo intulit. Inferiásque his

annua

annua religione publicè instituit: & eò ampliùs matri Circenses, carpentúmque quo in pompa traduceretur. At in memoriam patris, Septembrem mensem *Germanicum* appellauit. Post hæc, Antoniæ auiæ quidquid vnquam Liuia Augusta honorum cepisset, vno senatusconsulto congessit. Patruum Claudium equitem Rom. ad id tempus collegam sibi consulatu assumpsit. Fratrem Tiberium die virilis togæ adoptauit, appellauitque *principem iuuentutis*, De sororibus auctor fuit, vt omnibus sacramentis adiiceretur, *NEQVE ME LIBEROSQVE MEOS CHARIORES HABEO QVAM CAIVM ET SORORES EIVS.* Item relationibus consulum: *QVOD BONVM FOELIXQVE SIT C. CÆSARI SORORIBVSQVE EIVS.* Pari popularitate damnatos relegatósque restituit: criminúmque, si qua residua ex priore tempore manebant, omnium gratiam fecit. Commentarios ad matris fratrúmque suorum caussas pertinentes, ne cui postmodum delatori aut testi maneret vllus metus, conuectos in forum, & antè claré obtestatus deos neque

Digitized by Google

presserat, cum fide, ac sine calumnia re-
præsentata persoluit. Centesimam au-
ctionum Italiæ remisit. Multis incen-
diorum damna suppleuit: ac si quibus
regna restituit, adiecit & fructum om-
nem vestigaliorum, & redituum me-
dij temporis, vt Antiocho Comageno
H. S. millies confiscatum. Quoque ma-
gis nullius non boni exempli fautor vi-
deretur, mulieri libertinæ octoginta
donauit, quòd excruciata grauissimis
tormentis de scelere patroni reticuisset.
Quas ob res inter reliquos honores de-
cretus est ei clypeus aureus: quem quot-
annis certo die collegia sacerdotum in
Capitolium ferrent, senatu prosequen-
te: nobilibusque pueris ac puellis, car-
mine modulato, laudes virtutum eius
canentibus. Decretum autem vt dies
quo cepisset imperium, *Palilia* vocare-
tur, velut argumentum rursus conditæ
vrbis. CONSVLATVS quatuor ges-
sit: primum ex Kal. Iulij per duos men- 17
ses: secundum ex Kalend. Ianuariis per A.V.C.
triginta dies: tertium vsque in Idus Ia- 790.
nuarij: quartum vsque in VII. Idus eas- 7911.
dem. Ex omnibus duos nouissimos con- 79111.
iunxit. Tertium autem Lugduni iniit 794.
solus: non, vt quidam opinantur, super-
bia

bia negligentiáve sed quòd defunctum sub Calendarum diem collegam resciſſe abſens non potuerat. Congiarium populo bis dedit trecenos H.S. toties abundantiſſimum epulum ſenatui equeſtríque ordini, etiam coniugibus ac liberis vtrorúmque. Poſteriore epulo, forenſia inſuper viris, pueris ac fœminis faſcias purpuræ ac conchylij diſtribuit. Et vt lætitiam publicam in perpetuum quoque augeret, adiecit diem Saturnalibus, ap-
18 pellauitque *Iuuenalem*. MVNERA gladiatoria partim in Amphitheatro Tauri partim in Septis aliquot edidit: quibus inſeruit cateruas Afrorum Campanorúmque pugilum ex vtraque regione electiſſimorum. Neque ſpectaculis ipſe ſemper præſedit: ſed interdum aut magiſtratibus aut amicis præſidendi munus iniunxit. Scenicos ludos & aſſiduè, & varij generis, multifariam fecit: quondam etiam & nocturnos accenſis tota vrbe luminibus. Sparſit & miſſilia variarum rerum, & panaria cum opſonio viritim diuiſit. Qua epulatione equiti Rom. contra ſe hilariùs auidiúſque veſcenti, partes ſuas miſit: ſed & ſenatori ob eandem cauſſam cõdicillos quibus prætorem cum extra ordinem deſi

Digitized by Google

designabat. Edidit & Circenses plurimos à mane vsque ad vesperã, interiecta modo Africanarum venatione, modo Troiæ decursione: quosdam autem præcipuos, minio & chrysocolla constrato Circo: nec vllis nisi ex senatorio ordine aurigantibus. Commisit & subitos, cùm è Gelotiana apparatum Circi prospicientem pauci ex proximis mænianis postulassent. 19
Nouum præterea atque inauditum genus spectaculi excogitauit. Nam Baiarum medium interuallum Puteolanas ad moles trium millium & sexcentorum fere passuum ponte cõiunxit, contractis vndique onerariis nauibus, & ordine duplici ad ancoras collocatis superiectóque aggere terreno, ac directo in Appiæ viæ formam. Per hunc pontem vltro citroq; commeauit, biduo cõtinenti. Primo die phalerato equo, insignísque quercica corona, & securi, & cætra, & gladio, aureáque chlamyde. Postridie quadrigario habitu, curriculóque biiugi famosorum equorum, præse ferens Darium puerum ex Parthorum obsidibus, comitante prætorianorum agmine, & in essedis cohorte amicorum. Scio plerosque existimasse, talem à Caio pontem excogitatũ æmulatione Xerxis, qui non sine

ſine admiratione aliquantò anguſtiorem Helleſpontum contabulauerit. Alios, vt Germaniam & Britanniam, quibus imminebat, alicuius immenſi operis fama territaret. Sed auum meum narrantem puer audiebam, cauſſam operis ab interioribus aulicis proditam, quòd Thraſyllus mathematicus, anxio de ſucceſſore Tiberio, & in verum nepotem proniori, affirmaſſet. *Non magis Caium imperaturum, quàm per Baianum ſinum equis diſ-*
20 *curſurum.* Edidit & peregrè ſpectacula: in Sicilia Syracuſis aſtycos ludos, & in Gallia Lugduni miſcellos. Sed & certamen quoque Græcæ Latinæque facundiæ, quo certamine ferunt victoribus præmia victos contuliſſe, eorundem & laudes componere coactus. Eos autem qui maximè diſplicuiſſent ſcripta ſua ſpongia longáve delere iuſſos, niſi ferulis obiurgari aut flumine proximo mer-
21 gi maluiſſent. OPERA ſub Tiberio ſemiperfecta, templum Auguſti theatrúmque Pompeij abſoluit. Inchoauit autem aquæductum repione Tiburi, & Amphitheatrum iuxta Septa: quorum operum à ſucceſſore eius Claudio, alterum peractum, omiſſum alterum eſt. Syracuſis collapſa vetuſtate mœnia, Deorúmque

Digitized by Google

rúmque ædes refectæ. Deſtinauerat & Sami Polycratis regiam reſtituere, Mileti Didymeum peragere, in iugo Alpium vrbem condere, ſed ante omnia Iſthmum in Achaia perfodere. Miſerátque iam ad demetiendum opus primipilarem.

HACTENVS quaſi de principe, reli- 22
qua vt de monſtro narranda ſunt. Compluribus cognominibus aſſumptis (nam & PIVS, & CASTRORVM FILIVS, & PATER EXERCITVVM, & OPTIM. MAX. CAESAR vocabatur) cùm audiret forte reges, qui officij cauſſa in vrbem aduenerant, concertantes apud ſe ſuper cœnam de nobilitate generis, exclamauit, Εἷς κοίρανος ἔστω, Εἷς βασιλεύς. Nec multum abfuit quin ſtatim diadema ſumeret, ſpeciémque principatus in regni formam conuerteret. Verùm admonitus, & principum & regum ſe exceſſiſſe faſtigium, diuinam ex eo maieſtatem aſſerere ſibi cœpit. Datóque negotio, vt ſimulachra numinũ religione & arte præclara, inter quæ Olympici Iouis, aſportarentur è Græcia, quibus capite dempto ſuum imponeret, partem palatij ad Forum vſque promouit, atque æde Caſtoris & Pollucis in veſtibulum transfigurata, conſiſtens ſæpe inter fratres deos medium ſe

ado

adorandum adeuntibus exhibebat: & quidam eum LATIALEM IOVEM consalutauerũt. Templum etiam numini suo proprium, & sacerdotes & excogitatissimas hostias instituit. In templo simulachrum stabat aureum iconicum. Amiciebatúrque quotidie veste, quali ipse vteretur. Magisteria sacerdotij ditissimus quisque & ambitione & licitatione maxima vicibus comparabant. Hostiæ, erant phœnicopteri, pauones, tetraones, Numidicæ, meleagrides, phasianæ, quæ generatim per singulos dies immolarentur. Et noctibus quidem plenam fulgentémque lunam inuitabat assiduè in amplexus atque concubitum: interdiu verò cum Capitolino Ioue secretò fabulabatur, modo insusurrans, ac præbens inuicem aures, modo clariùs, nec sine iurgiis. Nam vox comminantis audita est.

Εἰς γαῖαν Δαναῶν περάσω σε,

donec exoratus, vt referebat, & in contubernium vltrò inuitatus, super tẽplum Diui Augusti ponte transmisso, palatium Capitoliúmque coniunxit. Mox quò propior esset, in area Capitolina nouæ
23 domus fundamenta iecit. Agrippæ se nepotem neque credi neque dici ob ignobilitatem

Digitized by Google

bilitatem eius volebat: succensebátque, si qui vel oratione vel carmine imaginibus eum Cæsarum insererent. Prædicabat autem matrem suam ex incesto quòd Augustus cum Iulia filia commisisset, procreatam. Ac non contentus hac Augusti insectatione. Actiacas Siculásque victorias, & funestas pop. Rom. & calamitosas, vetuit solemnibus feriis celebrari. Liuiam Augustam proauiam, *Vlyssem stolatum* identidem appellãs, etiam ignobilitatis quadam ad senatum epistola arguere ausus est; quasi materno auo decurione Fundato ortam: cùm publicis monumentis certum sit Aufidium Lingonem Romæ honoribus functum. Auiæ Antoniæ secretum petenti denegauit, nisi vt interueniret Macro præfectus. Ac per istiusmodi indignitates & tædia, caussa exstitit mortis: dato tamen vt quidam putant, & veneno. Nec defunctæ vllum honorem habuit, prospexitque è triclinio ardentem rogum. Fratrem Tiberium inopinantem, repentè immisso tribuno militum, interemit. *Silanum* item socerum ad necem, secandásque nouacula fauces, compulit: caussatus in vtroque, quòd hic ingressum se turbatius mare non esset secutus, ac spe

Digitized by Google

occupandi vrbem, si quid sibi per tempestates accideret, remansisset: ille antidotum oboluisset, quasi ad præcauenda venena sua sumptum: cùm & Silanus impatientiam nauseæ vitasset & molestiam nauigandi, & Tiberius propter assiduam & ingrauescentem tussim medicamento vsus esset. Nam claudium patruum non
24 nisi in ludibrium reseruauit. CVM omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit: plenoque conuiuio singulas infra se vicissim collocabat vxore suprà cubante. Ex his Drusillam vitiasse virginem, prætextatus adhuc, creditur. Atque etiam in concubitu eius quondam deprehensus ab auia Antonia, apud quam simul educabantur. Mox Lucio Cassio Longino consulari collocatam abduxit, & in modum iustæ vxoris propalam habuit. Hæredem quoque bonorum atque Imperij æger instituit. Eadem defuncta, iustitium indixit: in quo risisse: lauisse, cœnasse cum parentibus, aut coniuge, liberísve, capitale fuit. Ac mœroris impatiens cum repentè noctúque profugisset ab vrbe, transcurrissetque Campaniam Syracusas petiit. Rursúsque inde properè rediit, barba capillóque promisso. Nec vnquam postea quantiscumque de rebus,

Digitized by Google

bus, ne pro concione quidem populi, aut apud milites, niſi per ***numen Druſillæ*** deierauit. Reliquas ſorores, nec cupiditate tanta, nec dignatione dilexit, vt quas ſæpe exoletis ſuis proſtrauerit. Quo faciliùs eas in cauſſa Æmilij Lepidi cōdemnauit, quaſi adulteras, & inſidiarum aduerſus ſe conſcias. Nec ſolùm chirographa omnium requiſita fraude ac ſtupro diuulgauit, ſed & tres gladios in necem ſuam præparatos, Marti vltori, addito elogio: conſecrauit. MATRIMONIA 25
contraxerit turpiùs, an dimiſerit, an tenuerit, non eſt facilè diſcernere. Liuiam Oreſtillam C. Piſoni nubentem, cùm ad officium & ipſe veniſſet, ad ſe deduci imperauit, intraq́; paucos dies repudiatam biennio pòſt relegauit: quòd repetiſſe vſum prioris mariti tempore medio videbatur. Alij tradunt, adhibitum cœnæ nuptiali, mandaſſe ad Piſonem, contrà accumbentem. ***Noli vxorem tuam promere:*** ſtatímque è conuiuio abduxiſſe eam ſecum, & proximo die edixiſſe, ***MATRIMONIVM SIBI REPERTVM EXEMPLO ROMVLI ET AVGVSTI.*** Lolliam Paullinam, C. Memmio conſulari, exercitus regenti, nuptam, facta mentione auiæ eius, vt

Digitized by Google

quondam pulcherrimæ, ſubitò ex prouincia euocauit ac perductam à marito coniunxit ſibi, breuique miſſam fecit, interdicto cuiuſquam in perpetuum coitu. Cæſoniam neque facie inſigni, neque ætate integra, matrémque iam ex alio viro trium filiarum, ſed luxuriæ ac laſciuiæ perditæ, & ardentiùs & conſtantiùs amauit: vt ſæpe chlamide, peltáque & galea ornatam, & iuxta adequitantem, militibus oſtenderit: amicis verò etiam nudam. Quam enixam vxorio nomine dignatus eſt, vno atque eodem die profeſſus, & maritum ſe eius, & patrem infantis ex ea natæ. Infantem autem Iuliam Druſillam appellatam, per omnium dearum templa circumferens, Mineruæ gremio impoſuit, alendámque & inſtituendam commendauit. Nec vllo firmiore iudicio ſui ſeminis eſſe credebat, quam feritatis: quæ illi quoque tanta iam tunc erat, vt in fe-
26 ſtis digitis ora & oculos ſimul ludentium infantium inceſſeret. Leue ac frigidum ſit his addere quo propinquos amicoſque pacto tractauerit. Ptolemæum regis Iubæ filium conſobrinum ſuum (erat enim & is M. Antonij ex Selena filia nepos) & in primis ipſum Macronem, ipſam Enniam, adiutores imperij: quibus omnibus.

bus pro necessitudinis iure, proque meritorum gratia cruenta mors persoluta est. Nihilo reuerentior leniórve erga senatum: quosdam summis honoribus functos, ad essedum sibi occurrere rogatos per aliquot passuum millia, & cœnanti, modo ad pluteum, modo ad pedes stare succinctos linteo, passus est, alios cum clam interemisset, citare nihilo minus vt viuos perseuerauit, paucos post dies voluntaria morte periisse mentitus. Coss. oblitis de natali suo edicere, abrogauit magistratum, fuitque per triduum sine summa potestate Resp. Questorem suum in coniuratione nominatum flagellauit veste detracta, subiectáque militum pedibus, quo firmé verberaturi insisterent. Simili superbia violentiáque cæteros tractauit ordines. Inquietatus fremitu gratuita in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fustibus abegit. Elisique per eum tumultum viginti amplius equites Romani totidem matronæ super innumeram turbam cæterã scenicis ludis, inter plebem & equitem caussam discordiarum ferens decimas maturiùs dabat, vt equestria ab infimo quoque occuparentur. Gladiatorio munere reductis interdum flagrantissimo

Digitized by Google

Sole velis, emitti quemquam vetabat: remotoque ordinario apparatu rabidis feris vilissimos senio confectos gladiatores quoque pegmares, patresfamiliarum notos, sed insignes debilitate aliqua corporis subiiciebat. Ac nonnunquam horreis præclusis, populo famem indixit.

27 SAEVITIAM ingenij per hęc maximè ostendit. Cùm ad saginam ferarum muneri præparatarum cariùs pecude comparatentur, ex noxiis laniandos ad notauit & custodiarum seriem recognoscens: nullius inspecto elogio, stans tantummodo intra porticum mediam *caluo ad caluum duci* imperauit. Votur exegit ab eo qui pro salute sua gladiatoriam operam promiserat: spectauitqu ferro dimicantem: nec dimisit nisi victorem, & post multas preces. Alterum qu se periturum ea de caussa vouerat, cun ctantem pueris tradidit verbenatum in fulatumque, qui votum reposcentes p vicos agerent, quoad præcipitaretur e: aggere. Multos honesti ordinis, defo matos priùs stigmatum notis, ad meta la, aut viarum munitiones, aut ad b stias condemnauit, aut bestiarum mo quadrupedes cauea coërcuit, aut medi serta dissecuit. Nec omnes grauib

ex caussis, verùm malè de munere suo opinatos, vel quòd nunquam per Genium suum deierassent. Parentes supplicio filiorum interesse cogebat. Quorum vni valetudinem excusanti lecticam misit: alium è spectaculo pœnæ epulis statim adhibuit, atque omni comitate ad hilaritatem & iocos prouocauit. Curatorem munerum ac venationum per continuos dies in conspectu suo catenis verberatum nō priùs occidit, quàm offensus putrefacti cerebri odore. Atellanæ poëtam, ob ambigui ioci versiculum, media Amphitheatri harena igni cremauit. Equitem Rom. obiectum feris, cùm se innocentem proclamasset, reduxit: abscissáque lingua, rursus induxit. Reuocatum quendam à vetere 28
exsilio sciscitatus, quidnam ibi facere consuesset, respondente eo per adulationem: *Deos semper oraui, vt quod euenit, periret Tiberius, & tu imperares*: opinans sibi quoque exsules suos mortem imprecari, misit circùm insulas, qui vniuersos contrucidarent. Cùm discerpi senatorem concupisset, subornauit qui ingredientem curiam, repente hostem publicum appellantes, inuaderent, graphiisque confossum lacerandum cæteris

Digitized by Google

traderent. Nec ante ſatiatus eſt quàm
membra & artus & viſcera hominis tra-
cta per vicos, atque ante ſe congeſta vi-
29 diſſet. Immaniſſima facta augebat atro-
citate verborum. *Nihil magis natura
ſua laudare ſe ac probare dicebat, quàm,*
vt ipſius verbo vtar, *ἀδιατρεψίαν* Mo-
nenti Antoniæ auiæ tanquam parum
eſſet non obedire: *Memento* ait, *omnia
mihi & homini licere.* Trucidaturus fra-
trem, quem metu venenorum præmu-
niri medicamentis ſuſpicabatur: *Antido-
tum,* inquit, *aduerſus Cæſarem?* Relegatis
ſororibus, non ſolùm inſulas habere
ſe, ſed etiam gladios minabatur. Præto-
rium virum ex ſeceſſu Anticyræ, quam
valetudinis cauſſa petierat, propagari ſi-
bi commeatum ſæpius deſiderantē, cùm
mandaſſet interimi, adiecit. *Neceſſariam
eſſe ſanguinis miſſionem cui tamdiu non
prodeſſet elleborum.* Decimo quoque die,
numerum puniendorum ex cuſtodia ſub-
ſcribens, *Rationem ſe purgare dicebat.*
Gallis Græciſque aliquot vno tempore
condemnatis, gloriabatur *Gallograciam*
30 *ſeſe ſubegiſſe.* Non temerè in quem-
quam, niſi crebris & minutis ictibus
animaduerti paſſus eſt perpetuo notó-
que iam præcepto; *Ita feri, vt ſe mori ſen-
tiat,*

tiat. Punito per errorem nominis alio quàm quem deſtinauerat, ipſum quoque paria meruiſſe dixit: Tragicum illud ſubinde iactabat,

Oderint dum metuant.

Sæpe in cunctos pariter ſenatores, vt Seiani clientes, aut matris ac fratrum ſuorum delatores, inuectus eſt: prolatis libellis quos crematos ſimulauerat defenſáque Tiberij ſæuitia quaſi neceſſaria, cùm tot criminantibus credentem eſſet. Equeſtrem ordinem, vt ſcenæ harenæq; deuotum aſſiduè proſcidit. Infenſus turbæ fauenti aduerſus ſtudium ſuum exclamauit: *Vtinam pop. Rom. vnam ceruicem haberet.* Cúmque Tetrinius latro poſtularetur, *& qui poſtularent, Tetrinos eſſe* ait. Retiarij tunicati quinque numero gregatim dimicantes, ſine certamine vllo totidem ſecutoribus ſuccubuerant: cùm occidi iuberentur, vnus reſumpta fuſcina, omnes victores interemit. Hanc vt crudeliſſimam cædem & defleuit edicto, & eos qui ſpectare ſuſtinuiſſent, exſecratus eſt. Queri etiam palàm 31
de conditione temporum ſuorum ſolebat: *quod nullis calamitatibus publicis inſigniretur.* Auguſti principatum clade Variana: Tiberij, ruina ſpectaculorum

Digitized by Google

apud Fidenas, memorabile factum: sui obliuionem imminere prosperitate rerum, Atque identidem exercituũ cædes, famem, pestilẽtiam, incendia hiatum aliquem terræ optabat. ANIMVM quoque
32 remittenti, ludóq; & epulis dedito, eadem dictorum factorúmque sæuitia aderat. Sæpe in conspectu prandentis vel comissantis seriæ quæstiones per tormenta habebantur. Miles decollandi artifex quibuscumque è custodia capita amputabat. Puteolis dedicatione pontis, quem excogitatum ab eo significauimus cùm multos è litore inuitasset ad se, repente omnes præcipitauit: quosdam gubernacula apprehendenteis, contis; remisque detrusit in mare. Romæ publico epulo seruum, ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confestim tradidit, vt manibus abscissis, atque ante pectus è collo pendentibus, præcedente titulo qui caussam pœnæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur. Mirmillonem è ludo rudibus secum batuentem, & sponte prostratum, cõfodit ferrea sica, ac more victorũ cum palma discurrit. Admota altaribus victima succinctus poparũ habitu, elato altè malleo, cultrarium mactauit. Lautiore conuiuio effusus subitò in
cachi

cachinos, coss. qui iuxta cubabant, quidnam rideret blandè quærentibus: *Quid*, inquit, *nisi vno meo nutu iugulari vtrumque vestrum statim posse?* Inter varios iocos, cùm assistens simulacro Iouis Apellem tragœdum consuluisset, vter illi maior videretur, cunctantem flagellis discidit: collaudans subinde vocem deprecantis, quasi etiam in gemitu prædulcem. Quoties vxoris vel amiculæ collum exoscularetur, addebat, *Tam bona ceruix, simulac iussero, demetur.* Quin & subinde iactabat, *Exquisiturum sed vel fidiculis de Cæsonia sua cur eam tanto opere diligeret.* NEC MINORE liuore ac malignitate quàm superbia sæuitiáque pæne aduersus omnis æui homines grassatus est. Statuas virorum illustrium, ab Augusto ex Capitolina area propter angustias in Martium campum collatas, ita subuertit atque disiecit, vt restitui saluis titulis non valuerint. Vetuitque posthac viuentium cuiquam vsquam statuam aut imaginem, nisi consulto se & auctore, poni. Cogitauit etiam de Homeri carminibus abolendis. *Cur enim sibi non liceret*, dicens, *quod Platoni licuit qui eum è ciuitate quam constituebat, eiecerit?* Sed & Virgilij & Titi Liuij scripta

&

Digitized by Google

& imagines, paullum abfuit quin ex
omnibus bibliothecis amouerit: quorum
alterum, *vt nullius ingenij, minimaq; do-*
ctrinæ: alterum, vt *verbosum in historia*
negligentémque carpiebat. De iuris quo-
que consultis, quasi scientiæ eorum
omnem vsum aboliturus sæpe iactauit,
35 *Se,me hercle, effecturum, ne quid respon-*
dere possent præter eum. Vetera familia-
rum insignia nobilissimo cuique ade-
mit. Torquato torquem: Cincinnato
crinen: Cn. Pompeio stirpis antiquæ,
Magni cognomen. Ptolæmeum, de quo
retuli,& accersitum è regno,& exceptum
honorificè, non alia de caussa repentè
percussit, quàm quòd edente se munus,
ingressum spectacula, conuertisse homi-
num oculos fulgore purpureæ abollæ
animaduertit. Pulchros & comatos, quo-
ties sibi occurrerent, occipitio raso de-
turpabat. Erat Esius Proculus patre pri-
mipilari, ob egregiam corporis ampli-
tudinem & speciem *Colosseros* dictus.
Hunc à spectaculis detractum, repentè
& in arenam deductum, Thraci, & mox
hoplomacho comparauit: bisque victo-
rem constringi sine mora iussit:& pannis
obsitum vicatim circumduci, ac mu-
lieribus ostendi, deinde iugulari, Nullus
deni

denique tam abiectæ conditionis, támque extremæ sortis fuit, cuius non commodis obtrectaret. Nemorensi regi, quòd multos iam annos potiretur sacerdotis, validiorem aduersarium subornauit. Cùm quodam die muneris, essedario Porio ob prosperam pugnam seruum suum manumittenti studiosiùs plausum esset, ita se proripuit è spectaculis, vt calcata lacinia togæ, præceps per gradus iret indignabundus, & clamitans, *Dominum gentium populum ex re leuissima plus honoris gladiatori tribuentem, quàm consecratis principibus, aut præsenti sibi.* PVDICITIAE neque suæ neque alienæ pepercit. 36
M. Lepidum Mnesterem Pantomimum, quosdam obsides dilexisse fertur, commercio mutui stupri. Valerius Catullus consulari familia iuuenis, stupratum à se, ac altera sibi conturbernio eius defessa, etiam vociferatus est. Super sororum incesta, & notissimum prostitutæ Pyrallidis amorem, non temerè vlla illustriore fœmina abstinuit: quas plerumque cum maritis ad cœnam vocatas prætérque pedes suos transeuntes diligenter, ac lentè, mercantium more, considerabat: etiam faciem manu alleuans, si quæ pudore submitterent. Quoties deinde
libuisset

metu iniecto: cùm iam & ab ignotis inter familiares, & à parentibus inter liberos parum hæres nuncuparetur, derisores vocabat: quod post nuncupationem viuere perseuerarent, & multis venenatas macteas misit. Cognoscebat autem de talibus caussis, taxato priùs modo summæ, ad quem conficiendum confideret: confecto demum excitabatur. Ac ne paullulum quidem moræ patiens super quadraginta reos quondam ex diuersis criminibus vna sententia condemnauit, gloriatúsque est expergefactæ somno Cæsoniæ, *quantum egisset, dum ea meridiaret*. Auctione proposita, reliquias omnium spectaculorum subiecit, & venditauit: exquirens per se pretia, & vsque eò extendens, vt quidam immenso coacti quædam emere, ac bonis exuti venas sibi incideret. Nota res est, Aponio Saturnino inter subsellia dormitante, monitum à Caio præconem, ne prætorium virum crebro capitis motu nutantem sibi præteriret: nec licendi finem factum, quoad tredecim gladiatores H. s. nonagies ignoranti addicerentur.
39 In Gallia quoque, cùm damnatarum sororum ornamenta, & suppellectilem, & seruos, atque etiam liberos, immensis,

mensis pretiis vendidisset: inuitatus lucro, quidquid instrumenti veteris aulæ erat, ab vrbe repetiit: comprehensis ad deportandum meritoriis quoque vehiculis,& pistrinensibus iumentis; adeò, vt & pānis Romæ sæpe deficeret, & litigatorum plerique, quòd occurrere absentes ad vadimonium non possent, caussa caderent. Cui instrumento distrahendo nihil non fraudis ac lenocinij adhibuit: modò auaritiæ singulos increpans, & *quòd nō puderet eos locupletiores esse, quàm se*, modò pœnitentiam simulans, quòd principalium rerum priuatis copiam faceret. Compererat prouincialem locupletem ducenta H. S. numerasse vocatoribus, vt per fallaciam conuiuio interponeretur, nec tulerat molestè tam magno æstimari honorem cœnæ suæ. Huic postero die sedenti in auctione misit, qui nescio quid friuoli ducentis millibus traderet: diceretque *cœnaturum apud Cæsarem, vocatu ipsius.* Vectigalia 40
noua atque inaudita, primùm per publicanos, deinde quia lucrum exuberabat, per centuriones tribunósque prætorianos exercuit: nullo rerum aut hominum genere omisso, cui non tributi aliquid imponeret. Pro eduliis, quæ tota vrbe

Digitized by Google

Sole velis, emitti quemquam vetabat: remotoque ordinario apparatu rabidis feris vilissimos senio confectos gladiatores quoque pegmares, patresfamiliarum notos, sed insignes debilitate aliqua corporis subiiciebat. Ac nonnunquam horreis præclusis, populo famem indixit.

27 SAEVITIAM ingenij per hęc maximè ostendit. Cùm ad saginam ferarum muneri præparatarum cariùs pecudes compararentur, ex noxiis laniandos adnotauit & custodiarum seriem recognoscens: nullius inspecto elogio, stans tantummodo intra porticum mediam *a caluo ad caluum duci* imperauit. Votum exegit ab eo qui pro salute sua gladiatoriam operam promiserat: spectauitqu ferro dimicantem: nec dimisit nisi victorem, & post multas preces. Alterum qu se periturum ea de caussa vouerat, cun ctantem pueris tradidit verbenatum in fulatumque, qui votum reposcentes pe vicos agerent, quoad præcipitaretur ex aggere. Multos honesti ordinis, defor matos priùs stigmatum notis, ad meta la, aut viarum munitiones, aut ad be stias condemnauit, aut bestiarum mo quadrupedes cauea coërcuit, aut medi serta dissecuit. Nec omnes grauib

Digitized by Google

ex cauſſis, verùm malè de munere ſuo
opinatos, vel quòd nunquam per Ge-
nium ſuum deieraſſent. Parentes ſup-
plicio filiorum intereſſe cogebat. Quo-
rum vni valetudinem excuſanti lecticam
miſit: alium è ſpectaculo pœnæ epu-
lis ſtatim adhibuit, atque omni comita-
te ad hilaritatem & iocos prouocauit.
Curatorem munerum ac venationum
per continuos dies in conſpectu ſuo ca-
tenis verberatum nō priùs occidit, quàm
offenſus putrefacti cerebri odore. Atel-
lanæ poëtam, ob ambigui ioci verſicu-
lum, media Amphitheatri harena igni
cremauit. Equitem Rom. obiectum fe-
ris, cùm ſe innocentem proclamaſſet,
reduxit: abſciſſáque lingua, rurſus in-
duxit. Reuocatum quendam à vetere 28
exſilio ſciſcitatus, quidnam ibi facere
conſueſſet, reſpondente eo per adulatio-
nem: *Deos ſemper oraui, vt quod euenit,
periret Tiberius, & tu imperares*: opinans
ſibi quoque exſules ſuos mortem im-
precari, miſit circùm inſulas, qui vni-
uerſos contrucidarent. Cùm diſcerpi
ſenatorem concupiſſet, ſubornauit qui
ingredientem curiam, repente hoſtem
publicum appellantes, inuaderent, gra-
phiiſque confoſſum lacerandum cæteris

Digitized by Google

traderent. Nec ante ſatiatus eſt quàm
membra & artus & viſcera hominis tra-
cta per vicos, atque ante ſe congeſta vi-
29 diſſet. Immaniſſima facta augebat atro-
citate verborum. *Nihil magis natura
ſua laudare ſe ac probare dicebat*, quàm,
vt ipſius verbo vtar, ἀδιατρεψίαν Mo-
nenti Antoniæ auiæ tanquam parum
eſſet non obedire: *Memento* ait, *omnia
mihi & homini licere.* Trucidaturus fra-
trem, quem metu venenorum præmu-
niri medicamentis ſuſpicabatur: *Antido-
tum*, inquit, *aduerſus Cæſarem?* Relegatis
ſororibus, non ſolùm inſulas habere
ſe, ſed etiam gladios minabatur. Præto-
rium virum ex ſeceſſu Anticyræ, quam
valetudinis cauſſa petierat, propagari ſi-
bi commeatum ſæpius deſiderantē, cùm
mandaſſet interimi, adiecit. *Neceſſariam
eſſe ſanguinis miſſionem cui tamdiu non
prodeſſet elleborum.* Decimo quoque die,
numerum puniendorum ex cuſtodia ſub-
ſcribens, *Rationem ſe purgare dicebat.*
Gallis Græciſque aliquot vno tempore
condemnatis, gloriabatur *Gallogræciam*
30 *ſeſe ſubegiſſe.* Non temerè in quem-
quam, niſi crebris & minutis ictibus
animaduerti paſſus eſt perpetuo notó-
que iam præcepto; *Ita feri, vt ſe mori ſen-
tiat,*

tiat. Punito per errorem nominis alio quàm quem deſtinauerat, ipſum quoque paria meruiſſe dixit: Tragicum illud ſubinde iactabat,

Oderint dum metuant.

Sæpe in cunctos pariter ſenatores, vt Seiani clientes, aut matris ac fratrum ſuorum delatores, inuectus eſt: prolatis libellis quos crematos ſimulauerat defenſáque Tiberij ſæuitia quaſi neceſſaria, cùm tot criminantibus credentem eſſet. Equeſtrem ordinem, vt ſcenæ harenæq; deuotum aſſiduè proſcidit. Infenſus turbæ fauenti aduerſus ſtudium ſuum exclamauit: *Vtinam pop. Rom. vnam ceruicem haberet.* Cúmque Tetrinius latro poſtularetur, *& qui poſtularent, Tetrinos eſſe* ait. Retiarij tunicati quinque numero gregatim dimicantes, ſine certamine vllo totidem ſecutoribus ſuccubuerant: cùm occidi iuberentur, vnus reſumpta fuſcina, omnes victores interemit. Hanc vt crudeliſſimam cædem & defleuit edicto, & eos qui ſpectare ſuſtinuiſſent, exſecratus eſt. Queri etiam palàm 31
de conditione temporum ſuorum ſolebat: *quod nullis calamitatibus publicis inſigniretur.* Auguſti principatum clade Variana: Tiberij, ruina ſpectaculorum

Digitized by Google

apud Fidenas, memorabile factum: ſui obliuionem imminere proſperitate rerum, Atque idemtidem exercituũ cædes, famem, peſtilẽtiam, incendia hiatum aliquem terræ optabat. ANIMVM quoque
32 remittenti, ludóq; & epulis dedito, eadem dictorum factorúmque ſæuitia aderat. Sæpe in conſpectu prandentis vel comiſſantis ſeriæ quæſtiones per tormenta habebantur. Miles decollandi artifex quibuſcumque è cuſtodia capita amputabat. Puteolis dedicatione pontis, quem excogitatum ab eo ſignificauimus cùm multos è litore inuitaſſet ad ſe, repente omnes præcipitauit: quoſdam gubernacula apprehendenteis, contis, remiſque detruſit in mare. Romæ publico epulo ſeruum, ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confeſtim tradidit, vt manibus abſciſſis, atque ante pectus è collo pendentibus, præcedente titulo qui cauſſam pœnæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur. Mirmillonem è ludo rudibus ſecum batuentem, & ſponte proſtratum, cõfodit ferrea ſica, ac more victorũ cum palma diſcurrit. Admota altaribus victima ſuccinctus poparũ habitu, elato altè malleo, cultrarium mactauit. Lautiore conuiuio effuſus ſubitò in

cachi

cachinos, coss. qui iuxta cubabant, quidnam rideret blandè quærentibus: *Quid*, inquit, *nisi vno meo nutu iugulari vtrumque vestrum statim posse?* Inter varios iocos, cùm assistens simulacro Iouis Apellem tragœdum consuluisset, vter illi 33
maior videretur, cunctantem flagellis discidit: collaudans subinde vocem deprecantis, quasi etiam in gemitu prædulcem. Quoties vxoris vel amiculæ collum exoscularetur, addebat, *Tam bona ceruix, simulac iussero, demetur.* Quin & subinde iactabat, *Exquisiturum se vel fidiculis de Cæsonia sua cur eam tanto opere diligeret.* NEC MINORE liuore 34
ac malignitate quàm superbia sæuitiáque pæne aduersus omnis æui homines grassatus est. Statuas virorum illustrium, ab Augusto ex Capitolina area propter angustias in Martium campum collatas, ita subuertit atque disiecit, vt restitui saluis titulis non valuerint. Vetuitque posthac viuentium cuiquam vsquam statuam aut imaginem, nisi consulto se & auctore, poni. Cogitauit etiam de Homeri carminibus abolendis. *Cur enim sibi non liceret,* dicens, *quod Platoni licuit qui eum è ciuitate quam constituebat, eiecerit?* Sed & Virgilij & Titi Liuij scripta
&

Digitized by Google

& imagines, paullum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amouerit: quorum alterum, *vt nullius ingenij, minimæq; doctrinæ*: alterum, vt *verbosum in historia negligentémque capiebat.* De iuris quoque consultis, quasi scientiæ eorum omnem vsum aboliturus sæpe iactauit,
35 *Se, me hercle, effecturum, ne quid respondere possent præter eum.* Vetera familiarum insignia nobilissimo cuique ademit. Torquato torquem: Cincinnato crinen: Cn. Pompeio stirpis antiquæ, Magni cognomen. Ptolæmeum, de quo retuli, & accersitum è regno, & exceptum honorificè, non alia de caussa repentè percussit, quàm quòd edente se munus, ingressum spectacula, conuertisse hominum oculos fulgore purpureæ abollæ animaduertit. Pulchros & comatos, quoties sibi occurrerent, occipitio raso deturpabat. Erat Esius Proculus patre primipilari, ob egregiam corporis amplitudinem & speciem *Colosseros* dictus. Hunc à spectaculis detractum, repentè & in arenam deductum, Thraci, & mox hoplomacho comparauit: bisque victorem constringi sine mora iussit: & pannis obsitum vicatim circumduci, ac mulieribus ostendi, deinde iugulari, Nullus

deni

denique tam abiectæ conditionis, támque extremæ sortis fuit, cuius non commodis obtrectaret. Nemorensi regi, quòd multos iam annos potiretur sacerdotis, validiorem aduersarium subornauit. Cùm quodam die muneris, essedario Porio ob prosperam pugnam seruum suum manumittenti studiosiùs plausum esset, ita se proripuit è spectaculis, vt calcata lacinia togæ, præceps per gradus iret indignabundus, & clamitans, *Dominum gentium populum ex re leuissima plus honoris gladiatori tribuentem, quàm consecratis principibus, aut præsenti sibi.* PVDICITIAE neque suæ neque alienæ pepercit. 36
M. Lepidum Mnesterem Pantomimum, quosdam obsides dilexisse fertur, commercio mutui stupri. Valerius Catullus consulari familia iuuenis, stupratum à se, ac altera sibi conturbernio eius defessa, etiam vociferatus est. Super sororum incesta, & notissimum prostitutæ Pyrallidis amorem, non temerè vlla illustriore fœmina abstinuit: quas plerumque cum maritis ad cœnam vocatas prætérque pedes suos transeuntes diligenter, ac lentè, mercantium more, considerabat: etiam faciem manu alleuans, si quæ pudore submitterent. Quoties deinde

libuisset

Digitized by Google

libuiſſet egreſſus triclinio, cum maximè placitam ſeuocaſſet, paulò pòſt recentibus adhuc laſciuiæ notis, reuerſus vel laudabat palam, vel vituperabat, ſingula numerans bona maláve corporis, atque concubitus. Quibuſdam abſentium maritorum nomine, repudium ipſe miſit: iuſſitq; in acta referri.
37 NEPOTINIS ſumptibus omnium prodigorum ingenia ſuperauit: commentus nouum balnearum vſum portẽtoſiſſima genera ciborum, atque cœnarum: vt calidis frigidiſque vnguentis lauaretur: pretioſiſſimas margaritas aceto liquefactas ſorberet: conuiuis ex auro panes & opſonia apponeret: *Aut frugi hominem eſſe oportere dictitans, aut Cæſarem.* Quin & nummos non mediocris ſummæ è faſtigio baſilicæ Iuliæ per aliquot dies ſparſit in plebem. Fabricauit & de cedris Liburnicas, gemmatis puppibus, verſicoloribus velis, magna thermarum & porticum & tricliniorum laxitate, magnáque etiam vitium, & pomiferarum arborum varietate: quibus diſcumbens de die inter choros ac ſymphonias litora Campaniæ peragraret. In extructionibus prætoriorum atque villarum omni ratione poſthabita, nihil tam efficere
con

concupiſcebat quàm quòd poſſe effici negaretur. Et iactæ itaque moles infeſto ac profundo mari, exciſæ rupes duriſſimi ſilicis, & campi montibus aggere æquati, & complanata foſſuris montium iuga incredibili quidem celeritate, cùm moræ culpa capite lueretur. Ac ne ſingula enumerem, immenſas opes, totúmque illud Tiberij Cæſaris, vicies ac ſepties millies H. S. non toto vertente anno abſumit. EXHAVSTVS igitur 37
atque egens, ad rapinas conuertit animum, vario & exquiſitiſſimo calumniarum & auctionum & vectigalium genere. Negabat iure ciuitatem Romanam vſurpare eos quorum, maiores ſibi poſteríſque eam impetraſſent, niſi filij eſſent. Neque enim intelligi debere *poſteris* vltra hunc gradum. Prolatáque Diuorum Iulij & Auguſti diplomata, vt vetera & obſoleta deflebat. Arguebat & perperam editos cenſus, quibus poſtea quacumque de cauſſa quicquam incrementi acceſſiſſet. Teſtamenta primipilarium, qui ab initio principatus Tiberij, neque illum, neque ſe hæredem reliquiſſent, vt ingrata reſcidit. Item cæterorum vt irrita & vana, quoſcũque quis diceret hærede Cæſare mori deſtinaſſe. Quo metu

metu iniecto: cùm iam & ab ignotis inter familiares, & à parentibus inter liberos parum hæres nuncuparetur, derisores vocabat: quod post nuncupationem viuere perseuerarent, & multis venenatas macteas misit. Cognoscebat autem de talibus caussis, taxato priùs modo summæ, ad quem conficiendum consideret: confecto demum excitabatur. Ac ne paullulum quidem moræ patiens super quadraginta reos quondam ex diuersis criminibus vna sententia condemnauit, gloriatúsque est expergefactæ somno Cæsoniæ, *quantum egisset, dum ea meridiaret*. Auctione proposita, reliquias omnium spectaculorum subiecit, & venditauit: exquirens per se precia, & vsque eò extendens, vt quidam immenso coacti quædam emere, ac bonis exuti venas sibi inciderent. Nota res est, Aponio Saturnino inter subsellia dormitante, monitum à Caio præconem, ne prætorium virum crebro capitis motu nutantem sibi præteriret: nec licendi finem factum, quoad tredecim gladiatores H. S. nonagies ignoranti addicerentur.
39 In Gallia quoque, cùm damnatarum sororum ornamenta, & suppellectilem, & seruos, atque etiam liberos, immensis,

mensis pretiis vendidisset: inuitatus lucro, quidquid instrumenti veteris aulæ erat, ab vrbe repetiit: comprehensis ad deportandum meritoriis quoque vehiculis, & pistrinensibus iumentis: adeò, vt & pãnis Romæ sæpe deficeret, & litigatorum plerique, quòd occurrere absentes ad vadimonium non possent, caussa caderent. Cui instrumento distrahendo nihil non fraudis ac lenocinij adhibuit: modò auaritiæ singulos increpans, & *quòd nõ puderet eos locupletiores esse, quàm se*, modò pœnitentiam simulans, quòd principalium rerum priuatis copiam faceret. Compererat prouincialem locupletem ducenta H. S. numerasse vocatoribus, vt per fallaciam conuiuio interponeretur, nec tulerat molestè tam magno æstimari honorem cœnæ suæ. Huic postero die sedenti in auctione misit, qui nescio quid friuoli ducentis millibus traderet: dicerétque *cœnatorum apud Cæsarem, vocatu ipsius.*
Vectigalia 40
noua atque inaudita, primùm per publicanos, deinde quia lucrum exuberabat, per centuriones tribunósque prætorianos exercuit: nullo rerum aut hominum genere omisso, cui non tributi aliquid imponeret. Pro eduliis, quæ tota vrbe

Digitized by Google

venirent, certum statúmque exigebatur. Pro litibus atque iudiciis vbicunque conceptis, quadragesima summæ, de qua litigaretur: nec sine pœna, si quis composuisse vel donasse negotium conuinceretur. Ex gerulorum diurnis, quæstibus pars octaua, ex capturis prostitutarum quantum quæque vno concubitu mereret. Additúmque ad caput legis, vt tenerentur publico, & quæ meretricum, & qui lenocinium fecissent: nec non & matrimonia obnoxia essent.

41 Huiusmodi vectigalibus indictis, neque propositis, cùm per ignorantiam scripturæ multa commissa fierent, tandem flagitante pop. Rom. proposuit quidem legem: sed & munitissimis litteris, & angustissimo loco: vti ne cui describere liceret. Ac ne quod non manubiarum genus experiretur, lupanar in palatio constituit: distinctisque & instructis pro loci dignitate compluribus cellis, in quibus matronæ ingenuíque starent. Misit circum fora, & basilicas nomenculatores ad inuitandos in libidinem iuuenes senésque: præbita aduenientibus pecunia fenebris, appositíque qui nomina palàm subnotarent, quasi adiuuantium Cæsaris reditus. Ac ne ex lusu quidem aleæ compendium

diū ſpernens, plus mendacio atque etiam peiurio lucrabatur. Et quondam proximo colluſori, demandata vice ſua, progreſſus in atrium domus, cùm prætereuntes duos equites Rom. locupletes ſine mora corripi, confiſcaríque iuſſiſſet: exſultans rediit, gloriánſque numquam ſe 42
proſperiore alea vſum. Filia verò nata, paupertatem, nec iam imperatoria modò, ſed & patria conquerens onera, collationes in alimoniam atque dotem puellæ recepit. Edixit & ſtrenas ineunte anno ſe recepturum: ſtetitque in veſtibulo ædium Kalend. Ianuariis ad captandas ſtipes, quas plenis ante eum manibus ac ſinu omnis generis turba fundebat. Nouiſſimè contrectandæ pecuniæ cupidine incenſus ſæpe ſuper immenſos aureorum aceruos patentiſſimo diffuſos loco, & nudis pedibus ſpatiatus, & toto corpore 43
aliquandiu volutatus eſt. MILITIAM réſque bellicas ſemel attigit, neque ex deſtinato, ſed cùm ad viſendum nemus fluménque Clitumni Meuianam proceſſiſſet: admonitus de ſupplendo numero Batauorum, quos circa ſe habebat expeditionis Germanicæ impetum cepit: neque diſtulit, ſed legionibus & auxiliis vndique excitus, delectibus vbique acer-

bissimè actis, contracto & omnis generis commeatu quantum nunquam alius, iter ingressus est: confecitque modo tam festinanter & rapidè, vt prætorianæ cohortes contra morem signa iumentis imponere, & ita subsequi cogerentur: interdum adeo segniter & delicatè, vt octaphoro veheretur, atque à propinquarum vrbium plebe verri sibi vias, & consper-
44 gi propter puluerem exigeret. Postquam castra attigit, vt se acrem & seuerum ducem ostenderet, legatos, qui auxilia serius ex diuersis locis addixerant, cũ ignominia dimisit. At in exercitu recensendo, plerisque centurionem maturis iam, & nonnullis ante paucissimos quàm con summaturi essent dies, primos pilos ade mit, caussatus senium cuiusque & imbe cillitatem: cæterorum increpita cupid tate, commoda emeritæ militiæ ad s millium summam rescidit. Nihil aute amplius quàm Admonio Cinobell Britannorum regis filio, qui pulsus à ire, cum exigua manu transfugerat deditionem recepto: quasi vniuersa dita insula, magnificas Romam litt misit: monitis speculatoribus vt veh lo ad Forum vsque & Curiam perte rent, nec nisi in æde Martis, ac freq

te ſenatu, Coſſ. traderent. Mox defi-
ciente belli materia, paucos de cuſtodia 45
Germanos traiici, occuliq́ue trans Rhe-
num iuſſit: ac ſibi poſt prandium, quàm
tumultuoſiſſimè adeſſe hoſtem nuntiari.
Qui facto, proripuit ſe cũ amicis & par-
te equitum prætorianorum in proximam
ſiluam: truncatiſq́ue arboribus, & in mo-
dum tropæorum adornatis ad lumina re-
uerſus, eorum quidem qui ſecuti non eſ-
ſent, timiditatem & ignauiam corripuit:
comites autem & participes victoriæ, no-
uo genere ac nomine coronarum dona-
uit, quas diſtinctas Solis ac Lunæ ſide-
rúmque ſpecie, *exploratorias* appellauit.
Rurſus obſides quoſdam abductus è li-
terario ludo, clamq́ue præmiſſos, deſerto
repente conuiuio cum equitatu inſecu-
tus, veluti profugos ac reprehẽſos in ca-
tenis reduxit: in hoc quoque mimo præ-
ter modum intemperans. Repetita cœna
renuntiãtes coactum agmen, ſicut erant,
loricatos ad diſcumbendum adhortatus
eſt. Monuit etiam notiſſimo Virgilij ver-
ſu, *Durarent, ſecundiſque ſe rebus ſerua-
rent*. Atque inter hæc abſentem ſenatum
populúmque grauiſſimo obiurgauit edi-
cto, quòd *Cæſare præliante, & tantis diſcri-
minibus obiecto, intempeſtiua conuiuia, cir-*

cum & theatra & amœnos secessus celebrarent. Postremò quasi perpetraturus
46 bellum, directa acie in litore Oceani, ac balistis machinisque dispositis, nemine gnaro ac opinante quidnam cœpturus esset, repentè vt conchas legerent, galeásque & sinus replerent, imperauit: *spolia Oceani* vocãs, *Capitolio Palatioq́ debita.* Et in iudicium victoriæ altissimam turrim excitauit: ex qua, vt ex Pharo, noctibus ad regendos nauium cursus ignes emicarent: pronuntiatòque militi donatiuo, centenis viritim denariis, quasi omne exemplum liberalitatis supergressus: *Abite* iniquit, *læti, abite locupletes.*
47 Conuersus hinc ad curam triumphi, præter captiuos & transfugas barbaros, Galliarum quoque procerissimum quemque, & vt ipse dicebat, ἀξιοθριάμβευτον, ac nonnullos ex principibus legit ac seposuit ad pompam: coëgitque non tantùm rutilare, & submittere comam, sed & sermonem Germanicum addiscere, & nomina barbarica ferre. Præcepit etiam, triremes, quibus introierat Oceanum, magna ex parte itinere terrestri Romam deuehi. Scripsit & procuratoribus, *Triumphum appararent quàm minima summa, sed quantus numquam alius fuisset: quando*

do in omnium hominum bona ius haberent.

Priusquam prouincia decederet, consilium iniit nefandæ attrocitatis, legiones, quæ post excessum Augusti seditionem olim mouerant, contrucidandi: quòd patrem suum Germanicum ducem, & se infantem tum obsedissent. 48
Vixque à tam præcipiti cogitatione reuocatus, inhiberi nullo potuit modo quin decimare velle perseuararet. Vocatas itaque ad concionem inermes, atque etiam gladiis depositis, equitatu armato, circumsedit. Sed cùm videret, suspectare, plerósque dilabi ad resumenda, si qua vis fieret, arma, profugit concione: confestimque vrbem petiit, deflexa, omni acerbitate in senatum cui animaduertendos tantorum dedecorum rumores palàm, minabatur: querens inter cætera, fraudatum se iusto triumpho, cùm ipso paullò antè, ne quid de honoribus suis ageretur, etiam sub mortis pœna denuntiasset. Aditus ergo in itinere à 49
legatis amplissimi ordinis, vt maturaret orantibus, quàm maxima voce, *Veniam*, inquit, *veniam, & hic mecum*: capulum gladij crebrò verberans quo cinctus erat: Edixit & *reuerti se, sed in tantùm qui optarent equestri ordini & populo : nam se*

Digitized by Google

neque ciuem neque principem senatui amplius fore. Vetuit etiam quemque senatorum sibi occurrere: atque omisso, vel dilato triumpho, ouans vrbem natali suo ingressus est. Intráque quartum mensem periit, ingentia facinora ausus, & aliquanto maiora moliens. Siquidem proposuerat, Antium, deinde Alexandriam, commigrare, interempto priùs vtriusque ordinis electissimo quoque. Quod ne cui dubium videatur, in secretis eius reperti sunt duo libelli, diuerso titulo: alteri GLADIVS, alteri PVGIO index erat. Ambo notas & nomina continebant morti destinatorum. Inuenta & arca ingens, variorum venenorum plena: quibus mox à Claudio demersis, infecta maria traduntur, non sine piscium exitio, quos enectos æstus in proxima litora eiecit.

50 STATVRA fuit eminenti, pallido colore, corpore enormi, gracilitate maxima ceruicis & crurum, & oculis & temporibus concauis, fronte lata & torua, capillo raro, ac circa verticem nullo, hirsutus cætera. Quare transeunte eo, prospicere ex superiore parte, aut omnino quacumque de caussa *capram* nominare, criminosum & exitiale habebatur.

batur. Vultum verò natura horridum ac tetrum etiam ex industria efferabat, componens ad speculum in omnem terrorem ac formidinem. Valetudo ei neque animi neque corporis constitit. Puer comitiali morbo vexatus: in adolescentia ita patiens laborum erat, vt tamen nonnumquam subita defectione ingredi, stare, colligere semet ac sufferre vix posset. Mentis valetudinem & ipse senserat: ac subinde de secessu déque purgando cerebro cogitauit. Creditur potionatus à Cæsonia vxore, amatorio quidem medicamento, séd quod in furorem verterit. Incitabatur insomnia maximè: neque enim plus quàm tribus nocturnis horis quiescebat: ac ne his quidē placida quiete, sed pauida miris rerum imaginibus: vt qui inter cæteras, pelagi quondam speciem colloquentem secum videre visus sit. Ideóque magna parte noctis vigiliæ cubandíque tædio, nunc toro residens, nunc per longissimas porticus vagus, inuocare identidē atque exspectare lucem consueuerat. Non immeritò mentis 15 valetudini attribuerim diuersissima in eodem vitia, summam confidentiam, & contrà nimium metum. Nam qui deos tantopere contemneret, ad minima to-

Digitized by Google

nitrua & fulgura cõniuere, caput obuoluere, ad verò maiora proripere se è strato, sub lectúmque condere solebat. Peregrinatione quidem Siciliensi, irrisis multorum locorum miraculis, repente à Messana noctu profugit, Ætnæi verticis fumo ac murmure pauefactus. Aduersus Barbaros quoque minacissimus, cùm trãs Rhenũ inter angustias dẽsúmque agmen iter essedo faceret, dicente quondam, *Non mediocrem fore consternationẽ, sicũde hostis appareat*, equum illicò conscendit: ac propere versus ad pontes, vt eos calonibus & impedimentis stipatos reperit, impatiens moræ, per manus ac super capita hominum translatus est. Mox etiam audita rebellione Germaniæ, fugam & subsidia fugæ, classes apparabat: vno solatio acquiescens, transmarinas certè sibi superfuturas prouincias, si victores Alpium iuga vt Cimbri, vel etiam vrbem, vt Senones quondam, occuparent: vnde credo percussoribus eius postea cõsilium natum, apud tumultuantes milites emen-
52 tiendi ipsum sibi manus intulisse, nuntio malæ pugnæ perterritum. VESTITV calceatúque, & cætero habitu, neque patrio, neque ciuili, ac ne virili quidem, ac denique humano, semper vsus est. Sæpe depictas

depictas gemmatásque indutus pænulas, manuleatus & armillatus in publicum processit: aliquando sericatus, & cycladatus, ac modo in crepidis vel cothurnis, modò in speculatoria caliga, nonnumquam socco muliebri: plerumque verò aurea barba fulmen tenens, ac fulcinam, aut caduceum, deorum insignia, atque etiam Veneris cultu conspectus est. Triũphalem quidem ornatum etiam ante expeditionem assiduè gestauit: interdum & magni Alexandri thoracem repetitum è conditorio eius. E DISCIPLINIS liberalibus minimùm eruditioni, eloquentiæ plurimùm attendit, quantumuis facundus & promptus: vtique si perorandum in aliquem esset, irato & verba & sententiæ suppetebant: pronunciatio quoque, & vox, vt neque eodem loci præ ardore consisteret & exaudiretur à procul stãtibus. Peroraturus *stricturum se lucubrationis suæ telũ minabatur*: leuius cõptiúsque scribendi genus adeò contemnens, vt Senecam tum maximè placentem, *commissiones meras* componere & *harenam esse sine calce* diceret. Solebat etiam prosperis oratorum actionibus rescribere, & magnorum in senatu reorum accusationem defensionésque 53

medi

meditari: ac, prout stylus cesserat, vel onerare sententia sua quemque, vel sub-
54 leuare: equestri quoque ordine ad audiendum inuitato per edicta. Sed & aliorum generum artes studiosissimè, & diuersissimas exercuit. Thrax & auriga, idem cantor, atque saltator. Batuebat pugnatoriis armis, aurigabat exstructo plurifariam circo. Canendi aci saltandi voluptate ita efferebatur, vt ne publicis quidem spectaculis temperaret; quo minùs & tragœdo pronuntianti concineret:& gestum histrionis quasi laudans vel corrigens palàm effingeret. Nec alia de caussa videtur eo die quo periit, peruigilium indixisse, quàm vt initium in scenam prodeundi licentia temporis auspicaretur. Saltabat autem nonnunquam etiam noctu: & quondam tres consulares secunda vigilia in palatium accitos, multáque & extrema metuentes super pulpitum collocauit:deinde repente magno tibiarũ & scabellorum crepitu, cum
55 palla tunicáque talari prosiluit, ac desaltato cantico abiit. Atque hic tam docilis ad cætera, natare nesciit. Quorum verò studio teneretur, omnibus ad insaniam fauit. Mnesterem Pantomimum etiam inter spectacula osculabatur: ac si

si quis saltante eo vel leuiter obstreperet, detrahi iussum manu sua flagellabat. Equiti Romano tumultuanti, per centurionem denuntiauit abiret sine mora Ostiam, perferrétque ad Ptolemæum regem in Mauritaniam codicillos suos. Quorum exemplum erat: *Et, quem istuc misi, neque boni quidquam, neque mali feceris.* Thraces quosdam Germanis corporis custodibus præposuit. Mirmillonum armaturas rescidit. Columbo victori, leuiter tamen saucio venenum in plagam addidit, quod ex eo *Columbinum* appellauit. Sic certè inter alia venena scriptum ad eo repertum est. Prasinæ factioni ita addictus & deditus, vt cœnaret in stabulo assiduè, & maneret. Agitatori Cythico comissatione quadam in apophoretis vicies H. S. contulit. Incitato equo, cuius caussa pridie Circenses, ne inquietaretur, viciniæ silentium per milites indicere solebat, præter equile marmoreum, & præsepe eburneum, prætérque purpurea tegumenta, ac monile è gemmis, domum etiam, & familiam, & supellectilem dedit, quò latiùs nomine eius inuitati, acciperentur: consulatum quoque traditur destinasse.

ITA BACCHANTEM atque grassantem 65

ſantem non defuit pleriſque animus adoriri. Sed vna alteráque conſpiratione detecta, aliis per inopiam occaſionis cunctantibus, duo conſilium communicauerunt, perfeceruntque: non ſine conſcientia potentiſſimorum libertorũ præfectorúmque prætorij: quòd ipſi quoque, etſi falsò, in quadam coniuratione, quaſi participes nominati, ſuſpectos tamen ſe & inuiſos ſentiebant. Nam & ſtatim ſeductus magnam fecit inuidiam, *diſtricto gladio affirmans ſponte ſe periturum, ſi & illis morte dignus videretur*: nec ceſſauit ex eo criminari alterum alteri, atque inter ſe omnes committere. Cùm placuiſſet Palatinis ludis ſpectaculo egreſſum meridie aggredi, primas ſibi partes Caſſius Chærea tribunus cohortis prætoriæ depopoſcit: quem Caius ſeniorem iam, vt mollem & effœminatum denotare omni probro conſuerat: & modo, ſignum petenti, *PRIAPVM* aut *VENEREM* dare: modò, ex aliqua cauſſa agenti gratias, oſculandam
57 manum offerre, formatam commotámque in obſcœnum modum. Futuræ cædis multa prodigia exſtiterunt. Olympiæ ſimulachrum Iouis, quod diſſolui transferriique Romam placuerat, tantum

tum cachinnum repente edidit, vt machinis labefactis opifices diffugerint. Superuenitque illicò quidam Cassius quoque nomine, iussum se somnio affirmans immolare taurum Ioui. Capitolium Capuæ. Idibus Martiis de cœlo tactum est: item Romæ cella Palatini atriensis. Nec defuerunt qui coniectarent altero ostento periculum à custodibus domino portendi: altero, cędem rursus insignem, qualis eodem die facta quondam fuisset. Cõsulenti quoque de genitura sua, Sulla mathematicus, *certissimam necem appropinquare* affirmauit. Monuerunt & sortes Antiatinæ *vt à Cassio caueret.* Qua caussa ille Cassium Longinum Asiæ tum proconsulem occidendum delegauerat, immemor Chæreā Cassium nominari. Pridie quàm periret, somniauit consistere se in cœlo iuxta solium Iouis: impulsúmque ab eo dextri pedis pollice, & in terras præcipitatum. Prodigiorum loco habita sunt etiam quæ forte illo ipso die paullò priùs acciderant. Sacrificans respersus est phœnicopteri sanguine. Et pantomimus Mnester tragœdiam saltauit, quam olim Neoptolemus tragœdus ludis, quibus rex Macedonum Philippus occisus est, egerat. Et cùm in Laureolo mimo,

Digitized by Google

mimo, in quo actor proripiens ſe ruina
ſanguinem vomuit, vt plures ſecunda-
rum certatim experimentũ artis darent,
cruore ſcena abundauit. Parabatur & in
noctem ſpectaculum, quo argumenta in
ferorum per Ægyptios & Æthiopes ex-
58 plicarentur. Nono Kalendas Februarias,
A.V.C. hora quaſi ſeptima, cunctatus an ad prã-
765. dium ſurgeret, marcẽte ab ſtomacho pri-
diani cibi onere, tandẽ ſuadentibus ami-
cis egreſſus eſt. Cùm in crypta, per quam
tranſeundum erat, pueri nobiles ex Aſia
ad edendas in ſcena operas euocati præ-
pararentur, vt eos inſpiceret hortaretúr-
que, reſtitit. Ac niſi princeps gregis alge-
re ſe diceret, redire ac repræſentare ſpe-
ctaculum voluit. Duplex dehinc fama eſt:
alij tradunt alloquenti pueros à tergo
Chæream ceruicem gladio, cæſim gra-
uiter percuſſiſſe, præmiſſa voce: *Hoc
age.* Dehinc Cornelium Sabinum, alte-
rum è coniuratis tribunum, ex aduerſo
traieciſſe pectus: alij, Sabinum, ſubmota
per conſcios centuriones turba, ſignum
more militiæ petiiſſe, & Caio *Iouem* dan-
te, Chæream exclamaſſe: *Accipe ratum:*
reſpicientíque maxillam ictu diſcidiſ-
ſe. Iacentem, contractiſque membris
clamitantem ſe viuere, cæteri vulne-
ribus

Digitized by Google

ribus triginta confecerunt. Nam ſignum erat omnium, *Repete.* Quidam etiam per obſcœna ferrum adegerunt. Ad primum tumultũ lecticarij cum aſſeribus in auxilium accurrerunt: mox Germani corporis cuſtodes, ac nonnullos ex percuſſoribus, quoſdam etiam ſenatores innoxios, interemerunt. Vixit annis XXIX. imperauit triennio & X. menſibus, die- 59
buſque VIII. Cadauer eius clàm in hortos Lamianos aſportatum, & tumultuario rogo ſemiambuſtum leui ceſpite obrutum eſt: poſtea per ſorores ab exſilio reuerſas erutum, crematum, ſepultúmque. Satis conſtat, priùs quàm id fieret, hortorum cuſtodes imbris iniquietatos: in ea quoque domo in qua occubuerit, nullam noctem ſine aliquo terrore tranſactam, donec ipſa domus incendio conſumpta ſit. Periit vnà & vxor Cæſonia, gladio à centurione cõfoſſa & filia parieti illiſa. Conditionem temporum illorum etiam per hæc exiſtimare quiuis poſſit. 60
Nã neq; cæde vulgata ſtatim creditũ eſt. Fuitque ſuſpicio, ab ipſo Caio famam cædis ſimulatam & emiſſam: vt eo pacto erga ſe hominum mentes deprehenderet. Neque coniurati cuiquam imperium deſtinauerunt. Et ſenatus in aſſerenda

Digitized by Google

libertate adeò consensit, vt C O S S. primò non in curiam, quia Iulia vocabatur, sed in Capitolium conuocarent. Quidam verò sententiæ loco abolendam Cæsarum memoriam ac diruenda templa censuerunt. Obseruatum autem notatúmque est in primis, Cæsares omnes, quibus Caij prænomen fuit, ferro periisse, iam inde ab eo qui Cinnanis temporibus sit occisus.

C. SVETONII TRANQVILLI DE XII. CAESARIBVS

Liber quintus.

Ti. Clavdivs Drvses Caesar.

PATREM Claudij Cæsaris Drusum, olim Decimum, mox
1 Neronem prænomine, Liuia,
A.V.C. cùm Augusto grauida nupsis-
744 set, intra mensem tertium peperit: fuítq; suspicio, ex vitrico per adulterij consuetudinem procreatum. Statim certè vulgatus est versus:

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.

Is

Is Drusus in quæsturæ præturæque honore, dux Rhætici, deinde Germanici belli, Oceanum septentrionalem primus Romanorum ducum nauigauit: tránsque Rhenum fossas noui & immensi operis effecit, quæ nunc adhuc DRVSINAE vocantur. Hostem etiam frequenter cæsum, ac penitus in intimas solitudines actum, non priùs destitit insequi, quàm species barbaræ mulieris humana amplior, victorem tendere vltrà sermone Latino prohibuisset. Quas ob res ouandi ius, & triumphalia ornamenta percepit: ac post præturam confestim: initio consulatu, atque expeditione repetita, supremum diem morbo obiit, in æstiuis castris, quæ ex eo *Scelerata* sunt appellata. Corpus eius per municipiorum coloniarúmque primores, suscipientibus obuiis scribarum decuriis ad vrbem deuectam, sepultum est in Martio campo. Cæterùm exercitus honoratum ei tumulum excitauit: circa quem deinceps stato die quotannis miles decurreret, Galliarúmque ciuitates publicè supplicarent. Præterea senatus inter alia complura, marmoreum arcum cum tropæis via Appia decreuit, & Germanici cognomen ipsi posterisque eius. Fuisse autem

Digitized by Google

creditur non minùs gloriosi quàm ciuilis animi. Nam ex hoste super victorias, optima quoque spolia captasse, summóque sæpiùs discrimine duces Germanorum tota acie insectatus: nec dissimulasse vnquam pristinum se Reip. statum quandóque restituturum, si posset. Vnde existimo nonnullos tradere ausos, suspectum eum Augusto, reuocatúmque ex prouincia: & quia cunctaretur interceptum veneno. Quod equidem magis, ne prætermitterem, retuli, quàm quia verum aut verisimilem putem: cùm Augustus tantopere & viuum dilexerit, vt coheredem semper filiis instituerit sicut quondam in senatu professus est: & defunctum ita pro concione laudauerit, vt deos precatus sit, *Similes ei Cæsares suos facerent: sibíque tam honestum quandoque exitum darent, quàm illis dedissent.* Nec contentus elogium tumulo eius versibus à se compositis insculpsisse, etiam vitæ memoriam prosa oratione composuit. Ex Antonia minore complures quidem liberos tulit; verùm tres omnino reliquit, Germanicũ, Liuillam, Clau-
A.V.C. dium. CLAVDIVS natus est, Iulo An-
744 tonio. Fabio Africano coss. Kalend. Augustis. Lugduni, eo ipso die quo primum

ara

ara ibi Augusto dedicata est: appellatúsque Tiberius Claudius Drusius. Mox fratre maiore in Iuliam familiam adoptato, Germanici cognomen assumpsit. Infans autem relictus à patre, ac per omne ferè pueritiæ atque adolescētię tempus, variis & tenacibus morbis conflictatus est adeò vt animo simul & corpore hebetato, ne progressa quidem ætate, vlli publico priuatóque muneri habilis existimaretur. Diu, atque etiam post tutelam receptam, alieni arbitrij, & sub pædagogo fuit: quem B*arbarum & olim superiumentarium, ex industria sibi appositum, vt se quibuscunque de causis quàm sæuissimè coërceret*, ipse quodam libello conqueritur. Ob hāc eandem valetudinem & gladiatorio munere, quod simul cum fratre memoriæ patris edebat, palliolatus nouo more præsedit: & togæ virilis die, circa mediā noctem, sine solemni officio lectica in Capitolium latus est.

3 Disciplinis tamen liberalibus ab ætate prima non mediocrem operam dedit, ac sæpe experimēta cuiusq; etiā publicauit. Verùm ne sic quidē quidquam dignitatis assequi, aut spem de se commodiorem in posterum facere potuit. Mater Antonia *portentum eum hominis* dictita-

Digitized by Google

bat, *nec absolutum à natura, sed tantùm inchoatum*: ac si quem socordiæ argueret, *stultiorem* aiebat *filio suo Claudio*. Auia Augusta pro despectissimo semper habuit: non affari, nisi rarissimè: non monere, nisi acerbo & breui scripto, aut per internuntios solita. Soror Liuilla, cùm audisset quandóque imperaturum, tam iniquam & tam indignam sortem populo Rom. palàm & clarè detestata est. Nam & auunculus maior Augustus quid de eo in vtramque partem opinatus sit, quò certiùs cognoscatur, capita ex ipsius epistolis posui. *Collocutus sum Tiberio, vt mandasti mea Liuia, quid nepoti tuo Tiberio faciendum esset ludis Martialibus. Consentit autem vterque nostrum, semel esse nobis statuendum, quod consiliũ in illo sequamur. Nam si est* ἄρτιος, *vt ita dicã,* ὁλόκληρος, *quid est quod dubitemus, quin per eosdem articulos & gradus producendus sit per quos frater eius productus fuit? Sin autem* ἠλαττῶσθαι *sentimus eum* καὶ βεβλάφθαι, καὶ εἰς τὴν τοῦ σώματος καὶ εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἀρτιότητα, *præbenda materia deridẽdi & illum & nos non est hominibus,* τὰ τοιαῦτα σκώπτειν καὶ μυκτηρίζειν εἰωθόσιν. *Nam semper æstuabimus, si de singulis articulis temporum deliberabimus,* μὴ προυπο-

κει

κειμένου ἡμῖν, posse eũ gerere honores arbitremur necne: In præsentia tamẽ quibus de rebus consulis, curare eum ludis Martialibus tricliniũ sacerdotum, nõ displicet nobis, si est passurus se ab Silani filio, homine sibi affini admoneri, ne quid faciat quod conspici & derideri possit. Spectare eũ Circenses ex puluinari non placet nobis. Expositus enim in prima frõte spectaculorũ cõspicietur. In Albanũ montem ire eum non placet nobis, aut esse Romæ Latinarum diebus. Cur enim non præficitur vrbi, si potest fratrem suum sequi in montem? Habes nostras, mea Liuia, sententias, quibus placet semel de tota re aliquid constitui: ne semper inter spem & metum fluctuemus. Licebit autem, si voles. Antoniæ quoque nostræ des hanc partem epistolæ huius legendum. Rursus alteris litteris: Tiberium adolescentem ego verò, dũ tu aberis, quotidie inuitabo ad cœnam, ne solus cœnet cum suo Sulpicio & Athenodoro: qui vellem diligentiùs, & minus μετεώρως deligeret sibi aliquem, cuius motum & habitum & incessum imitaretur misellus: Ἀτυχεῖ πάνυ ἐν τοῖσι σπουδαίοισι λίαν vbi non aberrauit eius animus, satis apparet ἡ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εὐγένεια. Itẽ tertiis litteris: Tiberium nepotem tuum placere mihi declamantem potuisse, peream, nisi mea

*Liuia admiror. Nam qui tam ἀσαφῶς lo-
quatur, qui possit, cùm declamat, σαφῶς di-
cere quæ dicenda sunt, non video.* Nec du-
bium est quin post hæc Augustus con-
stituerit, & reliquerit, cum nullo præter
auguralis sacerdotij honore impertitum:
ac ne heredem quidem, nisi inter ter-
tios, ac pæne extraneos, è parte sexta
nuncuparit: legatóque non ampliùs
quàm octingentorum sestertiorum pro-
5 secutus. TIBERIVS patruus petentia
honores consularia ornamenta detulit.
Sed instantiùs legitimos flagitanti, id
solùm codicillis rescripsit, *Quadraginta
aureos in Saturnalia & Sigillaria misisse
ei.* Tunc demum abiecta spe dignitatis,
ad otium concessit, modò in hortis &
suburbana domo, modò in Campaniæ
secessu delitescens: atque ex contuber-
nio sordidissimorum hominum super ve-
terem segnitiæ notam, ebrietatis quo-
6 que & aleæ infamiam subiit. Cùm in-
terim, quamquam hoc modò agenti,
numquam aut officium hominum, aut
reuerentia publica defuit. Equester or-
do bis patronum eum perferendæ pro
se legationis elegit: semel cum depor-
tandum Romam corpus Augusti humeris
suis à COSS. exposceretur: iterum cùm
oppressum

oppressum Seianum apud eosdem gratularetur. Quin & spectaculis aduenienti assurgere, & lacernas deponere solebat. Senatus quoque, vt ad numerum sodalium Augustalium sortè ductorum extra ordinem adiiceretur, censuit: & mox vt domus ei, quam incendio amiserat, publica impẽsa restitueretur, dicendæque inter consulares sententiæ ius esset. Quod decretum abolitum est, excusante Tiberio imbecillitatem eius, ac damnum liberalitate sua resarturum pollicente. Qui tamen moriens, & in tertiis hæredibus eum ex parte tertia nuncupatum, legato, etiam circa sestertium vicies prosecutus, commendauit insuper exercitibus, senatui populóque Rom. inter cæteras necessitudines nominatim.

Sub Caio demum fratris filio secũdam 7 existimationem circa initia imperij omnibus lenociniis colligẽte, honores auspicatus, consultum gessit vnà per duos menses: euenitque vt primitus ingredienti cum fascibus Forum, præteruolans aquila dexteriore humero consideret. Sortitus est & de altero consulatu in quartum annum: præseditque nonnunquam spectaculis in Caij vicem acclamante populo, *Fœliciter*, partim *patrus*

Imperatoris, partim *Germanici fratri.*

Nec eo minùs contumeliis obnoxius vixit. Nam & si paulò feriùs ad prædictam cœnæ horam concurrisset, non nisi ægrè, & circuito demum triclinio, recipiebatur. Et quoties post cibum addormisceret, quod ei ferè accidebat, oleárum ac palmularum ossibus incessebatur: interdum ferula flageróve, velut per ludum, excitabatur à copreis. Solebant & manibus stertentis socci induci, vt repente expergefactus faciem sibi confricaret. Nec de discriminibus quidem caruit: primum in ipso consulatu, quòd Neronis & Drusi, fratrum Cæsaris, statuas segniùs locandas ponendásque curasset, pæne honore submotus est: deinde extraneo vel etiam domesticorum aliquo deferente, assiduè variéque inquie-
A. V. C. 793
tatus. Cùm verò detecta esset Lepidi & Gætulici coniuratio, missus in Germaniam inter legatos ad gratulãdum, etiam vitæ periculum adiit: indignante ac fremente Caio, patruum potissimùm ad se missum, quasi ad puerum regendum adeò vt non defuerint qui traderent, præcipitatum quoque in flumen, sicut vestitus aduenerat: Atque ex eo nũquam non in senatu nouissimus consularium

senten

ſententiam dixit, ignominiæ cauſa poſt omnes interrogatus. Etiam cognitio falſi teſtamenti recepta eſt, in quo & ipſe ſignauerat. Poſtremò etiam ſeſtertium octogies pro introitu noui ſacerdotij coactus impendere, ad eas res familiaris anguſtias decidit, vt cùm obligatam ærario fidem liberare non poſſet, in vacuum lege prædiţoria venalis pependerit ſub edicto præfectorum.

PER HÆC AC talia, maxima ætatis parte tranſacta, quinquageſimo anno Imperium cepit, quantumuis mirabili caſu. Excluſus inter cæteros ab inſidiatoribus Caij, cùm quaſi ſecretum eo deſiderante turbam ſubmouerent, in diætam, cui nomen eſt Hermæum, receſſerat. Neque multò pòſt rumore cædis exterritus, prorepſit ad ſolărium proximum: intérque prætenta foribus vela ſe abdidit: latentem diſcurrens fortè gregarius miles animaduerſis pedibus è ſtudio ſciſcitandi quiſnam eſſet, agonouit, extractúmque, & præ metu ad genua ſibi accidentem, *IMPERATOREM* ſalutauit. Hinc ad alios commilitones fluctuantes, nec quidquam adhuc quàm frementes perduxit. Ab his lecticæ impoſitus, & quia ſerui diffugerant, viciſſim

ſuccol

Digitized by Google

ſuccollantibus in caſtra delatus eſt, triſtis ac trepidus, miſerante obuia turba, quaſi ad pœnam raperetur inſons. Receptus intra vallum, inter excubias militum pernoctauit, aliquanto minore ſpe quàm fiducia. Nam conſules cum ſenatu & cohortibus vrbanis. Forum Capitoliúmque occuparunt, aſſerturi communem libertatem: accitúſque & ipſe per Tribunum pleb. in curiam ad ſuadenda quæ viderentur, *vi ſe & neceſſitate teneri* reſpondit. Verùm poſtero die, ſenatu ſegniore in exſequendis conatibus, per tædium ac diſſenſionem diuerſa cenſentium, & multitudine quæ circunſtabat, vnum rectorem iam & nominatim expoſcente, armatos pro concione iurare in nomen ſuum paſſus eſt: promiſitque ſingulis quindena H.S. primus Cæſarum fidem militis etiam præmio pigneratus.
1 IMPERIO ſtabilito nihil antiquius duxit quàm id biduum quo de mutando Reip. ſtatu hæſitatum erat, memoriæ eximere. Omnium itaque factorum dictorúmque in eo veniam & obliuionem in perpetuum ſanxit, ac præſtitit: tribunis modò ac centurionibus paucis à coniuratorum in Caium numero interemptis, exempli ſimul cauſſa, & quòd

quòd suam quoque cædem depoposcisse cognouerat. Conuersus hinc ad officia pietatis, iusiurandum neque sanctius sibi neque crebrius instituit quàm *PER AVGVSTVM*. Auiæ Liuiæ diuinos honores, & Circensi pompa currum elephantorum Augusto similem decernendum curauit. Parentibus inferias publicas: & hoc amplius, patri Circenses annuos natali die: matri carpentum quod per Circum duceretur: & cognomen Augustæ, ab auia recusatum. Ad fratris memoriam per omnem occasionem celebratam, comœdiam quoq; Græcam Neapolitano certamine docuit, ac de sententia iudicum coronauit. Ne Marcum quidem Antonium inhonoratum, ac sine grata mentione trasmisit: testatus quondam per edictum *Tanto impensiùs petere se vt natalem patris Drusi celebrarent, quòd idem esset & aui sui Antonij*. Tiberio marmoreum arcum iuxta Pompeij theatrum, decretum quidem olim à senatu, verùm omissum: peregit: Caij quoque, & si acta omnia rescidit, diem tamen necis, quamuis exordium principatus sui, vetuit inter festos referri.

Ac in semet augendo parcus atque ciuilis, prænomine *Imperatoris* abstinuit, 12
nimios

nimios honores recusauit, sponsalia
liæ natalémque geniti nepotis silen
ac tantùm domestica religione, tran
git. Neminem exsulum, nisi ex sena
auctoritate, restituit: vt sibi in curi
præfectum prætorij, tribunósque m
tum secum inducere liceret, vtque
essent quæ procuratores sui in iudic
do statuerent, precariò exegit. Ius n
dinarium in priuata prædia à consuli
petiit: cognitionibus magistratuum
vnus è consiliariis frequenter inter
Eosdem spectacula edentes, surger
ipse cum cætera turba, voce ac manu
neratus est. Tribunis pleb. adeuntibu
pro tribunali excusauit, quòd pro
angustias non posset audire eos nisi
tes. Quare in breui spatio tantum a
ris fauorisque collegit: vt cùm profe
eum Ostiam periisse ex insidiis nu
tum esset, magna consternatione p
lus, & militem quasi proditorem,
natum quasi parricidam, diris ex
tionibus incessere non antè desti
quàm vnus atque alter, & mox plu
magistratibus in Rostra producti, sa
& appropinquare confirmarent. N
tamen expers insidiarum vsque qu
permansit, sed & à singulis, & per

nem, & denique ciuili bello infestatus est. E plebe homo nocte media iuxta cubiculum eius cum pugione deprehensus est: reperti & equestris ordinis duo in publico cum dolone ac venatorio cultro præstolantes, alter vt egressum theatro, alter vt sacrificantem apud Martis ædem adoriretur. Conspirauerant autem ad res nouas Gallus Asinius & Statilius Coruinus, Pollionis ac Messalæ oratorum nepotes, assumptis compluribus libertis ipsius atque seruis. Bellum ciuile mouit. Furius Camillus Scribonianus Dalmatiæ legatus: verùm intra quintum diem oppressus est, legionibus quæ sacramentum mutauerant, in pœnitentiam religione conuersis, postquàm denuntiato ad nouum Imperatorem itinere, casu quodam, an diuinitus, neque aquila ornari, neque signa conuelli mouerique potuerunt. CONSVLATVS super pri- A. V. C.
stinum quatuor gessit: ex quibus duos 745
primos iunctim: sequentes per interual- 794
lum, quarto quemque anno, semestrem 800
nouissimum, bimestres cæteros, tertium 804
autem, nouo circa principem exemplo in locum demortui suffectus. Ius & consul & extra honorem laboriosissimè dixit, etiam suis suorúmque diebus solem-

nibus

Digitized by Google

nibus, nonnunquam festis quoque antiquitus, & religiosis. Nec semper præscripta legum secutus, duritiam lenitatémve multarum, ex bono & æquo perinde vt afficeretur, moderatus est. Nam & iis, qui apud priuatos iudices plus petendo formula excidissent, restituit actiones: & in maiore fraude conuictos, legitimam pœnam supergressus, ad bestias condemnauit. In cognoscendo autem ac decernendo, mira varietate animi fuit, modò circumspectus & sagax, modò inconsultus ac præceps: nonnumquam friuolus amentíque similis. Cùm decurias rerum actu expũgeret, eum qui dissimulata vacatione quam beneficio liberorum habebat, responderat, vt cupidum iudicandi dimisit: alium interpellatum ab aduersariis de propria lite, negantémque cognitionis rem, sed ordinarij iuris esse, agere caussam confestim apud se coëgit, proprio negotio documentum daturum, quàm æquus iudex in alieno negotio futurus esset. Fœminam non agnoscentem filium suum, dubia vtrimque argumentorum fide, ad confessionem compulit, indicto matrimonio iuuenis. Absentibus secundum præsentes facillimè dabat, nullo delectu, culpæ

culpa ne quis in aliqua necessitate cessasset. Proclamante quodam, præcidendas falsario manus, carnificem statim acciri cum machæra mensáque laniona flagitauit. Peregrinitatis reum, orta inter aduocatos leui contentione, rogatúmne an palliatum dicere caussam oporteret, quasi æquitatem integram ostentans, mutare habitum sæpius, & pro, vt accusaretur defenderetúrve, iussit. De quodam etiam negotio ita ex tabella pronuntiasse creditur, *SECVNDVM EOS SE SENTIRE QVI VERA PROPOSVISSENT*, propter quæ vsque eò euiluit vt passim ac propalam contemptui esset. Excusans quidam testem è prouincia ab eo vocatum, negauit præstò esse posse. Dissimulata diu caussa, ac post longas demũ interrogationes, *mortuus est*, inquit, *Puteolis.* Alius gratias agens, quòd reum defendi pateretur, abiecit: *Et tamen fieri solet.* Illud quoque à maioribus natu audiebam, adeò caussidicos patientia eius solitos abuti, vt descendentem è tribunali non solùm voce reuocarent sed & lacinia togæ retenta, interdum pede apprehenso retinerent. Ac ne cui hæc mira sint, litigatori Græculo vox in altercatione excidit. καὶ σὺ γέρων εἶ καὶ μωρός. Equi-

tem quidem Romanum obscœnitatis in fœminas reum, sed falso, & ab impotentibus inimicis cõficto crimine, satis constat, cùm scorta meritoria citari aduersus se, & audiri pro testimonio videret, graphium & libellos, quos tenebat in manu, ita cum magna stultitiæ & sæuitiæ exprobratione iecisse in faciem eius, vt genam non leuiter perstrinxerit.
16 GESSIT & censuram intermissam diu post
A. V. C. Paullum Plancúmque censores: sed hanc
800. quoque inæqualiter, varióq; & animo &
801. euentu. Recognitione equitum iuuenem probri plenum, sed quem pater probatissimum sibi affirmabat, sine ignominia dimisit, *habere* dicens *censorem suum*. Aliũ corruptelis adulteriisque famosum, nihil amplius quã monuit *vt aut parciùs ætatulæ indulgeret, aut certè cautiùs*. Addiditque: *Quare enim ego scio, quã amicam habeas?* Et cùm orantibus familiaribus dempsisset cuidã appositã notam; *Litura tamẽ*, inquit, *exstet*. Splẽdidum virum, Græciæque prouinciæ principem, verùm Latini sermonis ignarum, non modò albo iudicum erasit, sed etiam in peregrinitatẽ redegit. Nec quenquam nisi sua voce, vtcunque quis posset, ac sine patrono, rationem vitæ passus est reddere. Notauitque mul

multos, & quosdã inopinantes, & ex causſa noui generis, quòd se inscio ac sine cõmeatu Italia excessissent: quendã verò & quòd comes regis in prouincia fuisset, referens, maiorũ temporibus, Rabirio Postumo, Ptolemæum Alexandriam crediti seruandi caussa secuto, maiestatis crimen apud iudices motum. Plures notare conatus, magna inquisitorum negligentia, sed suo maiore dedecore, innoxios ferè reperit, quibuscunq; cœlibatum, aut orbitatem, aut egestatẽ obiiceret, maritos, patres, opulentos se probantibus: eo quidem, qui sibimet vim ferreo intulisse arguebatur, illæsum corpus veste deposita ostentante. Fuerunt & illa in censura eius notabilia, quòd essedum argenteum sumptuosè fabricatũ ac vænale ad Sigillaria, redimi concidique coram imperauit: quodque vno die xx. edicta proposuit: inter quæ duo, quorum altero admonebat, *vt vberi vinearum prouẽtu bene dolia picarentur*: altero, *nihil æquè facere ad viperæ morsum quàm taxi arboris succum.* 17

Expeditionem vnam omnino suscepit, eámque modicam, cùm decretis sibi à senatu ornamentis triumphalibus leuiorem maiestati principali titulum arbitraretur, vellétque iusti triumphi decus.

Digitized by Google

vnde acquireret, Britanniam potissim elegit: neque tentatam vlli post Diu Iulium, & tunc tumultuantem ob n redditos transfugas. Huc cùm ab Ol nauigaret, vehementi circio bis pæne c mersus est prope Liguriã, iuxtáque St chadas insulas. Quare à Massilia Gesl riacum vsque pedestri itinere confect inde transmisit: ac sine vllo prælio a sanguine intra paucissimos dies parte i
A.V.C. sulæ in deditionem recepta, sexto quà
795. profectus erat mense Romã rediit, triur phauitque maximo apparatu. Ad cui spectaculum commeare in vrbem no solùm præsidibus prouinciarum perm sit, verum etiam exsulibus quibusdam: a que inter hostilia spolia, naualem corc nam fastigio Palatinæ domus iuxta ciui cam fixit, traiecti & quasi domiti Ocear insigne. Currum eius Messalina vxor car pento secuta est. Secuti & triumphali ornamenta eodem bello adempti, sed cæ teri pedibus & in prætexta: Crassus Fru gi equo phalerato, & in veste palmata, quòd eum honorem iterauit.

VRBIS annonæque curam solicitissimè semper egit. Cùm Æmiliana pertinacius arderent, in diributorio duobus noctibus mansit: ac deficiente militum ac

fami

familiarum turba, auxilio plebem per magistratus ex omnibus vicis conuocauit: ac positis ante se cum pecunia fiscis, ad subueniendum hortatus est, repræsentaturus pro opera dignam cuique mercedem. Arctiore autem annona ob assiduas sterilitates detentus quondam, medio Foro à turba, conuitiisque ac simul fragminibus panis ita instratus, vt ægrè nec nisi postico euadere in Palatium valuerit: nihil non excogitauit ad inuehendos etiam in tẽpore hyberno cõmeatus. Nam & negotiatoribus certa lucra proposuit suscepto in se dãno, si cui quid per tẽpestates accidisset: & naues mercaturę caussa fabricantibus magna commoda
constituit. Pro conditione cuiusque ci- 19
uibus vacationem regis Papiæ Poppeæ: Latinis ius Quiritum: fœminis ius quatuor liberorum: quæ constituta hodie seruantur. Opera magna potiùs quàm ne-
cessaria, quàm multa perfecit: sed vel præ- 20
cipua, aquæductum à Caio inchoatum, item emissarium Fucini lacus, portúmq; Ostiẽsem: quamquã sciret ex his alterum ab Augusto precantibus assiduè Marsis, negatum, alterum à D. Iulio sæpius destinatum, ac propter difficultatem omissum: Claudiæ aquæ gelidos & vberes fontes,

quorum alteri Cæruleo, alteri Curtio & Albudino nomẽ eſt: ſimúlque riuũ Anienis noui lapideo opere in vrbem perduxit, diuiſitque in plurimos & ornatiſſimos lacus. Fucinũ aggreſſus eſt, non minus cõpendij ſpe quàm gloriæ, cùm quidam priuato ſumptu emiſſuros ſe repromitterent, ſi ſibi ſiccati agri concederentur. Per tria autem paſſuum millia, partim effoſſo monte, partim exciſo, canalem abſoluit ægrè, & poſt vndecim annos, quamuis continuis triginta hominum millibus ſine intermiſſione operantibus. Portum Oſtiæ exſtruxit, circunducto dextra ſiniſtráque brachio, & ad introitum profundo iam ſolo mole obiecta, quam quò ſtabiliùs fundaret, nauem antè demerſit, qua magnus obeliſcus ex Ægypto fuerat aduectus, cõgeſtíſque pilis ſuperpoſuit altiſſimã turrim in exemplum Alexandrini Phari, vt ad nocturnos ignes curſum nauigia dirigerent. Con-
12 giaria populo ſæpius diſtribuit. SPECTACVLA quoque complura magnificáque edidit, non vſitata modò, ac ſolitis locis, ſed & cõmentitia, & ex antiquitate repetita, & vbi præterea nemo ante eum. Ludos dedicationis Pompeiani theatri quod ambuſtum reſtituerat, è tribunali

poſito

posito in orchestra commisit, cùm priùs apud superiores ædes supplicasset, pérque mediam caueam sedentibus ac silentibus cunctis, descendisset. Fecit & sæculares, quasi anticipatos ab Augusto, nec legitimo tempori reseruatos: quamuis ipso in historiis suis prodat, *intermissos eos Augustum multò post, diligentissimè annorum ratione subducta, in ordinē redegisse.* Quare vox præconis irrisa est, inuitantis more solemni ad ludos, *quos nec spectasset quisquam, nec spectaturus esset:* cùm superessēt qui adhuc spectauerāt, & quidam histrionum producti olim, tunc quoque producerentur. Circenses frequenter etiam in Vaticano cōmisit, nonnunquam interiecta per quinos missus venatione: Circo verò maximo marmoreis carceribus, auratísq; metis, quæ vtraque & tophina ac lignea antea fuerant, exculto, propria senatoribus constituit loca, promiscuè spectare solitis. Ac super quadrigarū certamina, Troiæ lusum exhibuit, & Africanas conficiente turma equitum prætorianorum, ducibus tribunis, ipsóque præfecto: prætereà Thessalos equites, qui feros tauros per spatia circi agunt, insiliúntque defessos, & ad terram cornibus detrahunt. Gladiatoria munera plurifa-

A.V.C. 800

Digitized by Google

riam ac multiplicia exhibuit. Anniu
sarium in castris prætorianis, sine ve
tione apparatúmque, iussũ atque leg
mum in Septis, ibidem extraordinari
& breue, dierúmque paucorum, quod
appellare cœpit *Sportulam*, quia prim
daturus edixerat, *velut ad subitam con*
ctámque cœnulã inuitare se populum. N
vllo spectaculi genere communior a
remissior erat, adeò vt oblatos victo
bus aureos prolata sinistra pariter cu
vulgo, voce digitisque numeraret: ac
pe hortando rogandóque ad hilaritat
homines prouocaret, *dominos* identide
appellans, immistis interdum frigidis
arcersitis iocis: Qualis est, vt cum I
lumbum postulantibus, *daturum se* pr
misit, *si captus esset.* Illud quoque pla
quantumuis salubriter & in tempo
cum essedaria, pro quo quatuor filij
precabantur, magno omnium fauore i
dulcisset rudem, tabulam illico misit a
monés populum, *quantopere liberos su*
pere deberet, quos videret & gladiatori p
sidio gratiaq; esse. Edidit & in Martio ca
po expugnationem direptionémque o
pidi ad imaginem bellicam, & dediti
nem Britanniæ regum, præseditque p
ludatus. Quin & emissurus Fucinum
cu

cum, naumachiam ante commisit. Sed cùm proclamantibus naumachiariis, *Aue Imperator, morituri te salutant*, respondisset, *Auete vos*: neque post hanc vocem, quasi venia data, quisquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes igni ferróque absumeret, tandem è sede sua prosiluit: ac per ambitum lacus, non sine fœda vacillatione, discurrens, partim minando, partim adhortando ad pugnam compulit. Hoc spectaculo classis Sicula & Rhodia concurrerunt, duodenarum triremium singulæ, exciente buccina Tritone argenteo, qui è medio lacu per machinam emerserat. QVAEDAM circa cæremonias, ciuilémque & militarem morem, item circa omnium ordinum statum, domi forísque, aut correxit, aut exoleta reuocauit, aut etiam noua instituit. In cooptandis per collegia sacerdotibus, neminem nisi iurauit nominauit: obseruauítque sedulò; vt quoties terra in vrbe mouisset, ferias aduocata concione prætor indiceret: vtque dira aui in vrbe aut in Capitolio visa, obsecratio haberetur, eámque ipse iure Max. Pont. commonito pro Rostris populo præiret, submotáque operariorum seruorúmque turba.

23 Rerum actum diuisum anteà in hib
nos æstiuósque menses coniunxit. Iu
dictionem de fideicommissis, quotann
& tantùm in vrbe delegari magistra
bus solitam in perpetuum, atque eti
per prouincias potestatibus demand
uit. Capiti Papiæ Poppeæ legis, à Til
rio Cæsare, quasi sexagenarij genera
non possent, addito, abrogauit. Sanxit,
pupillis extra ordinem tutores à co
darentur, vtque hi, quibus à magistra
bus prouinciæ interdicerentur, vrbe qu
que & Italia submouerentur. Ipse que
dam nouo exemplo relegauit, vt vlt
lapidem tertium vetaret egredi ab vrt
De maiore negotio acturus, in curia m
dius inter cõsulum sellas, tribunitio su
sellio debebat. Commeatus à senatu p
solitos beneficij sui fecit.
24 Ornaméta consularia etiam procur
toribus ducenariis indulsit. Senatoria
dignitatem recusantibus, equestrẽ qu
que ademit Latum clauum, quamuis in
tio affirmasset non lecturum senatorer
nisi ciuis R. abnepotem, etiam liberti
filio tribuit: sed sub conditione, si pri
ab equite R. adoptatus esset. Ac sic quo
reprehensionẽ verens, etiam App. Cæcu
generis sui proauctorem, censorem, libe
tinoru

tinorum filios in ſenatum allegiſſe do-
cuit: ignarus, temporibus Appij & dein-
ceps aliquandiu *libertinos* dictos, non
ipſos qui manumitterentur, ſed ingenuos
ex his procreatos. Collegio quæſtorum
pro ſtratura viarum gladiatorum munus
iniunxit: detractáque Oſtienſi & Gallica
prouincia, curam ærarij Saturni reddi-
dit, quàm medio tempore prætores aut
vtique pretura functi ſuſtinuerãt. Trium-
phalia ornamenta Silano filiæ ſuæ ſpon-
ſo nondum puberi dedit. Maioribus ve-
rò natu, tam multis, tamque facilè, vt
epiſtola communi legionum nomine ex-
ſtiterit, petentum, *vt legatis conſularibus*
ſimul cum exercitu & triũphalia darentur
ne cauſſam belli quoquo modo quærerent. A
Plautio etiam ouationem decreuit: in-
greſſóque vrbem obuiam progreſſus, &
in Capitolium eunti, & inde rurſus re-
uertenti latus texit. Gabinio ſecundo,
Chaucis, gente Germanica, ſuperatis,
Chaucius cognomen vſurpare conceſſit.
Equeſtreis militias ita ordinauit, vt poſt 25
cohortem, alam: poſt alam, tribunatum
legionis daret: ſtipendiáque inſtituit,
& imaginariæ militiæ genus, quod
vocaretur *Supra numerum*, quos abſentes
& titulo tenus fungerentur. Milites do-
mos

mos senatorias salutandi caussa ingredi, etiam patrum decreto prohibuit. Libertinos, qui se pro equitibus Romanis agerent, publicauit. Ingratos & de quibus patroni quererentur, reuocauit in seruitutem: aduocatisque eorum negauit se aduersus libertos ipsorum ius dicturum. Cùm quidam ægra & affecta mancipia in insulam Æsculapij tædio medendi exponerent, omnes qui exponerentur, liberos esse sanxit, nec redire in ditionem domini, si conualuissent: quòd si quis necare quẽ mallet quàm exponere, cædis crimine teneri. Viatores ne per Italiæ oppida, nisi aut pedibus, aut sella aut lectica transirent, monuit edicto. Puteolis & Ostiæ singulas cohortes ad arcendos incendiorum casus collocauit. Peregrinæ conditionis homines vetuit vsurpare Romana nomina, dumtaxat gentilitia. Ciuitatem Romanam vsurpantes in campo Esquilino securi percussit. Prouincias Achaiam & Macedoniam, quas Tiberius ad curam suam transtulerat, senatui reddidit. Lyciis ob exitiabiles inter se discordias libertatem ademit: Rhodiis ob pœnitentiam veterum delictorum reddidit. Iliensibus, quasi Romanæ gentis auctoribus, tributa in perpetuum remisit:

rec

recitata vetere epistola Græca Senatus, populique R. Seleuco regi amicitiam, & societatem ita demum pollicentis, si consanguineos suos Ilienses ab omni onere immunes præstitisset. Iudæos impulsore CHRISTO assiduè tumultuantes Roma expulit. Germanorum legatis in orchestra sedere permisit, simplicitate eorum & fiducia motus, quòd in popularia deducti, cùm animaduertissent Parthos & Armenios sedentes in senatu, ad eadem loca sponte transierant, nihilo deteriorem virtutem aut cōditionem suam prædicantes. Druidarum regionem apud Gallos diræ immanitatis, & tantùm ciuibus sub Augusto interdictā, penitus aboleuit. Contrà, sacra Eleusina etiam transferre ex Attica Romā conatus est. Templum quoque in Sicilia Veneris Erycinæ vetustate collapsum, vt ex ærario populi R. reficeretur, auctor fuit. Cum regibus fœdus in foro icit, porca cæsa, ac vetere fecialiū præfatione adhibita. Sed & hæc & cętera, totúmque adeò ex parte magna principatum, non tam suo quàm vxorum libertorúmque arbitrio administrauit: talis vbique plerumque, qualem esse eum aut expediret illis aut liberet.

SPONSAS admodum adolescens duas 26 habuit:

habuit: Æmiliam Lepidam, Augusti p
neptem: item Liuiam Medullinam,
& cognomen Camillæ erat, è genere
tiquo Dictatoris Camilli, priorem, qu
parentes eius Augustum offenderant,
ginem adhuc repudiauit: posterior
ipso die qui erat nuptiis destinatus,
valetudine amisit. Vxores deinde d
Plautiam Vrgulan illam, triumphali
mox Æliam Petinã, consulari patre. C
vtraque diuortium fecit: sed cum Peti
ex leuibus offensis: cum Vrgulanilla,
libidinum probra & homicidij su
cionem. Post has Valeriam Messallina
Barbati Messallæ consobrini sui fili
A. V. C. in matrimonium accedit. Quam c
765. comperisset super cætera flagitia at
dedecora, C. Silio etiam nupsisse, d
inter auspices consignata, supplicio
fecit: confirmauitque pro concione ap
prætorianos, *Quatenus sibi matrimo*
malè cederent, permansurum se in cœlib
tu: ac nisi permansisset, non recusaturi
confodi manibus ipsorum. Nec durare
luit quin de conditionibus continuò t
ctaret, etiam de Petinæ, quam olim e
gerat, déque Lolliæ Paullinæ, q
C. Cæsari nupta fuerat. Verùm illec
bris Agrippinæ, Germanici fratris
fil

filiæ, per ius osculi & blanditiarum occasiones pellectus in amorem, subornauit proximo senatu qui censeret cogendum se ad ducendum eam vxorem, quasi Reip. maximè interesset: dandámque cæteris veniam talium coniugiorum, quæ ad id tempus incesta habebantur. Ac vix vno interposito die, confecit nuptias: non repertis qui sequerentur exemplum, excepto libertino quodam, & altero primipilari, cuius officium nuptiarum & ipse cum Agrippina celebrauit.

LIBEROS ex tribus vxoribus tulit: ex 27
Vrgulanilla Drusum & Claudium: ex Petina Antoniam: ex Messallina Octauiam, & quem primo Germanicum, mox Britannicum cognominauit. Drusum Pompeiis impuberem amisit, pyro per lusum in sublime iactato, & hiatu oris excepto strangulatum: cum ei ante paucos dies filiam Seiani despondisset. Quo 773
magis minor fuisse qui traderent, fraude à Seiano necatum. Claudiam ex liberto suo Botere conceptam, quamuis ante quintum mensem diuortij natam, alique cœptam, exponi tamen ad matris ianuam, & nudam iussit abiici. Antoniam Cn. Pompeio Magno, deinde Fausto Sullæ, nobilissimis iuuenibus,

Octa

806. Octauiam Neroni priuigno suo co
cauit, Silano antè desponsatam. Brit
nicum vigesimo imperij die, inqua sec
do consulatu natum sibi paruulum eti
tum, & militibus pro concione ma
bus suis gestans, & plebi per spectac
gremio, aut ante se retinens, assiduè co
mendabat, faustísque ominibus cum a
clamantium turba prosequebatur. E g
803. neris Neronem adoptauit: Pompeiu
atque Silanum non recusauit modo, f
28 & interemit. LIBERTORVM præcipu
suspexit Posiden spadonem, quem etia
Britannico triumpho inter militare
viros hasta pura donauit. Nec minus Fœ
licem, quem cohortibus & alis, prouin
ciæque Iudææ proposuit, trium regina
rum maritum. Et Harpocram, cui lecti
ca per vrbem vehendi, spectaculáque pu-
blice edendi ius tribuit. Ac super hos
Polybium à studiis, qui sæpe inter duos
Coss. ambulabat. Sed ante omnes, Nar-
cissum ab epistolas, & Pallantem à ra-
tionibus: quos decreto quoque senatus
non præmiis modo ingentibus, sed &
quæstoriis prætoriísque ornamentis or-
nari libenter passus est: tantum præter-
ea acquirere & rapere, vt querente eo
quondam de fisci exiguitate, non absurdè

fidi.

Digitized by Google

ſit dictum, *Abundaturum, ſi à duobus libertis in conſortium reciperetur.*

His, vt dixi, vxoribúſque addictus, non principem ſe, ſed miniſtrum egit. Compendio cuiuſque horum, vel etiam ſtudio ac libidine, honores, exercitus, impunitates ſupplicia largitus eſt: & quidem inſciens plerumque & ignarus. Ac ne ſigillatim minima quæq; enumerem, reuocatas liberalitates eius, iudicia reſciſſa, ſuppoſitos aut etiam palam immutatos datorum officiorũ codicillos: App. Silanum conſocerum ſuum, Iuliáſque, alteram Druſi, alteram Germanici filiam, crimine incerto, nec defenſione vlla data, occidit. Item Cn. Pompeium, maioris filiæ virum, & L. Silanum minoris ſponſum. Ex quibus Pompeius in concubitu dilecti adoleſcentuli confoſſus eſt. Silanus abdicare ſe præturа ante quartum Kalend. Ianuarias, moríque initio anni coactus, de ipſo Claudij & Agrippinæ nuptiarum. In quinque & triginta ſenatores, trecentóſque ampliùs equites Ro. tanta facilitate animaduertit, vt de nece conſularis viri renunciante centurione, *Factum eſſe quod imperaſſet*, negaret, *quidquam ſe imperaſſe, nihilominus rem comprobaret*: affirmantibus libertis, officio-

29

A. V. C. 1802

milites functos, quòd ad vltionem
peratoris vltrò procurrissent. Nam i
omnem fidem excesserit, quòd nup
quas Messallina cum adultero Silio f
rat: tabella dotis & ipse consignau
inductus, quasi de industria simulat
ad euertendum transferendúmque
culum quod imminere ipsi per qua
30 ostenta portẽderetur. AVCTORI
dignitásque formæ non defuit vel
ti, vel sedenti, ac præcipue quiesc
Nam & prolixo, nec exili, corpore
& specie canitiéque pulchra, opimi
uicibus. Cæterùm & ingredienten
stituebant poplites minus firmi,
misse quid vel seriò agentem mul
honestabant. Risus indecens: ira tu
spumante rictu, humẽtibus naribu
terea linguæ titubantia, capútqu
31 semper tum in quãtulocúmque ad
maxime tremulũ. Valetudine sicu
graui, ita princeps per prospera
est, excepto stomachi dolore. Quo
reptum etiam de consciscenda
32 cogitasse dixit. CONVIVIA a
& ampla & assidua, ac ferè patent
locis, vt plerumque sexceteni
discumberent. Conuiuatus & supe
sarium Fucini lacus, ac pæne subr

cùm emiſſa impetu aqua redundaſſet. Adhibebat omni cœnæ & liberos ſuos cum pueris puellíſque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum ſedentes veſcerentur. Conuiuæ, qui pridie ſcyphum aureum ſurripuiſſe exiſtimabatur, reuocato in diem poſterum, calicem fictilem appoſuit. Dicitur etiam meditatus edictum, *quo veniã daret flatum crepitumque ventris in conuiuio emitendi*: cùm periclitatum quendam præ pudore ex conti-
nentia reperiſſet. Cibi viníque quocum- 37
que & tempore & loco appetentiſſimus. Cognoſcens quondam in Augusti foro, ictúſque nidore prandij, quòd in proxima Martis æde Saliis apparabatur, deſerto tribunali, aſcendit ad ſacerdotes, vnáque diſcubuit. Nec temerè vmquam triclinio abſceſſit, niſi diſtentus ac madẽs: & vt ſtatim ſupino, ac per ſomnum hianti, pinna in os inderetur, ad exonerandum ſtomachum. Somni breuiſſimi erat. Nam ante mediam noctem plerumque euigilabat, vt tamen interdiu nonnunquam in iure dicendo obdormiſceret, vixque ab aduocatis de induſtria vocem augentibus excitaretur. Libidinis in fœminas profuſiſſimæ, mariũ omnino expers. Alearn ſtudioſiſſimè lu-

Digitized by Google

ſit: de cuius arte librum quoque em
ſolitus etiam in geſtatione ludere, ita
ſedo, alueóque adaptatis, ne luſus cõſ
deretur, SAEVVM & ſanguinarium
34 tura fuiſſe, imaginis minimiſq; appa
rebus. Tormenta quæſtionum, pœn
que parricidium repræſentabit, exi
bátque coram. Cùm & ſpectare anti
moris ſupplicium. Tiburi concupiſ
& deligatis ad palum noxiis carnifex
eſſet, accitum ab vrbe veſperam vſ
operiri perſeuerauerit. Quocunque g
diatorio munere, vel ſuo, vel alieno
fortè prolapſos iugulari iubebat: ma
me retiarios, vt expirantium facies
deret. Cùm per quoddam mutuis ictil
concidiſſet, cultellos ſibi paruulos
vtroque ferro in vſum fieri ſine m
iuſſit. Beſtiariis meridianiſque adeò, de
ctabatur, vt etiam prima luce ad ſpec
culum deſcenderet: & meridie, dim
ad prandium populo, perſederet: præ
que deſtinatos, etiam leui ſubitáque
cauſſa, quoſdam committeret, de fab
rum quoque, ad miniſtrorum, atque
genus numero, ſi ἀντίματον, vel peg
vel quid tale aliud parum ceſſiſſet. In
xit & vnum ex nomenculatoribus
35 ſicut erat togatus. SED NIHIL a

q

quàm timidus ac diffidens fuit. Primis imperij diebus, quamquam, vt diximus, iactator ciuilitatis, neque conuiuia inire ausus est, nisi vt spiculatores cum lanceis circumstarent, militésque vice ministrorum fungerentur: neque ægrum quemquam visitauit nisi explorato prius cubiculo culcitisque, & stragulis prætentatis, & excussis: reliquo autem tempore salutatoribus scrutatores semper apposuit, & quidem omnibus, & acerbissimos. Serò enim ac vix remisit, ne fœminæ prætextatisque pueri & puellæ cõtrectarentur, & ne cuiuis comiti aut librario calamariæ aut graphiariæ thecæ ad merentur. Motu ciuili cùm eum Camillus non dubitans etiam citra bellum posse terreri, contumeliosa & minaci & contumaci epistola cedere imperio iuberet, vitámq; otiosam in priuata re agere: dubitauit adhibitis principibus viris an obtemperaret. 36
Quasdam insidias temerè delatas adeò expauit vt deponere imperium tentauerit. Quodam vt suprà retuli, cum ferro circa sacrificantẽ se deprenso, senatum per præcones properè, conuocauit: lacrymisque & vociferatione miseratus est conditionem suam, cui nihil tuti vsquam esset, ac diu publico ab-

Digitized by Google

ſtinuit. Meſſalinæ quoque amorem flagrantiſſimum, non tam indignitate contumeliarum, quàm periculi metu abiecit, cùm adultero Silio acquiri imperium credidiſſet: quo tempore fœdum in modum trepidus ad caſtra confugit, nihil tota via, quàm *eſſet ne ſibi ſaluum imperium*, requirens.
37 Nulla adeò ſuſpicio, nullus auctor tam leuis exſtitit, à quo nō mediocri ſcrupulo iniecto ad cauendum vlciſcendumque compelleretur. Vnus ex litigatoribus, ſeducto, in ſalutatione affirmauit ſe vidiſſe per quietem, occidi eum à quodam: deinde paullò pòſt, quaſi percuſſorem agnoſceret, libellum tradentem aduerſarium ſuum, demonſtrauit: confeſtimque is pro deprehenſo ad pœnam raptus eſt. Pari modo oppreſſum ferunt App. Silanum: quem cùm Meſſallina & Narciſſus conſpiraſſent perdere, diuiſis partibus, alter ante lucem ſimilis attonito, patroni cubiculum irrupit: affirmans ſomniaſſe ſe, vim ei ab Appio illatam: altera, in admirationem formata, ſibi quoque eandem ſpeciem aliquot iam noctibus obſeruari retulit. Nec multò poſt ex compoſito irruſpere Appius nuntiatus, cui pridie ad id temporis vt adeſſet præceptum erat, quaſi planè repræ-

ſenta

sentaretur somnij fides, arcessi statim ac mori iussus est. Nec dubitauit postero die Claudius ordinem rei gestæ perferre ad senatũ, ac liberto gratias agere, quòd pro salute sua etiam dormiens excubaret. IRAE ATQVE iracundiæ conscius sibi, vtrumque excusauit edicto: distinxitque, pollicitus *alteram quidem breuem & innoxiam, alteram nõ iniustam fore.* Ostiensibus, quia sibi subeunti Tiberim scaphas obuiam nõ miserint, grauiter correptis, eáque cum inuidia, *vt in ordinem se coactum* conscriberet, repente tantum nõ satisfacientibus, veniam modò dedit. Quosdam in publico parum tempestiuè adeuntes manu sua repulit. Item scribam quæstorium, itémque prætura functum senatorem, inauditos & innoxios, relegauit: quòd ille aduersus priuatum se intemperantiùs affuisset: hic, in ædilitate inquilinos prædiorum suorum contra vetitum cocta vendentes multasset, villicumque interuenientem flagellasset. Qua de caussa etiam coërtionem popinarum ædilibus ademit. Ac ne stultitiam quidem suam reticuit, simulatámque à se ex industria sub Caio, quòd aliter euasurus peruenturusque ad susceptam stationem non fuerit, quibus- 38

dam oratiunculis testatus est. Nec antè persuasit, quàm intra breue tempus liber editus sit, cui index erat Μωρῶν ἀνάστασις, argumentum autem, *stultitiam neminem fingere*. INTER CAETERA in eo mi-
39 rati sunt homines & obliuionem & incõsiderationem: vel, vt Græcè dicam, μετεωρίαν καὶ ἀβλεψίαν. Occisa Messallina paulò pòst quàm in triclinio decubuit, *cur domina non veniret*, requisiuit, Multos ex iis quos capite damnauerat, postero statim die & in conuiuium & ad aleæ lusum admoueri iussit: & quasi morarentur, in somniculosos per nuntium increpuit. Ducturus contra fas Agrippinam vxorem, non cessauit omni ratione *filiam & alumnam, & in gremio suo natam, atque educatã* prædicare. Adsciturus in nomen familiæ suæ Neronem, quasi parum reprehenderetur, quòd adulto iam filio priuignum adoptaret, identidem diuulgauit, *neminem, vmquam per adoptionem familia Claudia insertum*.

40 SERMONIS verò rerúmque tantam sæpe negligentiam ostendit, vt nec quis, nec inter quos, quóve tempore, ac loco verba faceret, scire ac cogitate existimaretur. Cùm de laniis ac vinariis ageretur, exclamauit in curia: *Rogo vos, qui potest*
sine

ſine offula viuere? deſcripsitque abundan-
tiam veterum tabernarum, vnde ſolitus
eſſet vinum olim & ipſe petere. De quæ-
ſtore quodam candidato inter cauſſas
ſuffragationis ſuæ poſuit, *quòd pater eius
frigidam ægro ſibi tempeſtiuè dediſſet:* In-
ducta teſte in ſenatu, *Hæc*, inquit, *ma-
tris meæ liberta & ornatrix fuit: ſed me
patronum ſemper exiſtimauit. Hoc ideo di-
xi, quòd quidã ſunt adhuc in domo mea qui
me patronum non putant.* Sed & pro tribu-
nali, Oſtienſibus quiddam publicè oran-
tibus, cùm excanduiſſet. *Nihil habere ſe*
vociferatus eſt, quare eos demereatur: ſi
quem alium & ſe liberum eſſe. Nam illa
cius quotidiana, & planè omnium ho-
rarum & momentorum erant. *Quid, ego
tibi Theogonius videor, &* λογιώτατος mul
táque talia etiam priuatis deformia, ne-
dum principi, neque infacundo, neque
indocto, immo etiam pertinaciter libe- 31
ralibus ſtudiis dedito. HISTORIAM
in adoleſcentia, hortante T. Liuio, Sul-
picio verò Flauo etiam adiuuante, ſcri-
bere aggreſſus eſt. Et cum primùm fre-
quenti auditorio commiſiſſet, ægrè per-
legit, refrigeratus ſæpe à ſemetipſo. Nam
cùm initio recitationis defractis com-
pluribus ſubſelliis, obeſitate cuiuſdam,

Digitized by Google

risus exortus esset: ne sedato quidem tumultu temperare potuit, quin ex interuallo subinde facti reminisceretur, cachinnósque reuocaret. In principatu quoque & scripsit plurimùm & assiduè recitauit per lectorem. Initium autem sumpsit historiæ post cædem Cæsaris Dictatoris. Sed & transiit ad inferiora tempora, cœpítque à pace ciuili: cùm sentiret neque liberè neque verè sibi de superioribus tradendi potestatem relictam, correptus sæpe & matre & ab auia. Prioris materiæ duo volumina, posterioris vnum & quadraginta reliquit. Composuit & *De vita sua* octo volumina, magis ineptè quàm ineleganter. Item *Ciceronis defensionem aduersus Asinij Galli libros*, satis eruditam. Nouas etiam commentus est litteras tres, ac numero veterum quasi maximè necessarias addidit. De quarum ratione cùm priuatus adhuc volumen edidisset, mox princeps non difficulter obtinuit vt in vsu quoque promiscuo essent. Exstat talis scriptura in
42 plerisque libris, ac diurnis titulisque operum. Nec minore cura Græca studia secutus est, amorem præstantiámque linguæ occasione omni professus. Cuidam barbaro Græcè & Latinè differenti *Cum*

vtroque.

Digitized by Google

vtroque, inquit, *sermone nostro sis peritus.* Et in commendanda patribus conscriptis Achaia, *gratam sibi prouinciam*, ait *communium studiorum commercio.* Ac sæpe in senatu legatis perpetua oratione respondit. Multùm verò pro tribunali etiam Homericis locutus est versibus. Quoties quidem hostem vel insidiatorem vultus esset, excubitori tribuno signum de more poscenti, non temerè aliud dedit quàm.

Ἄνδρ' ἐπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ. Odyss. π.

Denique & Græcas scripsit historias, Τυῤῥηνικῶν XX. Καρχηδονιακῶν VIII. Quarum caussa veteri Alexandriæ Museo alterum additum ex ipsius nomine: institutúmque vt quotannis in altero Τυῤῥηνικῶν libri, altero Καρχηδονιακῶν, diebus statutis, velut in auditorio, recitarentur toti à singulis per vices. 43 SVB EXITV VITAE, signa quædam nec obscura pœnitentis de matrimonio Agrippinæ, déque Neronis adoptione dederat. Siquidem commemorantibus libertis, ac laudantibus cognitionem, qua pridie quandam adulterij ream condemnauerat: *sibi quoque in fatis esse* iactauit *omnia impudica, sed non impunita matrimonia.* Et subinde

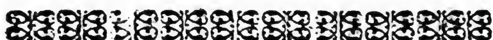
Digitized by Google

ſubinde obuium ſibi Britannicum arctiùs complexus, hortatus eſt, *vt creſceret, rationemq; à ſe omnium factorum acciperet*, Græca inſuper voce proſecutus, ὁ τρώσας ἰάσεται. Cúmque impubi teneroque adhuc, quando ſtatura permitteret, togam dare deſtinaſſet, adiecit: *vt tandem pop.Ro.verum Cæſarem habeat.*
44 Non multóque poſt teſtamentum etiam conſcripſit, ac ſignis omnium magiſtratuum obſignauit. Priùs igitur quàm vltra progrederetur, præuentus eſt ab Agrippina, quàm præter hæc, conſcientia quoque, nec minùs delatores multorum criminum arguebant. Et veneno quidem occiſum conuenit: vbi autem & per quem dato, diſcrepat. Quidam tradunt, epulanti in arce cum ſacerdotibus, per Halotum ſpadonem prægustatorum: alij domeſtico conuiuio, per ipſam Agrippinam, quæ boletum medicatum auidiſſimo ciborum talium obtulerat. Etiam de ſubſequentibus diuerſa fama eſt. Multi ſtatim hauſto veneno obmutuiſſe aiunt, excruciatúmque doloribus nocte tota, defeciſſe prope lucem. Nonnulli inter initia conſopitum, deinde cibo affluente euomuiſſe omnia, repetitúmq; toxico, incertum pultíne addito, cùm velut
exhau

Digitized by Google

exhaustum refici cibo oporteret, an im-
misso per clysterem: vt quasi abundantia
laboranti etiam hoc genere egestionis
subueniretur. MORS eius celata est do- 45
nec circa successorem omnia ordinaren-
tur. Itaque & quasi pro ægro adhuc vo-
ta suscepta sunt, & inducti per simula-
tionem comœdi, qui velut desiderantem
oblectarent. Excessit III. Idus Octo- A.V.C.
bris, Asinio Marcello, Acilio Auiola, 808
coss. LXIIII. ætatis, imperij XIIII. anno.
Funeratus est solemni principum pom-
pa, & in numerum deorum relatus.
Quem honorem, à Nerone destitutum
abolitúmque, recepit mox per Vespasia-
num. Præsagia mortis eius præcipua
fuerunt: exortus crinitæ stellæ, quam
cometem vocant: tactúmque de cœlo,
monumentum Drusi patris: & quòd eo-
dem anno ex omnium magistratuum
genere plerique mortem obierant; Sed
ipse nec ignorasse aut dissimulasse vlti-
ma vitæ sua tẽpora videtur, aliquot qui-
dem argumentis. Nam & cùm coss. desi-
gnaret, neminem vltra mensem, quo
obiit, designauit: & in senatu, cui nouissi-
mè interfuit, multum ad concordiam
liberos suos cohortatus, vtriusque æta-
tem suppliciter patribus commendauit.
Et

Et in vltima cognitione pro tribunali, *accessisse ad finem mortalitatis*, quamquam abominantibus qui audiebant, semel atque iterum pronuntiauit.

C. SVETONII TRANQVILLI DE XII. CAESARIBVS

Liber sextus.

NERO CLAVDIVS CAESAR.

1 X gente DOMITIA duæ familiæ claruerunt, CALVINORVM, & ÆNOBARBORVM. Ænobarbi auctorem originis itémque cognominis habent L. Domitium: cui

A.V.G. rure quondam reuertenti, iuuenes gemini

586 augustiore forma ex occursu imperasse traduntur, nũtiaret senatui ac populo victoriam, de qua incertum adhuc erat: atque in fidem maiestatis, adeò permulsisse malas, vt è nigro rutilum æriquue assimilẽ capillum redderent. Quod insigne mansit,

593 & in posteris eius, ac magna pars rutila

632 barba fuerunt. Functi autem, consularibus

bus VIIC triumpho de cēsuráque dupli- 658
ci, & inter patritios allecti perseuerarunt 660
omnes in eodem cognomine. Ac ne præ- 700
nomina quidem vlla, præterquam Cnæi 722
& Lucij vsurparunt: eáque ipsa notabli 724
varietate, modò cōtinuantes vnum quod- 732
que per ternas personas, modò alternan- 739
tes per singulas. Nam primum secun- 763
dúmque ac tertium Ænobarborum Lucios: rursus sequentes tres ex ordine Cnæos accepimus: reliquos nonnisi vicissim, tum Lucios tum Cnæos. Plures è familia cognosci referre arbitror: quò faciliùs appareat ita degenerasse à suorum virtutibus Neronem, vt tamen vitia cuiusque quasi tradita & ingenita retulerit.
Vt igitur paullò altius repetam, 651
atauus eius Cn. Domitius in tribunatu pontificibus offensior, quòd alium quàm se in patris sui locum cooptassent, ius sa-
cerdotum subrogandorum à collegiis ad 631
populum transtulit: ac in consulatu Allobrogibus Aruernisque superatis, elephanto per prouinciam inuectus est: turba militum, quasi inter solemnia triumphi prosequente. In hunc dixit Licinius Crassus orator, *Non esse mirandum quòd æneam barbam haberet, cui esset os ferreum*
cor plumbeum. Huius filius prætor C. Cæ- 696
sarem

ſarem abeuntem conſulatu, quem ad-
700 uerſus auſpicia legéſque geſſiſſe exiſti-
mabatur, ad diſquiſitionẽ in ſenatus vo-
cauit: mox conſul imperatorem ab exer-
citibus Gallicis retrahere tentauit: ſuc-
ceſſórque ei per factionem nominatus,
principio ciuilis belli ad Corfinium ca-
ptus eſt. Vnde dimiſſus, Maſſilienſis ob-
ſidione laborãtes cùm aduentu ſuo con-
firmaſſet, repente deſtituit. Aciéque de-
mum Pharſalica occubuit. Vir neque ſa-
tis conſtans, & ingenio truci: in deſpera-
tione rerum, mortem timore appetitam
ita expauit vt hauſtum venenum pœni-
tentia euomerit, medicúmque manu-
miſerit, quod id ſibi prudẽs ac ſciens mi-
nùs noxium temperaſſet. Conſultante
autem Cn. Pompeio, de mediis ac neu-
tram partem ſequentibus, ſolus cenſuit
hoſtium numero habendos. Reliquit fi-
lium omnibus gentis ſuæ proculdubio
A.V.C præferendum. Is inter conſcios Cæſaria-
711 næ necis, quamquam inſons, damnatus
lege Pedia, cùm ad Caſſium Brutumque
ſe, propinqua ſibi cognatione iunctos,
contuliſſet, poſt vtriuſque interitum claſ-
ſem olim commiſſam retinuit: auxit
etiam: nec niſi partibus vbique profliga-
tis, M. Antonio ſponte, & ingentis me-
riti

riti loco, tradidit, solúsque omnium ex iis qui pari lege damnati erant, restitutus in patriam, amplissimos honores percucurrit, ac subinde redintegrata dissensione ciuili, eidem Antonio legatus, delatam sibi summam imperij ab iis quos Cleopatræ pudebat, neque suscipere, neque recusare fidenter, propter subitã valetudinem, ausus, transiit ad Augustum: 723
& in diebus paucis obiit, nonnulla & ipse infamia adspersus. Nam Antonius eum desiderio amicæ Seruiliæ Naidis transfugisse iactauit. Ex hoc Domitius nascitur, quem emptorem familiæ pecuniæq; 4
in testamento Augusti fuisse, mox vulgò notatum est: non minùs aurigandi arte in adolescentia clarus, quàm deinde ornamentis triumphalibus ex Germanico bello. Verùm arrogans, profusus, immitis, censorem L. Plancum via sibi decedere Ædilis coëgit: præturæ consulatúsque honore equites R. matronásque ad agendum mimum produxit in scenam: venationésque & in circo & in omnibus vrbis regionibus dedit. Munus etiam gladiatorium: sed tanta sæuitia, vt necesse fuerit.. Augusto clàm frustra monitum edicto coërcere.. Ex Antonia maiore patrem Neronis procreauit, omni parte

Digitized by Google

vitæ deteſtabilem. Siquidem comes ad orientem C. Cæſaris iuuenis, occiſo liberto ſuo, quod potare quantum iubebatur, recuſarat, dimiſſus è cohorte amicorum nihilo modeſtiùs vixit. Sed & in viæ Appiæ vico repente puerum citatis iumentis haud ignarus obtriuit: & Romæ, medio foro cuidam equiti R. liberiùs iurganti oculum eruit, perfidiæ verò tantæ, vt non modò argentarios pretiis rerum coemptarum, ſed & in prætura mercede palmarum aurigarios fraudauerit. Notatus ob hæc & ſororis ioco, querentibus dominis factionum, *repræſentanda præmia in poſterum*, ſanxit. Maieſtatis quoq; & adulteriorum, inceſtique cum ſorore Lepida ſub exceſſu Tiberij reus, mutatione temporum euaſit: deceſſitque Pyrgis morbo aquæ intercutis, ſublato filio Nerone ex Agrippina Germanico genita.

6 NERO natus eſt Antij poſt IX. menſes quàm Tiberius exceſſit, XVIII. Kal. Ianuarias: tantum quod exoriente Sole, pæne vt radiis priùs quàm terra contingeretur. De genitura eius ſtatim multa & formidoloſa multis coniectantibus, præſagio fuit etiam Domitij patris vox, inter gratulationes amicorum, negantis quidquam ex ſe & Agrippina niſi deteſtabile

ſtabile & malo publico naſci potuiſſe. Eiuſdem futuræ infœlicitatis ſignum euidens die luſtrico extitit: nam C. Cæſar, rogante ſorore vt infanti quod vellet, nomen daret, intuens Claudium patruum ſuum, à quo mox principe Nero adoptatus eſt, eius ſe dixit dare: neque id ipſe seriò, ſed per iocum, & ſpernante Agrippina, quòd tum Claudius inter ludibria aulæ erat. Trimulus patrem amiſit: cuius ex parte tertia hæres, ne hanc quidem integram cepit, correptis per cohæredem Caium vniuerſis bonis, & ſubinde matre etiam relegata, pæne inops atque egens apud amitam Lepidam nutritus eſt, ſub duobus pædagogis, ſaltatore atque tonſore. Verùm Claudio Imperium adepto, non ſolùm paternas opes recuperauit: ſed & Criſpi Paſſieni vitrici ſui hæreditate ditatus eſt. Gratia quidem & potentia reuocatæ reſtitutæque matris vſque eo floruit, vt emanaret in vulgus, miſſos à Meſſallina vxore Claudij, qui cum meridiantem quaſi Britannici æmulum ſtrangularent. Additum fabulæ eſt, eoſdem dracone è puluino ſe proferente conterritos refugiſſe. Quæ fabula exorta eſt, deprehenſis in lecto eius circum ceruicalia ſerpentis exuuiis: quas ta-

men aureæ armillæ ex voluntate matris inclusas dextro brachio gestauit aliquandiu: ac tædio tandem maternæ memoriæ abiecit rursúsque extremis suis reb' frustra requisiuit. TENER adhuc, necdum matura pueritia, circensibus ludis Troiam constantissimè fauorabilitérque lusit. Vndecimo ætatis anno à Claudio adoptatus est, Annæóq; Senecæ iam tunc senatori in disciplinā traditus. Ferunt Senecam proxima nocte visum sibi per quietem, C. Cæsari præcipere: & fidem somnio Nero breui fecit, prodita immanitate naturæ, quibus primùm potuit experimentis. Namque Britannicum fratrē, quòd se post adoptionem ÆNOBARBVM ex consuetudine salutasset, vt subditium apud patrem arguere conatus est. Amitam etiam Lepidam, ream testimonio coràm afflixit, gratificans matri, à qua rea premebatur. Deductis in forum tiro, populo congiarium, militi donatiuum proposuit: indictáq; decursione prætorianis, scutum sua manu prætulit: exinde patri gratias in senatu egit. Apud eundem consulem pro Bononiensibus Latinè, & pro Rhodiis atque Iliensibus Græcè verba fecit. Auspicatus est & iurisdictionem Præfectus vrbis sacro Latinarum, celeberrimis

mis patronis, non translatitias, vt assolet, & breues: sed maximas plurimásq; postulationes certatim ingerentibus: quamuis interdictum à Claudio esset. Nec multò post duxit vxorem Octauiam: ediditque pro Claudij salute circēses, & venationē.

SEPTEMDECIM natus annos, vt de Claudio palàm factum est, inter horam sextam septimámq; processit ad excubitores: cùm ob totius diei diritatem non aliud auspicandi tempus accommodatius videretur: próque Palatij gradibus *IMPERATOR* consulatus, lectica in castra, & inde raptim appellatis militibus in curiam delatus est: discessitq; iam vesperi: ex immensis quibus cumulabatur honoribus, tantùm *PATRIS PATRIÆ* nomine recusato, propter ætatem. Orsus hinc à pietatis ostentatione, Claudium apparatissimo funere elatum laudauit, consecrauitq;. Memoriam Domitij patris honores maximos habuit. Matri summam omnium rerum publicarum priuatarúmque permisit. Primo etiam Imperij die signum excubanti tribuno dedit, *Optimam matrem*: ac deinceps eiusdem sæpe lectica per publicum simul vectus est. Antium coloniam deduxit, adscriptis veteranis è prætorio, 8 A.V.C. 607

additisque per domicilij translationem ditissimis primipilarium, vbi & portum 10 operis sumptuosissimi fecit. Atque, vt certiorem adhuc indolem ostenderet, *ex Augusti præscripto imperatum se* professus neque liberalitatis, neque clementiæ, nec comitatis quidem exhibendæ vllam occasionem omisit: Grauiora vectigalia aboleuit, aut minuit. Præmia delatorum Papiæ legis ad quartas redegit, diuisis populo viritim quadringenis nummis. Senatorum nobilissimo cuique, sed à re familiari destituto, annua salaria, & quibusdam quingena constituit. Item prætorianis cohortibus frumentum menstruum gratuitum. Et cùm de supplicio cuiusdam capite damnati vt ex more subscriberet, admoneretur: *Quàm vellē*, inquit, *nescire litteras*. Omnes ordines subinde, ac memoriter, salutauit. Agenti senatui gratias, respōdit: *Cùm meruero*. Ad campestres exercitationes suas admisit & plebem, declamauit & sæpius publicè: recitauit & carmina, non modò domi, sed in theatro, tanta vniuersorum lætitia, vt ob recitationem supplicatio decreta sit, eáque pars carminum aureis litteris Ioui Capitolino dicata.

11 SPECTACVLORVM plurima & va-

ria

ria genera edidit: Iuuenales, Circenses, scenicos ludos, gladiatorium munus. Iuuenalibus senes quoque consulares anúsque matronas recepit ad lusum. Circensibus loca equiti secreta à cæteris tribuit: commisitq́ue etiam camelorũ quadrigas. Ludis, quos pro æternitate Imperij susceptos appellari *Maximos* voluit, ex vtroque ordine & sexu plerique ludicras partes sustinuerunt. Notissimus eques R. elephanto supersedens per catadromum decucurrit. Inducta est & Afranij togata, quæ *Incendium* inscribitur: concessumq́ue vt scenici ardentis domus supellectilem diriperent, ac sibi haberent. Sparsa & populo missilia omnium rerum per omnes dies singula quotidie millia. Auium cuiusque generis multiplex penus, tesseræ frumentariæ, vestis, aurũ, argentum, gemmæ, margaritæ, tabulæ pictæ, mancipia, iumenta, atq; etiam mansuetæ feræ: nouissimè naues, insulæ, agri. Hos ludos spectauit è proscenij fastigio. 12
Munere quod in Amphitheatro ligneo, A.V.C.
in regione Martij campi intra anni spa- 810.
tium fabricato, dedit, neminem occidit, ne noxiorum quidem. Exhibuit autem ad ferrum etiam quadringentos senatores, sexcentósque equites R. & quosdam for-

Digitized by Google

tunæ atque existimationis integræ ex iisdem ordinibus, confectoréſque ferarum, & ad varia arenæ ministeria. Exhibuit & naumachiam marina aqua innantibus belluis: itẽ pyrrichas quasdam è numero epheborum, quibus post editam operam diplomata ciuitatis Romanæ singulis obtulit. Inter Pyrricharum argumenta, taurus Pasiphaën ligneo iuuencæ simulachro abditam iniit, vt multi spectãtium crediderant. Icarus primo statim conatu iuxta cubiculum eius decidit, ipsúmque cruore respersit, Nam perrarò præsidere, cæterùm accubans primùm paruis
A.V.C. foraminibus, deinde toto podio adaper-
813 to spectare consueuerat. Instituit & quinquennale certamen primus omnium Romæ, more Græco triplex, musicum, gymnicum, equestre, quod appellauit NERONIA. Dedicatíſque thermis atque gymnasio, senatui quoque & equiti oleum præbuit. Magistros toti certamini præposuit consulares sorte, sede prætorum, deinde in orchestram senatúmque descendit, & orationis quidem carminiſque Latini coronam, de qua honestissimus quisque contenderat, ipsorum consensu concessam sibi recepit. Citharam autem à iudicibus ad se delatã adorauit,

Digitized by Google

rauit, ferríque ad Augusti statuam iussit. Gymnico quod in Septis edebat, inter buthysiæ apparatum, barbam primam posuit, conditámque in auream pyxidem, & pretiosissimis margaritis adornatam Ioui Capitolino consecrauit. Ad athletarum spectaculum inuitauit & virgines Vestales: quia Olympiæ Cereris sacerdotibus spectare conceditur: Non im- 13
meritò inter spectacula ab eo edita, & 819.
Tiridatis in vrbem introitum retulerim. Quem Armeniæ regem magnis pollicitationibus solicitatum, cùm destinato per edictum die ostensurus populo propter nubilum distulisset, produxit, quò opportunissimè potuit: dispositis circa fori templa armatis cohortibus, curuli residens apud Rostra triumphantis habitu, inter signa militaria, atque vexilla: & primò per deuexum pulpitum subeuntem admisit ad genua, alleuatúmque dextra exosculatus est: dein precanti, tiara deducta, diadema imposuit, verba supplicis interpretata prætorio viro multitudini pronuntiante. Perductum deinde in theatrum, ac rursus supplicātem, iuxta se latere dextro collocauit. Ob quæ imperator consulutatus, laurea in Capitolium lata, Ianum geminum clausit tam

nullo quàm reſiduo bello. CONSVLA-
14 TVS quatuor geſſit: primum bimeſtrem,
808 ſecundum & nouiſſimum ſemeſtres, ter-
810. tium quadrimeſtrem: medios duos con-
811. tinuauit, reliquos inter annua ſpatia va-
813. riauit. In iuriſdictione poſtulatoribus
15 niſi ſequenti die, ac per libellos, non te-
merè reſpondit. In cognoſcendo morem eum tenuit, vt continuis actionibus omiſſis, ſigillatim quæque per vices ageret. Quoties autem ad conſultandum ſecederet, neque in commune quidquam, neque propalam deliberabat: ſed & conſcriptas ab vnoquoque ſententias tacitus ac ſecretò legens quid ipſi libuiſſet, perinde atque pluribus idem videretur, pronuntiabat. In Curiam libertinorum filios diu non admiſit: admiſſiq; à prioribus principibus honores denegauit. Candidatos qui ſupra numerum eſſent, in ſolatium delationis ac moræ, legionibus præpoſuit. Conſulatum in ſenos plerumq; menſes dedit. Defunctóque circa Kalend. Ianuarias altero è COS. neminem ſubſtituit: improbans exemplum vetus Caninij Rebili, vno die conſulis. Triumphalia ornamenta, etiã quæſtoriæ dignitatis, & nunnullis ex equeſtri ordine tribuit: nec vtique de cauſſa militari.

De

De quibusdã rebus rationes ad senatum missas, præterito quæstoris officio, per Coss. plerúmque recitabat. Formam 16
ædificiorum vrbis nouam excogitauit: & vt ante insulas ac domos porticus essent, de quarum solariis incendia arcerentur: eásque sumptu suo exstruxit. Destinarat etiam Ostia tenus mœnia promouere, atque inde fossa mare veteri vrbi inducere. Multa sub eo & animaduersa seuere, & coërcita, nec minus instituta: adhibitus sumptibus modus publicæ cœnæ ad sportulas redactæ: interdictum ne quid in popinis cocti præter legumina aut olera veniret, cùm antea nullum non opsonij genus proponeretur: afflicti suppliciis CHRISTIANI, genus hominum superstitionis nouæ ac maleficæ: vetiti quadrigariorum lusus, quibus inueterata licentia passim vagantibus, fallere ac furari per iocum ius erat: pantomimorum factiones cum ipsis simul relegatæ.

Aduersus falsarios tunc primùm re- 17
pertum ne tabulæ nisi pertusæ, ac ter lino per foramina traiecto, obsignarentur. Cautum vt in testamentis primæ duæ ceræ, testatorum modò nomine inscripto, vacuæ signaturis ostenderetur: ac ne quis alieni testamenti scriptor legatũ sibi

ſibi adſcriberet. Item vt litigatores pro patrociniis certam iuſtámque mercedem pro ſubſelliis nullã omnino darent, præbente ærario gratuita: vtque rerum actu ab ærario cauſſæ ad forum, ac recuperatores transferrentur: & vt omnes appellationes à iudicibus ad ſenatum fierent.

18 Augendi propagandíque Imperij neque voluntate vlla neque ſpe motus vmquam, etiam ex Britannia deducere exercitum cogitauit: nec niſi verecundia, ne obtrectare parentis gloriæ videretur, deſtitit. Ponti modò regnum concedente Polemone, item Alpium, defuncto Cottio in prouinciæ formam redegit.

19 PEREGRINATIONES duas omnino ſuſcepit, Alexandrinam & Achaicã: ſed Alexandrina ipſo profectionis die deſtitit, turbatus religione ſimul ac periculo. Nã circuitis templis cùm in æde Veſtæ reſediſſet, conſurgenti ei primùm lacinia obhæſit: deinde tanta oborta caligo eſt, vt deſpicere non poſſet. In achaia iſthmum perfodere aggreſſus, prætorianos pro concione ad inchoandum opus cohortatus eſt: tubáque ſigno dato, primus raſtello humum effodit, & corbulæ congeſtam humeris extulit. Parabat & ad Caſpias portas expeditionem, conſcripta ex Italicis

Italicis ſenûm pedum tyronibus noua
legione, quam Magni Alexandri phalan-
gem appellabat. Hæc partim nulla repre-
henſione partim etiam non mediocri lau-
de digna in vnum contuli: vt ſecernerem
à probris ac ſceleribus eius, de quibus
dehinc dicam. INTER cæteras diſci- 20
plinas pueritiæ tẽpore imbutus & muſi-
ca, ſtatim vt Imperiũ adeptus eſt, Terpnũ
citharœdum vigentem tunc præter alios,
accerſiit: diebúſque continuis poſt cœnã
canenti in multã noctem aſſidens, paulla-
tim & ipſe meditari exercerique cœpit:
nec eorum quidquam omittere, quæ ge-
neris eius artifices, vel conſeruandæ vo-
cis cauſſa vel augendæ factitarent. Sed &
plumbeam chartam ſupinus pectore ſu-
ſtinere: & clyſtere vomitúque purgari: &
abſtinere] pomis cibiſque officientibus:
donec blandiente profectu (quamquam
exiguæ vocis, & fuſcæ) prodire in ſcenam
concupiuit: ſubinde inter familiaris Græ-
cum prouerbium iactans, *occultæ muſicæ
nullum eſſe reſpectum.* Et prodiit Nea-
poli primùm: ac ne, concuſſo quidem
repente motu terræ theatro, antè can-
tare deſtitit quàm inchoatum abſol-
ueret *νόμον*. Ibidem ſæpius & per com-
plures cantauit dies: ſumpto etiam ad re-

ficien

ficiendam vocem breui tempore, impatiens secreti à balneis in theatrum trāsiit, mediáque in orchestra frequente populo epulatus, *si paullum subbibisset, aliquid se sufferti tinniturum.* Græco sermone promisit. Captus autem modulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de nouo commeatu Neapolim confluxerant, plures Alexandria euocauit. Neque eo segniùs adolescentulos equestris ordinis, & quinque amplius millia è plebe robustissimæ iuuentutis vndique elegit, qui diuisi in factiones, plausuum genera condiscerent, (*bombos*, & *imbrices*, & *testas* vocabant, operámque nauarent cantati sibi, insignes pinguissima coma, & excellentissimo cultu pueri, nec sine anulo læuis: quorum duces quadragena millia H. S.
21 merebant. Cùm magni æstimaret cantare, etiam Romæ Neroneum agona ante præstitutam diem reuocauit. Flagitantibúsque cunctis *cœlestem vocem*, respondit quidem, *in hortis se copiam volentibus facturum:* sed adiuuante vulgi preces etiam statione militum, quę tunc excubabat, repræsentaturum se pollicitus est libens: ac sine mora nomen suum in albo profitentium citharœdorum iussit adscribi: sorticuláque in vrnā cum cæteris demissa

intrauit

intrauit ordine suo, simúlque Præfecti prætorij citharam sustinentes, pòst tribuni militũ, iuxtáque amicorum intimi. Vtque cõstitit peracto principio, Niobem se cantaturum per Cluuium Rufum cõsularem pronuntiauit, & in horam ferè decimã perseuerauit: coronámque eam, & reliquam certaminis partem in annum sequentem distulit, vt sæpius canendi occasio esset. Quod cùm tardum videretur, non cessauit identidem se publicare. Non dubitauit etiam priuatis spectaculis operam inter scenicos dare, quodam prætorum H.S. decies offerente. Tragœdias quoque cantauit personatus: heroũ Deorúmque, item heroidum ac Dearum personis effictis ad similitudinem oris sui, & fœminæ, prout quamque diligeret. Inter cætera cantauit *Canacen parturientem, Orestem matricidam. OEdipodem excæcatum, Herculem insanum.* In qua fabula fama est tirunculum militem positum ad custodiam aditus, cùm eum ornari ac vinciri catenis, sicut argumentum postulabat, videret, accurrisse ferendæ opis gratia. EQVORVM studio vel præcipuè ab ineunte ætate flagrauit,
plurimúsque illi sermo, quanquam vetaretur, de circensibus, erat & quondam 22

tra

tractum Prasinum agitatorem inter condiscipulos querens, obiurgante magistro, de Hectore se loqui ementitus est. Sed cùm inter initia Imperij eburneis quadrigis quotidie in abaco luderet, ad omnes etiam minimos Circenses commeabat secessu, primò clàm, deinde propalàm: vt nemini dubium esset eo die vtique affuturum. Neque dissimulabat velle se palmarum numerum ampliare: quare spectaculum multiplicatis missibus in serum protrahebatur, ne dominis quidem iam factionum dignantibus, nisi ad totius diei cursum, greges ducere. Mox & ipse aurigare, atque etiam spectari sæpius voluit: positóque in hortis inter seruitia & sordidam plebem rudimento, vniuersorum se oculis in Circo maximo præbuit, aliquo liberto mittente mappam, vnde magistratus solent. Nec contentus harum artium experimenta Romæ dedisse, Achaiam, vt diximus, petit, hinc maximè motus: Instituerant ciuitates, apud quas musici agones edi solent, omnes citharœdorum coronas ad ipsum mittere. Eas adeò gratè recipiebat, vt legatos, qui pertulissent, nō modo primos admitteret, sed etiam familiaribus epulis interponeret. A quibusdā

ex his

ex his rogatus, vt cantaret super cœnam, exceptusque effusiùs: *solos scire audire Græcos solósque se & studiis suis dignos* ait. Nec profectione dilata, vt primum Cassiopen traiecit, statim ad aram Iouis Cassij cantare auspicatus est. CERTAMINA deinceps obiit omnia. Nam & 24
quæ diuersissimorum temporum sunt, cegit in vnum annum quibusdam etiam iteratis iussit. Olympiæ quoque præter consuetudinem musicum agona commisit. Ac, ne quid circa hæc occupatum auocaret detinerétve, cùm præsentia eius vrbicas res egere à liberto Helio admoneretur, rescripsit his verbis, *Quamuis nunc tuum consilium sit & votum celeriter reuerti me: tamen suadere & optare potius debes vt Nerone dignus reuertar.*

Cantãte eo, necessaria quidem caussa excedere theatro licitum erat. Itaque & enixæ quædam in spectaculis dicuntur, & multi tædio audiendi laudandique clausis oppidorum portis, aut furtim desiluisse de muro, aut morte simulata funere elati. Quàm autem trepidè anxiéque certauerit, quanta aduersariorum æmulatione, quo metu iudicum, vix credi potest. Aduersarios quasi planè conditionis eiusdem, obseruáre, captare, infa-

Digitized by Google

mere ſecretò, nonnunquam ex occurſu maledictis inceſſere :. ac, ſi qui arte præcellerent, corrumpere etiam ſolebat. Iudices autem priùs quàm inciperet, reuerentiſſimè alloquebatur, *omnia ſe faciẽda feciſſe, ſed euentum in manu eſſe Fortunæ: illos vt ſapiẽtes & doctos viros fortuita debere excludere:* atq; vt auderet hortãtibus, æquiore animo recedebat : ac ne ſic quidem ſine ſollicitudine taciturnitatem pudorémque quorundam pro triſtitia ac malignitate arguens, ſuſpectóſque ſibi dicens. In certando verò ita legi obediebat, vt nunquam excreare auſus, ſudorem quoque frontis brachio detergeret: atque etiam in quodam tragico actu, cùm elapſum baculum citò reſumpſiſſet, pauidus & metuens, ne ob delictum certamine ſubmoueretur, non aliter confirmatus eſt quàm adiurante hypocrita, non animaduerſum id inter exſultationes ſucclamationéſque populi. Victorem autem ſe ipſe pronuntiabat. Qua de cauſſa & præconio vbique contendit. Ac ne cuius alterius hieronicarum memoria aut veſtigium exſtaret vſquam, ſubuerti & vnco trahi, abiicique in latrinas omnium ſtatuas & imagines imperauit. Aurigauit quoq; plurifariam, Olympiis

24 (margin, beside "bi dicens. In certando verò")

verò

verò etiã decemiugem quamuis id ipsum in rege Mithridate, carmine quodam suo prehendisset. Sed excussus curru, ac rursus repositus, cùm perdurare non posset, destitit ante decursum: nec eo secius coronatus est. Decedens deinde, prouinciam vniuersam libertate donauit: simulq; iudices ciuitate Romana, & pecunia grandi. Quæ beneficia è medio stadio, Isthmiorum die sua ipse voce pronuntiauit, 25

REVERSVS è Græcia Neapolim, quòd in ea primum artem protulerat, albis equis introiit, disiecta parte muri, vt mos hieronicarum est. Simili modo Antium, inde Albanum, inde Romam. Sed & Romam eo curru quò Augustus olim triũphauerat, & in veste purpurea, distinctáque stellis aureis chlamyde, coronámque capite gerens Olympiacam, dextra manu Pythiam, præeunte pompa cæterarum cum titulis, *vbi*, & *quos*, *quo cantionũ*, *quóve fabularũ argumento vicisset*: sequentibus currum ouantium ritu plausoribus, *Augustianos*, *milites*q; *se triũphi eius* clamitantibus. Dehinc diruto Circi maximi arcu, per velabrum Forúmque, Palatium & Apollinem petiit. Incedenti passim victimæ cæsæ, sparso per vias idẽtidem croco, ingestæque aues, ac lemnisci, & bel-

Digitized by Google

laria. Sacras coronas in cubili circum lectos posuit. Item statuas suas citharœdico habitu: qua nota etiam nummum percussit. Ac post hæc tantum abfuit à remittendo laxandóque studio: vt conseruandæ vocis gratia, neque milites vmquam, nisi absens, aut alio verba pronuntiante, appellaret: neque quidquam serio iocóve egerit, nisi adstãte phonasco, qui moneret, parceret arteriis, ac sudarium ad os applicaret: multisque vel amicitiã suam obtulerit, vel simultatem indixerit, prout quisque se magis parciúsve lau-
2 disset. PETVLANTIAM, libidinem, luxuria, auaritiam, crudelitatem sensim quidem primò & occultè, vel vt iuuenili errore, exercuit: sed vt tunc quoque dubium nemini foret, naturæ illa vitia non ætatis esse. Post crepusculum statim arrepto pileo vel galero, popinas inibat: circúmque vicos vacabatur ludibundus, nec sine pernicie tamen. Siquidem redeuntes à cœna verberare, ac repugnantes vulnerare, cloacisque demergere assueuerat: tabernacula etiam effringere & expilare: quintana domi constituta, vbi partæ & ad licitationem diuidendæ prædæ pretium assumeretur. Ac sæpe in eiusmodi rixis, oculorum & vitiæ
peri

periculum adiit, à quodã laticlauio, cuius vxorem attrectauerat, prope ad necẽ cæsus. Quare numquam postea se publico illud horæ sine tribunis cõmisit, procul & occulte subsequentibus. Interdiu quoque clàm gestatoria sella delatus in theatrum, seditionibus pantomimorum ex parte proscenij superiori, signifer simul ac spectator aderat. Et cùm ad manus ventum esset, lapidibúsque & subselliorum fragminibus decerneretur, multa & ipse iecit in populum, atque etiam prætoris caput consauciauit. PAVLATIM verò inualescentibus vitiis, iocularia & latebras omisit, nulláque dissimulandi cura ad maiora palàm erupit. Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat: refotus sæpius calidis piscinis, ac tempore æstiuo niuatis. Cœnitabátq; nonnumquam & in publico. Naumachia præclusa, vel Martio campo, vel Circo maximo, inter scortorum totius vrbis ambubaiarúmque ministeria. Quoties Ostiam Tiberi deflueret, aut Baianũ sinum præter nauigaret, dispositæ per litora & ripas diuersoriæ tabernæ parabantur, insignes ganeæ & matronarum institoria copas imitantium, atque hinc inde hortantium vt appelleret. Indice-

27

bat, & familiaribus cœnas, quorum vni
* mitellita quadragies HS. conſtitit: alteri
28 pluris aliquanto abſortio roſaria. Super
ingenuorum, pædagogia, & nuptarum
concubinatus, Veſtali virgini Rubriæ
vim intulit. Acten libertam paullum
abfuit quin iuſto matrimonio ſibi con-
iungeret: ſubmiſſis conſularibus viris
qui regio genere ortam peierarent. Pue-
rum Sporum, exſectis teſtibus, etiam in
muliebrem naturam transfigurare co-
natus eſt: cum dote & flammeo per ſolē-
ne nuptiarum celeberrimo officio, de-
ductum ad ſe pro vxore habuit. Exſtát-
que cuiuſdam non inſcitus iocus, *Bene
agi potuiſſe cum rebus humanis, ſi Domitius
pater talem habuiſſet vxorem.* Hunc Spo-
rum Auguſtarum ornamentis excultum,
lecticáque vectum, & circa conuentus
mercatúſque Græciæ, ac mox Romæ cir-
ca Sigillaria, comitatus eſt, identidem
exoſculans. Nam matris concubitum ap-
petiiſſe, ab obtrectatoribus eius, ne fe-
rox & impotens mulier & hoc genere
gratiæ præualeret, deterritum nemo du-
bitauit: vtique poſtquam meretricem,
quam fama erat Agrippinæ ſimillimam,
inter concubinas recepit. Olim etiam
quoties lectica cum matre veheretur, li-
bidina

bidinatum inceſtè, ac maculis veſtis pro-
ditum affirmant. Suam quidem pudici-
tiam vſque adeò proſtiuit, vt contami- 29
natis pœne omnibus membris, nouiſſi-
mè quaſi genus luxus excogitaret: qua-
tenus feræ pelle contectus emitteretur è
cauea, virorúmque ac fœminarum ad
ſtipitem deligatorum inguina inuade-
ret: & cùm affatim deſæuiſſet, conficere-
tur à Doryphoro liberto: cui etiam, ſicut
ipſi Sporus, ita ipſe denupſit: voces quo-
que & ciulatus vim patientium virginum
imitatus. Ex nonnullis comperi, perſua-
ſiſſimum habuiſſe eum, neminem homi-
nem pudicum, aut vlla corporis parte pu-
rum eſſe: verùm pleróſque diſſimulare
vitium & calliditate obtegere: ideóque
profeſſis apud ſe obſcœnitatem, cætera
quoque conceſſiſſe delicta. DIVITIA- 30
RVM & pecuniæ fructum non alium
putabat quàm profuſionem: ſordidos ac
deparcos eſſe quibus ratio impenſarum
conſtaret: prælautos veréque magnifi-
cos qui abuterentur ac perderent. Lau-
dabat mirabatúrque auunculum Caium,
nullo magis nomine quàm quòd ingen-
tes à Tiberio relicta opes in breui ſpa-
tio prodegiſſet. Quare nec largiendi nec
abſumendi modum tenuit. In Tiridatem

Digitized by Google

quod vix credibile videatur, octingena nummûm millia diurna erogauit, abeuntique super H.S. milles contulit. Menecratem citharœdum & Spicillum mirmillonem triumphalium virorum patrimoniis ædibúsque donauit. Cercopithecum Panerotem feneratorem, & vrbanis rusticisq; prædiis locupletatum, propè regio extulit funere. Nullam vestem bis induit. Quadringenis in punctũ H.S. aleam lusit. Piscatus est rete aurato, purpura coccoque funibus nexis. Nunquam carrucis minus mille fecisse iter traditur, soleis mularum argenteis, canusinatis mulionibus, armillata & phalerata cum Mazacum turba, atque cursorum.

31 Non in alia re damnosior quàm in ædificando. Domum à Palatio Esquilias vsque fecit. Quam primò *Transitoriam*, mox incendio absumptam, restitutámque *Auream* nominauit. De cuius spatio atque cultu suffecerit hoc retulisse. Vestibulum eius fuit, in quo colossus centum viginti pedum staret ipsius effigie: tanta laxitas, vt porticus triplices miliarias haberet: item stagnum maris instar, circumseptum ædificiis ad vrbium speciem. Rura insuper aruis atque vinetis & pascuis, siluisque, varia cum multitudine omnis

omnis generis pecudum ac ferarum. In cæteris partibus cuncta auro lita, distincta gemmis vnionúmque conchis erant. Cœnationes laqueatæ tabulis eburneis versatilibus, vt flores, fistulis, vt vnguenta desuper spargerentur: Præcipua cœnationum rotunda, quæ perpetuò diebus ac noctibus vice mundi circumageretur: balineæ marinis & Albulis fluẽtes aquis. Eiusmodi domum cum absolutam dedicaret, hactenus comprobauit, vt se diceret *quasi hominem tãdem habitare cœpisse.* Præterea inchoabat piscinam à Miseno ad Auernum lacum, contectam, porticibus conclusam, quò quidquid totis Baiis calidarum esset conuerteretur. Fossam ab Auerno Ostiam vsque, vt nauibus nec tamen mari iretur, longitudinis per centum sexaginta milliaria: latitudinis, qua contrariæ quinqueremes commearent. Quorum operum perficiendorum gratia, quod vbique esset custodiæ in Italiam deportari, etiam scelere conuictos, nonnisi ad opus damnari, præceperat. Adhuc impendiorum furorem super fiduciam imperij, etiam spe quadam repentina immensarum & reconditarum opum impulsus est: ex indicio equitis Rom. pro comperto pollicentis, thesau-

Digitized by Google

A.V.C. ros antiquissimæ gazæ, quos Dido regi-
818. na fugiens Tyro secum extulisset, esse in Africa vastissimis specubus abditos, ac posse erui paruula molientium opera.

32 Verùm vt spes fefellit, destitutus, atque ita iam exhaustus & egens, vt stipendia quoque militum, & commoda veteranorum protrahi ac differri necesse esset, calumniis rapinísque intendit animum. Ante omnia instituit vt è libertorum defunctorum bonis pro semisse dodrans cogeretur ei, si qui sine probabili caussa eo nomine essent quò fuissent illæ familiæ quas ipse contingeret: deinde vt ingratorum in principem testamenta ad fiscum pertinerent: ac ne impunè esset studiosis iuris qui scripsissent vel dictassent ea: tum vt lege maiestatis facta dictáque omnia, quibus modò delator non deesset, tenerentur. Reuocauit & præmia coronarum, quæ vnquam sibi in certaminibus ciuitates detulissent. Et cùm interdixisset vsum amethystini ac Tyrij coloris, submisissétque qui nundinarum die pauculas vncias venderet: præclusit cunctos negotiatores. Quinetiam inter canendum animaduersam matronam è spectaculis, vetita purpura cultā, demonstrasse procuratoribus suis creditur: de-

tra

Digitized by Google

tractámque illicò, non veste modò, sed & bonis exuit. Nulli delegauit officium, vt non adiiceret: *scis quid mihi opus sit*. &, *hoc agamus, ne quis quidquam habeat*. Vltimò templis compluribus dona detraxit, simulacráq; ex auro vel argento fabricata conflauit: in his Penatium deorum, quæ mox Galba restituit PARRICIDIA & 33
cædes à Claudio exorsus est: cuius necis, etsi non auctor, at conscius fuit: neque dissimulanter, vt qui boletos, in quo cibi genere venenum is acceperat, quasi deorum cibum, posthac prouerbio Græco collaudare sit solitus. Certè omnibus rerum verborúmque contumeliis mortuum insectatus est, modò stultitiæ, modò sæuitiæ arguens. Nam & *morari* eum inter homines desiisse, producta prima syllaba iocabatur: multáque decreta & constituta, vt insipientis atque deliri, pro irritis habuit. Denique bustum eius consepiri, nisi humili leuíque materia, neglexit. Britannicum, non minus æmulatione vocis quæ illi iucundior suppetebat, quàm metu ne quandoque apud hominũ gratiam paterna memoria præualeret, veneno aggressus est. Quod acceptum à quadam Locusta, venenariorũ indice, cùm opinione tardiùs cederet, ventre

Digitized by Google

ventre modò Britannici moto: accersitam mulierem sua manu verberauit, arguens pro veneno remedium dedisse. Excusantíque minus datum ad occultandam facinoris inuidiam: *Sanè*, inquit, *legem Iuliam timeo*: coegitq́ue se coram in cubiculo quàm posset velocissimum ac præsentaneum coquere. Deinde in hœdo expertus, postquam is quinque horas protraxit, iterum ac sæpius recoctũ, porcello obiecit. Quo statim examinato, inferri in triclinium, darique cœnanti secum Britannico imperauit. Et cùm ille ad primum gustum concidisset, comitiali morbo ex consuetudine correptum apud conuiuas ementitus, postero die raptim inter maximos imbres translatitio extulit funere. Locustæ pro nauata opera, impunitatem prædiáque ampla, sed & discipulos dedit. Matrem, dicta factáque
34 sua exquirentem acerbiùs & corrigentem, hactenus primò grauabatur, vt inuidia identidem oneraret quasi cessurus imperio, Rhodúmque abiturus: mox & honore omni & potestate priuauit: abductáque militum & Germanorum statione, contubernio quoque ac palatio expulit. Neque in diuexanda quidquam pensi habuit: submissis & qui Romæ morantem

rātem, litibus, & in ſeceſſum quieſcentē-per conuitia & iocos, terra mariq́ue præteruehentes inquietarent. Verùm minis eius ac violentia territus perdere ſtatuit. Et cùm veneno ter tentaſſet, ſentirétque antidotis præmunitam: lacunaria, quæ noctu ſuper dormientem laxata machina deciderent, parauit. Hoc conſilio per conſcios parum celato, ſolutilem nauem cuius vel naufragio vel cameræ ruina periret, comentus eſt. Atque ita reconciliatione ſimulata, iucundiſſimis litteris Baias euocauit ad ſolemnia Quinquatrium ſimul celebranda: datóque negotio triearchis, qui Liburnicā, qua aduecta erat, velut fortuito concurſu confringerent, protraxit conuiuium. Repetentiq; Baulos, in locum corrupti nauigij, machinoſum illud obtulit, hilare proſecutus: atque in digreſſu papillas quoq; exoſculatus, reliquum temporis cum magna trepidatione vigilauit, cœptorum opperiens exitum. Sed vt diuerſa omnia, nandóque euaſiſſe eam, comperit inops conſilij. L. Agernium, libertum eius ſaluam & incolumen cum gaudio nuntiantem, obiecto clàm iuxta pugione, vt percuſſorem ſibi ſubornatum arripi cōſtringíque iuſſit, matrémque occidi quaſi deprehen-

ſum

Digitized by Google

ſum crimen voluntaria morte vitaſſet. Adduntur his atrociora, nec incertis auctoribus, ad viſendum interfectæ cadauer accurriſſe, contrectaſſe membra, alia vituperaſſe, alia laudaſſe, ſitique interim oborta, bibiſſe. Neque tamen ſceleris conſcientiam, quamquam & militum & ſenatus populíque gratulationibus confirmaretur, aut ſtatim, aut vnquam poſtea ferre potuit: ſæpe confeſſus exagitari ſe materna ſpecie, verberibus Furiarum, ac tædis ardentibus. Quin & facto per Magos ſacro, euocare Manes, & exorare tentauit. Peregrinatione quidem Græciæ, Eleuſiniis ſacris, quorum initiatione impij & ſcelerati voce præconis ſubmouerentur, intereſſe non auſus eſt. Iunxitque parricidio matris amitæ necē. Quam cùm ex duritia alui cubantem viſitaret: & illa tractans lanuginem eius, vt aſſolet, iam grandis natu, per blanditias fortè dixiſſet, *Simul hāc excepero, mori volo:* cōuerſus ad proximos, confeſtim ſe poſiturum velut irridens ait: præcepíque medicis vt largiùs purgarēt ægram. Nam nec dum defunctæ bona inuaſit, ſuppreſſo teſtamento, ne quid abſcederet.

35 Vxores præter Octauiam duas poſtea duxit. Poppæam Sabinam, quæſtorio pa-

re

tre natam, & equiri Romano antè nuptam: deinde Statiliam Meſſalinam Tauri bis conſulis ac triumphalis abneptem. Qua vt potiretur, virum eius Atticum Veſtinum cos. in honore ipſo trucidauit. A. V. C. 815.
Octauiæ conſuetudinem citò aſpernatus corripientibus amicis, *ſufficere illi debere* reſpondit *vxoria ornamenta.* Eandem mox ſæpe fruſtra ſtrangulare meditatus, dimiſit vt ſterilem: ſed improbante diuortium populo, ne parcente conuitiis, etiam relegauit. Denique occidit ſub crimine adulteriorum, adeò impudenti falsóque, vt in quæſtione pernegantibus cunctis Anicetum pædagogum ſuum indicem ſubiecerit, qui dolo ſtupratam à ſe fateretur. Poppæā duodecimo die poſt diuortium Octauiæ in matrimonium acceptam, dilexit vnicè. Et tamen ipſam 818
quoque ictu calcis occidit: quòd ſe ex aurigatione ſerò reuerſum, grauida & ægra conuitiis inceſſerat. Ex hac filiam tulit Claudiam Auguſtam, amiſitque admodum infantem. Nullum adeò neceſſitudinis genus eſt quod non ſcelere perculerit. Antoniam Claudij filiam recuſantem poſt Poppeæ mortem nuptias ſuas, quaſi molitricem nouarum rerum, interemit. Similiter interemit cæteros,
aut

aut affinitate aliqua sibi aut propinquitate coniunctos. In quibus Aulum Plancium iuuenem: quem cùm ante mortem per vim constupraſſet: *Eat nunc*, inquit, *mater mea, & ſucceſſorem meum oſculetur.* Iactans dilectũ ab ea, & ad ſpem imperij impulſum. Priuignum Rufinum Criſpinum, Poppæa natum, impuberem adhuc, quia ferebatur ducatus & imperia ludere, mergendum mari, dum piſcaretur, ſeruis ipſius demandauit. Tuſcum nutricis filium relegauit, quòd in procuratione Ægypti, balneis in aduentum ſuum extructis lauiſſet. Senecam præceptorem ad necem compulit, quamuis ſæpe commeatum petenti, boniſque cedenti, perſanctè iuraſſet, *ſuſpectũ ſe fruſtrà, periturumq́ potiùs quàm nociturum ei.* Burro præfecto remedium ad fauces pollicitus, toxicum miſit. Libertos diuites & ſenes olim adoptionis, mox dominationis ſuæ fautores, atque rectores, veneno partim cibis partim potionibus indito, intercepit. Nec minore ſæuitia foris &
36 in exteros graſſatus eſt. Stella crinita, quæ ſummis poteſtatibus exitium portendere vulgò putatur, per continuas noctes oriri cœperat. Anxius ea re, vt ex Babilo aſtrologo didicit, ſolere reges talia

lia ostenta cæde aliqua illustri expiare, atque à semet in capita procerum depellere: nobilissimo cuique exitium destinauit. Enimuero multò magis & quasi per iustam causam duabus coniurationibus promulgatis: quarum prior maiórque Pisoniana, Romæ: posterior, Viniciana, Beneuenti conflata atque detecta est. Coniurati è vinculis triplicium catenarum dixere caussam: cũ quidam crimen vltrò faterentur, nonnulli etiam imputarent, tamquam aliter illi non possent nisi morte succurrere, dedecorato flagitiis omnibus. Damnatorum liberi vrbe pulsi, enectíque veneno aut fame. Constat quosdam cum pædagogis & capsariis vno prandio pariter necatos, alios diurnum victum prohibitos quærere.

Nullus posthac adhibitus delectus aut 37
modus interimendi quoscumque libuisset, quacumque de caussa. Sed ne de pluribus referam, Saluidieno Orfito obiectum est quòd tabernas tres de domo sua circa forum ciuitatibus ad stationem locasset: Cassio Longino iurisconsulto, ac luminibus orbato, quòd in vetere gentili stemmate C. Cassij percussoris Cæsaris imagines restituisset: Pæto Thraseæ, tristior & pædagogi vultus. Mori iussis non

Digitized by Google

ampliùs quàm horarium ſpatium dabat. Ac ne quid moræ interueniret, medicos admouebat, *qui cunctantes continuò curarent.* Ita enim vocabat, venas mortis gratia incidere. Creditur etiam polyphago cuidam Ægyptij generis, crudam carnem & quidquid daretur mandere aſſueto, concupiſſe viuos homines laniandos abſumẽdóſque obiicere. Elatus inflatúſque tantis velut ſucceſſibus, negauit *quemquã principum ſciſſe quid ſibi liceret.* Multáſque nec dubias ſignificationes ſæpe iecit, ne reliquis quidem ſe parſurum ſenatoribus: eúmque ordinem ſublaturum quandoque è Rep. ac prouincias & exercitus equiti Rom. ac libertis permiſſurum. Certè neq; aduenieus, neque proficiſcens, quemquam oſculo impertiuit, ac ne reſalutatione quidem. Et in auipicando opere. Iſthmi, magna frequentia
37 clarè, *Vt ſibi ac pop. Rom. bene res verteret,* optauit: diſſimulata ſenatus mentione. Sed nec populo aut mœnibus patriæ pepercit. Dicente quodam in ſermone communi,

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί.

immò, inquit, *ἐμοῦ ζῶντος*. Planéque ita fecit: nam quaſi offenſus deformitate veterum ædificiorum, & anguſtiis flexu-

risque

riſque vicorum, incendit vrbem tam palàm, vt plerique conſulares, cubicularios eius, cum ſtupa tædáque, in prædiis ſuis deprehenſos non attigerint: & quædam horrea circa domum Auream, quorum ſpatium maximè deſiderabat, vt bellicis machinis labefactata, atque inflammata ſint, quòd ſaxeo muro conſtructa erant. Per ſex dies, ſeptémque noctes ea clade ſæuitum eſt, ad monumentorum buſtorúmque diuerſoria plebe compulſa. Tũc præter immenſum numerum inſularum, domus priſcorum ducum arſerunt, hoſtilibus adhuc ſpoliis adornatæ, deorúmque ædes ab regibus, ac deinde Punicis ac Gallicis bellis votæ dedicatæque: & quidquid viſendum, atque memorabile ex antiquitate durauerat. Hoc incẽdium è turri Mæcenatiana proſpectans, lætúſque *flammæ*, vt aiebat, *pulchritudine*, ἅλωσιν Ilij in illo ſuo ſcenico habitu decantauit. Ac ne non hinc quoque quantum poſſet prędæ & manubiarum inuaderet, pollicitus cadauerum & ruderum gratuitam egeſtionem, nemini ad reliquias rerũ ſuarum adire permiſit: collationibúſque non receptis modò, verùm & efflagitatis, prouincias priuatorúmque cenſus prope exhauſit. ACCESSERVNT tãtis ex prin- 39

A.V.C. ros antiquissimæ gazæ, quos Dido regi-
818. na fugiens Tyro secum extulisset, esse in Africa vastissimis specubus abditos, ac posse erui paruula molientium opera.

32 Verùm vt spes fefellit, destitutus, atque ita iam exhaustus & egens, vt stipendia quoque militum, & commoda veteranorum protrahi ac differri necesse esset, calumniis rapinísque intendit animum. Ante omnia instituit vt è libertorum defunctorum bonis pro semisse dodrans cogeretur ei, si qui sine probabili caussa eo nomine essent quò fuissent illæ familiæ quas ipse contingeret: deinde vt ingratorum in principem testamenta ad fiscum pertinerent: ac ne impunè esset studiosis iuris qui scripsissent vel dictassent ea: tum vt lege maiestatis facta dictáque omnia, quibus modò delator non deesset, tenerentur. Reuocauit & præmia coronarum, quæ vmquam sibi in certaminibus ciuitates detulissent. Et cùm interdixisset vsum amethystini ac Tyrij coloris, submisissétque qui nundinarum die pauculas vncias venderet: præclusit cunctos negotiatores. Quinetiam inter canendum animaduersam matronam è spectaculis, vetita purpura cultã, demonstrasse procuratoribus suis creditur: de-

tra

Digitized by Google

tractámque illicò, non veste modò, sed & bonis exuit. Nulli delegauit officium, vt non adiiceret: *scis quid mihi opus sit*. &, *hoc agamus, ne quis quidquam habeat*. Vltimò templis compluribus dona detraxit, simulacráq; ex auro vel argento fabricata conflauit: in his Penatium deorum, quæ mox Galba restituit. PARRICIDIA & 33
cædes à Claudio exorsus est: cuius necis, etsi non auctor, at conscius fuit: neque dissimulanter, vt qui boletos, in quo cibi genere venenum is acceperat, quasi deorum cibum, posthac prouerbio Græco collaudare sit solitus. Certè omnibus rerum verborúmque contumeliis mortuum insectatus est, modò stultitiæ, modò sæuitiæ arguens. Nam & *morari* eum inter homines desiisse, producta prima syllaba iocabatur: multáque decreta & constituta, vt insipientis atque deliri, pro irritis habuit. Denique bustum eius consepiri, nisi humili leuíque materia, neglexit. Britannicum, non minus æmulatione vocis quæ illi iucundior suppetebat, quàm metu ne quandoque apud hominũ gratiam paterna memoria præualeret, veneno aggressus est. Quod acceptum à quadam Locusta, venenariorũ indice, cùm opinione tardiùs cederet, ventre

ventre modò Britannici moto: accersitam mulierem sua manu verberauit, arguens pro veneno remedium dedisse. Excusantíque minus datum ad occultandam facinoris inuidiam: *Sanè*, inquit, *legem Iuliam timeo*: coegitq́ue se coram in cubiculo quàm posset velocissimum ac præsentaneum coquere. Deinde in hœdo expertus, postquam is quinque horas protraxit, iterum ac sæpius recoctũ, porcello obiecit. Quo statim examinato, inferri in triclinium, darique cœnanti secum Britannico imperauit. Et cùm ille ad primum gustum concidisset, comitiali morbo ex consuetudine correptum apud conuiuas ementitus, postero die raptim inter maximos imbres translatitio extulit funere. Locustæ pro nauata opera, impunitatem prædiáque ampla, sed & discipulos dedit. Matrem, dicta factáque
34 sua exquirentem acerbiùs & corrigentem, hactenus primò grauabatur, vt inuidia identidem oneraret quasi cessurus imperio, Rhodúmque abiturus: mox & honore omni & potestate priuauit: abductáque militum & Germanorum statione, contubernio quoque ac palatio expulit. Neque in diuexanda quidquam pensi habuit: submissis & qui Romæ morantem

rātem, litibus, & in secessum quiescentē per conuitia & iocos, terra mariq́ue prætervehentes inquietarent. Verùm minis eius ac violentia territus perdere statuit. Et cùm veneno ter tentasset, sentirétque antidotis præmunitam: lacunaria, quæ noctu super dormientem laxata machina deciderent, parauit. Hoc consilio per conscios parum celato, solutilem nauem cuius vel naufragio vel cameræ ruina periret, comentus est. Atque ita reconciliatione simulata, iucundissimis litteris Baias euocauit ad solemnia. Quinquatrium simul celebranda: datóque negotio triearchis, qui Liburnicā, qua aduecta erat, velut fortuito concursu confringerent, protraxit conuiuium. Repetentiq; Baulos, in locum corrupti nauigij, machinosum illud obtulit, hilare prosecutus: atque in digressu papillas quoq; exosculatus, reliquum temporis cum magna trepidatione vigilauit, cœptorum opperiens exitum. Sed vt diuersa omnia, nandóque euasisse eam, comperit inops consilij. L. Agernium, libertum eius saluam & incolumen cum gaudio nuntiantem, obiecto clàm iuxta pugione, vt percusorem sibi subornatum arripi cōstringíque iussit, matrémque occidi quasi deprehen-
sum

ſum crimen voluntaria morte vitaſſet. Adduntur his atrociora, nec incertis auctoribus, ad viſendum interfectæ cadauer accurriſſe, contrectaſſe membra, alia vituperaſſe, alia laudaſſe, ſitiq́ue interim oborta, bibiſſe. Neque tamen ſceleris conſcientiam, quamquam & militum & ſenatus populíque gratulationibus confirmaretur, aut ſtatim, aut vnquam poſtea ferre potuit: ſæpe confeſſus exagitari ſe materna ſpecie, verberibus Furiarum, ac tædis ardentibus. Quin & facto per Magos ſacro, euocare Manes, & exorare tentauit. Peregrinatione quidem Græciæ, Eleuſiniis ſacris, quorum initiatione impij & ſcelerati voce præconis ſubmouerentur, intereſſe non auſus eſt. Iunxitque parricidio matris amitæ necē. Quam cùm ex duritia alui cubantem viſitaret: & illa tractans lanuginem eius, vt aſſolet, iam grandis natu, per blanditias fortè dixiſſet, *Simul hāc excepero, mori volo:* cōuerſus ad proximos, confeſtim ſe poſiturum velut irridens ait: præcepítque medicis vt largiùs purgarēt ægram. Nām nec dum defunctæ bona inuaſit, ſuppreſſo teſtamento, ne quid abſcederet.

35 Vxores præter Octauiam duas poſtea duxit. Poppæam Sabinam, quæſtorio patre

tre

tre natam, & equiti Romano antè nuptam: deinde Statiliam Messalinam Tauri bis consulis ac triumphalis abneptem. Qua vt potiretur, virum eius Atticum Vestinum c o s. in honore ipso trucidauit. A. V. C.
Octauiæ consuetudinem citò aspernatus 815.
corripientibus amicis, *sufficere illi debere* respondit *vxoria ornamenta*. Eandem mox sæpe frustra strangulare meditatus, dimisit vt sterilem: sed improbante diuortium populo, ne parcente conuitiis, etiam relegauit. Denique occidit sub crimine adulteriorum, adeò impudenti falsóque, vt in quæstione pernegantibus cunctis Anicetum pædagogum suum indicem subieccerit, qui dolo stupratam à se fateretur. Poppæā duodecimo die post diuortium Octauiæ in matrimonium acceptam, dilexit vnicè. Et tamen ipsam 818
quoque ictu calcis occidit: quòd se ex aurigatione serò reuersum, grauida & ægra conuitiis incesserat. Ex hac filiam tulit Claudiam Augustam, amisitque admodum infantem. Nullum adeò necessitudinis genus est quod non scelere perculerit. Antoniam Claudij filiam recusantem post Poppeæ mortem nuptias suas, quasi molitricem nouarum rerum, interemit. Similiter interemit cæteros,

aut affinitate aliqua sibi aut propinquitate coniunctos. In quibus Aulum Plancium iuuenem: quem cùm ante mortem per vim consuprasset: *Eat nunc*, inquit, *mater mea, & successorem meum osculetur.* Iactans dilectũ ab ea, & ad spem imperij impulsum. Priuignum Rufinum Crispinum, Poppæa natum, impuberem adhuc, quia ferebatur ducatus & imperia ludere, mergendum mari, dum piscaretur, seruis ipsius demandauit. Tuscum nutricis filium relegauit, quòd in procuratione Ægypti, balneis in aduentum suum exstructis lauisset. Senecam præceptorem ad necem compulit, quamuis sæpe commeatum petenti, bonisque cedenti, persanctè iurasset, *suspectũ se frustrà, periturumq; potiùs quàm nociturum ei.* Burro præfecto remedium ad fauces pollicitus, toxicum misit. Libertos diuites & senes olim adoptionis, mox dominationis suæ fautores, atque rectores, veneno partim cibis partim potionibus indito, intercepit. Nec minore sæuitia foris &
36 in exteros grassatus est. Stella crinita, quæ summis potestatibus exitium portendere vulgò putatur, per continuas noctes oriri cœperat. Anxius ea re, vt ex Babilo astrologo didicit, solere reges ta-

Digitized by Google

lia ostenta cæde aliqua illustri expiare, atque à semet in capita procerum depellere: nobilissimo cuique exitium destinauit. Enimuero multò magis & quasi per iustam causam duabus coniurationibus promulgatis: quarum prior maiórque Pisoniana, Romæ: posterior, Viniciana, Beneuenti conflata atque detecta est. Coniurati è vinculis triplicium catenarum dixere caussam: cũ quidam crimen vltrò faterentur, nonnulli etiam imputarent, tamquam aliter illi non possent nisi morte succurrere, dedecorato flagitiis omnibus. Damnatorum liberi vrbe pulsi, enectíque veneno aut fame. Constat quosdam cum pædagogis & capsariis vno prandio pariter necatos, alios diurnum victum prohibitos quærere.

Nullus posthac adhibitus delectus aut 37
modus interimendi quoscumque libuisset, quacumque de caussa. Sed ne de pluribus referam, Saluidieno Orfito obiectum est quòd tabernas tres de domo sua circa forum ciuitatibus ad stationem locasset: Cassio Longino iurisconsulto, ac luminibus orbato, quòd in vetere gentili stemmate C. Cassij percussoris Cæsaris imagines restituisset: Pæto Thraseæ, tristior & pædagogi vultus. Mori iussis non

Digitized by Google

rísque vicorum, incendit vrbem tam palàm, vt plerique consulares, cubicularios eius, cum stupa tædáque, in prædiis suis deprehensos non attigerint: & quædam horrea circa domum Auream, quorum spatium maximè desiderabat, vt bellicis machinis labefactata, atque inflammata sint, quòd saxeo muro constructa erant. Per sex dies, septémque noctes ea clade sæuitum est, ad monumentorum bustorúmque diuersoria plebe compulsa. Tūc præter immensum numerum insularum, domus priscorum ducum arserunt, hostilibus adhuc spoliis adornatæ, deorúmque ædes ab regibus, ac deinde Punicis ac Gallicis bellis votæ dedicatæque: & quidquid visendum, atque memorabile ex antiquitate durauerat. Hoc incẽdium è turri Mæcenatiana prospectans, lætúsque *flammæ*, vt aiebat, *pulchritudine*, ἅλωσιν. Ilij in illo suo scenico habitu decantauit. Ac ne non hinc quoque quantum posset prędæ & manubiarum inuaderet, pollicitus cadauerum & ruderum gratuitam egestionem, nemini ad reliquias rerũ suarum adire permisit: collationibúsque non receptis modò, verùm & efflagitatis, prouincias priuatorúmque census propè exhausit. ACCESSERVNT tam ex prin- 39

Digitized by Google

cipe malis, probrisque, quædam & fortuita: pestilentia vnius autumni, qua triginta funerum millia in rationem Libitinæ venerunt: clades Britannica, qua duo præcipua oppida, magna ciuium sociorúmque cæde direpta sunt: ignominia ad Orientem legionibus in Armenia sub iugum missis, ægréque Syria retenta. Mirum, & vel præcipuè notabile inter hæc fuit, nihil eum patientiùs quàm maledicta & conuitia hominum tulisse: neque
41 in vllos leniorem quam qui se dictis aut carminibus lacessissent, extitisse. Multa Græcè Latinéque proscripta, aut vulgata sunt, sicut illa.

Νέρων, Ὀρέστης, Ἀλκμαίων μητροκτόνοι,
Νεόψηφον Νέρων, ἰδίαν μητέρ' ἀπέκτεινεν.
Quis negat Aeneæ magna de stirpe Neronem?
Sustulit hic matrem; sustulit ille patrem.
Dum tendit citharum noster, dum cornua Parthus,
Noster erit Pæan, ille Ἑκατηβελέτης.
Roma domus fiet: Veios migrate Quirites,
Si non & Veios occupat ista domus.

Sed neque auctores requisiuit: & quosdam per indicem delatos ad senatum, affici:

ſici grauiore pœna prohibuit. Tranſeuntem eum Iſidorus Cynicos in publico clara voce corripuerat, *quòd Naupliј mala bene cantitaret, ſita bona malè diſponeret.* Et Datus Atellanarum hiſtrio in cantico quodam, ὑ γίαινε πάτερ, ὑγίαινε μῆτερ, ita demonſtrauerat vt bibentẽ natantémque faceret, exitum C. Claudij Agrippinæque ſignificans: & in nouiſſima clauſula.

Orcus vobis ducit pedes,

Senatum geſtu notaret: hiſtrionem & philoſophum Nero nihil ampliùs quàm vrbe Italiáque ſubmouit, vel contemptu omnis infamiæ, vel ne fatendo dolorem, irritaret ingenia. TALEM principem paulò minùs XIIII. annos perpeſſus terrarum orbis, tandem deſtituit: initium 40 facientibus Gallis, duce Iulio Vindice, qui tum eam prouinciam pro prætore obtinebat. Prædictum à mathematicis Neroni olim erat, fore vt quandoque deſtitueretur: vnde illa vox eius celeberrima, τὸ τεχνίον πᾶσα γαῖα τρέφει. quo maiore venia meditaretur citharœdicã artem principi ſibi gratam, priuato neceſſariam. Spoponderunt tamen quidam deſtituto ei dominationem Orientis, nonnulli nominatim regnum Hieroſolymorum, plu-

Digitized by Google

res omnis pristinæ fortunæ restitutionem. Cui spei pronior, Britannia Armeniáque amissa, ac rursus vtraque recepta, defunctum se fatalibus malis existimabat. Vt verò consulto Delphis Apolline, septuagesimum ac tertium annum cauendum sibi audiuit, quasi eo demum obiturus, ac nihil coniectans de ætate Galbæ, tanta fiducia, non modò senectam, sed etiam perpetuam singularémque concepit fœlicitatem, vt amissis naufragio pretiosissimis rebus, non dubitauerit inter suos dicere, *pisces eas sibi relaturos*. Neapoli de motu Galliarum cognouit die ipso quo matrem occiderat: adeóque lentè ac securè tulit, vt gaudentis etiam suspicionem præberet, tamquam occasione nata spoliandarum iure belli opulentissimarum prouinciarum. Statímque in gymnasiũ progressus, certantes athletas effusissimo studio spectauit. Cœnæ quoque tempore interpellatus, tumultuosioribus litteris, hactenus excanduit, vt malum iis qui descissent, minarentur. Denique per octo continuos dies non rescribere cuiquam, non mandare quid aut præcipere conatus, rem si-
41 lentio obliterauit. Edictis tandem Vindicis contumeliosis, & frequentibus per-

mo

Digitized by Google

motus, senatum epistola in vltonem sui reique publicæ adhortatus est, excusato languore faucium, propter quem non adesset. Nihil autem æquè doluit quàm vt citharœdum malum se increpitum, ac pro Nerone Ænobarbum appellatum. Et nomen quidem gentile, quod sibi per contumeliam exprobraretur, resumpturum se professus est, deposito adoptiuo. Cætera conuitia vt falsa, non alio argumento refellebat, quàm quòd etiam inscitia tantoperè laboratæ perfectæque à se artis obiiceretur, singulos subinde rogitans, nossentne quemquam præstantiorem. Sed vigentibus aliis super alios nuntiis, Romam prætrepidus rediit. Leuiterque modò in itinere friuolo auspicio mente recreata, cùm annotasset insculptum monumento, militem Gallum ab equite Rom. oppressum, trahi crinibus, ad eam speciem exiluit gaudio, cœlumque adorauit. Ac ne tunc quidem aut senatu, aut populo coram appellato, quosdam è primoribus viris domũ euocauit: transactáque raptim consultatione, reliquam diei partem per organa hydraulica noui & ignoti generis circumduxit. Ostendénsque singula, de ratione ac difficultate cuiusque disserens, iam-

Digitized by Google

que ſe etiam prolaturum omnia in theatrum affirmauit, ſi per Vincidem liceat.

42 Poſtquam deinde etiam Galbam & Hiſpanias deſciuiſſe cognouit, collapſus, animóque malè fracto, diu & ſine voce & propè intermortuus iacuit. Vtque reſipiit, veſte deſciſſa, capite conuerberato, *actum de ſe* pronuntiauit. Conſolantíque nutriculæ, & aliis quoque iam principibus ſimilia accidiſſe memoranti, *Se vero præter cæteros inaudita & incognita pati* reſpondit, qui *ſuum imperium viuus amitteret*. Nec eo ſocius quidquam ex conſuetudine luxus atque deſidiæ omiſit vel imminuit. Quinimo, cùm proſperi quiddam ex prouinciis nuntiatum eſſet, ſuper abundantiſſimam cœnam iocularia in defectionis duces carmina, laſciuéque modulata, quæ vulgò innotuerunt, etiam geſticulatus eſt: ac ſpectaculis theatri clàm illatus, cuidã ſcenico placenti nuntium miſit, *abuti eum occupationibus ſuis.*

43 Initio ſtatim tumultus, multa & immania, verùm non abhorrentia à ſua natura, creditur deſtinaſſe. Succeſſores, percuſſoréſque ſubmittere exercitus & prouincias regentibus quaſi conſpiratis, idémque & vnum ſentientibus: quidquid

quid

quid vbique exsulum, quidquid in vrbe hominum Gallicanorum esset, contrucidare: illos, ne desciscentibus aggregarentur: hos, vt conscios popularium suorum, atque fautores. Gallias exercitibus diripiendas permittere, senatum vniuersum veneno per conuiuia necare, vrbem incendere feris in populum immissis, quò difficilius defenderetur. Sed absterritus, non tam pœnitentia quàm perficiendi desperatione, credénsque expeditionem necessariam, Coss. ante tempus priuauit honore: atque in vtriusque locum solus iniit consulatum quasi fatale esset, non posse Gallias debellari nisi à consule. Ac susceptis fascibus, cùm post epulas triclinio digrederetur, innixus humeris familiarium, affirmauit, simul ac primùm prouinciam attigisset, inermem se in conspectum exercituum proditurum, nec quidquam aliud quàm fleturum. Reuocatísque ad pœnitentiam defectoribus, sequenti die lætum inter lætos cantaturum epinicia, quæ iam nunc sibi componi oporteret. In præparan- 44
da expeditione primam curam habuit deligendi vehicula, portandis scenicis organis, concubinásque, quas secum educeret, tondendi ad virilem modum, &

Google

secutibus peltisque Amazonicis instruendi. Mox tribus vrbanas ad sacramentum citauit: ac nullo idoneo respondente, certum dominis seruorum numerum indixit: nec nisi ex tota cuiusque familia probatissimos, ne dispensatoribus quidem, aut amanuensibus exceptis, recepit. Partem etiam census omnes ordines conferre iussit: & insuper inquilinos priuatarum ædium atque insularum, pensionem annuam repræsentare fisco. Exegitque ingenti fastidio & acerbitate nummum asperum, argentum postulatum, aurum ab obrusam: vt plerique omnem collationem palàm recusarent, consensu

45 flagitantes, à delatoribus potius reuocanda præmia quæcumque cepissent. Ex annonæ quoque caritate luctantium accreuit inuidia. Nam & forte accidit, vt in plublica fame Alexandrina nauis nuntiaretur puluerem luctatoribus aulicis aduexisse. Quare omnium in se odio concitato, nihil contumeliarum defuit quin subiret. Statuæ eius à vertice cirrus appositus est cum inscriptione Græca, *Nūc demū agona esse, & Traheret tandem.* Alterius collo & ascopera deligata, simulque titulus, *Ego quid potui? sed tu culeū meruisti.* Adscriptum & columnis, *Etiam Gallos*

Digitized by Google

los eum cantando excitasse. Iam noctibus iurgia cum seruis plerique simulantes, crebrò Vindicem poscebant.

Terrebatur ad hæc euidẽtibus portentis somniorum & auspiciorũ, & ominũ, tum veteribus tũ nouis: numquam antea somniare solitus. Occisa demum matre, vidit per quietem, nauẽ sibi regẽti extortum gubernaculum: trahiq; se ab Octauia vxore in arctissimas tenebras & modò pennatarum formicarum multitudine oppleri: modò à simulacris gentium ad Pompeij theatrum dedicatarum circuiri, arcerique progressu. Asturconem, quo maximè lætabatur, posteriore corporis parte in simiæ speciem transfiguratum, ac tantùm capite integro hinnitus edere canoros. De Mausoleo sponte foribus patefactis exaudita vox est, nomine eum cientis. Calen. Ianuarij exornati Lares in ipso sacrificij apparatu cõciderunt. Auspicanti Sporus anulum muneri obtulit: cuius gemmæ sculptura erat, *Proserpinæ raptus.* Votorum nuncupatione magna iam ordinum frequentia vix repertæ Capitoli claues. Cùm ex oratione eius, qua in Vindicem perorabat, recitaretur in senatu, *daturos pœnas sceleratos, ac breui dignum exitum facturos*, conclamatum 46

matum est ab vniuersis: *Tu facies Auguste* Obseruatum etiam fuerat, nouissimã fabulam cantasse eum publicè. *Oedipodem exsulem*, atque in hoc decidisset versu,

Θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμος, μήτηρ, πατήρ.

47 Nuntiata interim etiam cæterorum exercituum defectione, litteras prandenti sibi redditas concerpsit, mensam subuertit: duos scyphos gratissimis vsus, quos Homericos à cælatura carminum Homeri vocabat, solo illisit: ac sumpto à Locusta veneno, & in auream pyxidem condito, transiit in hortus Seruilianos. Vbi præmissis libertorum fidissimis Ostiam, ad classem præparandam, tribunos centurionesque prætorij de fugæ societate tentauit. Sed partim tergiuersantibus, partim apertè detrectantibus, vno verò etiam proclamantibus,

Vsque adeòne miserum est?

varia agitauit: Parthósne an Galbam supplex peteret, an atratus prodiret in publicum, próque Rostris quanta maxima posset miseratione veniam præteritorum precaretur: ac ni flexisset animos, vel Ægypti præfecturam concedi sibi oraret. Inuentus est postea in scrinio eius hac de re sermo formatus. Sed deterritum putant,

: priùs quàm in forum p. rueniret, ›erctur. Sic cogitatione in poste- ıem dilata, ad mediam ferè noctem :us, vt comperit stationem militum sse, prosiluit è lecto, misitque cir- micos. Et quia nihil à quoquã re- batur, ipse cum paucis hospitia- ›rum adiit. Verùm clausis omnium s, respondente nullo, in cubiculum : vnde iam & custodes diffugerant, s etiam stragulis, amota & pyxide i. Ac statim Spicillum mirmillo- vel quemlibet alium percussorem, manu periret, requisiuit. Et nemine o, *Ergo, ego*, inquit, *nec amicum ha- : inimicum? procurritque quasi præci- rus se in Tiberim.* Sed reuocato rur- 48 petu, aliquid secretioris latebræ ligendum animum desiderauit: & nte Phaonte liberto suburbanum inter Salariam & Nomentanam :irca quartum milliarium, vt erat pede atque tunicatus, pænulam :ti coloris superinduit: adoper- capite, & ante faciem obtento su- , equum inscendit, quatuor solùm antibus, inter quos & Sporos erat, ıque tremore terræ, & fulgure ad- pauefactus, audiit ex proximis ca-

strıs.

Digitized by Google

ſtris clamorem militum, & ſibi aduerſa
& Galbæ proſpera ominantium: etiam ex
obuiis viatoribus quendam dicentem, *Hi*
Neronem perſequũtur: alium ſciſcitãtem,
Ecquid in vrbe noui de Nerone? Equo autẽ
odore abiecti in via cadaueris conſterna-
to, detecta facie agnitus eſt à quoſdã Miſ-
ſicio prætoriano, & ſalutatus. Vt ad di-
uerticulum ventum eſt, dimiſſis equis
inter fruticeta ac vepres, per arundineti
ſemitam ægrè, nec niſi ſtrata ſub pedi-
bus veſte, ad aduerſum villæ parietem
euaſit. Ibi hortante eodem Phaonte, vt
interim in ſpecum egeſtæ harenæ con-
cederet, negauit *ſe viuum ſub terram itu-*
rum: ac parumper commoratus, dum clã-
deſtinus ad villam introitus pararetur,
aquam ex ſubiecta lacuna potaturus ma
nu hauſit: & *Hæc eſt*, inquit, *Neronis de-*
cocta. Deinde diuulſa ſentibus pænula
traiectos ſurculos raſit: atque ita quadru-
pes per anguſtias effoſſæ cauernæ rece-
ptus, in proximam ſellam decubuit ſu-
per lectũ modicella culcitra, vetere pal-
lio ſtrato inſtructum. Faméque interim
& ſiti interpellante, panem quidem ſor-
didum oblatum aſpernatus eſt, aquæ au-
49 tem tepidæ aliquantulum bibit. Tunc
vno quoque hinc inde inſtante, vt quàm
primùm

primùm se impendentibus contumeliis eriperet, scrobem coram fieri imperauit, dimensus ad corporis sui modulum: componíque simul, si qua inuenirentur, frusta marmoris, & aquam simul ac ligna conferri, curando mox cadaueri, flens ad singula, atque identidem dictitans: *Qualis artifex pereo!* Inter moras perlatos à cursore Phaontis codicillos præripuit, legitq; *se hostem à senatu iudicatum & quæri, vt puniatur more maiorum.* Interrogauitq; quale genus esset pœnæ. Et cùm comperisset nudi hominis ceruicem inseri furcæ, corpus virgis ad necem cædi: conterritus, quos pugiones, quos secum tulerat, arripuit: tentataque vtriusq; acie, rursus condidit, caussatus *nondum adesse fatalem horam*, Ac modò Sporum hortabatur, vt lamentari ac plangere inciperet: modò orabat, vt se aliquis ad mortem capessendam exemplo iuuaret: interdum segnitiem suam his verbis increpabat: *Viuo deformiter ac turpiter*, ὁ πρέπει Νέρωνι, ὁ πρέπει· νήφειν δεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις. ἄγε ἔγειρε σεαυτόν. Iamque equites appropinquabant, quibus præceptum erat vt viuum eum attraherent. Quod vt sensit, trepidanter effatus,

Ἵππων μ' ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὔατα βάλλει.

ferrum

res omnis pristinæ fortunæ restitutio-
nem. Cui spei pronior, Britannia Arme-
niáque amissa, ac rursus vtraque recepta,
defunctum se fatalibus malis existima-
bat. Vt verò consulto Delphis Apolline,
septuagesimum ac tertium annum ca-
uendum sibi audiuit, quasi eo demum
obiturus, ac nihil coniectans de ætate
Galbæ, tanta fiducia, non modò sene-
ctam, sed etiam perpetuam singularém-
que concepit fœlicitatem, vt amissis nau-
fragio pretiosissimis rebus, non dubita-
uerit inter suos dicere, *pisces eas sibi rela-
turos.* Neapoli de motu Galliarum co-
gnouit die ipso quo matrem occiderat:
adeóque lentè ac securè tulit, vt gauden-
tis etiam suspicionem præberet, tam-
quam occasione nata spoliandarum iure
belli opulentissimarum prouinciarum.
Statimque in gymnasiũ progressus, cer-
tantes athletas effusissimo studio specta-
uit. Cœnæ quoque tempore interpella-
tus, tumultuosioribus litteris, hactenus
excanduit, vt malum iis qui descissent,
minarentur. Denique per octo continuos
dies non rescribere cuiquam, non man-
dare quid aut præcipere conatus, rem si-
41 lentio obliterauit. Edictis tandem Vin-
dicis contumeliosis, & frequentibus per-

mo

Digitized by Google

motus, ſenatum epiſtola in vltionem ſui
reique publicæ adhortatus eſt, excuſato
languore faucium, propter quem non
adeſſet. Nihil autem æquè doluit quàm
vt citharœdum malum ſe increpitum, ac
pro Nerone Ænobarbum appellatum.
Et nomen quidem gentile, quod ſibi per
contumeliam exprobraretur, reſumptu-
rum ſe profeſſus eſt, depoſito adoptiuo.
Cætera conuitia vt falſa, non alio argu-
mento refellebat, quàm quòd etiam in-
ſcitia tantoperè laboratæ perfectæque à
ſe artis obiiceretur, ſingulos ſubinde ro-
gitans, noſſéntne quemquam præſtan-
tiorem. Sed vrgentibus aliis ſuper alios
nuntiis, Romam prætrepidus rediit. Le-
uitérque modò in itinere friuolo auſpi-
cio mente recreata, cùm annotaſſet in-
ſculptum monumento, militem Gallum
ab equite Rom. oppreſſum, trahi crini-
bus, ad eam ſpeciem exiluit gaudio, cœ-
lumque, adorauit. Ac ne tunc quidem aut
ſenatu, aut populo coram appellato,
quoſdam è primoribus viris domũ euo-
cauit: tranſactáque raptim conſultatio-
ne, reliquam diei partem per organa hy-
draulica noui & ignoti generis circum-
duxit. Oſtendénſque ſingula, de ratione
ac difficultate cuiuſque diſſerens, iá n-

que se etiam prolaturum omnia in theatrum affirmauit, si per Vincidem liceat.

42 Postquam deinde etiam Galbam & Hispanias desciuisse cognouit, collapsus, animóque malè fracto, diu & sine voce & propè intermortuus iacuit. Vtque resipiit, veste desciſſa, capite conuerberato, *actum de se* pronuntiauit. Consolantíque nutriculæ, & aliis quoque iam principibus similia accidisse memoranti, *Se vero præter ceteros inaudita & incognita pati* respondit, qui *suum imperium viuus amitteret*. Nec eo socius quidquam ex consuetudine luxus atque desidiæ omisit vel imminuit. Quinimo, cùm prosperi quiddam ex prouinciis nuntiatum esset, super abundantiſſimam cœnam iocularia in defectionis duces carmina, lasciuéque modulata, quæ vulgò innotuerunt, etiam gesticulatus est: ac spectaculis theatri clàm illatus, cuidā scenico placenti nuntium misit, *abuti eum occupationibus suis.*

43 Initio statim tumultus, multa & immania, verùm non abhorrentia à sua natura, creditur destinasse. Successores, percussoréſque submittere exercitus & prouincias regentibus quasi conspiratis, idémque & vnum sentientibus: quidquid

quid vbique exſulum, quidquid in vrbe
hominum Gallicanorum eſſet, contru-
cidare: illos, ne deſciſcentibus aggre-
garentur: hos, vt conſcios popularium
ſuorum, atque fautores. Gallias exerciti-
bus diripiendas permittere, ſenatum vni-
uerſum veneno per conuiuia necare,
vrbem incendere feris in populum im-
miſſis, quò difficilius defenderetur. Sed
abſterritus, non tam pœnitentia quàm
perficiendi deſperatione, credénſque ex-
peditionem neceſſariam, Coſs. ante tem-
pus priuauit honore: atque in vtriuſque
locum ſolus iniit conſulatum quaſi fa-
tale eſſet, non poſſe Gallias debellari ni-
ſi à conſule. Ac ſuſceptis faſcibus, cùm
poſt epulas triclinio digrederetur, inni-
xus humeris familiarium, affirmauit, ſi-
mul ac primùm prouinciam attigiſſet,
inermem ſe in conſpectum exercituum
proditurum, nec quidquam aliud quàm
fleturum. Reuocatiſque ad pœnitentiam
defectoribus, ſequenti die lætum inter
lætos cantaturum epinicia, quæ iam nunc
ſibi componi oporteret. In præparan- 44
da expeditione primam curam habuit
deligendi vehicula, portandis ſcenicis
organis, concubináſque, quas ſecum edu-
ceret, tondendi ad virilem modum, &

securibus peltisque Amazonicis instruendi. Mox tribus vrbanas ad sacramentum citauit:ac nullo idoneo respondente, certum dominis seruorum numerum indixit:nec nisi ex tota cuiusque familia probatissimos, ne dispensatoribus quidem, aut amanuensibus exceptis, recepit. Partem etiam census omnes ordines conferre iussit: & insuper inquilinos priuatarum ædium atque insularum, pensionem annuam repræsentare fisco. Exegitque ingenti fastidio & acerbitate nummum asperum, argentum postulatum, aurum ab obrusam: vt plerique omnem collationem palàm recusarent, consensu

45 flagitantes, à delatoribus potius reuocanda præmia quæcumque cepissent. Ex annonæ quoque caritate luctantium accreuit inuidia. Nam & forte accidit, vt in plublica fame Alexandrina nauis nuntiaretur puluerem luctatoribus aulicis aduexisse. Quare omnium in se odio concitato, nihil contumeliarum defuit quin subiret. Statuæ eius à vertice cirrus appositus est cum inscriptione Græca, *Nũc demũ agona esse, & Traheret tandem.* Alterius collo & ascopera deligata, simulque titulus, *Ego quid potuit? sed tu culeũ meruisti.* Adscriptum & columnis, *Etiam Gallos*

los eum cantando excitasse. Iam noctibus iurgia cum seruis plerique simulantes, crebrò Vindicem poscebant.

Terrebatur ad hæc euidētibus portentis somniorum & auspiciorū, & ominū, tum veteribus tū nouis: numquam antea somniare solitus. Occisa demum matre, vidit per quietem, nauē sibi regēti extortum gubernaculum: trahiq; se ab Octauia vxore in arctissimas tenebras & modò pennatarum formicarum multitudine oppleri: modò à simulacris gentium ad Pompeij theatrum dedicatarum circuiri, arcerique progressu. Asturconem, quo maximè lætabatur, posteriore corporis parte in simiæ speciem transfiguratum, ac tantùm capite integro hinnitus edere canoros. De Mausoleo sponte foribus patefactis exaudita vox est, nomine cum cientis. Calen. Ianuarij exornati Lares in ipso sacrificij apparatu cōciderunt. Auspicanti Sporus anulum muneri obtulit: cuius gemmæ sculptura erat, *Proserpinæ raptus.* Votorum nuncupatione magna iam ordinum frequentia vix repertæ Capitoli claues. Cùm ex oratione eius, qua in Vindicem perorabat, recitaretur in senatu, *daturos pœnas sceleratos, ac breui dignum exitum facturos*, conclamatum 46

matum est ab vniuersis: *Tu facies Auguste* Obseruatum etiam fuerat, nouissimá fabulam cantasse eum publicè. *Oedipodem exsulem*, atque in hoc decidisset versu,

Θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμος, μήτηρ, πατήρ.

47 Nuntiata interim etiam cæterorum exercituum defectione, litteras prandenti sibi redditas concerpsit, mensam subuertit: duos scyphos gratissimi vsus, quos Homericos à cælatura carminum Homeri vocabat, solo illisit: ac sumpto à Locusta veneno, & in auream pyxidem condito, transiit in hortus Seruilianos. Vbi præmissis libertorum fidissimis Ostiam, ad classem præparandam, tribunos centurionesque prætorij de fugæ societate tentauit. Sed partim tergiuersantibus, partim apertè detrectantibus, vno verò etiam proclamantibus,

Vsque adeóne miserum est?

varia agitauit: Parthósne an Galbam supplex peteret, an atratus prodiret in publicum, próque Rostris quanta maxima posset miseratione veniam præteritorum precaretur: ac ni flexisset animos, vel Ægypti præfecturam concedi sibi oraret. Inuentus est postea in scrinio eius hac de re sermo formatus. Sed deterritum putant,

tant, ne priùs quàm in forum perueniret,
discerperetur. Sic cogitatione in poste-
rum diem dilata, ad mediam ferè noctem
excitatus, vt comperit stationem militum
recessisse, prosiluit è lecto, misitque cir-
cum amicos. Et quia nihil à quoquã re-
nuntiabatur, ipse cum paucis hospitia
singulorum adiit. Verùm clausis omnium
foribus, respondente nullo, in cubiculum
rediit: vnde iam & custodes diffugerant,
direptis etiam stragulis, amota & pyxide
veneni. Ac statim Spicillum mirmillo-
nem, vel quemlibet alium percussorem,
cuius manu periret, requisiuit. Et nemine
reperto, *Ergo, ego*, inquit, *nec amicum ha-
beo, nec inimicum? procurritque quasi praeci-
pitaturus se in Tiberim.* Sed reuocato rur- 48
sus impetu, aliquid secretioris latebræ
ad colligendum animum desiderauit: &
offerente Phaonte liberto suburbanum
suum inter Salariam & Nomentanam
viam circa quartum milliarium, vt erat
nudo pede atque tunicatus, pænulam
obsoleti coloris superinduit: adoper-
tóque capite, & ante faciem obtento su-
dario, equum inscendit, quatuor solùm
comitantibus, inter quos & Sporos erat.
Statimque tremore terræ, & fulgure ad-
uerso pauefactus, audiit ex proximis ca-

stris

Digitized by Google

primùm se impendentibus contumeliis eriperet, scrobem coram fieri imperauit, dimensus ad corporis sui modulum componíque simul, si qua inuenirentur, frusta marmoris; & aquam simul ac ligna conferri, curando mox cadaueri, flens ad singula, atque identidem dictitans: *Qualis artifex pereo!* Inter moras perlatos à cursore Phaontis codicillos præripuit, legitq; *se hostem à senatu iudicatum & quæri, vt puniatur more maiorum.* Interrogauitq; quale genus esset pœnæ. Et cùm comperisset nudi hominis ceruicem inseri furcæ, corpus virgis ad necem cædi: conterritus, quos pugiones, quos secum tulerat, arripuit: tentataque vtriusq; acie, rursus condidit, caussatus *nondum adesse fatalem horam*, Ac modò Sporum hortabatur, vt lamentari ac plangere inciperet: modò orabat, vt se aliquis ad mortem capessendam exemplo iuuaret: interdum segnitiem suam his verbis increpabat: *Viuo deformiter ac turpiter, οὐ πρέπει Νέρωνι, οὐ πρέπει· νήφειν δεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις· ἄγε ἔγειρε σεαυτόν.* Iamque equites appropinquabant, quibus præceptum erat vt viuum eum attraherent. Quod vt sensit, trepidanter effatus,

Ἵππων μ' ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὔατα βάλλει.

ferrum

ferrum iugulo adegit, iuuante Epaphrodito, à libellis. Semianimíſque adhuc interrumpenti centurioni, & pænula ad vulnus appoſita, in auxilium ſe veniſſe ſimulanti, non aliud reſpondit, quàm *Serò*, &, *Hæc eſt fides*. Atque in ea voce defecit, exſtantibus rigentibúſque oculis vſque ad horrorem formidinémque viſentium: Nihil priùs ac magis à comitibus exegerat, quàm ne poteſtas cuiquam capitis ſui fieret: ſed vt, quoquo modo, totus cremaretur. Permiſit hoc Icelus Galbæ libertus, non multò ante vinculis exſolutus, in quæ primo tumultu coniectus fuerat.

50 Funeratus eſt impenſa ducentorum millium, ſtragulis albis auro intextis, quibus vſus Kalend. Ianuarij fuerat. Reliquias Ecloge & Alexandra nutrices cum Acte concubina gentili Domitiorum monumento condiderunt: quod proſpicitur è campo Martio impoſitum colle hortorum. In eo monumento ſolium Porphyretici marmoris ſuperſtanti Lunenſi ara
51 circumſpectū eſt lapide Thaſio. STATVRA fuit pœne iuſta: corpore maculoſo & fœdo, ſufflauo capillo: vultu pulchro magis quàm venuſto: oculis cæſiis & hebetioribus: ceruice obeſa, ventre proiecto, gracilli

gracillimis cruribus, valetudine prospera. Nam qui luxuriæ immoderatissimæ esset, ter omnino per XIIII. annos languit, atque ita, vt neque vino, neque consuetudine reliqua abstineret. Circa cultum habitumque adeò pudendus, vt comam semper in gradus formatam, peregrinatione Achaica etiam pone verticem summiserit: ac plerumque synthesinam indutus, ligato circum collum sudario prodierit in publicum, sine cinctu, & discalceatus. LIBERALES disciplinas om- 25
nes ferè puer attigit. Sed à philosophia eum mater auertit monens, imperaturo contrariam esse: à cognitione veterum oratorum Seneca præceptor, quò diutius in admiratione sui detineret. Itaque ad poëticam pronus carmina libenter ac sine labore composuit: nec, vt quidam putant, aliena pro suis edidit. Venêre in manus meas pugillares libellique cum quibusdam notissimis versibus ipsius chirographo scriptis: vt facilè appareret, nõ translatos, aut dictante aliquo exceptos, sed planè quasi cogitante atque generante exaratos: ita multa & deleta & inducta & superscripta inerant.

Habuit & pingendi fingendique ma- 53
ximè non mediocre studium. Maximè

Google

autem popularitate efferebatur, omnium æmulus, qui quoquo modo animum vulgi mouerent. Exiit opinio post scenicas coronas proximo lustro descensurum eum ad Olympia inter athletas. Nam luctabatur assiduè: nec aliter certamina gymnica Græcia tota spectauerat, quàm brabeutarum more in stadio humi assidens: ac si qua paria longiùs recessissent, in medium manibus suis protrahens. Destinauerat etiam qui Apollinem cantu, Solem aurigando æquiparare existimaretur, imitari & Herculis facta. Præparatúmque leonem aiunt, quem vel claua vel brachiorum nexibus in Amphiteatri harena spectante populo nudus elideret. Sub exitu quidem
54 vitæ palàm vouerat si sibi incolumis status permansisset, proditurum se partæ victoriæ ludis, etiam hydraulam & choraulam, & vtricularium, ac nouissimo die histrionem, saltaturumque Virgilij Turnum. Et sunt qui tradant Paridem histrionem occisum ab eo, quasi grauem aduersarium. Erat illi æter-
55 nitatis perpetuæque famæ cupido, sed inconsulta. Ideóque multis rebus ac locis vetere appellatione detracta, nouam induxit ex suo nomine. Mensem quoque

Digitized by Google

quoque Aprilem, Neroneum appellauit. Destinauerat & Romam Neropolim nuncupare.

Religionum vsquequaque contemptor, præter vnius deæ Syriæ. Hanc mox ita spreuit, vt vrina contaminaret: alia superstitione captus in qua sola pertinacissimè hæsit. Siquidem icunculam puellarem, cùm quasi remedium insidiarum à plebeio quodam & ignoto muneri accepisset, detecta confestim coniuratione pro summo nomine trinisq; in die sacrificiis colere perseuerauit: volebátq; credi monitione eius futura prænoscere. Ante paucos quàm periret menses, attendit & exstispicio, nec vmquam litauit. OBIIT secundo & trigesimo ætatis anno, die quo quondam Octauiam interemerat. Tantúmque gaudium publicè præbuit, vt plebs pileata tota vrbe discurreret. Et tamen non defuerunt qui per lōgum tempus vernis æstiuisque floribus tumulum eius ornarent: ac modò imagines prætextatas in Rostris proferrent, modo edicta, quasi viuentis, & breui magno inimicorum malo reuersuri. Quinetiam Vologesus Parthorum rex, missis ad Senatum legatis de instauranda societate, hoc etiam magnopere ora-

56 (margin, beside "Religionum")

57 A.V.C. 421 (margin, beside "uit. OBIIT … anno, die quo quondam Octauiam in-")

Digitized by Google

uit, vt Neronis memoria coleretur. Denique cùm post viginti annos adolescente me exstitisset conditionis incertæ, qui se Neronem esse iactaret, tam fauorabile nomen eius apud Parthos fuit, vt vehementer adiutus, & vix redditus sit.

C. SVETONII TRANQVILLI
Liber septimus.

SER. SVLPITIVS GALBA.

1 PROGENIES Cæsarum in Nerone defecit, quod futurum cõpluribus quidem signis, sed euidẽtissimis duobus, apparuit. Liuiæ olim post Augusti statim nuptias Veientanum suum reuisenti, præteruolans aquila, gallinam albam, ramulum lauri rostro tenẽtem, ita vt rapuerat, demisit in gremium: cúmque nutriri alitem, pangique ramulũ placuisset, tanta pullorum soboles prouenit: vt hodie quoque ea villa *ad Gallinas*, vocetur: tale verò laureũ, vt triumphaturi

Digitized by Google

phaturi Cæsares inde laureas decerpe. & fuitque mos triumphantibus, aliàs confestim eodem loco pangere: & obseruatum est sub cuiusque obitum, arborem ab ipso institutam, elanguisse. Ergo nouissimo Neronis anno, & silua omnis exaruit radicitus, & quidquid ibi gallinarum erat, interiit: ac subinde tacta de cœlo Cæsarum æde, capita omnibus simul statuis deciderunt: AVgustique sceptrum è manibus excussum est.

Neroni GALBA successit, nullo gradu 2
contingens Cæsarum domum: sed haud A. V. C.
dubiè nobilissimus, magnáque & vetere 821.
prosapia vt qui statuarum titulis *PRONEPOTEM Q. CATVLI CAPITOLINI* semper adscripserit: Imperator verò etiam stemma in atrio proposuerit, quo paternam originem ad Iouem: maternam, ad Pasiphaen Minois vxorem referret Imagines & elogia vniuersi generis exsequi longum est: familiæ breuiter, attingam. Qui primus Sulpiciorum cognomen Galbæ tulit, cur, aut vnde traxerit ambigitur. Quidam putant, quòd oppidum Hispaniæ frustra diu oppugnatum illitis demum galbano facibus succenderit: alij quòd in diuturna valetudine galbeo, id est, remediis lana in-

Digitized by Google

uolutis assidue vteretur: nonnulli quòd
præpinguis fuerit, visus, quem *galbam*
Galli vocent: vel contra, quòd tam exilis,
quàm sunt animalia, quæ in esculis nas-
610 cuntur, appellantúrque galbæ. Familiam
613 illustrauit Ser. Galba consularis, tempo-
rum suorum eloquentissimus: quem tra-
dunt, Hispaniam ex prætura obtinentem,
xxx. Lusitanorum millibus perfidia tru-
cidatis, Viriatini belli caussam exstitisse.
Eius nepos ob repulsam consulatus in-
710 fensus Iulio Cæsari, cuius legatus in Gal-
lia fuerat, conspirauit cum Cassio & Bru-
to: propter quod Pedia lege dámnatus
est. Ab hoc sunt imperatoris Galbæ auus
& pater. Auus clarior studiis quàm di-
gnitate: non enim egressus præturæ gra-
dum, multiplicem nec incuriosam hi-
storiam edidit. Pater consulatu functus:
A.V.C. quàm breui corpore atque etiam gib-
775 ber modicæque in dicendo facultatis,
caussas industriè actitauit. Vxores habuit
Mummiam Achaicam, neptem Catuli
proneptem L. Mummij, qui Corinthum
excidit: item Liuiam Ocellinam, ditem
admodum & pulchram, à qua tamen no-
bilitatis caussa appetitus vltro existima-
tur, & aliquanto enixius postquam sub-
inde instanti vitium corporis secretò
posita

Digitized by Google

posita veste detexit, ne quasi ignaram fallere videretur. Ex Achaica liberos, Caium & Seruium procreauit. Quorum maior Caius attritis facultatibus vrbe cessit: prohibitúsque à Tiberio sortiri anno suo proconsulatum, voluntaria morte obiit. SER. Galba Imperator: M. Valerio Messalla, Cn. Lentulo COSS. natus est, IX. Cal. Ianuarij, in villa colli supposita, pro- 4
pe Terracinam sinistrorsum Fundos pe- 751
tentibus. Adoptatus à nouerca sua Liuij nomen, & Ocellæ cognomen assumpsit, mutato prænomine. Nam & Lucium mox pro Seruio vsque ad tempus imperij vsurpauit. Constat Augustum puero adhuc salutanti se inter æquales, apprehensa buccula dixisse, καὶ σὺ τέκνον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παρατρώξῃ. Sed & Tiberius, cùm cōperisset imperaturum eum, verum in senecta, *Viuat sanè*, ait, *quando id ad nos nihil pertinet.* Auo quoque eius fulgur procuranti, cùm exta de manibus aquila rapuisset, & infrugiferam quercum contulisset, summum sed serum imperium portendi familiæ responsum est. Et ille irridens: *Sanè*, inquit, *cùm mula pepererit*. Nihil æquè postea Galbam tentantem res nouas confirmauit, quàm mulæ partus: cæterísque vt obscœnum osten-

tum abhorrentibus, ſolus pro lætiſſimo accepi, memor ſacrificij, dictíque aui. Sumpta virili toga, ſomniauit fortunum dicentem, *ſtare ſe ante fores defeſſam: & niſi ocyus reciperetur, cuicunq; obuio prædæ futuram.* Vtq; euigilauit aperto atrio, ſimulacrum æneũ Deæ cubitali maius iuxta limen inuenit: idque gremio ſuo Tuſculum, vbi æſtiuare conſueuera, auexit: & in parte ædium conſecratum, mẽſtruis deinceps ſupplicationibus & peruigilio anniuerſario coluit. Quamquam autem nondum ætate conſtanti, veterem ciuitatis, exoletúmque morem, ac tantùm in domo ſua hærentem, obſtinatiſſimè retinuit: vt liberti ſeruique bis die frequentes adeſſent, ac mane *ſaluere*, veſperi

5 *valere*, ſibi ſinguli dicerent, INTER liberales diſciplinas attendit & iuri. Dedit & matrimonio operam: verùm amiſſa vxore Lepida, duobúſque ex ea filiis, remanſit in cœlibatu, neque ſollicitari vlla conditione amplius potuit, ne Agrippinæ quidem viduatæ morte Domitij, quæ maritum quoque adhuc needum cælibem Galbam, adeò omnibus ſollicitauerat modis, vt inter conuentum matronarum correpta iurgio, atque etiam manu pulſata ſit à matre Lepida. Obſer

ſeruauit ante omnes Liuiam Auguſtam:
cuius & viuæ gratia plurimum valuit, &
mortuæ teſtamento pæne ditatus eſt.
H. S. namque quingenties cùm præci-
puum inter legatarios habuiſſet, quia
notata non perſcripta erat ſumma, hære-
de Tiberio legatum ad quingenta reuo-
cante, ne hoc quidem accepit. HONO- 6
RIBVS ante legitimum tempus initis
prætor commiſſione ludorum Floraliũ,
nouum ſpectaculi genus, elephantos fu-
nambulos edidit: exin prouinciæ Aqui- 786.
taniç anno ferè præfuit: mox conſulatum
per ſex menſes ordinarium geſſit. Eue-
nitque vt in eo ipſe L. Domitio patri
Neronis, ipſi Saluius Otho pater Otho-
nis ſuccederet, velut præſagium inſe-
quentis caſus, quo medius inter vtriuſ-
que filios extitit imperator. A Caio Cæ-
ſare, Gætulico ſubſtitutus, poſtridie quã
ad legiones venit, ſolemni fortè ſpectacu-
lo plaudentes inhibuit, data teſſera, *vt
manus pænulis continerent.* Statim per ca-
ſtra iactatum eſt,

*Diſce miles militare, Galba eſt, non Gæ-
tulicus.*

Pari ſeueritate interdixit cõmeatus peti.
Veteranum ac tironem militem opere
aſſiduo corroborauit: maturéque barba-

Digitized by Google

ris: qui iam in Galliam vſque prorupe-rant, coercitus, præſenti quoque Caio ta-lem & ſe & exercitum approbauit, vt in-ter innumeras cōtractáſque ex omnibus prouinciis copias, neque teſtimonium neque præmia, ampliora vlli perciperent. Ipſe maximè inſignis, quòd campeſtrem decurſionem ſcuto moderatus, etiam ad eſſedum Imperatoris per viginti paſſuum millia cucurrit.

7 CAEDE Caij nuntiata, multis ad oc-caſionem ſtimulantibus, quietem præ-
794 tulit. Per hoc gratiſſimus Claudio, re-ceptúſque in cohortem amicorum, tantæ dignationis eſt habitus, vt cum ſubita ei valetudo nec adeò grauis incidiſſet, dila-tus ſit expeditionis Britannicæ dies. Afri-cam pro conſule biennio obtinuit, ex-tra ſortem electus ad ordinandam pro-uinciam, & inteſtina diſſenſione & bar-barorum tumultu inquietam. Ordina-uitque magna ſeueritatis ac iuſtitiæ cu-ra, etiam in paruulis rebus. Multi, qui per expeditionem annona arctiſſima reſi-duum cibariorum tritici modium cen-tum denariis vendidiſſe arguebatur, ve-tuit, ſimulatque indigere cibo cœpiſſet, à quoquam opem ferri: & is fame extа-buit. At in iure dicendo, cùm de proprie-

tate

Digitized by Google

tate iumenti quæreretur, leuibus vtrimq;
argumentis & testibus, ideóque difficili
coniectura veritatis, ita decreuit, vt ad
lacum, vbi adaquari solebat, duceretur
capite inuoluto: atque ibidem reuelato,
eius esset ad quem sponte se à potu rece-
pisset. Ob res, & tunc in Africa, & olim 8
in Germania gestas, ornamenta trium-
phalia accepit, & sacerdotium triplex, in-
ter xv.viros, sodalésque Titios, item Au-
gustales cooptatus: atque ex eo tempore
prope ad medium Neronis principatum
in secessu plurimùm vixit: ne ad gestan-
dum quidem vnquam iter ingressus,
quàm vt secum vehiculo proximo de-
cies H.S. in auro efferret: donec in oppi-
do Fundis moranti Hispania Terraco-
nensis oblata est. Acciditque, vt cùm
prouinciam egressus sacrificaret intra
ædem publicam, puero è ministris acer-
ram tenenti, capillus repente toto capi-
te canesceret. Nec defuerunt qui inter-
pretarentur, significari rerum mutatio-
nem, successurúmque iuueni senem: hoc
est, ipsum Neroni. Nec multò pòst in
Cantabriæ lacum fulmen decidit: reper- 9
tæque sunt duodecim secures, haud am-
biguum summi Imperij signum. Per
octo annos variè & inæquabiliter pro-

uin

uinciam rexit. Primo acer, vehemens, & in coërcendis quidem delictis vel immodicus. Nam & nummulario non ex fide versanti pecunias, manus amputauit, mensæque eius affixit. Et tutorem, quòd pupillum, cui substitutus hæres erat, veneno necasset, cruce affecit: implorantique leges, & ciuem Romanum se testificanti, quasi solatio & honore aliquo pœnam leuaturus: mutari, multoque præter cæteras altiorem & dealbatam statui crucem iussit. Paulatim in desidiam segnitiemque conuersus est, ne quid materiæ, præberet. Neroni: &, vt dicere solebat, *quod nemo rationẽ otij sui reddere cogeretur.*
A. V. C. 821 Carthagine noua conuentum agens, tumultuari Gallias competit. Legato Aquitaniæ auxilia implorante, superuenerunt. Vindicis litteræ, hortantis *vt humano generi assertorem ducémque se accommodaret.* Nec diu cunctatus conditionem partim metu partim spe recepit. Nam & mandata Neronis de nece sua ad procuratores clàm missa deprehẽderat: & confirmabatur cum secundissimis auspiciis, & omnibus, tum virginis honestæ vaticinatione, tanto magis, quòd eadem illa carmina sacerdos Iouis Cluniæ ex penetrali somnio monitus eruerat, ante du-

centòs annos ſimiliter à fatidica puella
pronuntiata. Quorum carminum ſen-
tentia erat, *Oriturum quãdoque ex Hiſpa-
nia principem dominúmque rerum.* 10

Igitvr cùm quaſi manumiſſioni va-
caturus conſcendiſſet tribunal, propoſitis
ante ſe damnatorum occiſorúmq; à Ne-
rone quàm plurimis imaginibus, & ad-
ſtante nobili puero, quem exſultantem
ex proxima Baleari inſula, ob id ipſum
acciuerat, deplorauit temporum ſtatum,
cõſulatuſq; *IMPERATOR, legatum
ſe ſenatus ac populi R.* profeſſus eſt. Dein-
de iuſtitio indicto, è plebe quidẽ prouin-
ciæ legiones & auxilia conſcripſit, ſuper
exercitum veterem legionis vnius dua-
rúmque alarum, & cohortium trium. Ac
è primoribus prudentia atque ætate
præſtantibus, velut inſtar ſenatus, ad
quos de maiore re, quoties opus eſſet,
referretur, inſtituit. Delegit & equeſtris
ordinis iuuenes, qui manente anulorum
aureorum vſu, Euocati appellarentur,
excubiáſque circa cubiculum ſuum vice
militum agerent. Etiam per prouincias
edicta dimiſit, auctor ſingulis vniuerſiſ-
que conſpirandi ſimul, & vt qua poſſet
quiſque opera, communem cauſſam iu-
uarent. Per idem ferè tempus in muni-
tione

tione oppidi, quod ſedem bello delege-
rat, repertus eſt anulus opere antiquo,
ſcalptura gemmæ victoriam cum tro-
pæo exprimente. Ac ſubinde Alexandri-
na nauis Dertoſam appulit armis onu-
ſta, ſine gubernatore, ſine nauta ac ve-
ctore vllo: vt nemini dubium eſſet, iu-
ſtum piúmque, & fauentibus diis, bel-
lum ſuſcipi: cum repente ex inopinato
prope cuncta tributa ſunt: alarum altera
caſtris appropinquantem, pœnitẽtia mu-
tati ſacramenti, deſtituere conata eſt, æ-
gréque retenta officio: & ſerui, quos à
liberto Neronis ad fraudem præparatos
muneri acceperat, per angiportum in
balneas tranſeuntem pæne interemerũt:
niſi cohortantibus inuicem, ne occaſio-
nem omitterent, interrogatiſque de qua
occaſione loqueretur, expreſſa cruciatu
11 confeſſio eſſet. Acceſſit ad tanta diſcri-
mina mors Vindicie, que maximè con-
ſternatus: deſtitutóque ſimilis, non mul-
tum abfuit quin vitæ renuntiaret. Sed
ſuperuenientibus ab vrbe nuntiis: vt oc-
ciſum Neronẽ, cunctóque in verba ſua
iuraſſe cognouit: depoſita, LEGATI, ſuſ-
cepit CAESARIS appellationem. Iter-
que ingreſſus eſt paludatus, ac depẽden-
te à ceruicibus pugione ante pectus, nec
prius

prius vſum togæ recuperauit quàm oppreſſis, qui nouas res moliebantur, præfecto prætorij Nymphidio Sabino, Romæ in Germania, Fonteio Capitone: in Africa Clodio Macro legatis PRAECESSERAT de eo fama ſæuitiæ ſimul atque auaritiæ: quòd ciuitates Hiſpaniarum Galliarúmque, quæ cũctantibus ſibi acceſſerant, grauioribus tributis, quaſdam etiam murorum deſtructione puniſſet: & præpoſitos procuratoréſq; ſupplicio capitis affeciſſet cum coniugibus ac liberis; quodque oblatã à Tarraconenſibus è vetere templo Iouis coronam auream librarum quindecim conflaſſet, ac tres vncias quæ ponderi deerant, iuſſiſſet exigi. Ea fama & confirmata & aucta eſt vt primùm vrbem introiit. Nam cùm claſſiarios, quos Nero ex remigibus iuſtos milites fecerat, redigere ad priſtinum ſtatum cogeret recuſãtes, atque inſuper aquilam, & ſigna pertinaciùs flagitantes, non modò immiſſo equite diſiecit, ſed decimauit etiam. Item Germanorum cohortem à Cæſaribus olim ad cuſtodiam corporis inſtitutam, multiſq; experimentis fideliſſimam, diſſoluit, ac ſine vllo commodo remiſit in patriam: quaſi Cn. Dolabellæ iuxta cuius hortos

tende

tendebat, proniorem. Illa quoque, veréne an falsò, per ludibrium iactabantur, apposita lautiore cœna ingemuisse eum. Et ordinario quidem dispensatori breuiarium rationum offerenti, paropsidem leguminis pro sedulitate ac diligentia porrexisse. Cano autem choraulæ, mirè placenti, denarios quinque donasse, prolatos manu sua è pecularibus loculis suis. Quare aduentus eius non prinde gra-
13 tus fuit: idque proximo spectaculo apparuit. Si quidem Atellanis notissimum canticum exorsis, *Venitio Simus à villa:* cuncti simul spectatores consentiente voce reliquam partem retulerunt, ac sæpius versu repetito egerunt.

14 Maiore adeò & fauore & auctoritate adeptus est, quàm gessit, Imperium: quãquam multa documenta egregij principis daret: sed nequaquam tam grata erant quàm inuisa quæ secus fierent. Regebatur trium arbitrio, quos vnà & intra Palatium habitantes, nec vnquam non adhærentes, pædagogos vulgò vocabant. Hi erant T. Vinius legatus eius in Hispania, cupiditatis immensæ: Cornelius Laco, ex assessore præfectus prætorij, arrogantia socordiáque intolerabilis: libertus Icelus, paullò antè anulis

aurei

aureis & Martiani cognomine ornatus,
ac iam summi equestris gradus candida-
tus. His diuerso vitiorum genere gras-
santibus, adeò se abutendum permisit &
tradidit, vt vix sibi ipsi constaret: modò
acerbior parciórque, modò remissior ac
negligentior quàm conueniret principi
electo, atque illius ætatis. Quosdam cla-
ros ex vtroque ordine viros suspicione
minima, inauditos condemnauit. Ciui-
tatem Romanam rarò dedit. Iura trium
liberorum vix vni atque alteri: ac ne his
quidem, nisi ad certum præfinitúmque
tempus. Iudicibus sextam decuriam adiici
precãtibus, non modò negauit: sed etiam
concessum à Claudio beneficium, ne hye-
me initióque anni ad iudicandum euoca-
rentur, eripuit. Existimabatur etiam se- 15
natoria & equestria officia biennij spatio
determinaturus, nec daturus nisi inuitis
ac recusantibus. Liberalitates Neronis
non plus decimis concessis, per quin-
quaginta equites R. ea conditione reuo-
candas curauit exigendásque: vt & siquid
scenici aut xystici donatum olim vendi-
dissent, auferretur emptoribus, quando
illi absumpto pretio soluere nequirent.
At contrà, nihil non per comites atque
libertos pretio adipisci, aut donari gra-

tia passus est, vectigalia, immunitates, pœnas innocentium, impunitates noxiorum. Quinetiam pop. R. deposcente supplicium Haloti & Tigillini, solos ex omnibus Neronis emissariis vel maleficentissimos incolumes præstitit: atque
16 insuper Halorum procuratione amplissima ornauit. Pro Tigillino etiam sæuitiæ populum increpuit edicto. PER hæc propè vniuersis ordinibus offensus, vel præcipua flagrauit inuidia apud milites. Nam cùm in verba eius absentis iurantibus donatiuum grandius solito præpositi pronuntiassent: neque ratam rem habuit, & subinde iactauit, *legere se militem, non emere consuesse.* Atque eo quidem nomine omnes qui vbique erant exacerbauit. Cæterùm prætorianos etiam metu & indignitate commouit, remouens subinde pleròsque vt suspectos, & Nymphidij socios. Sed maximè fremebat superiores Germaniæ exercitus, fraudari se præmiis nauatæ aduersus Gallos & Vindicem operæ. Ergo primi obsequium rumpere ausi, Kalend. Ianuarij adigi sacramento nisi in nomen senatus, recusarunt: statimque legationem ad prætorianos cum mandatis destinauerunt, *displicere Imperatorem in Hispania factum,*

ctum, eligerent ipsi quem cuncti exercitus comprobarent. Quod vt nuntiatum est, despectui esse nõ iam senectã suam, quàm 17
orbitatem ratus, Pisonem Frugi Licinianum, nobilem egregiúmque iuuenem, ac sibi olim probatissimum, testamentóque semper in bona & nomen adscitum, repente è media salutantium turba apprehendit: filiúmque appellans, perduxit in castra, ac pro concione adoptauit: ne tunc quidem donatiui vlla mentione facta: quò faciliorem occasionem M. Saluio Othoni præbuit perficiendi conata, intra sextum adoptionis diem. MAGNA & assidua monstra iam inde à principio exitum ei, qualis euenit, protenderant. Cùm per omne 18
iter dextra sinistráque oppidatim victimæ cæderentur, taurus securis ictu consternatus, rupto vinculo, esse dum eius inuasit: elatísque pedibus totum cruore perfudit, ac descendentem speculator impulsu turbæ lancea propè vulnerauit. Vrbem quoque, & deinde Palatium ingressum, excepit terra tremore & assimilis quidam mugitui sonus. Secuta sunt aliquanto manifestiora. Monile margaritis gemmisque consertum ad ornandum Fortunam suam Tusculanam, ex

Digitized by Google

omni gaza secreuerat: id repentè quasi augustiore dignius loco Capitolinæ Veneri dedicauit: ac proxima nocte somniauit speciem Fortunæ quærentis fraudatam se dono destinato, minantisque erepturam & ipsam quæ dedisset. Cúmque exterritus luce prima ad expiandum somnium, præmissis qui rem diuinam appararent, Tusculum excucurrisset, nihil inuenit præter tepidam in ara fauillam, atractúmque iuxta senem in catino vitreo thus tenentem, & in calice fictili merum. Obseruatum etiam est Kalend. Ianuariis sacrificanti coronam de capite excidisse: auspicanti pullos euolasse: adoptionis die, neque milites allocuturo castrensem sellam de more positam pro Tribunali, oblitis ministris, & in senatu
19 curulem peruersè collocatam. Prius verò quàm occideretur, sacrificantem manu haruspex identidem monuit, caueret periculum: non longè percussores abesse. Haud multò post cognoscit teneri castra ab Othone: ac plerisque vt eodem quamprimùm pergeret suadentibus (posse enim auctoritate & præsentia præualere) nihil amplius quàm continere se statuit: & legionariorum firmare præsidiis, qui multifariam diuersé-que

Digitized by Google

ſéque tendebant. Loricam tamen induit linteam, quamquam haud diſſimulans parum aduerſus tot mucrones profuturum. Sed extractus rumoribus falſis, quos conſpirati vt eum in publicum elicerent, de induſtria diſſiparant, paucis temerè affirmantibus tranſactum negotium, oppreſſos qui tumultuarentur, aduenire frequentes cæterosgratulabundos, & in omne obſequium paratos: his vt occurreret, prodiit tanta fiducia, vt militi cuidam occiſum à ſe Othonem glorianti, *Quo auctore* reſponderit, atque in Forum vſque proceſſit. Ibi equites, quibus mandata cædes erat, cùm per publicum dimota paganorum turba equos adegiſſent, viſo procul eo, parumper reſtiterunt: deinde rurſum incitati, deſertum à
ſuis contrucidarunt. SVNT QVI tra- 20
dant ad primum tumultum proclamaſſe eum, *Quid agitis commilitiones? ego veſter ſum & vos mei*: donatiuum, etiam pollicitum. Plures autem prodiderunt, obtuliſſe vltrò iugulum: & *vt hoc agerent ac ferirent, quando ita videretur*, hortatum. Illud mirum admodum fuerit, neque præſentium quempiam opem Imperatori ferre conatum: & omnes qui acceſſirentur ſpreuiſſe nuntium, excepta

Google

Germanicorum vexillatione. Hi ob recens meritũ, quòd ſe ægros & inualidos magnopere fouiſſet, in auxilium aduolauere: ſed ſerius itinere deuio per ignorãtiam locorum retardati. Iugulatus eſt ad lacum Curtij, ac relictus, ita vti erat, donec gregarius miles à fomentatione rediẽs abiecto onere caput ei amputauit. Et quoniam capillo præ caluitie arripere non poterat, in gremium abdidit. Mox inſerto per eos pollice, ad Othonem detulit. Ille lixis calonibúſque donauit: quì haſta ſuffixum, non ſine ludibrio circum caſtra portarunt, acclamantes identidem, *Galba cupidè fruaris ætate tua.* Maximè irritati ad talem iocorum petulantiam quòd ante paucos dies exierat in vulgus, laudanti cuidam formam ſuam, vt adhuc floridam & vegetam, reſpondiſſe eũ: ἔτι μοι μένος ἔμπεδόν ἐστιν. Ab his Patrobij Neroniani libertus, centum aureis redemptum, eo loco vbi iuſſu Galbæ animaduerſum in patronum fuerat, abiecit. Serò tandem diſpenſator Argius, & hoc & cæterum truncum in priuatis eius hortis Aureliæ viæ ſepulturæ dedit.

Ἰλιάδ. λ.

21 Statura fuit iuſta, capite præcaluo, oculis cæruleis, aduco naſo, manibus pedibúſque articulari morbo diſtortiſſimis:

Digitized by Google

mis:vt neque calceum perpeti, neque libellos euoluere aut tenere omninò valeret. Excreuerat etiam in dexteriore
latere eius caro, propendebàtque adeò 22
vt ægrè fascia substringeretur. Cibi plurimi traditur, quem tempore hiberno etiam ante lucem capere consueuerat: inter cœnam verò vsque eo abundantem, vt congestas super manus reliquias circũ ferri iuberet, spargique ad pedes stantibus. Libidinis in mares pronior: & eos non nisi præduros, exoletósque. Ferebant in Hispania Icelum è veteribus
concubinis, de Neronis exitu nuntian- 23
tem, non modò arctissimis osculis pa- A. V. C.
lam exceptum ab eo, sed vt sine mora 821
velleretur oratum, atque seductam. Periit tertio & septuagesimo ætatis anno, Imperij mense septimo. Senatus vt primùm licitum fuit, statuam ei decreuerat rostratæ columnæ superstantem in parte Fori, qua trucidatus est. Sed decretum Vespasianus aboleuit, percussores sibi ex Hispania in Iudæam submisisses opinatus.

M. SALVIVS OTHO.

1 MAIORES Othonis orti sunt oppido Ferrentino, familia vetere & honorata, atque ex principibus Etruriæ. Auus M. Saluius Otho, patre equite Rom. matre humili, incertum an ingenua per gratiam Liuiæ Augustæ, in cuius domo creuerat, senator & factus, nec præturæ gradum excessit. Pater L. Otho materno genere præclaro, multarum & magnarum propinquitatum, tam charus, támque non absimilis facie Tiberio principi fuit, vt plerique procreatum ex eo crederent. Vrbanos honores, proconsulatum Africæ, & extraordinaria imperia, seuerissimè administrauit. Ausus etiam est in Illyrico milites quosdam, quòd motu Camilli ex pœnitentia præpositos suos, quasi defectionis aduersus Claudium auctores, occiderant, capite punire: & quidem ante principia se coram: quamuis ob id ipsum promotos in ampliorem gradum à Claudio sciret. Quo facto, sicut gloriam auxit, ita gratiam minuit: quam tamen maturè recuperauit, detecta equitis

tis R. fraude, quem prodentibus seruis necem Claudio parare cœperat. Namque & senatus honore rarissimo, statua in Palatio posita, prosecutus est eum: & Claudius allectum inter patricios collaudans amplissimis verbis, hoc quoque adiecit: *Vir quo meliores liberos habere ne opto quidem.* Ex Albia Terentia fœmina duos tulit filios, L. Titianum, & minorem Marcum cognominem sibi. Tulit & filiam, quam nondum nubilem Druso Germanici filio despondit. OTHO Imperator IIII. Calend Maij natus est Camillo Aruntio, Domitio Ænobarbo, Coss. A prima adolescentia prodigus, ac procax, adeò vt sæpe flagris obiurgaretur à patre. Ferebatur & vagari noctibus solitus: atque inualidum quemque obuiorum vel potulentum corripere: ac distento sago impositum in sublime iactare. Post patris deinde mortem, libertinam aulicam gratiosam, quo efficacius coleret, etiam diligere simulauit, quamuis anum, ac pæne decrepitam. Per hanc insinuatus Neroni, facile summum inter amicos locum tenuit congruentia morum: vt verò quidam tradunt, & consuetudine mutuit stupri: ac tantùm potentia valuit, vt damnatum repetundis

2 A.V.C. 835.

Digitized by Google

consularem virum, ingens præmium pactus, prius quàm plane restitutionem ei impetrasset, non dubitaret in senatum ad agendas gratias introducere. Omnium
3 autem consiliorum secretorúmque particeps, die quem Nero necandæ matri destinauerat, ad auertendas suspiciones cœnam vtrique exquisitissimæ comitatis dedit. Item Poppæam Sabinam, tunc adhuc amicam eius, abductam marito, demandatámque interim sibi, nuptiarum specie recepit. Nec corrupisse contentus, adeò dilexit, vt ne riualem quidem Neronem æquo tulerit animo. Creditur certè non modò missos ad arcessendam non recessisse, sed ipsum etiam exclusisse quondam pro foribus adstantem, miscétémq; frustrà minas & preces, ac depositum reposcentem. Quare diducto matrimonio, sepositus est per caussam legationis in Lusitaniam. Id satis visum, ne pœna acrior mimum omnem diuulgaret: qui tamen sic quoque hoc disticho enotuit.

Cur Otho mentito sit quæritis exsul honore?
Vxoris mœchus cœperat esse suæ.

Prouinciã administrauit questorius per decẽ annos, moderatione atque abstinẽ-
4 tia singulari. Vt tandem vltionis occasio

casio data est, conatibus Galbæ primus accessit: eodémq; momento & ipse spem 821
Imperij cœpit: magnam quidē & ex conditione temporum, sed aliquantò maiorē ex affirmatione Seleuci mathematici. Qui cùm eum olim superstitem Neroni fore spopondisset, tunc vltro inopinatus aduenerat, imperatorum quoque breui tēpromittēs. Nullo igitur officij aut ambitionis in quemquam genere omisso, quoties cœna principē acciperet, aureos excubanti cohorti viritim diuidebat: nec eo minùs alium alia via militum demerebatur. Cuidam etiam de parte finium cum vicino litiganti, adhibitus arbiter, totum agrum redemit: emancipauítque: vt iā vix vllus esset, qui non & sentiret & prædicaret solum successione Imperij
dignum. Sperauerat autem fore vt ado- 5
ptaretur à Galba: idque in dies expectabat. Sed postquam, Pisone prælato, spe decidit, ad vim conuersus est: instigante super animi dolorem etiam magnitudine æris alieni. Neq; enim dissimulabat, *nisi principē se stare non posse: nihilque referre, ab hoste in acie, an in foro sub creditoribus, caderet.* Ante paucos dies seruo Cæsaris pro impetrata dispensatione decies sestertium expresserat. Hoc subsidium tanti

tanti cœpti fuit: ac primò quinque speculatoribus commissa est res, deinde decem aliis, quos singuli binos produxerant: omnibus dena sestertia repræsentata, & quinquagena promissa. Per hos sollicitati reliqui, nec adeò multi, haud dubia fiducia in ipso negotio pluribus affuturis.
6 Erat animus post adoptionem statim Castra occupare, cœnantèmque in Palatio Galbam aggredi, sed obstitit respectus cohortis, quæ tunc excubabat, ne oneraretur inuidia, quòd eiusdem statione & Caius fuerat occisus, & desertus Nero. Medium quoque tempus religio & Seleucus exemit. Ergo destinata die, præmonitis consciis, vt se in Foro sub æde Saturni ad Miliarium aureum opperirentur, mane Galbam salutauit: vtque consueuerat, osculo exceptus, etiam sacrificanti interfuit, audiuitque prædicta haruspicis. Deinde liberto adesse architectos nuntiante, quod signum conuenerat, quasi vænalem domum inspecturus abscessit: proripuitque se postica parte Palatij ad constitutum. Alij febrem simulasse aiunt, eámque excusationem proximis mandasset, si quæreretur. Tunc abditus properè muliebri sella in Castra contendit: ac defi-
cienti

Digitized by Google

cientibus lecticariis, cùm descendisset, cursúmque cepisset, laxato calceo restitit, donec omissa mora succollatus, & à præsente comitatu. IMPERATOR consalutatus, inter faustas acclamationes strictósque gladios ad principia deuenit: obuio quoque non aliter ac si conscius & particeps foret, adhærente. Ibi missis qui Galbam & Pisonem trucidarent, ad conciliandos pollicitationibus militum animos nihil magis pro concione testatus est, quàm *id demum se habiturũ quod sibi illi reliquissent.* Deinde vergente iam die ingressus senatum, positáque breui ratione, quasi raptus de publico, & suscipere Imperium vi coactus, gesturúsque communi omnium arbitrio, Palatium petit. Ac super cæteras gratulantium adulantiúmque blanditias, ab infima plebe appellatus NERO, nullum indicium recusantis dedit: immò vt quidam tradiderunt, etiam diplomatibus primisque epistolis suis ad quosdam prouinciarum Præsides, Neronis cognomen adiecit. Certè & imagines statuásque eius reponi passus est: & procuratores atque libertos ad eadem officia reuocauit. Nec quidquam priùs pro potestate subscripsit, quàm quingenties H. S. ad peragendam Auream

A. V. C. 822.

7

Auream domum. Dicitur ea nocte per
quietem panefactus gemitus maximos
edidisse: repertúsque à concursantibus
humi ante lectum iacens, per omnia pia-
culorum genera manes Galbæ, à quo de
turbari expllique se viderat, propitiare
tentasse: postridie quoque in augurando
tēpestate orata grauiter prolapsū, identi-
8 dem obmurmurasse: Τί γὰρ μοι καὶ μακροῖς
αὐλοῖς; SVB idem verò tempus, Germa-
niciani exercitus in Vitellij verba iura-
uerant: Quod vt comperit, auctor sena-
tui fuit mittendæ legationis, quæ doce-
ret, electum iam principem: quietem &
concordiam suaderet. Et tamen per in-
ternuntios ac litteras, consortem Impe-
rij, generúmque se Vitellio obtulit. Ve-
rum haud dubio bello iam ducibus &
copiis quas Vitellius præmiserat, appro-
pinquantibus, animum fidémque præ-
torianorum erga se pæne internecione
amplissimi ordinis expertus est: & pla-
cuerat per classiarios arma transferri, re-
mittique nauibus. Ea cùm in castris sub
noctem promerentur, insidias quidam
suspicati tumultū excitauerunt: ac repen-
te omnes, nullo certo duce, in Palatium
cucurrerunt, cædem senatus flagitantes:
repulsísque tribunorum, qui inhibere ten-
tabant,

Digitized by Google

tabant, nonnullis & occisis, sicut erant cruenti, vbinam Imperator esset requirentes, perruperunt in triclinium vsque, nec nisi viso destiterunt. Expeditionem autem impigrè atque etiam præproperè inchoauit: nullâne religionem quidem cura, sed & motis nec dum conditis ancilibus, quo antiquitus infaustum habebetur: & die, quo cultores Deûm matris lamentari & plangere incipiũt: præterea aduersissimis auspiciis. Nam & victimas Diti patri cæsas litauit; cùm tali sacrificio contraria exta potiora sint. Et primo egressu inundationibus Tiberis retardatus, ad xx. etiam lapidem ruina ædificiorum præclusam viam offendit. Simili temeritate, quamuis dubium nemini esset quin trahi bellum oporteret, quando & fame & angustiis locorum vrgeretur hostis, quàm primùm tamen decertare statuit: siue impatiens longioris sollicitudinis, sperânsque ante Vitellij aduentum profligari plurimum posse: siue impar militum ardori, pugnam deposcentium. Nec illi pugnæ affuit, substititque Brixelli. Et tribus quidem, verùm mediocribus præliis, apud Alpes, circáque Placentiam, & ad Castoris, quod loco nomen est, vicit: nouissimo maximóque

apud

apud Bebriacũ fraude ſuperatus eſt: cùm ſpe colloquij facta, quaſi ad conditionem pacis militibus eductis, ex improuiſo, atque in ipſa conſalutatione, dimicandum fuiſſet: ac ſtatim moriendi impetum cepit: vt multi, nec fruſtra, opinantur, magis pudore, ne tanto rerum hominúmque periculo dominationem ſibi aſſerere perſeueraret, quàm deſperatione vlla, aut diffidentia copiarum: quippe reſiduis, integríſque etiam nunc, quas ſecum ad ſecundos caſus detinuerat, & ſuperuenientibus aliis è Dalmatia, Pannoniáque & Mœſia: ne victis quidem adeò afflictis, vt non in vltionem ignominiæ quiduis diſcriminis vltrò, & vel ſolæ ſubirent.
10 Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiæ decimæ legionis tribunus anguſticlauius. Is mox referre crebrò ſolebat, Othonem etiam priuatum vſque adeò deteſtatum ciuilia arma, vt memorante quodam inter epulas de Caſſij Brutíque exitu, cohorruerit: nec concurſum cum Galba fuiſſe, niſi confideret ſine bello rem tranſigi poſſe. Tunc ad deſpiciendam vitam exemplo manipularis militis concitatum: qui cùm cladem exercitus nuntiaret, nec cuiquam fidem faceret, aut nunc mendacij

aun

Digitized by Google

nunc timoris, quaſi fugiſſet exacie, argueretur, gladio ante pedes e ius incubuerit:hoc viſo proclamaſſe eum aiebat: *non ampliùs ſe in periculum tales támq; benemeritos coniecturum.* Fratrem igitur, fratríſq; filium,& ſingulos amicorum cohortatus,vt ſibi quiſq; pro facultate conſuleret,ab amplexu & oſculo ſuo dimiſit omnes,ſecretóque captato,binos codicillos exarauit ad ſororem conſolatorios. Sed & ad Meſſallinam Neronis, quam matrimonio deſtinauerat, commendans reliquias ſuas & memoriam. Quidquid deinde epiſtolarum erat, ne cui periculo aut noxæ apud victorem forent, concremauit. Diuiſit & pecunias demeſticis ex copia præſenti. Atque ita paratus intentuſque iam morti, tumultu inter moras 11
exorto, vt eos qni diſcedere & abire cœptabant, corripi quaſi deſertores, detineriq; ſenſit: *Adiiciamus*,inquit,*vita hac hanc noctem*,his ipſis, totidémque verbis, vetuitque vim cuiquam fieri:& in ſerum vſque patente cubiculo,ſi quis adire vellet, poteſtatem ſui præbuit. Poſt hæc ſedata ſiti gelidæ aquæ potione, arripuit duos pugiones, & explorata vtriuſque acie, cùm alterum puluino ſubdidiſſet, foribus,adopertis arctiſſimo ſomno quie-

Digitized by Google

uit. Et circa lucem demum expergefactus, vno se traiecit ictu infra læuam papillam: irrumpentibúsque ad primum gemitum, modò celans, modò detegens plagam, exanimatus est: & celeriter (nam ita
A.V.C. præceperat) funeratus, XXXVII. ætatis
228 anno, & XCV. imperij die. TANTO Othonis animo nequaquam corpus aut habitus competiit. Fuisse enim traditur & modicæ staturæ, & male pedatus, scanbúsque. Munditiarum verò penè muliebrium: vulso corpore: galericulo capiti propter rarationem capillorum adaptato & annexo, vt nemo dignosceret. Quin & faciem quotidie rasitare, ac pane madido linere consuetum: idque instituisse à prima lanugine, ne barbatus vnquam esset. Sacra etiam Isidis sæpe in lintea religiosáque veste propalàm celebrasse. Per quæ factum putem vt mors eius minimè congruens vitæ, maiori miraculo fuerit. Multi præsentium militum cum plurimo fletu manus ac pedes iacentis exosculati, *fortissimũ virum, vnicum Imperatorem* prædicãtes, ibidem statim nec procul à rogo vim suæ vitæ attulerunt. Multi & absentium accepto nuntio præ dolore armis inter se ad internecionem concurrerunt. Denique magna pars hominum,

iaco

incolumen grauissimè detestata, mortuum laudibus tulit: vt vulgò iactatum sit etiam, *Galbam ab eo non tam dominandi quàm Reip. ac libertatis restituendæ causa interemptum.*

A. VITELLIVS.

VITELLIORVM originem alij aliam, & quidem diuersissimam, tradunt: partim veterem & nobilem: partim verò nouam & obscuram, atque etiam sordidam. Quod ego per adulatores obtrectatorésque Imperatoris Vitellij euenisse opinarer: nisi aliquanto prius de familiæ conditione variatum esset. Exstat Q. Eulogij ad Q. Vitellium, diui Augusti quæstorem, libellus, quo continetur, Vitellios Fauno, Aboriginum rege, & Vitellia, quæ multis locis pro numine coleretur, ortos, toto Latio imperasse. Horum residuam stirpē ex Sabinis transisse Romam, atque inter patritios allectam indicia stirpis diu mansisse, viam Vitelliam ab Ianiculo ad mare vsque: item coloniam eiusdem nominis, quàm gentili copia aduersus Æquiculos tutan- 1

dam olim depoposcissent: tempore deinde Samnitici belli præsidio in Apuliam misso, quosdā ex Vitelliis subsedisse Nuceriæ: eorúmque progeniem longo post interuallo repetisse vrbem, atque ordinem senatorium. Contrà, plures auctorem generis libertinum prodiderunt. Cassius Seuerus: nec minùs alij, eundem & sutorem veteramentarium: cuius filius sectionibus & cognituris vberius compendium nactus, ex muliere vulgari, Antiochi cuiusdam furnariam exercentis filiam, equitem Rom. genuerit. Sed quod discrepat, sit in medio. Cæterùm P. Vitellius domo Nuceriâ, siue ille stirpis antiquæ, siue pudendis parentibus atque auis, eques certè Romanus, & rerum Augusti procurator, quatuor filios amplissimæ dignitatis cognomines, ac tantum prænominibus distinctos, reliquit, Auium,

A.V.C. Quintum, Publium & Lucium. AVLVS

835 in consulatu obiit, quem cum Domitio Neronis Cæsaris patre inierat: prælautus, alioqui, famosúsque cœnarum magnificentia. QVINTVS caruit ordine, cùm auctore Tiberio secerni minus idoneos senatores, remouerique placuisset. PV-

773 BLIVS Germanici Comes Cn. Pisonem inimicum, & interfectorem eius, accusauit

uit

Digitized by Google

uit condemnauitque: ac post præturæ honorem inter Seiani conscios arreptus, & in custodiam fratri datus, scalpo librario venas sibi incidit, nec tam mortis pœnitentia quàm suorum obtestatione obligari, curarique se passus, in eadem custodia morbo periit. LVCIVS ex consulatu A. V. C.
Syriæ præpositus, Artabanum Partho- 788
rum regem summis artibus, non modò ad colloquium suum, sed etiam ad veneranda legionum signa pellexit. Mox cum Claudio principe, duos insuper ordinarios consulatus censurámque gessit. 798
Curam quoque imperij sustinuit, absen- 796
te eo, expeditione Britannica: vir innocens 800
cens & industrius, sed amore libertinæ 797
perinfamis cuius etiã saliuis melle commistis, nec clàm quidem aut raro, sed quotidie ac palàm arterias & fauces pro remedio fouebat. Idem, miri in adulando ingenij, primus C. Cæsarem adorari vt Deum instituit: cùm reuersus ex Syria non aliter adire ausus esset quàm capite velato, circumuerténsque se, deinde procumbens. Claudium vxoribus libertisque addictum ne qua non arte demereretur, pro maximo munere à Messallina petiit vt sibi pedes præberet excalceandos: detractúmque socculum dextrum,

inter togam tunicásque gestauit assiduè, nonnunquam osculabundus. Narcisci quoque & Pallantis imagines aureas inter Lares coluit. Huius & illa vox est, *Sæpe facias*, cùm sæculares ludos edenti
5 Claudio gratularetur. Decessit paralysi altero die quàm correptus est, duobus filiis superstitibus, quos ex Sextilia probatissima, nec ignobili fœmina, editos consules vidit: & quidem eodem ambos totoque anno, cùm maiori minor in VI. menses successisset. Defunctum senatus publico funere honorauit: item statua pro Rostris, cum hac inscriptione, PIETATIS IMMOBILIS ERGA PRINCIPEM. Aulus Vitellius L. filius IMP. natus est VIII. Kalend. Octobris. vel, vt quidam, VII. Idus Septembris, Druso Cæsare, Norbano Flacco COS. Genituram eius prædictam à mathematicis, ita parentes exhorruerunt, vt magnopere semper contendere pater ne qua ei prouincia viuo se committeretur: & mater missum ad legiones, & appellatum Imperatorem pro afflicto statim lamentata sit. Pueritiam primámque adolescentiam Capreis egit, inter Tiberiana scorta, & ipse perpetuo spintriæ cognomine notatus: existimatúsque corporis gratia initium

tium & cauſſa incrementorum patri fuiſ-
ſe. Sequenti quoque ætate omnibus pro-
bris contaminatus, præcipuum in aula 4
locum tenuit: Caio per aurigandi, Clau-
dio per aleæ ſtudium familiaris. Sed ali-
quanto Neroni acceptior, cùm propter
eadem hæc, tum peculiari merito: quòd
præſidens certamini Neroneo, cupien-
tem inter citharœdos contendere, nec
quamuis flagitantibus cunctis promit-
tere audientem, ideóque egreſſum thea-
tro, reuocauerat quaſi perſeuerantis po-
puli legatione ſuſcepta, exorandúmque
præbuerat. Trium itaque principum
indulgentia, non ſolùm honoribus, ve- 5
rùm & ſacerdotiis ampliſſimis auctus,
proconſulatum Africæ poſthæc, curám-
que operum publicorum adminiſtrauit:
& voluntate diſpari, & exiſtimatione. In
prouincia ſingularem innocentiam præ-
ſtitit biennio continuato, cùm ſucce-
denti fratri legatus ſubſtitutus eſſet. At
in vrbano officio dona atque ornamen-
ta templorum ſurripuiſſe, & commutaſ-
ſe quædam, ferebatur: proque auro & ar-
gento, ſtannum & aurichalcum ſuppo- 6
ſuiſſe. Vxorem habuit Petroniam, con-
ſularis viri filiam, & ex ea filium Petro-
nianum, captum altero oculo. Hunc he-

redem à matre sub conditione institutũ, si de potestate, patris exisset, manu emisit: breuique, vt creditum est, intermit, insimulatum insuper parricidij, & quasi paratum ad scelus venenum ex cõscientia hausisset. Duxit mox Galeriam Fundanam prætorio patre. Ac de hac quoq; liberos vtriusque sexus tulit: sed marem, titubantia oris prope mutum, & elinguem.

7 A Galba in inferiorem Germaniam contra opinionem missus est.

A.V.C. 821

Adiutum putant T. Vinij suffragio, tunc potentissimi, & cui iam pridem per communem factionis suæ fauorem conciliatus esset: nisi quòd Galba præ se tulit, nullos minus metuendos quàm qui de solo victu cogitarent: ac posse prouincialibus copiis profundam eius expleri gulam, vt cuiuis euidens sit, cõtemptu magis quàm gratia electum. Satis constat exituro viaticum defuisse, tanta egestate reifamiliaris, vt vxore & liberis quos Romæ relinquebat, meritorio cœnaculo abditis, domum in reliquam partem anni ablocaret: vtque ex aure matris detractũ vnionem pignerauerit ad itineris impensas. Creditorum quidem præstolantium ac detinentium turbam, & in iis Sinuessanos Formianósque, quorum publica ve-

ctigalia

ctigalia interuerterat, nonnisi terrore calumniæ amouit: cùm libertino cuidam acerbiùs debitum reposcenti, iniuriarum formulam, quasi calce ab eo percussus, intendisset, nec aliter quàm extortis quinquaginta H.S. remisisset. Aduenientem male animatus erga principem exercitus pronúsque ad res nouas, libens ac supinis manibus excepit, velut donũ Deûm oblatum ter consulis filium ætate integra, facili ac prodigo animo. Quam veterem de se persuasionem Vitellius recentibus etiã de se experimentis auxerat, tota via caligatorum quosque militum obuios exosculans: pérque stabula ac diuersoria, mulionibus ac viatoribus præter modum comis: vt mane singulos iámne ientassent sciscitaretur, séque fecisse ructu quoque ostenderet.

CASTRA verò ingressus nihil cui- 8.
quam poscenti negauit: atque etiam vltro ignominiosis notas, reis sordes, damnatis supplicia dempsit. Quare vixdum mense transacto, neque diei, neque temporis habita ratione, ac iam vespere, subitò à militibus è cubiculo raptus, ita vt
erat in veste domestica IMPERATOR 822
est consalutatus: circumlatúsque per celeberrimos vicos, strictum diui Iulij gla-

dium tenens, detractum delubro Martis, atque in prima gratulatione porrectum sibi à quodam; nec antè in Prætorium rediit quàm flagrante triclinio ex conceptu camini: tum quidem consternatis, & quasi omine aduerso anxiis omnibus, inquit: *Bono animo estote, nobis alluxit*: nullo sermone alio apud milites vsus. Consentiente deinde etiam superioris prouinciæ exercitu, qui priùs à Galba ad senatum defecerat, cognomen GERMANICI delatum ab vniuersis cupidè
9 recepit: AVGVSTI distulit: CAESARIS in perpetuum recusauit. Ac subinde cæde Galbæ annuntiata, compositis Germanicis rebus partitus est copias quas aduersus Othonem præmitteret, quasq; ipse perduceret. Præmisso agmini lætum euenit auspicium: siquidem à parte dextra repente aquila aduolauit: lustratisque signis: ingressos viam sensim antecessit. At contrà ipso mouente, statuæ equestres cùm plurifariam ei ponerentur, fractis repente cruribus pariter corruerunt: & laurea, quam religiosissimè circumdederat, in profluentem excidit. Mox Viennæ pro tribunali iura reddenti, gallinaceus supra humerum, ac deinde in capite, adstitit. Quibus ostē-
ris

tis par respondit exitus: nam confirmatum per legatos suos imperium, per se retinere non potuit. De Bebriacensi victoria & Othonis exitu, cùm adhuc in 10
Gallia esset, audiit: nihilque cunctatus, quidquid prætorianarum cohortiũ fuit, vt pessimi exempli, vno exauctorauit edicto, iussus tribunis tradere arma. Centum autem atque viginti, quorum libellos Othoni datos inuenerat, exposcentium præmia, ob editam in cæde Galbæ operam, conquiri, & supplicio affici imperauit: egregiè prorsus, atque magnificè, & vt summi principis spem ostenderet, nisi cætera magis ex natura, & priore vita sua, quàm ex imperij maiestate gessisset. Námque itinere inchoato, per medias ciuitates, ritu triumphantium vectus est: pérque flumina delicatissimis nauigiis, & variarum coronarum genere redimitis, inter profusissimos opsoniorum apparatus, nulla familiæ, aut militis disciplina, rapinas ac petulantium omnium in iocum vertens: qui non contenti epulo vbique publicè præbito, quoscumque libuisset, in libertatem asserebant, verbera & plagas, sæpe vulnera, nonnumquam necem repræsentantes aduersantibus. Vtque campos, in quibus pugnatum est, adiit

Digitized by Google

adiit abhorrentes quosdam cadauerum tabem, detestabili voce confirmare ausus est: *Optimè olere occisum hostem, & meliùs ciuem.* Nec eò secius ad leniendam grauitatem odoris plurimum meri propalàm hausit, passímque diuisit. Pari vanitate atque insolentia lapidem memoriæ Othonis inscriptum intuens, dignum eo Mausoleo ait: pugionémque, quo se is occiderat, in Agrippinensem coloniam misit, Marti dedicandum. In Apennini quidem iugis etiam peruigilium egit.

11 VRBEM denique ad classicum introiit paludatus, ferróque succinctus inter signa atq; vexilla, sagulatis comitibus, ac detectis commilitonum armis. Magis deinde ac magis, omni diuino humanóque iure neglecto, Alliensi die pontificatũ maximum cepit: comitia in decem annos ordinauit, séque perpetuum consulem. Et ne cui dubiũ foret, quod exemplar regendæ Reip. eligeret medio Martio campo adhibita publicarum sacerdotum frequentia, inferias Neroni dedit: ac solemni conuiuio citharœdum placentem palàm admonuit, vt & aliquid de Domitio diceret: inchoantíque Neroniana cantica, primus exsultans etiam
12 plausit. Talibus principiis magnam imperij

Digitized by Google

perij partem, nonnisi consilio & arbitrio vilissimi cuiusque histrionum & aurigarum administrauit, & maximè Asiatici liberti. Hunc adolescentulum mutua libidine constupratum, mox tædio profugum, cum puteolis poscam vendentem deprehendisset, coniecit in compedes, statimque soluit, & rursus in deliciis habuit: iterum deinde ob nimiam contumaciam& ferocitatem grauatus, circumforaneo lanistæ vendidit, dilatúmque ad finem muneris repente surripuit, & prouincia demum accepta manumisit: ac primo imperij die aureis donauit anulis super cœnam, cùm mane rogantibus pro eo cunctis, detestatus esset seuerissimè talem equestris ordinis maculam. Sed 13
vel præcipuè luxuriæ sæuitiæque deditus, epulas trifariam semper, interdum quadrifariam dispertiebat: in ientacula & prandia & cœnas, comissationésque facilè omnibus sufficiens, vomitandi consuetudine. Indicebat autem aliud alij eadem die: nec cuiquam minus singul apparatus quadringenis millibus nummûm constiterunt. Famosissima super cæteras fuit cœna ei data aduentitia à fratre: in qua duo millia lectissimorum piscium, septem auium apposita traduntur

duntur. Hanc quoque exſuperauit ipſe dedicatione patinæ, quam ob immenſam magnitudinem *Clypeum Mineruæ* αἰγίδα πολιούχου dictitabat. In hac ſcarorum iocinora, phaſianorum & pauonum cerebella, linguas phœnicopterûm, murænarum lactes, à Carpathio vſque fretóque Hiſpaniæ, per nauarchos ac triremes petitarum, commiſcuit: Vt autem homo non profundæ modò, ſed intempeſtiuæ quoque ac ſordidæ gulæ, ne in ſacrificio quidem vmquam, aut itinere vllo temperauit, quin inter altaria ibidem ſtatim viſcus & farra pæne rapta è foco manderet, circáque viarum popinas fumantia opſonia, vel pridiana at-
14 que ſemeſa. PRONVS verò ad cuiuſque & quacumque de cauſſa, necem atque ſupplicium: nobiles viros, condiſcipulos & æquales ſuos, omnibus blanditiis tantum non ad ſocietatem imperij allicefactos, vario genere fraudis occidit: etiam vnum veneno manu ſua porrecto in aquæ frigidæ potione, quam is affectus febre popoſcerat. Tum fœneratorum & ſtipulatorum publicanorúmque qui vnquam ſe aut Romæ debitum, aut in via portorium flagitaſſent, vix vlli pepercit. Ex quibus quendam in ipſa
ſaluta

Digitized by Google

salutatione supplicio traditum, statimque reuocatum cunctis clementiam laudantibus, coram interfici iussit, *velle se* dicens *pascere oculos*: alterius pœnæ duos filios adiecit, deprecari pro patre conatos. Sed & equitem Romanum proclamantem, cùm raperetur ad pœnam, *Hæres meus es*, exhibere testamenti tabulas coëgit: vtque legit coheredem sibi libertum eius adscriptum, iugulari cum liberto imperauit. Quosdam & de plebe ob id ipsum, quòd Venetæ factioni clarè maledixerant, interemit: contemptu sui & noua spe id ausos opinatus. Nullis tamen infensior quàm vernaculis & mathematicis, vt quisque deferretur, inauditum capite puniebat: exacerbatus, quòd post editum suum, quo iubebat intra Kalend. Octobris vrbe Italiáque mathematici excederent, statim libellus est propositus, *& Chaldæos dicere, Bonum factum ne Vitellius Germanicus intra eundem Calendarum diem vsquam esset.* Suspectus & in morte matris fuit, quasi ægræ præberi cibum prohibuisset: vaticinante. Certa muliere, cui velut oraculo acquiescebat, *ita demum firmiter ac diutissimè imperaturum, si superstes parenti exstitisset.* Alij tradunt, ipsam tædio

dio præſentium, & imminentium metu, venenum à filio impetraſſe, haud ſanè difficulter. OCTAVO imperij menſe deſciuerunt ab eo exercitus Mœſiarum, atque Pannoniæ: item ex tranſmarinis, Iudaicus & Syriacus: ac pars in abſentis pars in pæſentis Veſpaſiani verba iurarunt. Ad retinendum ergo cęterorum hominum ſtudium ac fauorem, nihil non publicè priuatímque nullo adhibito modo largitus eſt. Delectum quoque ea conditione in vrbe egit, vt voluntariis non modò miſſionem poſt victoriam, ſed etiam veteranorum iuſtæve militiæ commoda polliceretur. Vrgenti deinde terra, maríque hoſti, hinc fratrem cũ claſſe, ac tironibus & gladiatorum manu oppoſuit: hinc Bebriacenſes copias & duces. Atque vbique aut ſuperatus aut proditus, ſalutem ſibi & millies H.S. à Flauio Sabino Veſpaſiani fratre pepigit: ſtatimque pro gradibus Palatij apud frequentes milites *cedere ſe imperio, quod inuitus recepiſſet*, profeſſus cunctis reclamantibus rem diſtulit: ac nocte interpoſita, primo diluculo ſordidatus deſcendit ad Roſtra: multiſq; cum lachrymis eadem verba, verùm è libello teſtatus eſt. Rurſus interpellante milite, ac populo,
& ne

Digitized by Google

& ne deficeret hortante, omnémque operam ſuam certatim pollicente, animum reſumpſit, Sabinúmque & reliquos Flauianos nihil iam metuentes, vi ſubita in Capitolium compulit: ſuccenſóque templo Iouis Opt. Max. oppreſſit: cùm & prælium & incendiũ è Tiberiana proſpiceret domo inter epulas. Non multò pòſt pœnitens facti, & in alios culpam conferens, vocata concione iurauit, coëgítque iurare cæteros, *nihil ſibi antiquius quiete publica forè*. Tunc ſolutum à latere pugionem, conſuli primùm, deinde illo recuſante, magiſtratibus, ac mox ſenatoribus ſingulis porrigens: nullo recipiente, quaſi in æde Concordiæ poſiturus, abſceſſit. Sed quibuſdam acclamantibus *ipſum eſſe concordiam*, rediit: nec ſolùm retinere ſe ferrum affirmauit, verùm etiam CONCORDIAE recipere cognomen. 16
Suaſitque ſenatui vt legatos cum virginibus Veſtalibus mitterent, pacem, aut certè tempus ad conſultandum, petituros. Poſtridie reſponſa operienti nuntiatum eſt per exploratorem, hoſtem appropinquare. Continuò igitur abſtruſus geſtatoria ſella, duobus ſolis comitibus, piſtore & coquo, Auentinum & paternam domum clàm petiit, vt inde in

Digitized by Google

Campaniam fugeret. Mox leui rumore & incerto tanquam pax impetrata esset, referri se in palatium passus est: vbi cùm deserta omnia reperisset, dilabentibus etiam qui simul erant, zona se aureorum plena circumdedit: confugitque in cellulam ianitoris, religato pro foribus cane, lectóque & culcitra obiectis.
17 IRRVPERANT iam agminis antecessores: ac nemine obuio rimabantur, vt fit, singula. Ab iis extractus è latebra, sciscitantes *quis nam esset* (nam ignorabatur) & *vbi esse Vitollium sciret*, mendacio elusit, deinde agnitus rogare non destitit, quasi quædam de salute Vespasiani dicturus, vt custodiretur interim vel in carcere: donec religatis post terga manibus, iniecto ceruicibus laqueo, veste discissa seminudus in Forum tractus est, inter magna rerum verborúmque ludibria, per totum viæ Sacræ spatium, reducto coma capite, ceu noxij solent, atque etiam mento mucrone gladij subiecto, vt visendam præberet faciem, néve submitteret: quibusdam stercore & cœno incessentibus, aliis *incendiarium* & *patinarium*, vociferantibus, parte vulgi etiam corporis vitia exprobrante (erat enim in eo enormis proceritas, facies rubida plerúmque ex vinolentia

lentia, venter obesus, alterum femur subdebile, impulsu olim quadrigæ, cùm auriganti Caio ministratorem exhiberet) tandem apud Gemonias minutissimis 2
ictibus excarnificatus atque cõfectus est & inde vnco tractus in Tiberim. Periit cum fratre & filio, anno vitæ v i i. & 18
quinquagesimo: nec fefellit coniecturam A. V. C.
eorum qui augurio, quod factum ei 822.
Viennæ ostendimus, non aliud portendi prædixerant, quàm venturum in alicuius Gallicani hominis potestatem: siquidem ad Antonio Primo aduersarum partium duce oppressus est: cui Tolosæ nato cognomen in pueritia *Becco* fuerat, id valet, gallinacei rostrum.

Digitized by Google

C. SVETONII TRANQVILLI DE XII. CAESARIBVS Liber VIII.

T. FLAVIVS VESPASIANVS. Augustus.

1 REBELLIONE triũ principum & cæde incertum diu, & quasi vagum imperium, suscepit firmauitque tandem gens FLAVIA: obscura illa quidem, ac sine vllis maiorum imaginibus: sed tamen Reip. nequaquam pœnitenda: constet licet Domitianum cupiditatis ac sæuitiæ meritò pœnas luisse. Titus Flauius Petro municeps Reatinus, bello ciuili Pompeianarũ partium centurio: incertum sponte an euocatus, profugit ex Pharsalica acie, domumque se contulit. Vbi deinde venia & missione impetrata, coactiones argentarias factitauit. Huius filius cognomine Sabinus, expers militiæ (etsi quidam eum primipilarem: nonnulli, cùm adhuc ordines

dines

Digitized by Google

dines duceret, sacramento solutum per caussam valetudinis tradunt) publicum quadragesimæ in Asia egit Manebántque imagines à ciuitatibus ei positæ sub hoc titulo, ΚΑΛΩΣ ΤΕΛΩΝΉΣΑΝΤΙ. Postea fœnus apud Heluetios exercuit. ibique diem obiit, superstitibus vxore Vespasia Polla, & duobus ex ea liberis: quorum maior Sabinus ad præfecturam vrbis, minor Vespasianus ad principatum vsque processit. Polla Nursiæ honesto genere orta, patrem habuit Vespasium Pollionem, ter tribunum militum, præfectúmque castrorum, fratrémque senatorem prætoriæ dignitatis. Locus etiam nunc ad sextum milliarium à Nursia Spoletum euntibus in monte summo appellatur Vespasiæ: vbi Vespasiorum complura monumenta exstant, magnum indicium splendoris familiæ, & vetustatis. Non negauerim iactatum à quibúsdam, Petronis patrem è regione Transpadana fuisse mancipem operarum, quæ ex Vmbria in Sabinos ad culturam agrorum quotannis commeare solerent: subsedisse autem in oppido Reatino, vxore ibidem ducta. Ipse ne vestigium quidem de hoc, quamuis satis curiosè inquirerem inueni. VESPASIANVS natus:

A. V. C. 762

est in Sabinis vltra Reate, vico modico, cui nomen estPhalacrine, xv. Calend.Decemb. vesperi, Q. Sulpicio Camerino, C. Poppæo Sabino Coss. quinquennio antè quàm Augustus excederet: educatus sub paterna auia Tertulla, in prædiisCosanis. Quare princeps quoque & locum incunabulorum assiduè frequentauit: manente villa, qualis fuerat olim: nequid scilicet oculorum consuetudini deperiret. Et auiæ memoriam tantopere dilexit, vt solennibus ac festis diebus pocillo quoq; eius argenteo potare perseuerauerit. Sumpta toga virili, latum clauum quamquam fratre adepto, diu auersatus est: nec vt tandem appeteret, compelli nisi à matre potuit. Ea demum extudit, magis conuicio quàm precibus vel auctoritate, dum eum identidem per cõtumeliam anteambulonem fratris appellat. Tribunatu militum in Tharacia meruit. Quæstor Cretã & Cyrenas prouinciam sorte cepit: ædilitatis ac mox præturæ candidatus, illam non sine repulsa, sextóque loco vix adeptus est: at prima statim petitione, & in primis prætor, infensus senatui, Caium ne quo non genere demeretur, ludos extraordinarios pro victoria eius Germanica depo-

posci

Digitized by Google

poscit, pœnæque coniuratorum addendum censuit vt insepulti proiicerentur. Egit & gratias ei apud amplissimum ordinem, quòd se honore cœnæ dignatus esset. Inter hæc Flauiam Domitillam duxit vxorem Statilij Capellæ equitis Rom. Sabratensis ex Africa delegatam olim, Latinæque conditionis, sed mox ingenuam & ciuem Romanam recuperatorio iudicio pronuntiatam: parte asserente Flauio Liberale Ferenti genito, nec quidquam ampliùs quàm quæstorio scriba. Ex hac liberos tulit, Titum & Domitianum, & Domitillam. Vxori ac filiæ superstes fuit: atque vtramque adhuc priuatus amisit. Post vxoris excessum, Cænidem Antoniæ libertam, & à manu, dilectam quondam sibi, reuocauit in contubernium: habuítque etiam Imperator pæne iustæ vxoris loco. Claudio principe Narcissi gratia legatus legionis in Germaniam missus est: inde in Britanniam translatus tricies cum hoste conflixit. Duas validissimas gentes, supérque xx. oppida, & insulam Vectem Britanniæ proximam in deditionem redegit: partim Auli Plautij consularis legati, partim Claudij ipsius ductu. Quare triumphalia ornamenta, & in spatio breui du-

plex ſacerdotium accepit. Præterea conſulatū, quem geſſit per duos nouiſſimos
A V.C. 804. anni menſes: medium tempus ad Proconſulatum vſque in otio ſeceſſúque egit: Agrippinam timens potentem adhuc apud filium, & defuncti quoq; Narciſſi amicos peroſam. Exin ſortitus Africam, integerrimè, nec ſine magna dignatione adminiſtrauit: niſi quòd Adrumeti ſeditione quadam, rapa in eum iacta ſunt. Rediit certè nihilo opulentior, vt qui propè labefactata iam fide, omnia prædia fratri obligarit: neceſſarióque ad mangonicos quæſtus ſuſtinendæ dignitatis cauſſa deſcenderit, propter quod vulgò Mulio vocabatur. Conuictus quoque dicitur ducenta H. S. expreſſiſſe iuueni, cui latum clauum aduerſus patris voluntatem impetrarat, cóque nomine grauiter increpitus. Peregrinatione Achaica inter comites Neronis, cùm cantante eo aut diſcederet ſæpius, aut præſens obdormiſceret, grauiſſimam contraxit offenſam: prohibitúſque non contubernio modò, ſed etiam publica ſalutatione, ſeceſſit in paruam ac deuiam ciuitatem, quoad latenti, etiámq; extrema metuenti, prouincia cum exercitu oblata eſt. Percrebuerat, Oriente toto vetus

&

Digitized by Google

& conſtans opinio: eſſe in fatis vt eo tempore. Iudæa profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Rom. quantum euentu poſtea patuit prædictũ, Iudæi ad ſe trahentes, rebellarunt: cæſóque præpoſito, legatum inſuper Syriæ conſularem ſuppetias ferentem, rapta aquila fugauerũt. Ad hunc motum comprimendum cum exercitu ampliore, & non inſtrenuo duce, cui tamen tutò tanta res committeretur, opus eſſet, ipſe potiſſimùm delectus eſt: vt & induſtriæ expertus, nec metuens vllo modo ob humilitatem generis ac nominis. Additis igitur ad copias duabus legionibus, octo alis, cohortibus decem atque inter legatos maiore filio aſſumpto, vt primùm prouinciã attigit, proximas quoq; conuertit in ſe: correcta ſtatim caſtrorum diſciplina: vno quoque & altero prælio tam conſtanter inito, vt in oppugnatione caſtelli lapidis ictum genu, ſcuto ſagittas aliquot exceperit. POST Neronem Galbámque, 5
Othone atque Vitellio de principatu certantibus, in ſpem imperij venit, iam pridem ſibi per hæc oſtenta conceptam: In ſuburbano Flauiorum quercus antiqua, quæ erat Marti ſacrata, per tres Veſpaſiæ partus, ſingulos repente ramos

à frutice dedit, haud dubia signa futuri cuiusque fati. Primùm, exilem, & citò arefactum: ideóq; puella nata non perannauit. Secundum, prævalium ac prolixum, & qui magnam fœlicitatem portenderet. Tertium verò, instar arboris. Quare patrem Sabinum ferunt haruspicio insuper confirmatum renuntiasse matri, *nepotem ei Cæsarem genitum*: nec illam quidquam aliud quàm cahinnasse, mirantem, *quòd adhuc se mentis compote deliraret iam filius suus*. Mox cùm ædilem eum C. Cæsar, succensens curam vertendis viis non adhibitam, luto iussisset oppleri, congestu per milites in prætextæ sinum: non defuerunt qui interpretarentur, quandoque proculcatam desertámque Remp. ciuili aliqua perturbatione in tutelam eius, ac velut in gremium, deuenturam. Prandente eo quondam, canis extrarius è triuio manū humanam intulit, mensæque subiecit. Cœnante rursus, bos arator decusso iugo, triclinium irrupit: ac fugatis ministris, quasi repentè defessus, procidit ad ipsos accumbentis pedes, ceruicémque submisit. Arbor quoque cupressus in agro auito sine vlla vi tempestatis radicitus euulsa atque prostrata, insequenti die viridior

Digitized by Google

viridior ac firmior resurrexit. At in Achaia somniauit, initium sibi suísque felicitatis futurum, simul ac dens Neroni exemptus esset: euenitque vt sequenti die progressus in atrium medicus dentem ei ostenderet tantum quod exemptum. Apud Iudæam Carmeli Dei oraculum consulentem, ita confirmauere sortes: vt quidquid cogitaret volueretque animo, quantumlibet magnum, id esse prouenturum pollicerentur. Et vnus ex nobilibus captiuis Iosephus, cùm coniiceretur in vincula, constantissimè asseuerauit fore vt ab eodem breui solueretur, verùm iam Imperatore. Nuntiabantur & ex vrbe præsagia, Neronem diebus vltimis monitum per quietem, vt thensam Iouis Opt. Max. è sacrario in domum Vespasiani, & in circum deduceret. Ac non multò pòst, comitia secundi consulatus ineunte Galba, statua diui Iulij ad Orientem sponte conuersa: aciéque Bebriacensi, priùs quàm committeretur, duas aquilas in conspectu omnium conflixisse: victáque altera, superuenisse tertiam à solis ortu, ac victricem abegisse.

Nec tamen quidquam antè tentauit, 6
promptissimis atq; etiam instantibus suis: quàm sollicitatus quorundam & ignotorum

torum

torum & absentium fortuito fauore. Mœsiaci exercitus bina è tribus legionibus millia missa auxilio Othoni: postquam iter ingressas nuntiatum est, victum eum, ac vim vitæ suæ attulisse: nihilò seciùs Aquileiam vsque perseuerauerunt, quasi rumori minus crederent. Ibi per occasionem ac licentiam, omni rapinarum genere grassati, cùm timerent, ne sibi reuersis reddenda ratio, ac subeunda pœna esset, consilium inierunt eligendi creandique Imperatoris. *Neque enim deteriores, esse aut Hispaniensi exercitu qui Galbam, aut prætoriano qui Othonem, aut Germaniciano qui Vitellium fecissent.* Propositis itaque nominibus legatorum consularum, quot vbique tunc erant, cùm cæteros alij aliũ alia de caussa improbarent: & quidam è legione tertia, quæ sub exitu Neronis translata ex Syria in Mœsiam fuerat, Vespasianum laudibus ferrent: assensere cuncti, nomémque eius vexillis omnibus sine mora inscripsere runt. Et tunc quidem compressa res est, reuocatis ad officium numeris parumper: cæterùm diuulgato facto, Tiberius Alexander præfectus Aegypti primus in verba Vespasiani legiones adegit Calen. Iulij: qui principatus dies in posterum obser

obseruatus est. Iudaicus deinde exercitus, V. Idus Iulij apud ipsum iurauit. Plurimum cœptis contulerit, iactatum exemplar epistolæ, veræ siue falsæ, defuncti Othonis ad Vespasianum, extrema obtestatione vltionem mandatis, & vt Reip. subueniret, optantis: simul rumor dissipatus, destinasse Vitellium victorem permutare hiberna legionem, & Germanicas transferre in Orientem ad securiorem molliorémque militiam præterea ex præsidibus prouinciarum Licinius Mucianus, & è regibus Vologesus Parthus, ille deposita simultate, quam in id tempus ex æmulatione non obscuré gerebat, Syriacum promisit exercitum: hic quadraginta millia sagittariorum.

SVSCEPTO igitur ciuili bello, ac du- 7
cibus copiisque in Italiam præmissis, interim Alexandriam transiit, vt claustra Ægypti obtineret. Hîc cùm de firmitate imperij capturus auspicium, ædem Serapidis, submotis omnibus, solus intrasset: ac propitiato multum Deo, tandem se conuertisset, verbenas, coronásque & panificia, vt illic assolet, Basilides libertus obtulisse ei visus est: quem neque admissum à quoquam: & iam pridem propter neruorũ valetudinẽ vix ingredi longéque abesse

abeſſe conſtabat. Ac ſtatim aduenere literæ, fuſas apud Cremonam Vitellij copias, ipſum in vrbe interemptum nũtiantes. Auctoritas & quaſi maieſtas quædam, vt ſcilicet inopinato & adhuc nouo principi, deerat: hæc quoque acceſſit. E plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure, ſedentem pro tribunali pariter adierunt, orantes opem valetudinis, demonſtratam à Serapide per quietem: reſtituturum oculos, ſi inſpuiſſet: confirmaturum crus, ſi dignaretur calce contingere. Cùm vix fides eſſet rem vllo modo ſucceſſuram, ideóque ne experiri quidem auderet: extremo hortantibus amicis, palàm pro concione vtrumque tentauit, nec euentus defuit. Per idem tempus Tegeæ in Arcadia, inſtinctu vaticinantium, effoſſa ſunt ſacrato loco vaſa operis antiqui, atque in iis aſſimilis Veſpaſia-
8 no imago. TALIS, tantáque cum fama in
A.V.C. vrbem reuerſus, acto de Iudæis trium-
823. pho, conſulatus octo veteri addidit: Suſ-
824. cepit & cenſuram: ac per totum imperij
825. tempus nihil habuit antiquius, quàm
827. propè afflictam nutantémque Remp. ſta-
828 bilire primò, deinde & ornare. Milites,
839. pars victoriæ fiducia, pars ignominiæ do-
832. lore, ad omnem licentiam audaciámque pro

Digitized by Google

processerant. Sed & prouinciæ, ciuitatésque liberæ, necnon & regna quædam tumultuosius inter se agebant. Quare Vitellianorum quidem & exauctorauit plurimos, & coërcuit. Participibus autem victoriæ adeò nihil extra ordinem indulsit: vt etiam legitima præmia nonnisi serò persoluerit. Ac ne quam occasionem corrigendi disciplinam prætermitteret, adolescentulum fragrantem vnguento, cùm sibi pro impetrata præfectura gratias ageret, nutu aspernatus, voce etiam grauissima increpuit, *Maluissem allium oboluisses*: litterásque reuocauit. Classiarios verò, qui ab Ostia & Puteolis Romam pedibus per vices commeant, petentes *constitui aliquid sibi calceary nomine*: quasi parum esset, sine responso abegisse, iussit post hæc, excalceatos cursitare: & ex eo ita cursitant. Achaiam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum, libertate adempta, item Thraciam, Ciciliã, & Comagenem ditionis regiæ vsque ad id tempus, in prouinciarum formam redegit. Cappadociæ propter assiduos barbarorum incursus legiones addidit: consularémque rectorem imposuit, pro equite Rom. Deformis vrbs veteribus incendiis ac ruinis erat: vacuas areas occupare & ædificare

care, si possessores cessarent, cuicumque permisit. Ipse restitutionem Capitolij aggressus, ruderibus purgandis manus primus admouit, ac suo collo quædã extulit: æreatúmque tabularum tria millia, quæ simul conflagrauerant, restituenda suscepit: vndique inuestigatis exemplaribus, instrumentum imperij pulcherrimum ac vetustissimum cõfecit: quo continebatur pæne ab exordio vrbis senatusconsulta, plebiscita de societate & fœdere ac priuilegio cuicumque concessis.

9 Fecit & noua opera: templum Pacis Foro proximum: Diuíq; Claudij in Cœlio monte, cœptum quidem ab Agrippina, sed à Nerone propè funditus destructum. Item Amphitheatrum vrbe media, vt destinasse compererat Augustum. Amplissimos ordines, & exhaustos cæde varia, & contaminatos veteri negligentia, purgauit: suppleuítque recensito senatu & equite: submotis indignissimis, & honestissimo quoque Italicorum ac prouincialium allecto. Atque vti notum esset, vtrumque ordinem non tam libertate inter se quàm dignitate differre, de iurgio quodam senatoris equitísque Rom. ita pronuntiauit: *Non oportere maledici senatoribus: remale dici ciuile fásque*

Digitized by Google

fasq; esse. Litium series vbique maiorem 10
in modum excreuerant, manentibus
antiquis, intercapedine iurisdictionis,
accendentibus nouis, ex conditione tu-
multúque temporum. Sorte elegit per
quos rapta bello restituerentur: quíque
iudicia centumuiralia, quibus peragen-
dis vix suffectura litigatorum ætas vide-
batur, extra ordinem diiudicarent, redi-
gerémque ad breuissimum numerum. 11
Libido atque luxuria, coërcente nul-
lo, inualuerat. Auctor senatui fuit decer-
nendi vt quæ se alieno seruo iunxisset,
ancilla haberetur. Néve filiorum familiâs
fœneratoribus exigendi crediti ius vm-
quam esset: hoc est, ne post patrum qui-
dem mortem, CAETERIS in rebus
statim ab initio principatus vsque ad exi- 12
tum, ciuilis & clemens. Mediocritatem
pristinam neque dissimulauit vnquam,
ac frequenter etiam præ se tulit. Quin &
conantes quosdam originem Flauij ge-
neris ad conditores Reatinos, comitem-
que Herculis, cuius monumentum exstat
via Salaria referre, irrisit vltro. Adeóque
nihi ornamentorum extrinsecus cupi-
de appetiuit, vt triũphi die fatigatus tar-
ditate & tædio pompæ, non retinuerit:
meritò se plecti, qui triumphum, quasi

Digitized by Google

aut debitum maioribus suis, aut speratum vmquam sibi, tam ineptè senex concupisset.

Ac ne TRIBVNITIAM, quidem POTESTATEM & PATRIS PATRIAE appellationem nisi serò recepit. Nam consuetudinem salutãtes scrutandi, manente adhuc bello ciuili, omiserat.

13 Amicorum libertatem, caussidicorum figuras, ac philosophorum contumaciam lenissimè tulit. Licinium Mucianum notæ impudicitiæ, sed meritorum fiducia minus sui reuerentem, nunquàm nisi clàm, & hactenus retaxare sustinuit, vt apud communem aliquem amicum querens, adderet clausulæ, *Ego tamen vir sum.* Saluium Liberalem in defensione diuitis rei, ausum dicere, *Quid ad Cæsarem, si Hipparchus H. S. millies habet?* & ipse laudauit. Demetrium Cynicum in itinere obuium sibi post damnationem, ac neque assurgere, neque salutare se dignantem, oblatrantem etiam nescio quid, satis habuit *Canem* appellare:

14 Offensarum inimicitiarúmque minimè memor, executórve, Vitellij hostis sui filiam splendidissimè maritauit, dotauitque etiã & instruxit. Trepidum eum interdicta aula sub Nerone, quærentémque quidnam ageret, aut quò abiret, quidam ex officiis

admiss

admissionis simul expellens, *abire Morboniam* iusserat. In hunc posteà deprecantem haud vltra verba excanduit, & quidem totidem ferè atque eadem. Nam vt suspicione aliqua vel metu ad perniciem cuiusquam compelleretur tantùm abfuit, vt monentibus amicis cauendum esse Metium Pomposianum, quòd vulgò crederetur genesim habere imperatoriā, insuper Cos. fecerit: spondens, quandóque beneficij memorem futurum: Non 15
temerè quis punitus insons reperitur: nisi absente eo & ignaro, aut certè inuito atque decepto. Heluidio Prisco, qui reuersum ex Syria, solus, priuato nomine *Vespasianum* salutauerat, & in prætura omnibus edictis sine honore ac mentione vlla trāsmiserat, nō ante succensuit quàm altercationibus insolẽtissimis pæne in ordinem redactus. Hunc quoque, quamuis relegatum primo, deinde & interfici iussum, magni æstimauit seruare quoquo modo, missis qui percussores reuocarent & seruasset, nisi iam periisse falsò nuntiatum esset. Cæterùm neque cæde cuiusquam vnquam lætatus, iustis suppliciis illachrymauit etiam & ingemuit.

SOLA est, in qua meritò culpetur, pe- 16
cuniæ cupiditas. Non enim contentus

Digitized by Google

omissa sub Galba vectigalia reuocasse:
noua & grauia addidisse: auxisse tributa
prouinciis, nonnullis & duplicasse: ne-
gotiationes quoque vel priuato puden-
das propalàm exercuit, coëmendo quæ-
dam tantùm vt pluris postea distraheret.
Nec candidatis quidem honore, reisve
tam innoxiis quàm nocentibus absolu-
tiones venditare cunctatus est. Creditur
etiam procuratorum rapacissimũ quem-
que ad ampliora officia ex industria so-
litus promouere, quo locupletiores mox
condemnaret: quibus quidem vulgò *pro
spongiis* dicebatur *vti*, quòd quasi & sic-
cos madefaceret, & exprimeret humen-
tes. Quidam natura cupidissimum tra-
dunt, idque exprobratum ei à sene bu-
bulco: qui negata sibi gratuita libertate,
quam imperium adeptũ suppliciter ora-
bat, proclamauerit. *Vulpem pilum muta-
re, non mores.* Sunt contrà qui opinen-
tur ad manubias & rapinas necessitate
compulsum, summa ærarij fiscique ino-
pia: de qua testificatus sit initio statim
principatus professus *quadringẽties mil-*
17 *lies opus esse, vt* Resp. *stare posset.* Quod &
verisimilius videtur, quando & male par-
tis optimè vsus est. In omne hominum
genus liberalissimus, expleuit censum
sena

Digitized by Google

ſenatorium: conſulares inopes quingenis ſeſtertiis annuis ſuſtentauit: plurimas per totum orbem ciuitates terræ motu aut incendio afflictas, reſtituit in melius.

Ingenia & artes vel maximè fouit: primus è fiſco Latinis Græciſque rhetoribus annua centena conſtituit. 18 Præſtantes poëtas, nec non & artifices, coëmit: item coloſſi refectorem inſigni congiario magnáque mercede donauit: mechanico quoque grandes columnas exigua impenſa perducturum in Capitolium pollicenti, præmium pro commento non mediocre obtulit, operam remiſit, præfatus 19 *ſineret ſe plebeculam paſcere.* Ludis per quos ſcena Marcelliani theatri reſtituta dedicabatur, vetera quoque acroamata reuocauerit. Apollinari tragœdo quadringenta: Terpno Diodoróq; citharœdis ducena, nonnullis centena: quibus minimum, quadragena ſeſtertia ſuper plurimas coronas aureas dedit. Sed & conuiuabatur aſſiduè: ac ſæpius rectè, ac dapſile, vt macellarios adiuuaret. Dabat ſicut ſaturnalibus viris apophoreta, ita & per Calend. Martij fœminis: & tamen ne ſic quidem priſtinæ cupiditatis infamia caruit. Alexandrini *Cybioſacten* cum vocare perſeuerauerunt, cognomi-

Digitized by Google

ne vnius è regibus ſuis turpiſſimarum ſordium. Sed & in funere Fauo archimimus perſonam eius ferens, imitánſque, vt eſt mos, facta ac dicta viui, interrogatis palàm procuratoribus *quanti funus & pompa conſtaret: vt* audiit H.S. *centies* exclamauit, C*entum ſibi ſeſtertia darent, ac ſe vel in Tiberim proiicerent.*

20 STATVRA fuit quadrata, compactis
firmiſque membris, vultu veluti nitentis. Vnde quidem vrbanorum non infacetè: ſiquidem petenti, *vt & in ſe aliquid diceret: Dicam*, inquit, *cùm* V*entrem exonerare deſieris.* Valetudine proſperrima vſus eſt: quamuis ad tuendam eam nihil amplius quàm fauces cæteráſque membra ſibimet ad numerum in ſphæriſterio defricaret, inediámque vnius diei per ſin-
21 gulos menſes interponeret. ORDI-
NEM vitæ ferè hunc tenuit. In principatu maturius ſemper, ac de nocte euigilat: deinde perlectis epiſtolis, officiorúmque omnium breuiariis, amicos admittebat: ac dum ſalutabatur, & calceabat ipſe ſeſe & amiciebat. Poſt deciſa quæcumque obueniſſent negotia, geſtationi, & inde quieti vacabat: accubante aliqua pallacarum quas in defunctæ locum Cænidis plurimas conſtituerat: ac ſecre

secretò in balneum tricliniumque transibat. Nec vllo tempore facilior, aut indulgentior traditur: eáque momenta domestici ad aliquid petendum magnopere captabant. Et super cœnam autem, & 22
semper alias commissimus, multa ioco transigebat. Erat enim dicacitatis plurimæ: & sic scurrilis ac sordidæ, vt ne prætextatis quidem verbis abstineret. Et tamen nonnulla eius facetissima exstant, in quibus & hoc: Menstrium Florum, consularem, admonitus ab eo *plaustra* potius quàm *plostra* dicenda, die postero *Flaurum* salutauit. Expugnatus autem à quadam, quasi amore sui deperiret, cùm productæ pro concubitu sestertia quadringenta donasset: admonente dispensatore quemadmodum summam rationibus vellet referri, *Vespasiano*, inquit, *adamato*. Vtebatur & versibus Græcis 23
tempestiuè satis: vt de quodam proceræ staturæ, improbiúsque nato:

Μακρὰ βιβάς, κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος.

Et de Cerylo liberto, qui diues admodum ob subterfugiendum quãdoque ius fisci, ingenuum se & Lachetem mutato nomine cœperat ferre,

Ὦ Λάχης Λάχης, ἐπὰν ἀποθάνῃς,
Αὖθις ἐξ ἀρχῆς ἔσῃ σὺ Κηρύλος.

Maximè tamen dicacitatem in deformibus lucris affectabat: vt inuidiam aliqua cauillatione dilueret, transferrétque ad sales. Quendam è charis ministris dispensationem cuidam, quasi fratri, petentem cùm distulisset, ipsum condidatum ad se vocauit: exactáque pecunia, quantam is cũ suffragatore suo pepigerat, sine mora ordinauit. Interpellanti mox ministros: *Alium tibi*, ait, *quare fratrem: hoc, quem tuum putas, meus est.* Mulionem in itinere quodam suspicatus ad calceandas mulas desilisse, vt adeunti litigatori spatiũ moràmque præberet: interrogauit, *quanti calceasset*, pactúsque est lucri partem. Reprehendenti filio Tito, quòd etiam vrinæ vectigal commentus esset, pecuniam ex prima pensione admouit ad nares, sciscitans num odore offenderetur: & ille negante, *Atqui*, inquit, *è lotio est.* Nuntiantibus legatis, *decretam ei publicè non mediocris summæ statuam colosseam*: iussit vt continuò ponerent, cauam manum ostentans, & *paratam basim* dicens. Ac ne in metu quidem ac periculo mortis extremo abstinuit iocis. Nam cùm inter prodigia cætera Mausoleum Cæsarum derepentè patuisset, & stella in cœlo crinita apparuisset: alterum ad Iuniam Cal-
uinam

Digitized by Google

uinam è gente Augusti pertinere dicebat: alterum ad Parthorum regem, qui capillatus esset. Prima quoque morbi accessione, *Vt*, inquit, *puto, Deus, fio.*

CONSVLATV suo nono tentatus in 24
Campania motiunculis leuibus, ac protinus vrbe repetita: Cutilias, ac Reatina rura, vbi æstiuare quotannis solebat, petiit. Heic, cùm super vrgentem valetudinem creberrimo frigidæ aquæ vsu & intestina vitiasset: nec eo minùs in muneribus imperatoriis ex consuetudine fungeretur, vt etiam legationes audiret cubans, aluo repente vsque ad defectionem soluta, *Imperatorem*, ait, *stantem mori oportere.* Dúmque consurgit, ac nititur, inter manus subleuãtium exstinctus est, VIII. Calend. Iulij: annum agens ætatis sexagesimum ac nonum, supérque mensem ac diem septimum. Conuenit inter omnes tam certum eum de sua suorúmque genitura semper fuisse: vt post assiduas in se coniurationes ausus sit affirmare senatui *aut filios sibi successuros, aut neminem.* Dicitur etiam vidisse quondam per quietẽ stateram in media parte vestibuli Palatinæ domus positam examine æquo: cùm in altera lance Claudius & Nero starent: in altera ipse ac filij. Nec

A.V.C. 832
25

res fefellit: quando totidem annis patique temporis spatio vtrique imperauerunt.

TITVS FLAVIVS VESPASIANVS AVG.

1 TITVS, cognomine paterno, amor ac deliciæ generis humani: (tantum illi ad promerendam omnium voluntatem vel ingenij vel artis, vel fortunæ superfuit: & quod difficillimum est, in imperio, quando priuatus atque etiam sub patre principe, ne odio quidem, nedum vituperatione publica caruit) natus est III. Caléd. Ian. insigni anno Caiana ne-
2 ce, prope Septizonium, sordidis ædi-
A. V. C. bus: cubiculo verò perparuo, & obscuro:
794 nam manet adhuc, ostenditur. Educatus in aula cum Britannico simul, ac paribus disciplinis, & apud eosdem magistros institutus. Quo quidem tempore, aiunt, metoposcopum à Narcisso Claudij liberto adhibitum vt Britannicum inspiceret, constantissimè affirmasse illum quidem nullo modo, cæterùm Titum, qui tunc propè adstabat, vtique imperaturum. Erant autem adeò familiares

res, vt de potione, qua Britannicus hausta periit, Titus quoque iuxtà cubans gustasse credatur, grauique morbo afflictatus diu. Quorum omnium mox memor, statuam ei auream in Palatio posuit, & alteram ex ebore equestrem, quæ Circensi pompa hodiéque præfertur, dedicauit, prosecutúsque est. In puero statim corporis animique dotes exsplenduerunt: magis ac magis deinceps per ætatis gradus: forma egregia, & cui non minùs auctoritatis inesset quàm gratiæ: præcipuum robur, quamquam neque procera statura, & ventre paulò proiectiore: memoria singularis, docilitas ad omnes ferè tum belli tum pacis artes. Armorum & equitandi peritissimus. Latinæ Græcæq; linguæ, vel in orando vel in fingendis poëmatibus promptus, & facilis ad extemporalitatem vsque: sed ne musicæ quidem rudis, vt qui cantaret & psalleret iucundè, scienterque. E pluribus comperi, notis quoque excipere velocissimè solitum, cum amanuensibus suis per ludum iocúmque certantem imitari chirographa quæcumque vidisset: ac sæpe profiteri *se maximum falsarium esse potuisse.* Tribunus militum & in Germania & in Britannia meruit, summa indu-

striæ

striæ nec minore modestiæ fama: sicut apparet statuarum & imaginum eius multitudine, ac titulis per vtramque prouinciam. Post stipendia, foro operam dedit, honestam magis quàm assiduam. Eodémque tempore Arricidiam Tertullam patre equite Rom. sed præfecto quondam prætorianarum cohortium, duxit vxorem: & in defunctæ locum Marciam Furnillam splendidi generis, cum qua, sublata

820 ta filia, diuortium fecit. Et quæsturæ deinde honore legioni præpositus. Tarichæã & Gamalam vrbes validissimas Iudeæ in potestatem redegit: equo quadam acie sub feminibus amisso, alteróque inscenso, cuius rector contra se dimicans occubuerat.

5 Galba mox tenente Remp. mis-

A. V. C. sus ad gratulandum quaqua iret, conuer-

821 tit homines, quasi adoptionis gratia arcesseretur. Sed vbi turbati rursus cuncta sensit, rediit ex itinere: aditóque Paphiæ Veneris oraculo, dum de nauigatione consulit, etiam de imperij spe confirmatus est. Cuius breui compos, & ad perdomandam Iudæam relictus, nouissima Hierosolymorum oppugnatione XII. propugnatores totidem sagittarum confecit ictibus: cepitque eam natali filiæ suæ, tanto militum gaudio ac fauore, vt in

in gratulatione IMPERATOREM cū con-
salutauerint:& subinde decedentem pro-
uincia detinuerint, suppliciter necnon
& minaciter efflagitantes, *vt remaneret,*
aut secum omnes pariter abduceret. Vnde
nata suspicio est, quasi desciseeret, à pa-
tre, Orientisque regnum sibi vindicare
tentasset. Quam suspicionem auxit, post-
quam Alexandriam petens, in consecran-
do apud Memphim boue Apide diade-
ma gestauit: de more id quidem ritúque
priscæ religionis: sed non deerant qui
secius interpretatentur. Quare festinans
in Italiam, cùm Rhegium, deinde Puteo-
los oneraria naue appulisset, Romam in-
de contendit expeditissimus, inopinan-
tique patri, velut arguens rumorum de
se temeritatem, *Veni*, inquit, *pater veni.*
Neque ex eo destitit participem, atque
etiam tutorem imperij agere. Trium- 824
phauit cum patre, censurámque gessit 825
vnà. Eidem collega & in tribunitia po- 824
testate, & in septem consulatibus fuit. 823
Receptaque ad se prope omnium offi- 825
ciorum cura, cùm patris nomine & epi- 827
stolas ipse dictaret, & edicta conscri- 828
beret, orationésque in senatu recitaret 829
etiam quæstoris vice, præfecturam quo- 830
que prætorij suscepit, numquam ad id 932

tempus

Digitized by Google

tempus, nisi ab equite Rom. administ tam. Egitque aliquanto inciuiliùs & vi lentiùs: siquidem suspectissimum quem que sibi, submissis qui per theatra & C stra, quasi consensu ad pœnam depos rent, haud cunctanter oppressit. In his Cæcinam consularem virum, vocauit cœnam, ac vix dum triclinio egressu confodi iussit: sanè vrgente discrimin cùm etiam chirographum ius præpa ræ apud milites coniurationis depreh disset. Quibus rebus sicut in posteru securitati satis cauit, ita ad præsẽs plu mum contraxit inuidiæ: vt non teme quis tam aduerso rumore, magisque uitis omnibus transierit ad principatu

7 PRAETER sæuitiam, suspecta in etiam luxuria erat: quòd ad mediam n ctem comessationes cum profusissi quoque familiarium extenderet. Nec n nùs libido, propter exoletorum & sp donum greges, proptérque insignem ginæ Berenices amorem, cui etiam n ptias pollicitus ferebatur. Suspecta & pacitas: quòd constabat in cognitio bus patris nundinari præmiarique so tum. Denique propalam alium Ne nem & opinabantur & prædicabant. illi ea fama pro bono cessit, conuersáq

est in maximas laudes neq; vllo vitio reperto, & contrà virtutibus summis. Conuiuia instituit iucunda magis quàm profusa. Amicos elegit, quibus etiam post eum principes, vt & sibi & Reip. necessariis, acquieuerunt, præcipuéque sunt vsi. Berenicen statim ab vrbe dimisit inuitus inuitam. Quosnam è gratissimis delicatorum, quanquam tam artifices saltationis, vt mox scenam tenuerint, non modò fouere prolixiùs, sed spectare omnino in publico cœtu supersedit. Nulli ciuium quidquam ademit: abstinuit alieno, vt si quis vmquam: ac ne concessas quidem ac solitas collationes recepit. Et tamen nemine ante se munificentia minor. Amphitheatro dedicato, thermisque iuxta celeriter exstructis, munus edidit apparatissimum, largissimúmque. Dedit & nauale prælium in veteri naumachia: ibidem & gladiatores: atque vno die quinque millia omne genus ferarum.

NATVRA autem beneuolentissimus, cùm ex instituto Tiberij omnes dehinc Cæsares beneficia à superioribus concessa principibus, aliter rata non haberent, quàm si easdem iisdem & ipsi dedissent primus: preterita omnia vno confirmauit edicto: nec à se peti passus est. In cæteris 8

teris

teris verò desideriis omnium hominum obstinatissimè tenuit, ne quem sine spe dimitteret. Quin & admonentibus domesticis, *quasi plura polliceretur quàm præstare posset*: Non oportere, ait, *quemquam à sermone principis tristem discedere.* Atq; etiam recordatus quondam super cœnam, quod nihil cuiquam toto die præstitisset, memorabilem illam meritóque laudatam vocem edidit, *AMICI DIEM PERDIDI.* Populum in primis vniuersum tanta per omnes occasiones comitate tractauit: vt proposito gladiatorio munere, *non ad suum sed ad spectãtium arbitrium editurum se* professus sit. Et planè ita fecit. Nam neque negauit quidquam petentibus: & vt quæ vellent, peterent, vltrò adhortatus est. Quin & studium armaturæ Thracum præ se ferens, sæpè cum populo & voce, & gestu, vt fautor, cauillatus est: verùm maiestate salua, nec minùs æquitate. Ne quid popularitatis prætermitteret, nonnunquam in thermis suis, admissa plebe, lauit. Quædam sub eo fortuita ac tristia acciderunt: vt conflagratio Vesaui montis, in Campania: & incendium Romæ, per triduum, totidémq; noctes: item pestilentia quanta non temerè aliâs. In

his

his tot aduersis, ac talibus, non modò principis sollicitudinem, sed & parentis affectum vnicum præstitit: nunc consolando, per edicta: nunc opitulando, quatenus suppeteret facultas. Curatores restituendæ Campaniæ è consularium numero sorte duxit. Bona oppressorum in Vesuuo, quorum heredes non exstabant, restitutioni afflictarum ciuitatum attribuit. Vrbis incendio nihil nisi sibi publicè periisse testatus, cuncta prætoriorum suorum ornamenta operibus, ac templis destinauit: præposuitque cōplures ex equestri ordine, quò quæque maturiùs peragerentur. Medendæ valetudini leniendísque morbis, nullam diuinam humanámque opem non adhibuit, inquisito omnium sacrificiorum remediorúmque genere. Inter aduersa temporum, & delatores mādatorésque erant ex licentia veteri. Hos assiduè in foro flagellis ac fustibus cæsos, ac nouissimè traductos per Amphitheatri harenam, partim subiici in seruos, ac venire, imperauit: partim in asperrimas insularum auehi. Vtque etiam similia quandoque ausuros perpetuò coërceret, vetuit inter cætera, de eadē re pluribus legibus agi: quærive de cuiusquam defunctorum statu, vl-

Digitized by Google

9 tra certos annos. PONTIFICATVM maximum ideò se professus accipere vt puras seruaret manus, fidem præstitit: nec auctor posthac cuiusquam necis, nec cōscius, quamuis interdum vlciscendi causa nō deesset: sed *periturum se potiùs, quàm perditurum* adiurans. Duos patricij generis cōuictos in affectatione imperij, nihil ampliùs quàm vt desisterent monuit, dicens *principatum fato dari*: si quid præterea desiderarent, promittens se tributurum: & confestim quidem ad alterius matrem, quæ procul aberat, cursores suos misit, qui anxiæ filium saluum nuntiarent. Cæterùm ipsos non solùm familiari cœnæ adhibuit, sed & insequenti die gladiatorum spectaculo circa se ex industria collocatis, oblata sibi ornamenta pugnantium inspicienda porrexit. Dicitur etiam cognita vtriusque genitura, *imminere ambobus periculum* affirmasse, verùm *quandoque & ab alio*: sicut euenit. Fratrem insidiari sibi non desinentem, sed pænè ex professo sollicitantem exercitus, meditatem fugeam, nec occidere, neque seponere, ac ne in minore quidem honore habere sustinuit: sed vt à primo imperij die, consortem successorémque testari perseuerauit: nonnunquam secre-

tò

Digitized by Google

tò lachrymis & precibus orans *vt tãdem*
mutuo ergo se animo vellet esse. INTER 10
hæc morte præuentus est, maiore homi-
num damno quàm suo. Spectaculis abso-
lutis, in quorum fine populo coram vber-
tim fleuerat, Sabinos petit aliquanto tri-
stior: quòd sacrificanti hostia aufugerat,
quodque tẽpestate serena tonuerat. Dein
de ad primam statim mensionem febrim
nactus, cùm inde lectica transferretur,
suspexisse dicitur dimotis plagulis cœ-
lum: multúmque conquestus; *Eripi sibi*
vitã immerenti: neque enim exstare vllum
suum factũ pœnitendũ, excepto dumtaxat
vno: id quale fuerit, neque ipse tunc pro-
didit, neque cuiquam facilè succurrit.
Quidam opinantur, consuetudinem re-
cordatum quam cum fratris vxore ha-
buerit. Sed nullam habuisse persanctè
Domitia iurabat: haud negatura, si qua
omnino fuisset, immò etiam gloriatura:
quod illi promptissimum erat in omni-
bus probris. Excessit in eadem qua pa- 11
ter, villa: Idib. Septembris, post biennium, A.V.C.
ac menses duos, diésque xx. quàm suc- 834.
cesserat patri, altero & quadragesimo æ-
tatis anno. Quod vt palàm factum est,
non secus atque in domestico luctu mœ-
rentibus publicè cunctis, senatus priùs

quàm edicto conuocaretur, ad curiam cucurrit: obseratisque adhuc foribus, deinde apertis, tantas mortuo gratias agit, laudésque congessit, quantas ne viuo quidem vmquam, atque præsenti.

T. FLAVIVS Domitianus.

I A. V. C. 804. DOMITIANVS natus est IX. Kalend. Nouembris, parte Cos. designato, inituróque mense insequenti honorem, regione vrbis sexta, ad Malum Punicum: domo, quam postea in templum gentis Flauiæ conuertit. Pubertatis ac primæ adolescentiæ tempus, tanta inopia tantáque infamia gessisse fertur, vt nullum vas argenteum in vsu haberet. Satisque constat, Clodium Pollionem prætorium virum in quem est poëma Neronis, quod inscribitur *Luscio*, chirographum eius conseruasse, & nonnumquam protulisse, noctem sibi pollicentis: nec defuerunt qui affirmarent correptum Domitianum à Nerua successore mox suo. Bello Vitel-
822 liano confugit in Capitolium, cum patruo Sabino, ac parte præsentium copiarum: sed irrumpẽtibus aduersariis, & ardente

dente templo, apud æditum clam pernoctauit: ac mane Isiaci celatus habitu, inter sacrificulos vanæ superstitionis, cùm se trans Tiberim ad condiscipuli sui matrem comite vno contulisset, ita latuit, vt scrutantibus qui vestigia subsecuti erant, deprehendi non potuerit. Post victoriam demum progressus, & CAESAR consalutatus honorem præturæ vrbanæ cum consulari potestate suscepit titulo tenus: quam iurisdictionem ad collegam proximum transtulit. Cæterùm omnem vim dominationis tã licenter exercuit, vt iam tum qualis futurus esset ostenderet. Ne exsequar singula, contrectatis multorum vxoribus, Domitiam Longinã Ælio Lamiæ nuptam, etiam in matrimonium abduxit: atque vnó die super viginti vrbana officia atque pereginari distribuit: mirari se Vespasiano dictitante, *quòd successorem non & sibi mitteret.* Expeditionem quoq; 2. in Galliam Germaniásque, neq; necessariam, & dissuadentibus paternis amicis inchoauit: tantùm vt fratri se & operibus & dignatione adæquaret. Ob hæc correptus, quò magis ætatis & conditionis admoneretur, habitabat cum patre vnà, sellámque eius ac fratris, quoties prodirent, lectica sequebatur: ac trium-

Digitized by Google

phum vtriúsque Iudaicum equo albo comitatus est. In sex consularibus, nonnisi vnum ordinarium gessit: cúmque cedente & suffragante fratre Simulauit & ipse miitè modestiam: in primisq; poëticæ studium, tam insuetum antea sibi, quàm postea spretum & abiectum: recitauitque etiam publicè. Nec tamen eo secius, cùm Vologesus Parthorum rex auxilia aduersus Alanos, ducémque alterum ex Vespasiani liberis depoposcisset, omni ope contendit vt ipse potissimùm mitteretur. Et quia discussa res est, alios Orientis reg s, vt idem postularent, donis ac pollicitationibus sollicitat e tentauit. Patre defuncto, diu cunctatus, an duplum donatiuũ militi offerret, numquam iactare dubitauit, *relictum se participem imperij, sed fraudem testamento adhibitam.* Neque cessauit ex eo insidias struere fratri clàm, palámque: quoad correptum graui valetudine, prius quàm planè efflaret animam, pro mortuo deseri iussit: defunctúmque nullo præterquam consecrationis honore dignatus sæpe etiam carpsit obliquis orationibus
3 & edictus. INTER initia principatus,
A. V. C. quotidie secretum sibi horarium sume-
834 re solebat: nec quidquam ampliùs quàm

Digitized by Google

muſcas captare, ac ſtylo præacuto configere : vt cuidam interroganti, *eſſet ne quis intus cum Cæſare*, non abſurdè reſpõſum ſit à Vibio Criſpo *ne muſca quidem*. Deinde vxorem Domitiam, ex qua in ſecundo ſuo conſulatu filium tulerat, alteróque anno conſalutauerat vt AVGVSTAM, eandem Paridis hiſtrionis amore deperditam, repudiauit: intraque breue tempus impatiens diſſidij, quaſi efflagitante populo reduxit. Circa adminiſtrationem imperij aliquandiu ſe varium præſtitit: miſtura quoque æquabili vitiorum atque virtutum, donec virtutes quoque in vitia deflexit: quantum coniectare licet, ſuper ingenij naturam, inopia rapax, metu ſæuus.

SPECTACVLA magnifica aſſiduè & 4
ſumptuoſa edidit: non in Amphitheatro modo, verùm & in Circo: vbi præter ſollemnes bigarum quadrigarúmq; curſus, prælium duplex etiam equeſtre ac pedeſtre commiſit : atque in Amphitheatro nauale quoque. Nam venationes, gladiatoréſque & noctibus ad lychnuchos : nec virorum modo pugnas, ſed & fœminarum. Præterea quæſtoriis muneribus, quæ olim omiſſa reuocauerat, ita ſemper interfuit, vt populo

potestatem faceret, bina paria è suo ludo postulandi, quæ nouissima anlico apparatu induceret. Ac per omne gladiatorum spectaculum ante pedes eius stabat puerulus coccinatus, paruo portentosoque capite, cum quo plurimum fabulabatur, nonnumquam seriò. Auditus est certè, dum ex eo quærit, *ecquid sciret cur sibi visum esset, ordinatione proxima Ægypto præficere Metium Rufum.* Edidit nauales pugnas pænè iustarum
841. classium, effosso & circumstructo iuxta Tiberim lacu: atque inter maximos imbres perspectauit. Fecit & ludos sæculares: computata ratione temporum ab anno, non quo Claudius proximè, sed quo olim Augustus ediderat, In his, Circensium die, quò faciliùs centum missus peragerentur, singulos à septenis spatiis ad quina corripuit. Instituit & quinquennale certamen, Capitolino Ioui triplex, musicum, equestre, gymnicum, & aliquanto plurium quàm nunc est, coronarum. Certabant etiam & prosa oratione Græcè Latinéque: ac præter citharœdos chorocitharistæ quoque, & psilocitharistæ: in stadio verò cursu etiã virgines. Certamini præsedit crepidatus, purpureáque amictus toga Germanica

Digitized by Google

nica, capite geſtans coronam auream cum effigie Iouis, ac Iunonis, Mineruæque: aſſidentibus Diali ſacerdote & collegio Flauialium pari habitu: niſi quòd illorum coronis inerat & ipſius imago. Celebrabat & in Albano quotannis. Quinquatria Mineruæ, cui collegium inſtituerat: ex quo ſorte ducti magiſterio fungerentur, ederéntque eximias venationes, & ſcenicos ludos, ſupérque oratorum ac poëtarum certamina. Congiarium populo nummorum trecenorum ter dedit; atque inter ſpectacula muneris, largiſſimum epulum. Septimontiali ſacro quidem ſenatui equitiq́ue, panariis, plebei, ſportellis cum opſonio diſtributis, initium veſcendi primus fecit: diéque proximo omne genus rerum miſſilia ſparſit: & quia pars maior intra popularia deciderat, quinquagenas teſſeras in ſingulos cuneos equeſtris ac ſenatorij ordinis pronuntiauit. Plurima & ampliſſima opera in- 5
cendio abſumpta reſtituit: in queis & Capitolium, quod rurſus arſerat: ſed omnia ſub titulo tantùm ſuo, ac ſine vlla priſtini auctoris memoria. Nouam autem excitauit ædem in Capitolio cuſtodi Ioui, & *forum* quod nunc *Neruæ*

vocatur. Item Flauiæ templum gentis, & Stadium, & Odeum, & Naumachiam: è cuius postea lapide maximus Circus, deustis vtrimq; lateribus, exstructus est.

6 EXPEDITIONES partim sponte suscepit, partim necessariò, sponte in Cattos necessariò vnam in Sarmatas, legione cũ legato simul cæsa. In Dacos duas, primam, Oppio Sabino cõsulari oppresso: secundum, Cornelio Fusco præfecto cohortium prætorianarum, cui belli summam commiserat. De Cattis Dacisque post varia prælia, duplicem triumphum egit. De Sarmatis lauream modò Capitolino Ioui retulit. Bellum ciuile motum à L. Antonio, superioris Germaniæ præside, confecit absens, fœlicitate mira cum ipsa dimicationis hora resolutus repentè Rhenus, transituras ad Antonium copias barbarorum inhibuisset. De qua victoria præsagiis prius quàm nuntiis comperit. Siquidem ipso quo dimicatum erat, die, statuam eius Romæ insignis aquila circumplexa, pennis clangores lætissimos edidit: paullóque post occisum Antonium adeò vulgatum est, v caput eius quoque apportatum vidisse s plerique contenderent.

7 MVLTA etiam in communi rerum
vs

vſu nouauit. Sportulas publicas ſuſtulit, reuocata cœnarum rectarum conſuetudine. Duas Circenſibus gregum factiones aurati purpureique panni ad quatuor priſtinas addidit. Interdixit hiſtrionibus ſcenam, intra domum quidem exercendi artem iure conceſſo. Caſtrari mares vetuit: ſpadonum, qui reſidui apud mangones erant, pretia moderatus eſt. Ad ſummam quondam vbertatem vini, frumenti verò inopiam, exiſtimans nimio vinearum ſtudio negligi arua, edixit ne quis in Italia nouellaret: vtque in prouinciis vineta ſuccidercntur, relicta, vbi plurimùm, dimidia parte: nec exſequi rem perſeuerauit. Quædam ex maximis officiis inter libertinos equitéſque Rom. communicauit. Geminari legionũ caſtra prohibuit: nec plus quàm mille nummos à quoquam ad ſigna deponi: quòd L. Antonius apud duarum legionum hiberna, res nouas moliens, fiduciam cepiſſe etiam ex depoſitorum ſumma videbatur. Addidit & quartum ſtipendium militi, aureos ternos.

8 Ius diligenter & induſtriè dixit. Plerúmque & in foro pro tribunali extra ordinem ambitioſas centumuirorum ſententias reſcidit. Recuperatores, ne ſe perſua

persuasoriis assertionibus accommodarent, idemtidem admonuit. Nummarios iudices cum suo quemque consilio notauit. Auctor & tribunis pleb. fuit, ædilem sordidum repetundarum accusandi, iudicésque in eum à senatu petendi. Magistratibus quoque vrbicis, prouinciarúmque præsidibus coërcendis, tantum curæ adhibuit, vt neque modestiores vnquam, neque iustiores extiterint: è quibus plerósque post illum reos omnium criminum vidimus. Suscepta morum correctione, licentiam theatralem promiscuè in equite spectandi inhibuit. Scripta famosa, vulgóque edita, quibus primores viri ac fœminæ notabantur, aboleuit non sine auctorum ignominia. Quæstorium virum, quòd gesticulandi saltandique studio teneretur, mouit senatu. Probrosis fœminis lecticæ vsum ademit: iúsque capiendi legata hæreditatésque. Equitem Rom. ob reductam in matrimonium vxorem, cui dimissæ adulterij crimen intenderat, erasit iudicium albo. Quosdam ex vtroque ordine lege Scatinia condemnauit. Incesta Vestalium virginum, à patre suo quoque & fratre neglecta, variè ac seuerè coërcuit: priora, capitali supplicio: posteri

posteriora, more veteri. Nam cùm Ocellatis sororibus, item Varonillæ liberum mortis permisisset arbitrium, corruptoresque earum relegasset: mox Corneliam virginem maximam, absolutam olim, dehinc longo interuallo repetitam atque conuictam, defodi imperauit: stupratoresque virgis in comitio ad necem cædi: excepto prætorio viro: cui dubia etiamnum caussa, & incertis quæstionibus atque tormentis de semet professo, exsilium indulsit. Ac ne qua religio deûm impunè contaminaretur, monumentum quod libertus eius è lapidibus tẽplo Capitolini Iouis destinatis filio construxerat, diruit per milites: ossaque & reliquias, quæ inerant, mari mersit.

INTER initia vsque adeò ab omni cęde abhorrebat, vt absente adhuc patre, recordatus Virgilij versum, 9.

Impia quam cæsis gens est epulata iuuencis.

edicere destinauerat, *Ne boues immolarentur.* Cupiditatis quoq; atque auaritiæ vix suspicionẽ vllam, aut priuatis vmquam, aut princeps aliquandiu dedit: immo è diuerso magnæ sæpe non abstinentię modò sed etiam liberalitatis experimenta. Omnes circa se largissimè prosecutus, nihil

hil priùs aut acriùs monuit quàm ne quid sordidè facerent. Relictas sibi hæreditates ab iis quibus liberi erant, non recepit. Legatum etiam ex testamento Rusceij Cæpionis: qui cauerat *vt quotannis ingredientibus Curiam senatoribus, certam summã viritim præstaret hæres suus*, irritum fecit. Reos, qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependissent, vniuersos discrimine liberauit: nec repeti, nisi intra annum, eáque conditione permisit, vt accusatori, qui caussam non teneret, exsilium pœna esset. Scribas quæstorios negotiantes ex consuetudine, sed contra Clodiam legem, venia in præteritum donauit. Subseciua, quæ diuisis per veteranos agris carptim superfuerunt, veteribus possessoribus, vt vsucapta concessit. Fiscales calumnias magna calumniantium pœna repressit: ferebatúrque vox eius: *PRINCEPS QVI DELATORES NON CASTIGAT, IRRITAT.* SED NEQVE in clementiæ,

10 neque in abstinentiæ tenore permansit: & tamen aliquanto celeriùs ad sæuitiam desciuit quàm ad cupiditatem. Discipulum Paridis pantomimi, impuberem adhuc, & tum maximè ægrum, quòd arte for

formáque non absimilis magistro videbatur, occidit: item Hermogenem Tarsensem, propter quasdam in historia figuras: librariis etiam qui eam descripserãt, crucifixis. Patrẽfamilias, quòd *Thracem mirmilloni parem, munerario imparẽ*, dixerat, detractum è spectaculis in arenam, canibus obiecit, cum hoc titulo: *IMPIE LOCVTVS PARMVLARIVS*. Complures senatores, in his aliquot consulares, interemit: ex quibus, Ciuicam Cerealem in ipso Asiæ proconsulatu, Saluidienũ Orfitum, Acilium Glabrionem exsilio, quasi molitores nouarum rerum. Cæteros leuissima quemque de caussa: Ælium Lamiam ob suspiciosos quidem, verùm & veteres & innoxios iocos: quòd post abductam vxorem laudanti vocem suam, *Heu taceo* dixerat: quodque Tito hortãti se ad alterum matrimonium responderat, μὴ ϗ σὺ γαμῆσαι θέλεις, Saluium Cocceianum, quòd Othonis Imperatoris patrui sui diem natalem celebrauerat: Metium Pomposianum, quòd haberet Imperatoriã genesim vulgò ferebatur: & quòd depictum orbem terræ in membranas, concionésq; regum ac ducum ex Tito Liuio circumferret: quodque seruis nomina Magonis & Anniba

nibalis indidiſſet. Salluſtium Lucullum Britanniæ legatum, quòd lanceas nouæ formæ appellari *Lucculleas* paſſus eſſet. Iunium Ruſticum, quod Pæti Thraſeæ & Heluidij Priſci laudes edidiſſet, appellaſſétque eos *ſanctiſſimos viros*: cuius criminis occaſione, philoſophos omnes vrbe Italiáque ſubmouit. Occidit & Heluidium filium, quòd quaſi ſcenico exodio ſub perſona Paradis & O Enones diuortium ſuum cum vxore taxaſſet. Flauium Sabinũ alterũ è patruelibus, quòd eum comitiorum conſularium die deſtinatum, perperam præco non *Conſulem*, ad populũ, ſed *Imperatorem* pronuntiaſſet. Verùm aliquanto poſt ciuilis belli victoriã ſæuior, pleróſque partis aduerſæ, dudum etiam latentes conſcios, inueſtigato nouo quæſtionis genere, diſtorſit: immiſſo per obſcœna igne. Nonnullis & manus amputauit. Satiſque conſtat duos ſolos è notioribus venia donatos, tribunum laticlauium, & centurionem: qui ſe, quò faciliùs experte culpæ oſtenderent, impudicos probauerant: & ob id neque apud ducem, nec apud milites vllius momenti eſſe potuiſſe.

11 Erat autem non ſolùm magnæ, ſed & callidæ inopinatæque ſæuitiæ. Au-

ctorem

Digitized by Google

ctorem ſummarum pridie quàm cruci-
figeret, in cubiculum vocauit: aſſidere
in toro iuxta coëgit, ſecurum hilarém-
que dimiſit, partibus etiam de cœna di-
gnatus eſt. Aretinum Clementem con-
ſularem virum, è familiaribus & emiſſa-
riis ſuis, capitis cõdemnaturus, in eadem
vel etiam in maiore gratia, habuit, quoad,
nouiſſimè ſimul geſtanti conſpecto de-
latore eius: *Vis*, inquit, *hunc nequiſſimum
ſeruum cras audiamus*? Et quò contentiùs
abuteretur patientia hominum, num-
quam triſtiorem ſententiam, ſine præfa-
tione clementiæ, pronuntiauit: vt non
aliud iam certius atrocis exitus ſignum
eſſet quàm principij lenitas. Quoſdam
maieſtatis reos in curiam induxerat: &
cùm prædixiſſet *experturum ſe illa die
quàm charus ſenatui eſſet*, facilè perfece-
rat vt etiam more maiorum puniendi cõ-
demnarentur: deinde atrocitate pœnæ
conterritus, ad leniendam inuidiam in-
terceſſit, his verbis: neque enim ab re fue-
rit ipſa cognoſcere. *Permittite, Patres Cõ-
ſcripti à pietate veſtra impetrari (quid ſcio
me difficulter impetraturum) vt damnatis
liberum mortis arbitriũ indulgeatis. Nam
& parcetis oculis veſtris, & intelligent me
omnes ſenatui interfuiſſe.*

12 EXHAVSTVS operum ac munerum impensis, stipendióque quod adiecerat: tentauit quidem, ad releuandos castrenses sumptus, militũ numerum diminuere: Sed cùm obnoxium se barbaris per hoc animaduerteret: neque eò secius in explicandis oneribus omnibus hæreret: nihil pensi habuit quin prædaretur omni modo. Bona viuorum & mortuorum vsquequaque, quolibet & accusatore & crimine corripiebantur: satis erat obiici qualecumque factum dictúmque aduersum maiestatem principis. Confiscabantur alienissimæ hereditates: vel existente vno qui diceret, audisse se ex defuncto, cùm viueret, *hæredem sibi Cæsarem esse*. Præter cæteros Iudaicus fiscus acerbissimè actus est: ad quem deferebantur qui veluti professi, Iudaicam intra vrbem viuerent vitã, vel dissimulata origine imposita genti tributa non pependissent. Interfuisse me adolescentulum memini, cùm procuratore, frequentissimóque consilio inspiceretur nonagenarius senex, an circumsectus esset. Ab iuuenta minime ciuilis, animi confidens etiam, & tum verbis tum rebus immodicus. Cænidi patris cõcubinæ ex Istria reuersæ, osculúmque, vt assueuerat, offerenti, manum præbuit. Gene-

Generum fratris indignè ferens, albatos & ipsum ministros habere, proclamauit: ΟΥ'κ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη

Principatum verò adeptus, neque in senatu iactare dubitauit, *& patri se & fratri imperium dedisse: illos sibi reddidisse*. Neq; in reducẽda post diuortium vxore, edicere, *vocatã eum in puluinar suũ*. Acclamari etiam in Amphitheatro epulari die libenter audijt: *Domino & Dominæ feliciter*. Sed & Capitolino certamine cunctos ingenti consensu precantes vt Palfurium Suram restitueret, pulsum olim senatu, ac tunc de oratoribus coronatum: nullo responsò dignatus, tacere tantummodo iussit voce præconis. Pari arrogantia cùm procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic cœpit: *Dominus & Deus noster sic fieri iubet*. Vnde institutum posthac, vt ne scripto quidem ac sermone cuiusquam appellaretur aliter. Statuas sibi in Capitolio nonnisi aureas & argenteas poni permisit, ac ponderis certi. Ianos, arcúsque cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones vrbis, tantos ac tot exstruxit: vt cuidam Græcè inscriptum sit arcui, Α'ΡΚΕΙ. Consulatu XVII. cepit: quod ante eum ne- Ιλιαδ. β. 13

mo. Ex quibus ſeptem medios continuauit: omnes autem pæne titulo tenus geſſit: nec quenquam vltra Kalendas Maij: plures ad Idus vſque Ianuarias. Poſt autem duos triumphos, Germanici cognomine aſſumpto, Septembrem menſem & Octobrem, ex appellationibus ſuis, Germanicum Domitianumque tranſnominauit: quod altero ſuſcepiſſet Imperium,
14 altero natus eſſet. PER HAEC terribilis cunctis & inuiſus, tandem oppreſſus eſt amicorum libertorúmque intimorum conſpiratione, ſimul & vxoris. Annum diémque vltimum vitæ iam pridem ſuſpectum habebat, horam etiam, necnon & genus mortis. Adoleſcentulo Chaldæi cuncta prædixerant. Pater quoque ſuper cœnam quondam fungis abſtinentem palàm irriſerat, vt ignarum ſortis ſuæ, quòd non ferrum potius timeret. Quare pauidus ſemper atque anxius, minimis etiam ſuſpicionibus præter modum commouebatur: vt edicti de excidendis vineis præpoſiti, gratiam facere non alia magis re compulſus credatur, quàm quòd ſparſi libelli cum his verſibus erant,

Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι Καίσαρι θυομένῳ.

eadem

Eadem formidine oblatum à ſenatu nouum & excogitatum honorem, quamquam omnium talium appetentiſſimus, recuſauit: quod decretum erat, *vt quoties gereret conſulatū, equites Rom. quibus ſors obtigiſſet, trabeati, & cum hoſtis militaribus, præcederent eum, inter lictores apparitoréſque.* Tempore quoque ſuſpecti periculi appropinquante, ſollicitior in dies, porticum in quibus ſpatiari conſueuerat, parietes phengite lapide diſtinxit: è cuius ſplendore per imagines quidquid à tergo fieret, prouideret, nec niſi ſecretò, atq; ſolus pleráſq; cuſtodias, receptiſque in manu catenis, audiebat. Vtque domeſticis perſuadere, ne bono quidem exemplo audendam eſſe patroni necem: Epaphroditum, libellis, capitali pœna condemnauit: quòd poſt deſtitutionem, Nero in adipiſcenda morte, manu eius adiutus exiſtimabatur. Denique Fla- 15
uium Clementem patruelem ſuum contemptiſſimæ inertiæ, cuius filios etiamnum paruulos ſucceſſores palàm deſtinauerat: & abolito priore nomine, alterum *Veſpaſianum* appellari iuſſerat, alterum *Domitianum*: repentè ex tenuiſſima, ſuſpicione tantùm non ipſo eius conſulatu interemit. Quo maximè facto·

Digitized by Google

muturauit sibi exitium. Continuis o
mensibus tot fulgura facta nuntiatáq
sunt: vt exclamauerit, *Feriat iam qu
volet.* Tactum de cœlo Capitolium, te
plúmque Flauiæ gentis: item domus
latina & cubiculum ipsius: atque eti
è basi statuæ triumphalis titulus exc
sus vi procellæ in monumentum pro
mum decidit. Arbor, quæ priuato adh
Vespasiano euersa surrexerat, tūc rur
repentè corruit. Prædestina Fortuna,
to imperij spatio annum nouum co
mendanti, lætam eãdémque semper
tem dare assueta: extremo tristissim
reddidit: nec sine sanguinis mentio
Mineruam, quam superstitiosè colel
somniauit excedere sacrario: negan
vltrà se tueri eum posse, quòd exarm
esset à Ioue. Nulla tamē re perinde co
motus est quàm responso casúque As
tarionis mathematici. Hūc delatum,
inficientem iactasse se quæ prouidi
ex arte, sciscitatus est quis ipsum ma
ret exitus: & affirmantem *forè vt br
laceraretur à canibus*, interfici qui
sine mora, sed ad coargendam tem
tatem artis, sepeliri quoque accura
me imperauit. Quod cum fieret, eu
vt repentina tempestate deiecto fu

ſemiuſtum cadauer diſcerperent canes: idque ei cœnanti mimo Latino, qui præteriens fortè animaduerterat, inter cæteras diei fabulas referretur. PRIDIE quàm periret, cùm oblatos tuberes ſeruari iuſſiſſet in craſtinum: adiecit: *Si modò vti licuerit*, Et conuerſus ad proximos, affirmauit *fore vt ſequenti die, Luna ſe in Aquario cruentaret: factumque aliquod exiſteret, de quo loquerentur homines per terrarum orbem*. Ac circa mediam noctem ita eſt exterritus, vt de ſtrato proſiliret. Dehinc mane haruſpicem ex Germania miſſum, qui conſultus de fulgure mutationem rerum prædixerat, audiit, cõdemnauitque. Ac dum exulceratam in fronte verrucam vehementiùs ſcalpit, profluente ſanguine; *Vtinam*, inquit, *hactenus*. Tunc horas requirenti, pro quinta, quam metuebat, ſexta ex induſtria nunciata eſt. His velut tranſacto iam periculo lætum, feſtinantémque ad corporis curam, Parthenius cubiculo præpoſitus conuertit: nuntians eſſe qui magnum neſcio quid afferret, nec differendum. Itaque ſummoris omnibus, in cubiculum ſe recepit, atque ibi occiſus eſt. 16

17 De inſidiarum cædiſque genere, hæc ferè diuulgata ſunt. Cunctantibus con-

Digitized by Google

ſpiratis, quando & quomodo, id eſt, lauantémne an cœnantem aggrederentur: Stephanus Domitillæ procurator, & tunc interceptarum pecuniarum reus, conſilium operámque obtulit. Ac ſiniſteriore brachio velut ægro, lanis faciiſque per aliquot dies ad auertendam ſuſpicionem obuoluto, ad ipſam horã dolum interiecit: profeſſúſque conſpirationis indicium, & ob hoc admiſſus, legenti traditum à ſe libellum, & attonito, ſuffodit inguina. Saucium ac repugnantem adorti Clodianus cornicularius, & Maximus Parthenij libertus, & Saturius decurio cubiculariorum, & quidam è gladiatorio ludo, vulneribus ſeptem contrucidauerunt. Puer, qui curæ Larium cubiculi ex conſuetudine aſſiſtens, interfuit cædi, hoc ampliùs narrabat, iuſſum ſe à Domitiano ad primum ſtatim vulnus pugionem puluino ſubditum porrigere, ac miniſtros vocare: neque ad caput quidquam, excepto capulo, & præterea omnia clauſa reperiiſſe: atque illum interim correpto deductoq; ad terram Stephano colluctatum diu, modò ferrum extorquere, modò, quamquam laniatis digitis, ocu-
A.V.C. los effodere conatum. Occiſus eſt XIV.
849 Calend. Octobris, anno ætatis XLV. Imperij

perij xv. Cadauer eius populari sandapila per vespillones exportatum, Phyllis nutrix in suburbano suo Latina via funerauit: sed reliquias templo Flauiæ gentis clàm intulit, cineribúsque Iuliæ Titi, filiæ, quã & ipse educauerat, commiscuit.

STATVRA fuit procera, vultu modesto, ruborísque pleno, grandibus oculis, verùm acie hebetiore: præterea pulcher ac decens, maxime in iuuenta, & quidem toto corpore, exceptis pedibus, quorum digitos restrictiores habebat: post ea caluitie quoque deformis, & obesitate ventris, & crurum gracilitate: quæ tamen ei valetudine longa remacruerant. Commendari se verecundia oris adeò sentiebat, vt apud senatum sic quondam iactauerit, *Vsque adhuc certè animum meum probastis & vultum.* Caluitio ita offendebatur, vt in contumeliam suam traheret, si alij ioco vel iurgio obiectaretur: quamuis libello, quem *De cura capillorum*, ad amicum edidit, hoc etiam illum simul seque consolans inseruerit:

ΟΥ'χ ὁράας οἷος κάγω καλός τε μέγας τε; Ιλιάδ. υ.

eadem me tamen manẽt capillorum fata, & forti animo fero comã in adolescentia senescentem. Scias nec gratius quidquã decore, nec breuius. Laboris impatiens, per vrbem

pedibus non temerè ambulauit: in ex-
peditione & agmine, equo rariùs, lectica
assiduè vectus est. Armorum nullo, sa-
gittarum vel præcipuo studio tenebatur
Centenas varij generis feras sæpe in Al-
bano secessu conficientem spectauere
plerique, atq; etiam ex industria ita qua-
rundam capita figentem, vt duobus icti-
bus quasi cornua effingeret. Nonnum-
quam in pueri procul stantis, præbentis-
que pro scopulo dispensam dextræ ma-
nus palmam, sagittas tanta arte direxit,
vt omnes per interualla digitorum in-
10 nocuè euaderent. Liberalia studia in ini-
tio imperij neglexit, quamquam biblio-
thecas incendio absumptas impẽsissimè
reparare curasset, exemplaribus vndique
petitis: missisque Alexandriam, qui de-
scriberent emendarentq;. Numquam ta-
men aut historiæ carminibusve cogno-
scendis operã vllam, aut stylo vel neces-
sario dedit. Præter commentarios & acta
Tiberij Cæsaris nihil lectitabat: episto-
las, orationésque & edicta alieno forma-
bat ingenio. Sermonis tamen nec inele-
gantis: dictorum interdum etiam nota-
bilium, *Vellem*, inquit, *tam formosus esse
quàm Metius sibi videtur.* Et cuiusdam
caput varietate capilli subrutilum, & in-
canum,

canum, *perfusam niuem mulso* dixit.

Conditionem principum miserrimam aie- 21
bat: *quibus de coniuratione comperta non crederetur, nisi occisis.* Quoties otiũ esset, alea se oblectabat, etiam profestis diebus, matutinisq; horis: ac lauabat de die, prandebátq; ad satietatem: vt non temerè super cœnam præter Matianum malum, & modicam in ampulla potiunculam, sumeret. Conuiuabatur frequenter ac largè, sed pæne raptim, certe non vltra Solis occasum nec vt postea cõmessaretur. Nam ad horam somni nihil aliud quàm secretò solus deambulabat.

Libidinis nimiæ; assiduitatem concu- 22
bitus velut exercitatione genus, clinopalem vocabat. Erátque fama, quasi concubinas ipse diuelleret, natarétque inter vulgatissimas meretrices. Fratris filiam adhuc virginem oblatam in mattimonium sibi, cùm deuictus Domitiæ nuptiis pertinacissimè recusasset, non multo pòst alij collocatam, vltrò corrupit, & quidem viuo etiam tum Tito: mox patre ac viro orbatam, ardentissimè palámque dilexit: vt etiam causa mortis extiterit, coa-
ctæ conceptum à se abigere: OCCISVM 23
eum, populus indifferenter, miles grauissimè tulit, statimque eum *Diuum* appel-

lare

lare conatus: paratus & vlcisci, nisi duces defuissent: quod quidem paullò pòst fecit, expostulastis ad pœnam pertinacissimè cædis auctoribus. Contrà senatus adeò lætatus est, vt repleta certatim curia non temperaret quin mortuum contumeliosissimo atque acerbissimo acclamationum genere laceraret: scalas etiam inferri, clypeósq; & imagines eius coràm detrahi, & ibidem solo affligi iuberet: nouissimè eradendos vbiq; titulos, abolendámque omnem memoriam decerneret. Ante paucos quàm occideretur menses, cornix in Capitolio elocuta est, ἔσται πάντα καλῶς. Nec defuit qui ostentum sic interpretaretur:

Nuper Tarpeio quæ sedit culmine cornix,
Est bene *non potuit dicere dixit,* Ipsum etiam Domitianum ferunt somniasse, gibbam sibi pone ceruicem auream enatam: pro certóque habuisse, beatiorem post se lætiorémq; portendi statum Reipublicæ, Sicut sanè breui euenit, abstinentia & moderatione insequentium principum.

C. SVET

C. SVETONII TRANQVILLI

LIBRI DVO.

DE ILLVSTRIBVS GRAMMATICIS,

ET DE CLARIS RHETORIBVS.

Digitized by Google

Digitized by Google

478

C. SVETONII TRANQVILLI DE ILLVSTRIBVS Grammaticis Liber.

RAMMATICA olim Romæ ne in vſu quidē, nedum in honore vllo erat: rudi ſcilicet ac bellicoſa etiam tum ciuitate, necdum magnopere liberalibus diſciplinis vacante. Initium quoque eius mediocre extitit: ſiquidem antiquiſſimi doctorum, qui idem & poëtæ & oratores ſemigræci erant (Liuium & Ennium dico: quos vtraque lingua, domi foriſque docuiſſe adnotum eſt) nihil ampliùs quam Græcè interpretabantur: ac ſi quid Latinè ipſi compoſuiſſent, prælegebant. Nam quod nonnulli tradunt, duos libros, *De literis ſyllabiſque*, item *de Metris*, ab eodem Ennio editos, iure arguit Lucius Cotta, non poëtæ ſed poſterioris Ennij eſſe: cuius etiam de augurandi diſciplina volumina feruntur. 1

Primus igitur, quantum opinamur, ſtudium 2

dium grammaticæ in Vrbem intulit CRATES MALLOTES Aristarchi æqualis, qui missus ad senatum ab Attalo rege, inter secundum ac tertium bellum Punicum, sub ipsam Ennij mortem, quum in regione Palatij prolapsus in cloacæ foramen, crus fregisset, per omne legationis simul & valetudinis tempus, plurimas ἀκροάσεις subinde fecit, assidueque disseruit: ac nostris exemplo fuit ad imitandum. Hactenus tamen imitati, vt carmina parum adhuc diuulgata, vel defunctorum amicorum, vel si quorum aliorum probassent, diligentius retractarent, ac legendo commentandóque, etiam cæteris nota facerent: vt CAIVS OCTAVIVS Lampadio, Næuij Punicum bellum: quod vnico volumine & continenti scriptura expositum, diuisit in septem libros: vt postea QVINTVS VARCONTEIVS annales Ennij, quos certis diebus in magna frequentia pronuntiabat: vt LAELIVS ARCHELAVS, VECTIVS, QVINTVS PHILOCOMVS. Lucij satyras familiaris sui: quas legisse apud Archelaũ, Pompeius Lenæus, apud Philocomum: Valerius Cato, prædicantur. Instruxerunt auxerúntque ab omni parte grammatica: LVCIVS ÆLIVS

LANV

LANVVINVS, gener Quinti Ælij, SERVIVS CLODIVS, vterque eques Romanus, multique ac variis & in doctrina & in republica vsus.

LVCIVS ÆLIVS cognomine duplici fuit: nam & Præconinus, quòd pater eius præconium fecerat, vocabatur: & Stilo, quòd orationes nobilissimo cuique scribere solebat: tantus optimatum fautor, vt Quintum Metellum Numidicum in exiliũ comitatus sit. SERVIVS cùm librum soceri nondum editum fraude intercepisset: & ob hoc repudiatus, pudore ac tædio secessisset ab Vrbe, in podagræ morbum incidit: cuius impatiens, veneno sibi perunxit pedes, & enecuit, ita, vt parte ea corporis quasi præmortua, vixerit. Post hoc magis ac magis & gratia & cura artis increuit: vt ne clarissimi quidem viri abstinuerint, quòminus & ipsi aliquid de ea scriberent: vtque temporibus quibusdam, super viginti, celebres scholæ fuisse in Vrbe tradantuor: pretia Grammaticorum tanta, mercedésque tam magnæ: vt constet, LVTATIVM DAPHNIDEM, quidem LENAEVS MELISVS per cauillationem nominis, Πανὸς ἄγημα dicit, ducentis millibus nummûm. Quinto Catullo em-

Sca. leg. δαπάνης ἄγημα, vel δαπάνημα.

ptum, ac breui manumissum: LVCIVM APPVLEIVM ab Eficio Caluino equite Romano prædiuite, quadringenis annuis conductum, multos edocuisse. Nam in prouincias quoque Grammatica penetrauerat, ac nonnulli de notissimis doctoribus peregiè docuerunt, maximè in Gallia Togata: inter quos OCTAVIVS TEVCER, & SISCENNIVS IACCHVS, & OPPIVS CARES: hic quidem ad vltimam ætatem, & cùm iam non gressu modo deficeretur, & sed & visu.

Appellatio GRAMMATICORVM
4 Græca consuetudine inualuit: sed initio *Literati* vocabantur. Cornelius quoque Nepos in libello quod distinguit literatũ ab erudito: *literatos* quidem vulgò appellari ait eos qui aliquid diligenter & acutè scienterque possint aut dicere aut scribere: cæterùm propriè sit appellandos poëtarum interpretes, qui à Græcis γραμματικοὶ, nom inãtur: eosdem LITERATORES vocitatos. Messalla Coruinus, in quadam epistola *non esse sibi* dicens *rem cum Furio Bibaculo, nec cum Sigida quidẽ, aut literatore Catone*: significat enim haud dubiè. Valerium Catonem poëtam simul grammaticúmque notissimum. Sunt qui *literarum à literatore* distinguant: vt

G ræ-

Græci Grammaticum à Grammatiſta: & illum quidem abſolutè, hunc mediocriter doctum exiſtiment, quorum opinionem ORBILIVS etiam exemplis confirmat. Nã apud maiores, ait, cùm famillia alicuius venalis produceretur, non temerè quem literatum, in titulo, ſed literatorum inſcribi ſolitum eſſe: quaſi non perfectum literis, ſed imbutum. Veteres Grammatici & Rhetoricam docebant: ac multorum de vtraque arte commentarij feruntur, ſecundum quam conſuetudinem poſteriores quoque exiſtimo, quanquam iam diſcretis profeſſionibus, nihilominns vel retinuiſſe, vel inſtituiſſe & ipſos quædã genera inſtitutionum ad eloquentiam præparandam, vt problemata, periphraſes, elocutiones, ethologías, atque alia hoc genus: ne ſcilicet ſicci omninò atque aridi pueri Rhetoribus traderentur, quæ quidem omitti iam video deſidia quorundam & infantia: non enim faſtidio putem. Me quidem adoleſcentulo, repeto quendam Principem nomine, alternis diebus declamare, alternis diſputare, nonnullis verò manè diſſerere, poſt meridiem remoto pulpito, declamare ſolitum. Audiebam etiam memoria patrum, quoſdam è Gramma-

Digitized by Google

ticis ſtatim è ludo tranſiſſe in forum,atque in numerum præſtantiſſimorum patronorum receptos. Clari profeſſores, & de quibus prodi poſſit aliquid duntaxat à nobis,ferè hi fuerunt.

5 SAEVIVS NICANOR primus ad famam dignationémque docendo peruenit: fecitque præter commentarios,quorum tamen pars maxima intercepta dicitur, ſatyram quoque: in qua libertinum ſe, ac duplici cognomine eſſe hoc indicabat,

Sæuius Nicanor Marci libertus negabit:
Sæuius Poſthumius idem,ſed Marcus docebit.

Sunt qui tradant ob infamiam quandam eum in Sardiniam ſeceſſiſſe, ibique diem obiiſſe.

6 AVRELIVS OPILIVS Epicurei cuiuſdam libertus,philoſophiam primò, deinde rhetoricam, nouiſſimè Grammaticam docuit. Dimiſſa autem ſchola,Rutilum Rufum damnatum in Aſiam ſecutus, ibidem Smyrnæ ſimúlque conſenuit: compoſuitque variæ eruditionis aliquot volumina, ex quibus nouem vnius corporis, qui quia ſcriptores ac poëtas ſub clientela Muſarum iudicaret, non abſurdè & ſcripſiſſe & feciſſe ſe ait

ex

ex numero Diuarũ & appellatione. Huius cognomen in plerisque indicibus & titulis per vnam literam scriptum animaduerto: verùm ipse id per duas effert in parastichide libelli: qui inscribitur PINAX.

MARCVS ANTONIVS GNIPHO 7
ingenuus, in Gallia natus, sed expositus: à nutritore suo manumissus institutúsque, Alexandriæ quidem, vt aliqui tradunt, in contubernio Dionysij Scytobrachionis: (quod equidem non temerè crediderim: quum temporum ratio vix congruat) fuisse dicitur ingenij magni, memoriæ singularis, nec minùs Græcè quàm Latinè doctus: præterea comi faciliqúe natura, nec vnquam de mercedibus pactus, eóque plura ex liberalitate discentium consecutus. Docuit primùm in Diui Iulij domo pueri adhuc: deinde in sua priuata. Docuit autem & Rhetoricum, ita vt quotidie præcepta eloquentiæ traderet, declamaret verò nonnisi nundinis. Scholam eius claros quoque viros frequentasse aiunt: in his Marcum Ciceronem: etiam cùm prætura fungeretur. Scripsit multa, quamuis annum ætatis quinquagesimum non excesserit: etsi Ateius Philologus duo tantùm vo-

lumina de Latino ſermone reliquiſſe eum tradit. Nam cætera ſcripta diſcipulorum eius eſſe, non ipſius: in quibus & ſuum alicubi reperiri nomen.

8 POMPILIVS ANDRONICVS, natione Syrus, ſtudio Epicureæ ſectæ deſidioſior in profeſſione Grammaticæ habebatur, minúſque idoneus ad tuendam ſcholam. Itaque cùm ſe in Vrbe non ſolùm Antonio Gniphoni, ſed cæteris etiam deterioribus poſtponi videret: Cumas tranſiit, ibique in otio vixit, & multa compoſuit: verùm adeo inops atq; egens, vt coactus ſit præcipuum illud opuſculum annalium elenchorum ſedecim millibus nummûm cuidam vendere. Quos libros Orbilius ſuppreſſos redemiſſe ſe dixit, vulgandóſque curaſſe nomine auctoris.

9 ORBILIVS PVPPILLVS Beneuentanus, morte parentum, vna atque eadem die, inimicorum dolo, interemptorum, deſtitus, primò apparituram magiſtratibus fecit: deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit, functúſque militia, ſtudia repetit, quæ iam inde à puero non leuiter attigerat: ac profeſſus diu in patria: quinquageſimo demum anno Romam, conſule Cicerone, tranſiit: docuitque maiore fama quàm emolumento.

Nám

Námque iam perſenex pauperem ſe, & habitare ſub tegulis, quodam ſcripto fatetur. Librum etiam, cui eſt titulus *Perialogos*, edidit, continentem querelas de iniuriis, quas profeſſores negligenter ab ambitione parentum acciperent. Fuit autem naturæ acerbæ non modò in antiſophiſtas, quos omni ſermone lacerauit, ſed etiam in diſcipulos, vt Horatius ſignificat *plagoſum* eum appellans, & Domitius Marſus ſcribens,

Si quos Orbilius ferula ſcuticáque cecidit.

Ac ne principum quidem virorum inſectatione abſtinuit: ſi quidem ignotus adhuc, quum iudicio frequēti, teſtimonium diceret, interrogatus à Varrone diuerſæ partis aduocato, *quidnā ageret, & quo artificio vteretur. Gibroſos ſe de ſole in vmbrā transferre*, reſpondit: quòd Muræna gibber erat. Vixit propè ad centeſimum ætatis annum, amiſſa iampridem memoria, vt verſus Bibaculi docet,

Orbilius vbinam eſt, litterarum obliuio?

Statua eius Beneuenti oſtenditur, in Capitolio, ad ſiniſtrum latus, marmorea, habitu ſedentis ac palliati, appoſitis duobus ſcriniis. Reliquit filium ORBILIVM, & ipſum Grammaticum profeſſorem.

ATTEIVS PHILLOLOGVS libertinus,
10 Athenis natus. Hunc Capito Atheius
iurisconsultus, inter Grammaticos rhetorem, inter rhetores grammaticum fuisse ait. De eodem ASINIVS POLLIO in libro quo Sallustij scripta reprehendit, vt nimia priscorum verborum affectatione oblita, ita tradit, *In eam rem adiutoriũ ei fecit maximè quidã Ateius prætextatus nobilis Grammaticus Latinus, declamantiũ deinde adiutor, atque præceptor ad summã Philologus ad semet nominatus* Ipse ad Lucium Hermam scripsit, *se in Græcis literis magnum processum habere, & in Latinis nonnullis: audisse ANTONIVM GNIPHONEM, eiúsque HERMAM postea docuisse. Præcepisse autem multis & claris iuuenibus: in quibus APPIO quoque & PVLCHRO, CLAVDIIS, fratribus, quorum etiam comes in prouincia fuerit.* Philologi appellationẽ assumpsisse videtur, quia, sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi vendicauit, multiplici variáq; doctrina censebatur, quod sanè èx commentariis eius apparet quamquam paucissimi extent, de quorum tamen copia, sic altera ad eundem Hermam epistola significat: *HYLEM nostram aliis memenco commendare quàm*

omni.

omnis generis coëgimus, vti scis, octingĕtos in libros. Coluit postea familiarissimá Caium Sallustium, & eo defuncto ASINIVM POLLIONEM: quos historiam componere aggressos, alterum breuiario rerum omnium Romanarum, ex quibus quas vellet, eligeret, instruxit alterum præceptis de ratione dicendi. Quo magis miror Asinium Pollionem credidisse, antiqua eum verba & figuras solitum esse colligere Sallustio: quum sibi sciat nil aliud subdere, quàm vt noto ciuilique & proprio sermone vtatur: vitétque maximè obscuritatem Sallustij, & audaciam in translationibus.

VALERIVS CATO, vt nonnulli tradiderunt, Burseni cuiusdam libertus ex Gallia: ipse libello, cui est titulus INDIGNATIO, ingenuum se natum ait, & pupillum relictum, eóque facilius licentia Syllani temporis exutum patrimonio. Docuit multos, & nobiles: visúsque est peridoneus præceptor maximè ad poëticam tendentibus: vt quidem apparere vel his versiculis potest. 11

Cato Grammaticus, Latina Siren,
Qui solus legit, ac facit poëtas.

Scripsit præter grammaticos libellos, etiam poëmata, ex quibus præcipuè pro-

Digitized by Google

bantur Lydia, & Diana. Lydiæ Ticid
meminit.

Lydia doctorum maxima cura liber.

Dianæ Cinna,

Sæcula permaneat nostri Diana Cat-
nis.

Vixit ad extremam senectam, sed in sum-
ma pauperie, & pænè inopia, abditus me-
dico gurgustio, postquam Tusculana vi-
la creditoribus cesserat, vt auctor est B-
baculus.

Si quis fortè mei domum Catonis,
Depictas minio assulas, & illos
Custodis videt hortulos Priapi,
Miratur quibus ille disciplinis
Tantam sit sapientiam assecutus,
Quem tres cauliculi & selibra farris,
Racemi duo tegula sub vna
Ad summam propè nutriant senectam.

Et idem rursus,

Catonis modò Galle, Tusculanum,
Tota creditor vrbe venditabat.
Mirati sumus vnicum magistrum,
Summum grammaticum, optimum poët-
Omnes soluere posse quæstiones.
Vnum difficile expedire nomen,
En cor Zenodoti, en iecur Gratetis.

12 CORNELIVS EPICADVS Luc-

C-

Cornelij Syllæ Dictatoris libertus, Calatórque sacerdotio augurali, filióq; eius Fausto gratissimus fuit: quare nunquam non vtriúsque se libertum edidit. Librum autem, quam Sylla nouissimum de rebus suis imperfectum reliquerat, ipse suppleuit.

LABERIVS Hiera suo hero emptus de catasta, & propter literarum studium 13
manumissus, docuit inter cæteros Brutum & Cassium. Sunt qui tradant tanta eum honestate præditum, vt temporibus Syllanis proscriptorum liberos, gratis & sine mercede vlla in disciplinam receperit.

CVRTIVS NICIA hæsit Cnæo Pompeio & Caio Memmio: sed quum codicillos Memmij ad Pompeij vxorem de stupro pertulisset, proditus ab ea, Pompeium offendit: domóq; ei interdictũ est. Fuit & Marci Ciceronis familiaris: in cuius epistola ad Dolabellam hæc de eo legimus: *Omninò mihi literæ magis sunt expetendæ à te, quàm à me tibi. Nihil enim Romæ geritur, quod te putẽ scire curare, nisi fortè scire vis me inter Niciam nostrum & Vidium iudicem esse. Profert alter, opinor, duobus versiculis expensum Niciæ: alter Aristarchus hos ὀβελίζει. Ego tãquã criticus* 14

anti

antiquus iudicaturus sum, vtrum fini τ *ποιητῦ, an πρεσβυτικῶς μᾶλλον.* Item ad Attic *De Nicia quod scribis, si ita me haberem, v eius humanitate frui posse, in primis vell illum mecum habere: sed mihi solitudo & recessus prouincia est, quod quia facilè fere bat Sicca, eò magis illum desidero, Praetere nosti Niciæ nostri imbecillitatē, molliciem consuetudinem dictus. Cur ergo illi mole stus esse velim, quum mihi ille iucūdus esse non possit? Volūtas tamē mihi grata est.* Hu ius de Lucilio libros etiā satyra cōproba

15 LENAEVS Pompeij Magni libertus & pæne omnium expeditionum comes defuncto eo, filiisque eius, schola se sus tentauit: docuitque in Carinis ad Tel lūris ædem: in qua regione Pompeio rum domus fuerat: ac tanto amore erga patroni memoriam extitit, vt SALLV STIVM historicum, quod eum *oris im probi animo inuerecundo* scripsisset, acer bissima satyra lacerauit, *lastaurum & lur conem, & nebulonem, popinonémque* ap pellans: & *vita scriptisque monstrosum* præterea *priscorum, Catonisq; verborum in eruditissimum furem.* Traditur autem puer adhuc catenis subreptus, refugisse in patriam: perceptisque liberalibus di sciplinis, pretium domino suo retulisse

Verùm

verùm ob ingenium & doctrinam gratis manumissus.

QVINTVS CAECILIVS Epirota, Tusculi natus, libertus Attici Satrij equitis Romani, ad quem sunt Ciceronis epistolæ, cùm filiam patroni nuptam Marco Agrippæ doceret, suspectus in ea, & ob hoc remotus, ad Cornelium Gallum se contulit: vixitque vna familiarissimè: quod ipsi Gallo inter grauissima crimina ab Augusto obiicitur. Post deinde damnationem mortémq; Galli, scholam aperuit: sed ita, vt paucis:& tantùm adolescentibus, præciperet, prætextato nemini, nisi si cuius parenti hoc officium negare non posset. Primus dicitur Latinè ex tempore disputasse, primúsque Virgilium & alios poëtas nouos prælegere cœpisse, quod etiam Domitij Marsi versiculus indicat, 16

Epirôta tenellorum nutricula vatum.

VERRIVS FLACCVS, libertinus, docendi genere maximè inclaruit. Namque ad exercitanda discentium ingenia æqualeis inter se committere solebat, proposita non solùm materia, quam scriberent, sed & præmio, quod victor auferret. Id erat liber aliquis antiquus, pulcher, aut rarior. Quare ab Augusto quoque 17

que nepotibus eius præceptor electus, transiit in Palatiū cum tota schola: verùm vt ne quem ampliùs posthac discipulum reciperet: docuitque in atrio Catillinę domus, quæ pars palatij tunc erat: & sestertia centena in annum accepit. Decessit ætatis exactæ sub Tiberio. Statuam habet Pręneste, in inferiore fori parte, cōtra hemicyclum: in quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos, publicarat.

18 LVCIVS GRASSITIVS genere Tarentinus, ordinis libertini, cognomine Pasides, mox Pansam se transnominauit. Hic initio circa scenam versatus est, dum Mimographos adiuuat, deinde in pergula docuit, donec commentario Smyrnæ edito, adeò inclaruit, vt hæc de eo scriberentur.

Vni Crassitio se credere Smyrna probauit:
Desinite indocti coniugio hanc petere
Soli Crassitio se dixit nubere velle:
Intima cui soli nota sua extiterint.

Sed cùm edoceret iam multos, ac nobiles, in his Iulium Antonium triumuir. filium, vt Verrio quoque Flacco compararetur, dimissa repente schola transiit ad * Quinti Septimij philosophi sectam.

** lib. Pithei.*
Q. Sextij sectam.

19 SCRIBONIVS APHODISIVS, Orbili

186

bilij ſeruus atq; diſcipulus, mox ſi Scribonia Libonis filia, quæ prior Auguſti vxor fuerat, redemptus & manumiſſus, docuit, quo Verrius tempore, cuius etiam libros de orthographia reſcripſit, non ſine inſectatione ſtudiorum morúmque eius.

CAIVS IVLIVS HIGINVS, Auguſti libertus, natione Hiſpanus, etſi nonnulli Alexandrinum putant, & à Cæſare puerum Romam aduectũ, Alexandria capta. Studioſè & auidè imitatus eſt Cornelium Alexandrum Grammaticum Græcum: quem propter antiquitatis notitiam, *Polyhiſtorem* multi, quidam *hiſtoriam* vocabãt. Præfuit Palatinæ bibliothecæ: nec eo ſecius plurimus docuit: fuitque familiariſſimus Ouidio poëtæ, & Caio Licinio conſulari, hiſtorico: qui eum admodum pauperem deceſſiſſe tradit, & liberalitate ſua, quoad vixit, ſuſtentatum. Huius libertus fuit Iulius Modeſtus, in ſtudiis atque doctrina veſtigia patroni ſecutus. 20

CAIVS MELISSVS, Spoleti natus, ingenuus, ſed ob diſcordiam parentum expoſitus, cura & induſtria educatoris ſui altiora ſtudia percepit: ac Mæcenati pro Grammatico muneri datus eſt. Cui quum ſe gratum & acceptum in modum amici videret, quamquam aſſerente ma- 21

tre,

Digitized by Google

tre, permansit tamen in statu seruituti
præsentémque conditionem veræ orig
ni anteposuit, quare citò manumissu
Augustò & insinuatus est. Quo delegan
te, curam ordinandarum bibliothecaru
in Octaniæ porticu suscepit. Atque,
ipse tradit, sexagesimum ætatis annu
agens, libellos *Ineptiarum*, qui nunc *I*
corum inscribuntur, componere institu
absoluitque centum & quinquagint
quibus & alios diuersos postea addid
Fecit & nouum genus Togatarum, i
scripsitque *Trabeatas*.

12 MARCVS POMPONIVS MARCEL
LVS sermonis Latini exactor molestis
mus, in aduocatione quadam (nam inte
dum & caussas agebat) soleciſſimum
aduersario factum vsque adeo argue
perseuerauit: quoad Cassius Seuerus i
terpellatis iudicibus dilationem peti
vt litigator suas alium Grammaticū a
hiberet: quando non putat is cū aduers
rio de iure sibi, sed de solœcismo contr
uersiam futuram. Hic idē cùm ex orati
ne Tiberium reprehendisset: affirmar
Ateio Capitone, & esse illud Latinu
&, si non esset, futurum: *Certè iam in*
mentitur, inquit, Capito. Tu enim Cæsar
uitatem dare potes hominibus, verbis n
po

Digitized by Google

potes. Pugilem olim fuiſſe Aſinius Gallus hoc in eum Epigrammate oſtendit.

Qui caput ad lauam didicit, gloſſemata vobis
Præcipit: os nullum, vel potius pugilis!

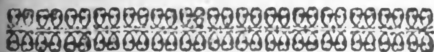
REMMIVS PALAEMON VICENTINVS, 2
mulieris verna, primò, vt ferũt, textrinum, deinde, herilem filium dum comitatur in ſcholas, literas didicit, poſtea manumiſſus, docuit Romæ, ac principem iocum inter Grammaticos tenuit: quanquam infamis omnibus vitiis, palámque & Tiberio, & mox Claudio, prædicantibus, nemini minus inſtitutionem puerorum vel iuuenum committendam: ſed capiebat homines cùm memoria rerum tum facultate ſermonis: necnon etiam poëmata faciebat ex tempore. Scripſit & variis, nec vulgaribus metris. Arrogantia fuit tanta vt Marcum Varronem *porcum* appellaret: *ſecum & notas & morituras literas* iactaret, *nomẽ ſuum in Bucolicis non temere poſitum, ſed præſagiente Virgilio fore quandoque omniũ poëtarum ac poëmatũ Palæmonẽ iudicem.* Gloriabatur etiam latrones quõdam ſibi propter nominis celebritatem parſiſſe. Luxuriæ ita indulſit, vt ſæpius in die lauaretur: nec ſufficeret ſumptibus, quan-

quam ex schola quadragena annua cap
ret ac non multò minùs ex re familia
cuius diligentissimus erat: cùm & offi
nas promercalium vestium exerceret:
agros adeò coleret, vt vitem manu ei
institutam satis constet trecenta sexagi
ta quinque vasa edidisse. Sed maximè f
grabat libidinibus in mulieres vsque
infamiam oris: dictóque non inface
notatum fuerunt cuiusdam, qui quum
turba osculum sibi ingerentem, qua
quam refugiens, deuitare non posset:
tu, inquit, *magister quotiens festinant*
aliquem vides, abligurrire?

24 MARCVS VALERIVS PRO
Berytius, diu centuriatum petiit, do
tædio ad studia se contulit. Legera
prouincia quosdam veteres libellos ap
Grammatistam, durante adhuc ibi a
quorum memoria, necdū omnino ab
ta, sicut Romæ. Hos quum diligent
repetere atque alios deinceps cognos
re cuperet, quamuis se contemni mag
que opprobrio legentibus, quàm glo
& fructui esse animaduerteret, nihilo
nus in proposito mansit: multáq; exe
plaria contracta emendare, ac disting
re, & adnotare curauit, soli huic nec
præterea Grammatices parti deditus.

Digitized by Google

non tam discipulos quàm sectatores aliquot habuit. Nunquam enim ita docuit vt magistri personam sustineret. Vnum vel alterum, vel, quum plurimos, tres aut quatuor, postmeridianis horis admittere solebat, cubánsque inter lõgos ac vulgares sermones, legere quædam, idq́ue perraró. Nimis pauca & exigua de quibusdam minutis quæstiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem syluam obseruationum sermonis antiqui.

C. SVETONII

TRANQVILLI DE Claris Rhetoribus Liber.

RHETORICA quoq; apud nos, perinde atq; Grammatica, ferè recepta est, pauló etiam difficiliùs, quippe quam constet nonnunquam etiam prohibitam exerceri. Quod ne cui dubium sit, vetus senatusconsultum, item Censorium edictum, subiiciam: *CAIO* 1

Digitized by Google

FANNIO STRABONE, MARCO VALERIO MESSALLA CONSVLIBVS, Marcus Pōponius prætor senatū cōsuluit. Quod verba facta sunt de Philosophis & de Rhetoribus, de ea rei t[...] cēsuerunt: vt Marcus Pōponius prætor ani[...] maduerteret, curaretq́; vti ei è Republic[...] fideq́; sua videretur, vti Romæ ne essent. D[...] iisdem interiecto tempore, Cneus Domi[...] tius Ænobarbus, & Lucius Licinius Cras[...] sus censores, ita edixerunt, *RENVNTIATVM EST NOBIS ESSE HOMINES qui nouum genus disciplinæ insti[...] tuerunt: ad quos iuuentus in ludos conue[...] niat: eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhe[...] toras, ibi homines adolescentulos totos die[...] desidere. Maiores nostri, quæ liberos suos di[...] cere, & quos in ludos ita vellēt, instituerū[...] Hæc noua quæ præter consuetudinē ac mor[...] maiorū fiunt, neq; placēt neq; recta vider[...] tur. Quapropter & ijs qui eos ludos haben[...] & ijs qui eo venire cōsueuerūt, videtur fa[...] ciendū vt ostendamus nostram sententia[...] nobis nō placere.* Paulatim & ipsa vtilis ho[...] nestáque apparuit: multiq; eam præsid[...] caussa, & gloriæ, appetiuerunt: CICER[...] ad præturam vsque Græcè declamau[...] Latinè verò senior quoque, & quide[...] *consulibus Hirtio & Pansa: quos *disc[...] pulo*[...]

*Nicol. Fabor. cū Hir.

Digitized by Google

pulos, *& grandeis prætextatos*, vocabat. GNEVM POMPEIVM, quidam historici tradiderunt, sub ipsũ ciuile bellum, quò faciliùs Caio Curioni promptissimo iuueni, causam Cæsaris defendenti, contradicerit, repetisse declamandi consuetudinẽ. MARCVM ANTONIVM, item AVGVSTVM, ne mutinensi quidem bello omisisse. NERO CAESAR & primo imperij anno, pudlicè quoque bis antea declamauit, plerique autem oratorum, etiam declamationes ediderunt. Quare magno studio hominibus iniecto, magna etiam professorum ac doctorum profluxit copia, adeóque floruit, vt nonnulli ex infima fortuna in ordinem senatorium, atq; ad summos honores, processerint. Sed ratio docendi nec vna omnibus, nec singulis eadem semper fuit: quando vario modo quisque discipulos exercuerunt. Nam & dicta præclarè, per omnes figuras, per casus, & apologos, aliter atque aliter exponere: & narrationes tum breuiter & pressè, tum latiùs & vberius explicare consueuerant: interdum Græcorum scripta conuertere, ac viros illustreis laudare, vel vituperare quædam etiam ad visum communis vitæ instituta, tum vtilia, & necessaria, tum

Digitized by Google

perniciosa & superuacanea ostédere: sæpe fabulis fidem firmare, aut historiis demere, quod genus θέσεις & ἀνασκευὰς & κατασκευὰς Græci vocant, donec sensim hæc exsoleuerunt: & ad controuersiam ventũ est: Veteres CONTROVERSIAE, au ex historiis trahebantur: sicut sanè nonnullæ vsque adhuc: aut ex veritate, ac re si qua fortè recens accidisset. Itaq; locorum etiam appellationibus adiectis, proponi solebãt. Sic certè collectæ editæq; se habent, ex quibus non alienum fueri vnam & alteram, exempli caussa, ad ver bum referre. *Æstiuo tempore adolescente vrbani cùm Ostiam venissent, litus ingressi piscatores trahentes rete adierunt: & pep gerunt, bolum quãti emerent: nũmos solu runt, diu expectauerũt, dum retia extrahe rentur, aliquãdo extractis, piscis nũllus in fuit, sed sporta auri obsuta. Tũ emptores b lũ suũ aiunt, piscatores suum. Venalicij q Brũdusij gregẽ venalium è naui educerẽ formoso, & precioso puero, quod portior verebantur, bullã & prętextã togam imp suere: facilè Fallaciã celarunt. Romã ve tur res, cognita est, petitur puer, quòd dom ni volũtate fuerit *liber, in libertatẽ.* Oli autem eas appellationes Greci * συνθ σεις vocabant: mox controuersias quida

* Forl. del. vox liber. γρ. συνθέσεις

s

ſed aut fictas, aut iudicialeis. Illuſtres profeſſores, & quorum memoria aliqua extet, non temerè alij reperientur quàm de quibus tradam.

LVCIVS PLOTIVS GALLVS. De hoc Cicero ad Marcum Titinnium ſic refert. *Equidem memoria teneo, pueris nobis primum Latinè docere cœpiſſe Lucium Plotium quendam: ad quem quum fieret cõcurſus, quòd ſtudioſiſſimus quiſque apud eũ exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctiſſimorum hominum auctoritate: qui exiſtimabant Græcis exercitationibus ali meliùs ingenia poſſe.* Hunc eundem (nam diutiſſimè vixit) M. CAELIVS in oratione, quam pro ſe de vi habuit, ſignificabat dictaſſe Atratino accuſatori ſuo, actionem: ſubtractóque nomine, *ordearium eum rhetorem* appellat, deridens vt inflatum, ac leuem, & ſordidum. 2

LVCIVS OTACILIVS PILITVS ſeruiſſe dicitur, atque etiam hoſtiarius, veteri more, in catena fuiſſe: donec ob ingenium ac ſtudium literarum manumiſſus, accuſanti patrono ſubſcripſit, Deinde Rhetoricam profeſſus, Cnæum Pompeium Magnum docuit, patris eius res geſtas nec minus ipſius, compluribus 3

libris exposuit: primus omnium libertinorum, vt Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam.

4 Ad id tempus Epidius calumnia notatus, ludum docendi aperuit: docuitque inter cæteros Marcum Antonium & Augustum. Quibus quondam Caius Canutius, obiicientibus sibi quòd in Republica administranda potissimùm consularis Isaurici sectam sequeretur, *Malle*, respondit, *Isaurici esse discipulum, quàm Epidij calumniatoris*. Hic Epidius ortum se ab Epidio Nunciono prædicabat: quem ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis Sarni, paulò post cum cornibus extitisse, ac statim non comparuisse, in numeróque deorum habitum.

5 Sextus Clodius è Sicilia, Latinæ simul Græcæque eloquentiæ professor, malè oculatus, & dicax, par oculorum in amicitia Marci Antonij triumuiri extitisse se aiebat. Eiusdem vxorem Fuluiam, cui altera bucca inflatior erat, *acumen stili tentare* dixit, nec eò minùs immó vel magis ob hoc, Antonio, gratus. A quo mox consule ingens etiam congiarium accepit: vt ei in Philippicis Cicero obiicit. *Adhibes ioci causa magistrũ, suffragio*

tuo

tuo, & compotorum tuorum Rhetorem: cui concessisti, vt in quem vellet, diceret, salsum omnino hominem sed materia facilis, in te & in tuos dicta dicere. At quanta merces rhetori est data, audite Patres Conscripti, & cognoscite Reipublicæ vulnera, duo millia iugerum campi Leontini Sexto Clod. Rhetori adsignasti, & quidem immunia: vt tanta mercede nihil sapere disceres.

CAIVS ALBVTIVS SILVS Nouariensis, quum ædilitate in patria fungeretur, quum fortè ius diceret, ab iis contra quos pronuntiabat, pedibus è tribunali detractus est. Quod indignè ferens, statim cõtendit ad portam, & inde Romam: receptúsque in PLANCI oratoris contubernium: cui declamaturo mos erat, priùs aliquem, qui antè diceret, excitare: suscepit eas partes, atque ita impleuit, vt Planco silentium imponeret, non audenti in comparationem se dimittere. Sed ex eo clarus, propria auditoria instituit, solitus proposita controuersia sedens incipere, & calore demum prouectus consurgere ac perorare. Declamabat autem genere vario: modò splendidè atque adornatè: tum, ne vsquequaque scholasticus existimaretur, circuncisè ac sordidè, & tantummodò triuialibus verbis. Egit & 6

causas, verùm rariùs, dum amplissimam quamque sectatur, nec alium in vlla locum, quàm perorandi. Postea renuntiauit foro, partim pudore, partim metu. Nam quum in lite quadam centumuirali, aduersario, quem, vt impium erga parentes, incessabat, iusiurandum quasi per figuram sic obtulisset: *Iura per patris matrísque cineres, qui inconditi iacent*: & alia in hunc modum: arripiente eo conditionem, nec iudicibus aspernantibus, non sine magna sui inuidia negotium afflixit. Et rursus in cognitione cædis. Mediolani, apud Lucium Pisonem proconsulem, defendens reum, quum cohibente lictore nimias laudantium voces, ita excanduisset, vt & deplorato Italiæ statu, quasi iterum in formam prouinciæ redigeretur: Marcum insuper Brutum, cuius statua in conspectu erat, inuocaret, *legum ac libertatis auctorem, & vindicem*, pęne pœnas luit. Iam autem senior ob vitium vomicæ. Nouariam rediit: conuocatáque plebe, causis propter quas mori destinasset, diu, ac more concionantis, redditis, abstinuit cibo.

HORA

Digitized by Google

HORATII POETÆ VITA PER SVETONIVM TRANQVILLVM CONSCRIpta vt à Petro Nannio edita est, libro tertio Miscellaneorum, lacera, & multis locis vitiata.

ORATIVS Flaccus Venusinus, patre, vt ipse tradit, libertino, & exactionum coactore, vt verè creditum est, salsamentario, quum illi quidam in altercatione exprobrasset: *Quotiens ego vidi patreus tuũ cubito emungentem?* Bello Philippensi, excitus à Marco Bruto imperatore, Tribunus militum meruit: victisque parentibus, venia impetrata, scriptum quæstoriũ comparauit. Ac primò Mæcenati, deinde Augusto insinuatus, non mediocrem iocum in amborum amicitia tenuit. Mæcenas quantopere eum dilexit, satis monstratur illo epigrammate: vbi inquit,

Ni te visceribus meis Horati
*Plus iam diligo * Titum sodalem.**
*Mimo * videas strigosio rem.**

Sed multò magis extremis, tali ad Augustum

gustum elogio: *Horati Flacci, vt mei, m*
mor esto.

AVGVSTVS ei Epistolarum offici
* vt hoc obtulit: * hoc ad Mæcenatem scripto
gnificat. *Antè ipse scribendis epistolis a*
corum sufficiebam: nunc occupatissimus,
infirmus. Horatiũ nostrũ à te cupio abdu
re. Veniet ergo ab ista parasitica mensa
hanc regiã: & nos in scribẽdis epistolis
uabit. Ac ne recusãti quidẽ aut succẽ
quicquã, aut amicitiã suam ingerere
siit Extant epistolæ: ex quibus, argum
ti gratia, pauca subieci, *Sume tibi aliq*
*iuris apud me, tãquãm si * victor mihi f*
* For. cõ- *ris: rectè enim, & nõ temerè feceris: quo*
uictor. *id vsus mihi tecũ esse volui, si per vale*
dinem tuam fieri possit. Et rursus. *Tui q*
lem habeam memoriam, poteris ex Septi
quoque nostro audire, nã incidit vt illo
ram fieret à me tui mentio. Neque si
superbus amicitiã nostrã spreuisti, ideo
quoque ἀνθυπερηφανοῦμεν. Prætereà sæpe
ter alios iocos *purissimũ penem*, & *hom*
cionem lepidissimum appellat: vnaq; &
tera liberalitate locupletauit. * Scri
quidẽ eius vsq; adeò probauit, mansur
perpetuò: vt non modò Sæculare carm
componendum iniunxerit, sed & V
delicam victoriam Tiberij Drusiq;
ui

uignorum: cúmque coëgerit propter hoc tribus carminum libris, ex longo interuallo, quartum addere: post Sermones quoque lectos, nullam sui mentionem habitã ita sit questus, *Irasci me tibi scito, quòd non in plerisque eiusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris ne apud posteros tibi infame sit, quòd videaris familiaris nobis esse?* expressitque elogium cuius initium est.

Cùm tot sustineas, & tanta nogotia solus
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes: in publica commoda peccem.
Si longo sermone morer tua tempora Cæsar.

*Idem Horatius habitu corporis breuis fuit, at que obesus: qualis à se ipso & in Satyris describitur, & ab AVgusto hac epistola. *Protulit ad me Dionysius libellũ tuũ, quẽ ego, ne accusem te, quantulusc ũque est, boni cõsulo. Vereri autẽ mihi videri, ne maiores libelli tui sint, quàm ipse es, sed si tibi statura deest,* vnde est. Itaque licebit in sextariolo scribas, quũ circitus voluminis tui si ὀγκωδέστατος. sivt est ventriculi tui.* Ad res Venereas intẽperantior traditur Nã speculato cubiculo scorta dicitur habuisse disposita: vt quocunq; respexisset, ibi ei imago coitus referretur. Vixit plurimùm

* ὀγκωδέστατος.

rimùm in secessu ruris sui Sabini, aut Tiburtini: domúsque eius ostenditur circa Tiburtini luculum. Venerunt in manus & *elegi* sub titulo eius, & *Epistola* prosa oratione, quasi commendans se Mæcenati: sed vtraque falsa puto. Nam elegi vulgares, epistola etiam obscura: quo vitio minimè tenebatur. Natus est sexto Idus Decembres, Lucio Cotta & Lucio Torquato consulibus. Decessit quinto calendas Decembres, Caio Marcio Censorino, Caio Asinio Gallo consulibus, post nonum & quinquagesimum annum, hærede Augusto palàm nuncupato, quum vrgente vi valetudinis, non sufficeret ad obsignandas testamenti tabulas. Humatus & conditus est extremis Esquiliis, iuxta Mæcenatis tumulum.

Digitized by Google

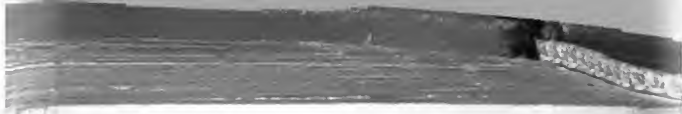

CAII PLINII VITA EX SVETONII LIBRO de viris Illustribus.

PLINIVS Secundus Nouocomẽsis, equestribus militiis industriè functus, procurationes quoque splendidissimas, atque continuas, summa integritate administrauit, & tamen liberalibus studiis tantam operam dedit, vt non temerè quis plura in otio scripserit. Itaque bella omnia, quæ vnquam cum Germanis gesta sunt, viginti voluminibus comprehendit. Item naturalis historiæ triginta septem libros absoluit. Periit clade Campaniæ. Nam quum Misenensi classi præesset, & flagrante Vesebio, ad explorandas propius causas, liburnicas prætẽdisset, neque, aduersantibus ventis, remeare posset: vi pulueris ac fauillæ oppressus est: vel, vt quidam existimant, à seruo suo occisus: quem, deficiens æstu, vt necem sibi maturaret, orauerit.

Digitized by Google

Digitized by Google

ISAACI CASAVBONI ANIMADVERSIONVM

in

SVETONIVM APPENDICVLA.

Kk

Digitized by Google

IS. CASAVBONI.

ANIMADVERSIONVM IN SVETONIVM APPENDICVLA.

Lib. I. Cap. I.

Vlius Cæsar diuus annum agens sextumdecimum p.) Opinionem eorum qui putant hoc opus esse ἀκέφαλον, & hoc principium aliter legunt, refellit præter Viterbiensem Manesserij nostri, & aliorum veterum codicum auctoritas, vt illius vnde variantes lectiones excerpsit atque ad me misit Fridericus Lindenbrugius vir eruditissimus & amicissimus. In eo libro ita scriptum, vt esse scribendum in Animaduersionibus probauimus nisi quod vox *diuus* aberat: quam in Viterbiensibus membranis inuentam retinuimus.

Apollonio Molonis clarissimo tũc viuendi magistro. Ita esse scribẽdum liquet ex iis quæ notata nobis in Animad. quia tamen maxima pars mss. vulgatam lectionem *Ap. Moloni.* retinet mordicus possumus eam scripturam ita tueri, vt ab exscriptoribus, in auctorem ipsum culpã transferamus. Nam & eruditissim⁹ scriptor Iosephus. Ἀπολλώνιον Μόλωνα vocat perperam pro Μόλωνος vbi tamen mendi suspicio esse non potest. Locus est libr. ii. contra Appio

Appionem, quo in libro quem Molonem vocat per initium paulò mox Apollonium Molonem clarè indigetat. Non puto alium esse eum scriptorẽ ab illo de quo Strabo: ipsum potius Iosephum per incogitantiam allucinatum reor.

CAP. IV.

Mansitq; apud eos non sine summa indignatione. Verè emendamus, *non sine s. dignatione.* Iustinus l. xxviij. *à quo honorificè susceptus. diu in summa dignatione regis vixit.* similis locus in Vespasiano, c. iv. *Sortitus Africam integerrimè res non sine magna dignatione administrauit.* Vbi eundem errorem in multis libris etiam mss. fuisse admissum aliquando ex collatione deprehendimus.

CAP. V.

Auctores restituendæ Tribunitiæ pot. Meliores libri *auctoresque.* Sic princeps editio sit mss. Viterb. L flæi Lindenb. alij an deesse aliquid hoc satis firmum argumentum est? non videtur. *Deminuerat.* scriptum in melioribus, non diminuerat. & lib. iii. cap. xli. *fænore deminuto,* nõ *diminuto.* Sic in Plauto Glossarius. *Deminuit,* ἐλαττῶ, ἐλαττίωσε.

CAP. VIII.

diem cadi destinatum non obiisse. Scio purissimæ latinitatis esse phrasin, *obire diem,* vt *obire vadimonium.* non celabo tamen lectionẽ mss. quà Torrẽtij, quà nostrorũ omnium: *non adisse.* Sit hoc sæculi vel auctoris idioma, an σ[illegible]λαμ[illegible]αστικὸν non disputo.

CAP. XVII.

quædã se de coniuratione vltrò ad eũ detulisse. Non

displiceat, *quadam:* vt habet cod. Lind.

CHAP. XX.

bis eundem praponentes nomine atque cognomine. Nullum nos quidem librum vidimus, vbi hęc verba non haberentur: si quis tamen illa pro subdititiis censet habenda, quod Torrentio visum idem mihi quoque videatur. In codd. Lissæi, *testationis gratia* scriptum non *testandi.*

CAP. XXVI.

ac singula interdũ mãcipia & pradia viritim dedit. Quidam ex prada confirmat eam lectionẽ locus ipsius cæsaris è libro septimo extremo. *ex reliquis captiuis totiexercitui capito singula, prada nomine, distribuit.*

CAP. XXX.

tantis rebus gestis C. Casar cond. Supplendum ὄντων vt sæpe verbi substantiui participium, & accipiendum vt apud M. Tullium libro tertio in Verrem. P. *Seruilius & quintus Catulus tanta auctoritate sunt, tantis rebus gestis, vt in antiquorum & clarissimorum hominum numero reponantur.*

CAP. XXXI.

Cùm luminibus extinctis decessisset via. De veterum consuetudine iter noctu faciendi ad lumina notamus in Anim. ad hunc locum. Aristides sacrarum orat. iv. describens iter suum ad Æsopum & vicinas thermas, ἡ δὲ πορεία, ait, ἐγίγνετο ἀπὸ λαμπάδων. Paulo post vbi de voce λαμπτὴρ malè à doctis apud Plutarchum accepta, monemus, oportunè addiderim hæc Olympiodori in quantum Μετεωρόλ. πράξει xlix. πυρὶ δὲ καὶ ὕδατι τιμαλακηΐα, ὥσπερ

οἱ λαμ

οἱ λαμπτῆρες, τοῦτ' ἐστι τὰ διαφανῆ κέρατα, ἐν οἷς ἐνδ-θεῖνται αἱ λαμπάδες νύκτωρ.

CAP. XXXIII.

Promissúmque ius anulorũ cum millibus quadragenis fama distulit : Fortasse, *famâ distulit*: sexto casu, δυσφήμως. Porò quod isti ariolati sunt de promissis sibi cccc. millibus, non aliud fundamentum habuit, quam conceptam prius opinionẽ falsam de promisso iure aureorum anulorum. Nam qui hoc ita esse sibi persuadebant, cum scirent ius aureorum anulorum & equestrem censum eidem competere, nec separari posse posterius hoc per interpretationem illi priori, quod non tam viderant, quam putabant vidisse, adiecerunt. Humani ingenij vitium est in iis quæ valde cupias esse ταχυπειθῆ. Et nec soli qui amant sibi fingunt somnia: faciunt & alij omnes, quicũque rem aliquam auidè concupiscunt. Non probo viri magni commentum subtiliter ad lucem huius loci de veterum computatione per digitos disputantis. Vult enim datam occasionem suspicandi de promissis cccc. ex similitudine gestus affirmantium aliquid manu, & superiorem numerum indicantium. Primum hoc leue est, nam in affirmando, indicem solum inclinabant, alleuata ac spectante humerum manu, vt ait eleganter Quintilianus: in exprimendis cccc. cum indice pollicem erigebant: sic aptatos inuicem, vt indicis lateri superinducerentur interiora pollicis: quod ex Beda nouimus. Deinde si ita sit, cur id Suetonius omiserit narrare

causam nullam video. Atqui ex eius verbis non aliud elicias, quam quod ante expressimus. Etiam illud non probo, quod ad significanda millia quadrigenta putat vir eruditissimus, eam digitorum gesticulationem fuisse adhibitam, qua in designandis quadringentis tantum vterentur. Mitto alia non pauca quæ aduersus hanc interpretationem possent, si esset operæ disputari.

CAP XXXIX.

Missum in quatuordecim è scena per orchestrã trãsiit. Veterum librorum optimus quisque, *pesolium orchestram transiit.* Mouet me is consensus vt suspicer scribendum *per solum orchestræ transiit:*

Tyriæ & Ægyptiæ classes, Scrib. *Tyria & Ægyptia classis.* Sic libr. v. *spectaculo classis Sicula & Rhodia concurrerunt*, vel ita potius *biremes ac triremes, quadriremésque Tyriæ & Ægyptiæ classis.*

CAP. XLII.

Néve hi, qui pecuariam facerent minus tertia parte puberum ingenuorum inter pastores haberent, Veterum legum agrariarum capite vno cautum fuerat de numero puberum ingenuorũ, quos inter pastores habere tenerentur, qui pecuariam facerent. Hanc legem Cæsar ex antiquitate petitam reposuit à se correctam. Extat apud Appianum Ἐμφυλ. libro i. vbi videtur tanquam legis Liciniæ à Licinio stolone latè pars, proferri istud caput. Ait enim, τῶν δημάρχων εἰσηγουμένων ἐκρίνατο μηδένα ἔχειν τῆς γῆς πλέθρα πεντακοσίων πλείονα. μηδὲ προβατεύειν ἑκατὸν πλείω τὰ μείζονα, καὶ πεντακοσίων

σίων τὰ ἐλάττω... καὶ ἐς ταῦτα δ' αὐτοῖς ἀριθμὸν ἐλευθέρων ἔχειν ἐπέταξεν, οἱ τὰ γιγνόμενα φυλάξειν τὸ καὶ μηνύσειν ἔμελλον. Quod ait Appianus certum numerum ingenuorum hominũ eo fine pecuariam facientibus ita verti debent, quos ille προβατεύοντας appellat) fuisse imperatum, vt per eos resciri posset, si quis aduersus hanc legem peccaret: id etsi verum esse haud negauerim: non puto tamen eum præcipuè scopum auctoribus legis huius fuisse propositum: sed illum potius, quem isto loco Suetonius nobis aperit. Quo nimirum exhaustæ vrbi continuis bellis & crebris in colonias distributionibus ingenuorum & ciuium nihilominus copia suppeteret.

Cap. XLVI.

Nullam in nemorensi à fundamentis inchoatam, Diomedes Grammaticus libro primo, *Inchoaui* inquit, *ab inchoo. Sic dicendum putat Iulius Modestus, quia sic compositum à* chao, *initio rerum. At Verrius & Flaccus in postrema syllaba aspirandũ probauerunt.* Cohum *enim apud veteres mundum significat: vnde subtractum* inchoare. *Tranquillus quoque his assentiens, libello suo plenissimè ædẽ inchoatam. ita disseruit.* In libris vulgatis malè *choaum*, pro *cohum* est editum. adi Festum in ea voce. Male etiã *inchoare*, & *inchoatam*. contra apertissimã Diom. mentẽ fortasse etiam scribẽdum. *At Verrius Flaccus aliique in p*, vel, *A*, *Verrius Flaccus in p. s. a probauit.* verum hanc emendationem incertiorem reddit, quod Flacci cognomen non in Verria

ſolum gẽte, ſed aliis multis fuiſſe repertum conſtat. Apparet autem ex iſto Diomedis loco extitiſſe olim aliquod de re grammatica Suetonij opus, cuius hodie etiam titulus nobis incognitus. Sanè *ædem incohatam* dixit Tranquillus in hoc opere libro ij. cap. ix. ſed non illum locum reſpicit Diomedes, neque vllum alium iſtorum librorũ. Quin autem vbique in noſtro ſcriptore *inchoare*, & *inchoatum* ſit ſcribendum nemini dubium eſſe poteſt, ſi ſua Diomedi conſtat fides. Vide amplius Seruium alióſque grammaticos.

CAP. LII.

Omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem. Vetus poëta.

Α᾽νέρας ἠρνήσαντο καὶ ὄη ἐγύνοντο γυναῖκες.
Οὔτ᾽ ἄνδρες γεγάασιν, ἐπεὶ πάθον ἔργα γυναικῶν.
Οὐδὲ γυναῖκες ἔασιν, ἐπεὶ φύσιν ἔλλαχον ἀνδρῶν.
Α᾽νέρες εἰσὶ γυναιξί, καὶ ἀνδράσιν εἰσὶ γυναῖκες.

CAP. LIV.

In Hiſpania à proconſule & à ſociis pecunias accepit, intelligo extortam proconſuli cui ſuccedebat cæſar, pecuniam iniecto calumniarum metu: cùm metueret iſte, quiſquis tandem fuerit proconſul, ne Romam reuerſus leges repetundarum interrogaretur, certum enim deceſſoris cauſam à cæſare plurimũ vel premi, vel ſubleuari, prout ei foret animus potuiſſe. Porrò Hiſpaniam vlteriorem ex prætura ſortitus eſt cæſar: cùm illam proconſule rexiſſet, cui ſuccedebat. Neque enim eædem perpetuò aut prætoriæ prouinciæ fuerũt, aut

aut proconſulares. cuius rei exempla in hiſtoria Romana non pauca. Eſt etiam quando auctores eum, qui ex prætura prouinciam fuerit nactus conſularem, rexiſſe illam proconſule, vel proconſulatum adminiſtraſſe dicunt exemplũ in promptu de Q. Cicerone, apud hunc noſtrum lib. ii. ca. iii. id ſi iſto loco admittimus, legam lubens, *In Hiſpania proconſule, & à ſociis pecuniam accepit.* atque idem hîc ſignificabit *proconſule*, quod libro ſecundo, adminiſtrare proconſulatum.

CAP. LX.

cum minimè quis moturum putaret: Vera lectio *ſperaret.* ita in exarata lectione optimorum quorumque librorum. Mutarunt imperiti magiſtelli non hoc ioco ſolum, ſed aliis multis veterũ ſcriptorũ: quod ſcripti codd. arguunt. neſciebant iſti qualẽcunque τοῦ μέλλοντος δόξαν Latinis *ſpem* dici, Græcis ἐλπίδα, vt in primo de legibus docet Plato & ita loquuntur grauiſſimi auctores ita dictũ diuino Hypocrati primo Prorrhetico μαινῦναι τούτοις ἐλπίς. ita vati Thebano κοιναὶ γὰρ, ἔρχοιτ' ἐλπίδες πολυπόνων ἀνδρῶν. Nemeonicarum od. pr. ita etiamoptimi quique Latinorum, quod aliis obſeruatum.

CAP. LXVI.

Proinde deſiniant quidem quærere vltra aut opinari. Vim horum omnium verborum vnica ſibi familiari voce exprimunt Græci Hiſtorici, παραστρατηγεῖν. paſſim ea Plutarchus vtitur, Appianus quoque eius exſcriptor. iiii. Εμφυλ. de caſſio

ἐκείνῳ δὲ ἐπιτάγματ@ ὑπήκουον ὁ παράστρατηγήσαντες, οὐδὲ τὰς αἰτίας μαθόντες, οὐδὲ δυνάμενοι ἔτι μαθεῖν.

aut equidē vetustissima naui impositos quocunque vento in quascunque terras iubebo auehi: Obseruo fuisse hoc apud veteres inter supplicij genera. Ita sæuitum olim à Tyrannis & Christiani nominis hostibus in viros sanctos. Victor de Geiserico Vādalo, *Tunc verò memoratæ urbis episcopum, id est Carthaginis deo & hominibus manifestum nomine Quod vult Deus, & maximam turbam clericorum nauibus fractis impositam nudos atque expoliatos expelli præcepit.* Eadem historia in Martyrologio, in vii. Cal. Nouemb. *Quod vult deus Episcopus vna Cum clero à Geiserico Arriano in nauibus fractis absque remigiis & velis appositus præter spem Neapolim appulit.* Eius generis sunt & ista ex eodem libro in Aprili: *Hos omnes Aurelianus præfectus, naui vetustæ impositos in altum mare deduci præcepit.* Paulo post: *alios ignibus conflagrari, alios nauiculis impositos pelago immergi fecit.* In Septembri. *Priscus Episcopus vnus fuit exilis, qui sub Valente imperatore ob fidem Catholicam vetusta naui impositi, ex Africa ad Campaniæ littora peruenerunt*, habentur: & alia exempla in historia rerum gestarum ἀριστοιομαχοῖς καὶ ἀλλαχοῦ illius Valentis.

Cap. LXXXI.

Equorum greges quos in traiiciēdo Rubicone flumine consecrat. Ad ea quæ hic notamus de Theodoreti loco, adtexantur ista. Est autem hoc dictum à Theodo

Theodoreto imitatione. Dionis Chrysostomi, cuius hæc sunt verba oratione liiii. quæ est de Homero, κελεύει Πλάτων μάλα εἰρωνικῶς στέψαντας αὐτὸν ἐρίῳ, καὶ μύρῳ κατακεχικότας ἀφεῖναι παρ' ἄλλους, τοῦτο δὲ αἱ γυναῖκες ἐπὶ τῶν χελιδόνων ποιοῦσι.

CAP. LXXXIV.

Men' me seruasse, vt essent qui me perderẽt: Omninò scribendũ vt in anim. docuimus. *Men seruasse.* nec aliter ms. Lind. Mox *circumstantium turba.* codex Lindẽb. circumstantium in eodem statim *quicquid præterea ad donum aderat.* Non *ad manum.* vide in animad.

CAP. LXXXIX.

neque sua morte defunctus est Firmicus lib. viii. cap. xix. *erit Longæuus, in senectute felix, & qui sua morte moriatur.* ca. xxix. *sed ij tandem superstitibus filiis sua morte morientur.* Eusebius de præparat. lib. primo, ὃ γὰρ θνήσκει ἰδίῳ θανάτῳ, εἰ μὴ βίᾳ τινὶ πληγὲν τοῦτο τε ζῶον.

LIB. II. CAP. V.

Natus est Augustus, M. Tullio Cicerone & Antonio Coss. ix. Kal. Octobris, paulo ante solis exortum. Falli hoc loco Suetonium vt hominem mathematicarum disciplinarum rudem; docuit me per litteras Iosephus Scaliger: cuius verba ceu purpuram pretiosissimam isti quamuis vili panno liber assuere. Sic igitur ad me Scaliger. *Sed abolitus sum indicare tibi quid sententia mea fuerit semper de loco Suetonij super hora & tempore ortus Augusti Cæsaris. ait natum ix. Kalend. Octob. paulo ante solis exortum. Alibi dicit eius horoscopum esse*

Capricor

Capricornũ. Hæc ſunt τῶν ἀδυνάτων: Nam multo tempore ante natum Octauium, ad reformationem factorum & editionem anni Iuliani, xxij. Septembris incidebat in Iulium hodiernũ. Ergo ante exortum aut exortu ipſo ſolis. Quomodo igitur Capricorno horoſcopante: Nam nummi ſignati nota Capricorni, qui & hodie plurimi extant, fidem faciunt rei. Quid dicemus igitur? Semper hæc fuit ſuſpicio mea: Auguſtum Sole occidente natum. Nam quandiu Sol Cancrum obtinet, eo occidente, oritur ἀκρονύχως Capricornus. Hæc eſt vetus ſuſpicio mea: quæ nuper confirmata eſt verſibus nondum editis ex Arateis Germanici Cæſaris: in quibus planè γένεσις Auguſti eſt ἀκρόνυχος, oriente Capricorno. Hic eſt fructus doctrinæ meæ de emendatione temporum qua duce mira in eo genere deteximus. Quid tui ſit iudicij de illo loco Suetonij libenter ex te audiuerim niſi graue eſt. Ita profecto eſt, Scaliger, litterarum decus, iacta ſunt à te mirabili opere illo tuo infinitæ cuiuſdam & inexhauſtæ eruditionis fundamenta. At quando illius παλιγγενεσίαν videbimus, ἔξεχε ἔξεχε, ὦ φίλ' ἥλιε. verum ſuſtineo me & illud cogito.

ὄψιμον ὀψιτέλεστον ὅου κλέος οὔποτ' ὀλεῖται.

De Suetonij autem hoc loco quid aliud habeo tibi dicere, niſi aſſentiri me tibi & auctori meo veniã erroris deprecari, vt in alieno ſolo peregrinãti? Nam in exſcriptorem culpam transferre & emẽdatione vocis *exhortum* in *obitum* aut *occaſum* sẽtentiam corrigere, humanius ſit opinor, quam verius.

CAP.

CAP. VII.

Pro opprobrio nomen prius sibi obiici.. Nomen prius, est nomen, siue cognomen quod infans habuerat, pridem autem habere desierat. Claramens Augusti ex superioribus Suetonij verbis certa etiam lectionis huius fides, consentientibus omnibus libris, quod ideò dico ne quis doctissimo viro mutanti vocem, *prius* in *posterius* putet esse assentiendum. Næ tu vir eruditissime ἤμβροτες, οὐκ ἔτυχες.

CAP. XIII.

Neque veteranorum neque possessorum gratiam tenuit. Vetus Lindemb. *neque v, neque priuorum g. t.* id est singulorum qui per Italiam agris suis deturbantur. Vulgata lectio melior.

CAP. XVI.

Cum partem reliquam copiarum continenti repeteret. Ita Viterbiensis & alij optimi codd. quidam tamen, *cùm ad partem reliquam copiarum continẽtem repeteret*, quæ lectio planior, atque ita in editione Rob. Steph.

CAP. XVIII.

exornatum naualibus spoliis. Philippus in epigrammate.

Ἔμβολα χαλκογένεια, φιλόπλοα τεύχεα νηῶν
Ἀκτιακοῦ πολέμου κείμενα μαρτύρια.

CAP. XXIII.

diémque cladis quotannis mœstum habuerit. Notauimus ad hæc verba, Florum cuius sententiam male viri docti ceperunt, in mentione cladis huius *diem* accipere pro pugna qua de summa rep. agitur.

Digitized by Google

agitur,vt apud nos,*la iournee*. Sic iterum idem florus lib.ii.cap.vi. de Annibale & Scipione loquens: *Non fuit maior sub imperio Romana dies quam ille, cum duo omnium & ante & postea ducum maximi, ille italia,hic Hispania victor,collatis cominus signis direxere aciem.*

CAP. XXIV.

Vt stare per totum diem iuberet ante prætorium. Inter leniores pœnas vsurpatas veteribus fuisse ἕδρας ἀτίμους. docemus in Animaduersionibus. ad hunc locum. Eius moris auctor fuisse videtur, Charondas, quem ait Diodorus Siculus libr. xii. genus hoc ignominiæ summi supplicij loco in eos statuisse, qui vel ordinem in acie deseruissent, vel omninò qui in dilectu ad nomina non respondere: προσέταξεν, ait, τοὺς τοιούτους ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐφ' ἡμέρας τρεῖς καθῆσθαι ἐν ἐσθῆσι γυναικείαις. Etiā στάσεις κατακλίσεις ἀτίμους in vsu fuisse annotauimus,quo in genere singulare est, quod memorat Iustinus in disciplina militari Dacorum. Sic ille lib,xxxii.*Daci suboles Getarum sunt qui,cum Orole rege aduersus Bastarnas male pugnassent ad vltionem segnitia capturi somnum capita loco pedum ponere iussu regis cogebantur.*

CAP. XXV.

Eósque adhuc viris ,fœminísque pecuniosioribus indictos. Testor iterum *pecuniosioribus* scriptum in melioris notæ libris omnibus,vt Viterb.Pithœi Lissæi,cæteris.id vt non esset, tamen ex Dione facilè erat videre intelligenti harum literarum sit legi debere.Hæc nobis animaduersa nuper & liquidò

proba

probata. quod nunc repetimus in causa est viri docti, quam hisce diebus non sine admiratione legebamus disputatio, contendentis periculosioribus rectè scribi. Quæro autem quo argumento, non alio validiore, quàm quod Sidonio dicatur *ager periculosius in pastoribus.* Epistolarum libr. iii. Sed profecto, ἀλλ᾽ ἄλλων γλῶσσα, ἄλλο κερύκων φθέγγεται: aliter, inquã, loquitur Suetonius, aliter Sidonius. Mihi verò is scriptor in re Latinitatis *improbus intractabilisq́; est.*

CAP. XXXII.

vel præcipuam calumniandi materiam exussit. Quid appellet calumniandi materiam declarat bellissimè & copiosissime lex impp. Theod. & Valent. AA. in Cod. Theodos. tit. de indulgentiis reliquorum. In mss. Lindenb. extat altera lectio de qua dictum in animaduers. *excussit*, melius *exussit*. quam scripturam confirmat etiam lex imp. Arcadi. & Honor. AA. Cod. Theod. De indulgentiis debitorum. Ea lege iubentur chartæ istiusmodi cremari. Extant similia exempla & aliorum imperatorum: in his Iustini, cuius hanc laudem multis versibus decantat. Corippus antiquus & elegans poeta. In eius verbis cautè ista accipe.

quod nullus auorum
Augustos vnquam cecinit fecisse priores.

Id enim nisi dextrè interpreteris, falsissimum est sed hæc non istius loci.

breve Septembri Octobrique mense vllos adesse alios necesse esset. Omninò propter ferias vindemiarum

hoc

hoc ab Augusto institutum. In Italia fieri solitæ vindemiæ mense Octobri, aliquãdo post æquinoctiũ autumnale, in frigidioribus locis, vt in climate quod & ducitur & dicitur διὰ Βυζαντίου, mense Nouembris sub autumni exitum, non multo ante solstitium hybernum. Hoc ideò dicimus vt obiter Agathiæ locum emendemus è libro quinto. Verba eius sunt hæc. Ἡνίκα γὰρ ἐκεῖνο τοῦ ἔτους ὁ τοῦ φθινοπώρου ἔληγεν ὥρα, ἔτι τὰ ὑπὲρ τῶν ὀνομάτων συμπόσια ἐτελεῖτο ἅπερ τοῖς Ῥωμαίοις νενόμισται. Meritò quærunt eruditi quænam sint ista. τῶν ὀνομάτων συμπόσια. cæterum ad Nominalia Romanorum hoc referre, & ad Græcorum ἀμφιδρομίας par & similis ratio, imo ἀλογιστία. de publico enim festo non priuorum solemnitatibus sentire Agathiam constat: neque huc facit hilum locus Tertulliani quem proferunt iidem. Legendum aio, τὰ ὑπὲρ τῶν οἰνωμάτων συμπόσια, id est *festos vindemiarum dies*, de hoc festo quæ sunt pridem aliis obseruata non reponam.

CAP. XXXIII.

Prætori delegauit vrbano. Scribe, delegabat, vt in membranis.

CAP. XL.

singula millia nũmûm à se diuidebat. Vitern. *esse diuidebat.* mendosè, pro *à se*, hoc est, de suis nummis, sic loqui Plautum, Ciceronem, iurisconsultos, aliósque pueris notum. At vir doctus scribendum nuper censuit, *à se asse diuidebat.* vellem planius sententiam suam interpretatus esset & docuisset nos quid sit *asse diuidere.* Tamen ne quid

ne quid dissimulemus, ineptum putamus.

CAP. XLII.

Atque ita post hanc rem temperauit. Placet magis quod in aliis extat, vt in edit. Rob. Steph. *Atque ita posthac rem temperauit.*

CAP. LI.

alterum leni exsilio punire satis habuit. Vir doctus emendat *leni*, sine applausu meo. Non enim *exsilium lene* ita dici potest, vt vinum Horatio dicitur *lene tormentum*, sed *leue* potius, sicut *leuis iactura*, *leuis pœna*, aliaq; facilius ferã infra cap. LXV. *ex insula in continentem lenioribusq; paullo conditionibus transtulit eam*, quãquam ibi quoque malim *lenioribus*. Quod afferre è libro III. *Nihilo lenior in conuictores Graculos fuit*: totum aliud est planè.

CAP. LIII.

quod si sibi libellum porrigere dubitaret quasi elephantos stipem. Appellat *stipem* quæ Galenus σμικρότατα νομίσματα initio. Ἐπῳδῷ, siue postremi libri de vsu partium, loquitur de elephantis proboscide, ὁ ἐλέφας, ait, ἐκείνῳ τῷ μορίῳ κατὰ τὸ πέρας ἀπαχόντα μεταχειρίζεται, περιπτυσσομένῳ τοῖς λαμβανομένοις ἄχρι τῶν σμικροτάτων νομισμάτων, ἃ καὶ τοῖς ἐπικαθεζομένοις αὐτῷ δίδωσιν.

CAP. LXI.

adferam nunc interiorem ac familiarẽ eius vitã. Videtur imitatus disertissimus scriptor, Sulpitius Seuerus in vita beati Martini, *Interiorem vitam illius & quotidianam conuersationẽ, nulla vnquam explicabit oratio.*

CAP. LXIX.

L I

denudarent atque perspicerent, tanquã Thoranio mangone vendente. Libro I V. cap. XXXV. *illustriore fœminas plerũque cum maritis ad cœnã vocatas praterque pedes suos pedes transeuntes, diligenter, ac lentè, mercatorum more, considerabat.*

CAP. LXXXI.

Graues & periculosas valetudines per omnẽ vitã aliquot expertus est. Democrates in descriptione theriaces πρὸς φθισικοὺς κεχρονισμένοις.

Ταύτη, λέγουσιν τὸν Σεβαστὸν ἡδέως
Χρησάμενον, ὑγιᾶ γιγενέναι ἐν βραχεῖ χρόνῳ,
Πλευροῖς τι καὶ θώρακι δυσχρηστούμενον.

CAP. XCVII.

Non si omnia morarentur, amplius se posthac Romæ futurum. Postrema verba illa sunt, quæ post in omen versa. Malè vir doctus emendat, *omina*, pro, *omnia. Non si omnia morarentur*, est ἀλλ' ἂν εἰ μέλλη πάντα ἐμποδιεῖν αὐτῷ, vel ὁτιοῦν ἐμποδὼν γίγνεσθαι. Non nego inter moræ caussas potuisse esse omnia, & religionem obiectam vt in Othone cap. VIII. & apud Tacitum, aliósque. Sed non propterea legi hîc debet *omina*.

Alius vt omne tempus [illegible] primo die natali ad exitũ eius, secundum Augusti appellaretur, & ita in fastos referretur. Videtur horsũ allusisse Corrippus in Iustini laudibus lib. IV.

Salue Augustorum numeri non ordine primo
Sed meriti: largitor opum, largitor honorum:
Libertatis apex, mundi caput, vnica virtus,
Et rerum manifesta salus, reparator opimi

Nominis.

Digitized by Google

Nominis. Antiqui redeunt noua secula fasti,
Augusti primum reuocasti Cæsaris æuum.

Nec defuit vir prætorius qui se effigiem cremati euntē in cælum vidisse iurasset. Melius *iuraret*: vel potius *iurassit*, ἀρχαϊκῶς. Porò videtur in omnibus cōsecrationibus iā inde ab exēplo Romuli quasi aliquod carmen legitimum, hoc iusiurandum fuisse necessarium Iustinus Martyr Apologia altera, καὶ τί γὰρ τοὺς ἀποθνήσκοντας παρ' ὑμῖν αὐτοκράτορας ἀεὶ ἀπαθανατίζεσθαι ἀξιοῦτε, καὶ ὀμνύοντα τινὰ προάγετε ἑωρακέναι ἐκ τῆς πυρᾶς ἀνερχόμενον εἰς τὸν οὐρανὸν τὸν κατακαέντα, Καίσαρα.

LIB. III. CAP. I.

Atta Claudio. Attarum incessum, & vitium pedum, de quo hic agimus, comici veteres in mulieribus alia voce notarunt, cum *stritabillas* dixerunt. nam ita nominatas inquit Varro *quæ sistant ægre.* quod proprium esse τῶν ἐπτόντων dicebamus in Animadu. Festi locus etiam aliter potest emendari, inserta voce *primis*: ita *Attæ appellantur qui propter vitium crurum aut pedū primis plātis insistunt.* Hoc malo: nàm & in Petri Danielis Aureliani Onomastico antiquo ita scriptum. *Atta qui primis plātis ambulat, quod nomen ab attigēdo impositū videtur*, ridicula sanè nominis originatio. Cæterum pro *Atta Claudio*, etiam in Lindenb. cod. est *Tatio* C. qua de lectione diximus in Animad.

CAP. II.

multa etiā secus admissa in Rēp. Pithœi & Turnebi libri, *sequius* Vaticanus, *secius*, nostri, *secus*,

Ll 2

Viri, docti alij aliud probant. Atqui non magni interest, vt potius nihil, quo modo scribatur, *secus* est ἑκὰς vt ἕξ, sex, aliaque multa, in Glossario exponitur ἑτέρως καὶ πλησίον non male, nam vicina non dicuntur nisi quæ sunt ἑκὰς, & naturam separatam habent: Porrò vt Græcis ἄλλο & ἕτερον, Latinis *aliud* per εὐφημισμὸν ponitur in significatione mali, sic & *secus* vsurparunt pro κακῶς, Salust. *si secus accidat huic* *Reip.* & passim. At *secius* & *sequius* promiscuè scribebant, vt *cocus* & *coquus*, & his similia, vel Quintiliano mouente.

Claudius Nero aduenient en ex H. In cod. Lindẽb. extat ea lectio quam testatur Torrentius in optimis libris sibi reperiam, *Tiberius Nero* certum est, Claudium eum qui Consul Asdrubalem deuicit Caij prænomine ab historicis affici vulgo non Tiberij, extatq; id prænomen etiam in fragmento festorum capitolinorum: sed in nominibus nõ semel dissentit ab aliis Suetonius: siue id factum eius in curia, siue quod ita sentiret.

CAP. XXI.

Nihil interest valeam ipse nécne, si tu non valebis. Ms. Lindenb. *si tu valebis*, & valde place.

CAP. XXIV.

Principatum quamuis neque occupare confestim. Vetus Lindemb. neque *occupare apertè confestim.* tutatur eam vocem quod subiicit de specie dominationis assũpta. id enim nisi apertè fieri non potest. Mox distinguit idem, *diu tamen recusauit: impudentissimo animo nunc adh.*

CAP.

Cap. XXV.

cæteros quod polliciti sint tarde præstare: ipsum quod præstet tarde poll. Simile est Ciceronis istud de Epicureis II. De fin *cæteri*, inquit, *existimantur dicere melius quam facere, hi mihi videntur facere melius quàm dicere.* Cap. XXXIV.

prohibuit strenarum commercia, strenas, & dandi accipiendique strenarum nomine vices. Sic lib. IIII. *commerciũ mutui stupri*, & apud Solinum, *spiritalia commertia*, pro spirationis & respirationis vicissitudine, paulo aliter dictum à summo vate, *belli commercia Turnus Sustullit ista prior.*

vltra non reddit, Lindenb. *tulit.*

Cap. XXXV.

vxorem pridie sortitione ductã Scribe, *sortitionem.*

Cap. XXXVII.

aliam à Cottij Regno. Regnum Cotij est quam Strabo Κοττίου γῆν vocat in gentiũ, In alpinarum descriptione. Malè prętẽũt, qui *Cotis* scribi, volunt Cotys longè alius à Cotto, vel Cottio.

Cap. XLII.

quasi ciuitatis oculis remotus. Veteres quidam, *remotis* probro *remotus*: vt apud Ciceronem *locus arbitriis remotus.* Cap. LI.

è sacrario protulit. Scripserat Beroaldus videri legendum *è secretario*, deinde extitêre qui inuentam à se in veteri libro eam lectionem, in literas referrent. At nostri omnes *sacrario*, idque melius, intelligit non tablinum Augusti, aut Liuiæ: sed verè sacrariũ, id est locum Augusto consecratum,

vbi eius imago habebatur & colebatur à Iulia vxore quōdam ipsius tunc sacerdote, eò loci videtur Iulia pretiosissima κειμήλια ab Augusto sibi relicta habuisse, alia notione *sacrarium principis* in leg. vel. §. legatis D. de muneribus & honor, at alibi *Secretarium*, vix sæculo eo nota vox, in Codice aliud significat. CAP. LIII.

per vim ore diducto insulciri cibum iussit. Offendit eruditissimos viros vox *insulciri*, videtúrque iis reponendum *inferri*, mirum quid eos mouerit, an negabunt esse Latinā vocem, *insulcire*, pro *inculcare?* Seneca epistola CXIV. *Non desinit Arruntius omnibus locis hoc verbum insulcire*, omitto quod *fulcire cibis* diligentissimi auctores sermonis Latini dixerunt. CAP. LVII.

Scaua ac lenta natura ne in puero quidem latuit. Lenta natura est, quæ *lenitudo* vna voce dicitur. Ita appellant Romani quam ἀοργησίαν Græci, Cicero, *Virum videri negant qui irasci nesciat: eamque quam lenitatem nos dicimus, vitioso lentitudinis nomine appellant.* Rectè parens linguæ Latinæ dixit vitiosum nomen esse *lenitudo.* Est verò non vnum sed duplex lenitudinis genus: nam interdum de eo dicitur qui præ stupore quodam irasci nesciat: estque hæc lentitudo ἀναισθησία quædam de hac Cicero sentit, & in parte vitij poni ait, interdum *lentitudo* sine *natura lenta* eum affectū ac genus ire designat quem Græci κότον quasi *dormientem ira* appellant. Ea est quā Seneca ait, *sæuam manu, verbis parciorem:* necnon, *altā grauémque, & introrsus versam*: Hæc ita odiosa est, ad-

eóque grande malũ, vt eius cõparatione ſimplex ita & quæ ſe ſtatim promit, virtutis nomen inuadere non erubeſcat. Inde illud eſt apud M Tulliũ primo. De legibus, *bonorum virorum eſſe admodum iraſci*, & ait idem ſcribens ad Atticum, *irritabileis animos eſſe optimorũ ſæpe hominũ, & eoſdem placabileis: & eſſe hanc agilitatem, vt ita dicam, mollitiámque naturæ, plerumque bonitati* ita Horatius ſeſe ait fuiſſe. *Iraſci facillem, tamẽ vt placabilis eſſet*, & Auguſtinus in Confeſſionibus patrem ſuum deſcribit, *ſicut beneuolentia præcipuum, ita ira feruidum*. Igitur *lenta natura* in hoc Suetonij loco, eſt contrarium eius quam Cicero *agilitatem* Auguſtus *feruorem* nuncupant. CAP. LVIII.

Statuæ quidã Auguſti caput dẽpſerat, vt alterius imponeret. Inualuerat ea ætate mos, veteres ſtatuas μεταρρυθμίζειν in aliam formam capite & titulis permutatis, *ſardo* vt loquitur Plinius *figurarũ diſcrimine.* Ita Caligula ſimulacra numinũ tota Græcia cõquiſiuit, quibus capite dẽpto filiũ imponeret: ait Suetonius lib. I.V. cap. XXII. Nuſquam autem factum id legimus aut frequẽtiùs aut inuerecũdius quàm apud Rhodios: de quorũ ſtatuis vrbani homines dicere ſoliti, eas eſſe hiſtrionibus ſimiles: ὥσπερ γὰρ ἐκείνων ἕκαστον ἄλλοτε ἄλλον εἶναι, καὶ τοὺς ἀδριάντας αὐτοῖς ἄλλοτ' ἄλλα λαμβάνειν πρόσωπα, καὶ μικροῦ δεῖν ὑποκρινομένους ἑστάναι. plura in hanc ſententiam apud Dionem Chryſoſtomum in Rhodiaca oratione: vbi multis rationibus conatur philoſophus ille Rhodios à peruerſa

ea cõsuetudine auertere. Reperio etiam non dempto capite titulos mutari solitos, quod *μεταγράφειν*. Pausanias dicit in Atticis. *Τὰς Μιλτιάδου* inquit, *καὶ Θεμιστοκλέους εἰκόνας ἐς Ῥωμαῖόν τε ἄνδρα καὶ Θρᾶκα μετέγραψαν*. & in Corinthiacis refert idem, Orestis veterem statuam mutato titulo, Imperatori Augusto fuisse consecretam.

CAP. LXI.

- *quod Brutum Cassiumq; vltimos Romanorum dixisset.* Prior istud Brutus dixerat in planctu superiacente Cassio, auctor Plutarchus. Est hoc quoque à Græcis acceptũ: extat enim vetus de Cleomede oraculum in hæc verba apud Pausaniam, *Ὕστατος ἡρώων Κλεομήδης Ἀστυπαλαιεύς*. Eidem Pausaniç dicitur Philopœmen *ὕστατος* Græcorum *εὐεργέτης*.

CAP. LIX.

à quodam nano adstante mensa inter copreas. In Actis synodi œcumenicæ tertiæ Ephesi habitæ tomo primo, sect. x. *οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ κακῶς ἡμᾶς λέγουσιν οἱ κοπρίαι τῆς πόλεως, Χαιρήμων, Βίκτωρ. Σωφρονᾶς, καὶ τὸ τοῦ φυρατοῦ Φλαβίανου παιδαρύλλιον.* Abdias historiæ Apostolicæ libro sexto, *Audi domine rex: ista stercora abiicienda sunt, & ex tuo regno emendanda, ne fortè omnibus putredinem generent*, videtur fuisse in autographo Græco, *ὅτι οἱ κοπρίαι ἐκβλητέοι σοι*. Romano voce *copria* vsos nihil mirũ, qui dixerint etiam *copron*. Varro apud Nonium, *Non Hercules potest, qui Augia agebat copron*. Laudatur etiam Laberius in *Coprino*: nam ita manuscripti apud Nonium, vbi editum *Cophino*.

CAP.

Digitized by Google

CAP. LXXII.

Erat ei in oblectamentis serpens draco, quem ex consuetudine manu sua cibaturus. Etiam serpentes inimicum illud humano generi animal, cicurantur & vel natura vel cura hominis mansuefiunt, reperiunturq; χειροήθεις quidam ὄφεις, vt Plutarchus loquitur. Alexandro notum etiam quod de pariis, vel paruis serpentibus narrant Ælianus, scholiastes Aristophanis Pluto, alij. At draconum genus quoddam veneno caret, ita accipienda Plinij verba libro XXIX. cap. IV. quæ propter laxam nimis sententiam, restrictione æqui lectoris opus habent, huius generis sunt qui Epidaurij vocantur: item qui Pellæi, de quibus illustris Luciani locus in Alexandro, ἐνταῦθα, ait ἰδόντες δράκοντες παμμεγέθεις, ἡμέρους πάνυ, καὶ τιθασοὺς, ὡς καὶ ὑπὸ γυναικῶν τρέφεσθαι καὶ παιδίοις συγκαθεύδειν, καὶ πατουμένους ἀνέχεσθαι, καὶ θλιβομένους μὴ ἀγανακτεῖν καὶ γάλα πίνειν ἀπὸ θηλῆς κατὰ ταυτὰ τοῖς βρέφεσιν, ὠνοῦνται τῶν ἑρπετῶν ἐν τὸ κάλλιστον ὀλίγων ὀβολῶν, id est', *cum in Macedonia vidisset dracones permagnos, mansuetos admodũ & cicures, vt etiam à mulieribus alerentur, cum puerulis cubarent. calcati tolerarent, pressi non irritarentur, lac etiam in mamma infantium more, sugerent, vtrum istorum serpentum eumque pulcherrimum paucis obolis sibi comparant.* Istius generis dracones Romanis proceribus in deliciis & oblectamentis fuisse, ostendit hic auctoris nostri locus declarant id ipsum & alij scriptorũ aliorũ: vt hic Senecæ cuius me nuper opportunè

monuit. C. Philippus Parcus adolescens admodum eruditus, optimi & doctissimi parentis spes eximia, ita autem Seneca de ira lib. II. *Aspice elephantorũ iugo colla submissa taurorum pueris pariter ac fœminis persultantibus terga impune calcata, & repẽtes inter pocula sinusque innoxio lapsu dracones, & intra domum vrsorum, leonúmque ora placida tractantibus adulantésque domino feras.* Martialis lib. septimo, enumerans bestias voluntatis caussa haberi solitas.

Si gelidum collo nectit Glacilla draconem.

Luscinia tumulum si Thelesina dedit.

rediens ergo properè Campaniam, Ita ms. Lislei. at Viterb *prope Cãp.* vt cæteri *redire Cãpaniã*, vt *Italiã venit* & similia, & tamẽ ex suis profert Vrsinus *properè in Camp.* LIB. IIII. CAP. XV.

cõmentarios ad matris fratrúmque suorum: caussas pertinentes, cunstos in forum, & antè clare obtestatus deos neque l. n. a. q. concremauit. Scribendum fortasse, *ad patris, matris & fra.* ita sanè Dio. τοῖς συγγράμμασιν ἐπί τε τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, τοῖς τε ἀδελφοῖς αὐτοῦ. cætera in hac periodo audebo præstare integra & sine macula, qua tamen viri magni emendare conati, variè. Est cui placeat *conuectus in forum* scribi, prorsus, si quid video contra Latinitatem. Est qui contendat legendum *coniectos in focum*, non autem, *conuectos in forũ* & contra veterum librorum fidem, & vt reor, auctoris mentem. Ego puto Caligulam vt melius mimũ hunc ageret, non in foco intra ædeis, sed palàm

in

Digitized by Google

in foro chartas, quasdam cremasse, nam quæ ad multorum securitatẽ fiunt, ea publicè fieri solita, sic legimus optimos principes tabulas veterum fisci debitorum non in palatio, sed in foro concremasse. Ausonius, *Tu argumenta omnia flagitandi publicitus ardere iussisti. Videre in suis quaque foris omnes ciuitates cõflagrationẽ salubris incẽdij*. Spartianus in Adriano, *ex reliquiis ingentes summas remisit, syngraphis in foro Traiani, quo magis securitas omnibus roboraretur, incensis*. CAP. XX.

Edidit & peregè spectacula: in Sicilia hasticos ludos. Scribo, *astricos ludos ἀστικοὺς ἀγῶνας*, hanc præfero ex omnibus lectionibus loci huius, quas vel codd. inconstantia, vel eruditorum hominum coniecturæ peperêre. Verùm de his alibi pluribus, ita autem esse scribendum etiam Iosepho Scaligero videbatur. CAP. XXII.

Hostiæ erant phœnicopteri, pauones, tetraones, Τετράων, notũ auis nomẽ ex Athenæo & Hesy, neq; hîc in libris vlla diuersitas, quare errant quibus videtur mutandum in *erythrotaones*, quos si roget aliquis cur ita cẽseant, nimis certũ non aliud suæ sententiæ argumentum allaturos, quàm quòd in Plinij loco è lib x. cap. x x i i. malint *erythrotaones* cum paucis, iisque mendosis codd. legere, quàm viris doctis assentiri, qui veram ibi lectionem *traones* pridem asseruerunt.

CAP. XXVII.

aut medios serra dissecuit, non transuersos: sed medios à capite ducto principio. Vetus poeta apud

Cle

Clementem Alexandrinum.

ἃ δ' ἐκπύθεσθαι τῆς ἐμῆς χρῄζεις φρενός.
ὅτ' ἂν κατακαίνω, ὅτι κρατὸς ἐξ ἄκρου,
δεινοῖς κνηθιᾶς πρίονας εἰς ἄκρους πόδας πυρῶσ' ἄν,

Familiare olim Orientalibus, etiam Iudæis, supplicium quod ex sacra historia scimus, & profana quoque. Dio de rebellantibus Iudæis in Africa sub Traiano, πολλοὺς δὲ καὶ μέσους ἀπὸ κορυφῆς διέπριον. Hebræis serra dicitur מגרה *megera*, inde nomen vnius furiarum Μέγαιρα: nam furiæ suppliciorum præsides.

CAP. XXXIII.

Sæpe in conspectu prandentis vel commissantis seria quæstiones per tormenta habebantur. Viterb. *vel comissantis seriè, qu.* mendosè, neque enim satis Latinũ putem. *seriem comiss.* pro agmine & thiaso κωμαζόντων. Doctissimo Petro Fabro, *sæua* visum scribendum non *seria*. non etiam displiceat, *seriò quæstiones, & per t.h.* CAP. XXXIV.

Se, mehercule, effecturũ, ne quid respondere possint præter eum. Semper mihi hic locus mendi fuit suspectus, de quo cum ad Iosephũ Scaligerum nuper retulissem, responsum istud tulit ipsius enim verba ponam. *In Caligula lego indubitatè:* ne quis respondere possit, præter eum. *Vox tyrannica, sed satis acuta: sed sublaturũ Iuriscõsultos, ita vt ipsius voluntas sit pro iure: & nemo supersit qui consulatur, præter eum, hoc est Caligulã.* Hæc Scaliger: cui præbet testimonium δυστυχίας vetus codex Lindebrugij: nam ita in eo scriptum: *ne quid respondere possint,*

possint,præter eum,eadem planè sententia.

CAP. XXXVIII.

Iulij & Augusti diplomata, vt vetera & obsoleta deflebat. Si quid mutandum placet nimis *deflabat* ea voce exprimit gestum fastidientis & contemnentis:nam ita moris fuit. In martyrologio veteri id dicitur exsufflare.In Ianuario.*In Achaia sancti Satyri martyris, qui transiens ante quoddã idolum,cum exsufflasset in illud signans sibi frontem, statim idolum corruit : ob quam causam decollatus est.* Sulpitius Seuerus cultor politissimus negat eam vocem esse Latinam. Locus est dialogo III. vbi de Martino loquens , vidit,inquit, *post tergum Auitiani dæmonem miræ magnitudinis assidentem: quem eminus (vt verbo , quia ita necesse est parum latinè loquamur) exsufflans, Auitianus se exsufflari existimans,Quid me inquit,sancte,sic aspicis.*

CAP. LI.

Si victores Alpium iuga occuparent. Figura est πρὸς τὸ σημαινόμενον. præcessit enim , *audita rebellione Germaniæ.*at viri docti locum censent emendandum & scribendum *Germanorum* quibus non assentior. infinita sunt hoc genus apud optimos scriptores.Notum apud summum vatem,φίλε τέκνον,& quæ variis locis congerit Eustachius Pausanias Arcadicis , νικῶσι δὲ πρὸ λαβόντες Ἀχαιῶν στρατιὰν,καὶ Ἄρχαιον ἱστημένα,αὐτῷ ἐπ' ait,ἐπ' αὐτῇ. quasi præcessisset,στρατόν. LIB. V. CAP. II.

Nulli publico priuatóque muneri habilis. scrib. *priuatóve.*

Digitized by Google

Barbarum & olim superiumentarium. Quemadmodum à Suetonio primicerius iumentariorum dicitur *superiumentarius*, sic posterior ætas præfectum stationariorũ vocauit superstationarium qua voce vsus Optatus, Mileuitanus lib. primo.

CAP. XII.

Ac in semet augẽdo parcus atque ciuilis. Scriptus liber Lindenb. *agendo parem atque ciuilem.*

CAP. XXI.

cum prius apud superiores ædes supplicasset. Veneris ædem quidam intelligunt adiunctã Pompeiano theatro fortasse non male. Moueor Tertulliani verbis in libro: De spectaculis *Pompeius Magnus solo theatro suo minor, cum illam arcem omnium turpitudinũ extruxisset. veritus quandoq; memoriæ suæ censoriam animaduersionem, Veneris ædẽ superposuit.*

exciente buccina Tritone argenteo, qui è medio lacu per machinam emerserat. Fortasse an, *argentea.* Alibi monuimus familiares huic auctori esse traiectiones verborum, quæ, & apud alios crebro occurrunt, ea figura vsus videtur hic, quod qui non aduertebant, Tritonem argenteum fecerunt, loco buccinæ argẽteæ, ita fuisse, aliquot huius scriptoris locus à viris doctis deprauatos notabamus in Animaduers. Tritonẽ ex argento fuisse non puto, qua enim arte aut ratione canere buccina examine corpus potuisset? sed hominem cum ornamentis Tritonis. At buccinę argenteæ veteribus in multo vsu, talis illa quam describit Iosephus ἀρχαιολογ. lib. tertio cap. x. Hæbreis (inquit) ille

propria

propria dicta ἀσύνογα, id est חצצרה Antiquissimi Græci buccinare non solùm βυκανῖσαι, sed etiam ἰβυκανίσαι dixerunt, putarunt enim pais τεχνικὴν à voce ἴβυκος παραφθέγγεσθαι hanc dictionẽ vt ait Eustachius, neque erat cur propter simile dictũ acerbas adeo pœnas nuper viro docto Suidas penderet. Sed ad Polybium istac needũ enim præcepta nobis occasio bene de eo scriptore merendi: etiam in his quæ de re militari Romanorum scripsit, quo in tractatu vere aureolo multa adhuc esse obscura & caliginosa etiam post illam facem quæ ei nuper à doctissimo viro affulsit, rem dabimus auctorem, si Deus voluerit & viri docti cœptis fauerint. Redeo ad Tritonẽ cuius σκολιὴν docet nos luculẽter Nonnus Dionysiacorum lib. XXXVII.

Τρίτων δ' ἀρυγὴν τος ἐβόμβεεν ἠθάδι κόχλῳ,
Ἀνδροφυὴς ἀτέλεστος, ἀπ' ἰξύος ἔγχελυος ἰχθύς. tali forma pingi solitus à pictoribus: talis in theatris ac spectaculis exhiberi, tenens manu conchã vel buccinum marinum, ad cuius similitudinem facta hæc buccina, vt nobis videtur, argentea Docti statuant.

CAP. XXIII.

Capiti Papiæ Poppeæ legis à Tiberio Cæsare, quasi sexagenarij generare non possent, addito, abrogauit.

Calũniæ obnoxius hic locus: vereor ne propter illum & nos quoq; , viri docti diuersè corrigunt: quorum emendationes expendemus breui, cum Deo, altera nostrarum Animaduersionũ editione. Cuiacius verò, cuius obitum lugent adhuc atque

æternum

Digitized by Google

æternum lugebunt seueriores Musæ, ausus h
facinus πάραχάρεσιν δυωνυμίον huiusmodi lectioi
sibi fabricabat. *Capiti Papiæ Poppeæ legis, quasi se-
xagenarij generare nō possent, edicto abrogauit.* Mira
hunc Alexandrum liceat nobis imitari non iube
commeatus à senatu peti solitos beneficij sui feci
Amat Iustinus hoc dicendi genus libro XIIII. *Re-
uersus inde inter principes prouincias diuidit: simu
vt & remoueret æmulos, & munus imperij benefici
sui facerent.* libro XXIIII. *Sorori mādat velle se cum
filiis eius regni consortium iungere: cum quibus non
ideo se armis contendisse, quoniā eripere his regnum:
sed quod id facere muneris sui vellet*, sic & alibi.

CAP. XXV.

Equestreis militias ita ornauit. Equestres militias interpretor quas obire soliti equestri loco orti iuuenes, quò sibi aditum ad dignitatē senatoriam patefacerent. Dio Nicæus diceret, οἱ χιλιγὰρ χοῶντες ἐς βουλείας ἐλπίδα sic accipio, lib. II. cap. X. & in Plinij vita eiusdē auctoris: neque aliter apud Velleium Paterculū. Hæc alibi pluribus explicamus: simul viri doctissimi sententiam refellimus, qui seriò nuper reposuit isto loco, *Semestres militias.*

sacra Eleusina, Eleusinia.

CAP. XXVIII.

sed & quæstoriis præstoriisque ornamentis ornari libenter passus est. Fugit nos his locus in concinnāda priore editione, nam in mss. Viterb. ac Lislæi non *ornari* sed *honorari* scriptum est.

CAP. XXXIII.

pinna

Digitized by Google

pinna in os inderetur. Fit hodie,& factum olim. In Suida scriptum ex Aristophanis scholasticæ, εἰώθασιν οἱ δυσωμοῦντες πλεῖστῳ χρῆσθαι πρὸς τὸ ἀρχιέρως ἱμίσ....

Solitus etiam ingestatione ludere. In Prosperi Chronico, quod manu exaratum habet Prid. Lindenbrugius scriptum. *Ætij armigeri concepit facinori opportunitatẽ aucupãtes egressum extra Vrbẽ principes,& ludo gestationis intentum,inopinatis ictibus confoderunt*, putet aliquis pertinere hunc locum ad superiorum Suetonij verborum illustrationem: atque hoc nõ nemini in mẽtem venisse scimus nos: qui etiam Tranquillo *gestatione lud.* scribebant, non, *in gest.* Color aliquis, fateor, huic sententiæ: sed omnino tamen falsus. Nam auctoris hic nostri non minus scriptura liquida & certa, quàm mens plana & aperta, *In gestatione*, est, interea dum gestaretur vel in ipso gestamine.

CAP. XXXIV.

si αὐτόματον vel pegma, vel quid tale aliud parum cessisset. Petro Fabio placet, *aliud* pro *aliud* quid si ita? *tale aliud alicui p.c.*

CAP. XXXVIII.

repente tanto non satisfacientibus veniam modo dedit. Ἐς κόρακας ista lectio: nam certum nimis solam esse rectam quam & Torrentius habet, *tantum non satisfacientis modo veniam dedit. Satisfacere* est vultu gestuq; ac humilitatem composito delicti veniam petere, ita hic Suetonius accipit: ita alij,& ita etiam in his libris alio loco. Sic acci-

Mm

pe in isto Martialis argutissimo disticho,

Nil in te scripsi Bithynice, credere non vis:
Et iurare iubes: malo satisfacere.

Ludit Elegantissimè in ancipiti significatu vocis *satisfacere*. Amici offensa tollitur duobus modis: vel si fecisse negemus: vel factum excusemus, & peccatum nobis condonari supplici prece petamus, Bithynicus Martialem iurare voluit, non esse factũ à se quod ille arguebat, recusat poëta iurare, & ait *malo satisfacere*, potest intelligi malle illum, vt hominem religiosum: deprecari culpam quam iurare, at ille sentit, paratum se potius facere id cuius arguebatur.

CAP. XL.

Quid? ego tibi Theogonius videor, & λ γ ῶτατος? Scribe cum Pithœi libris, *Telegennius*. Inter gentes Romanas fuit & isto nomine vna. Lapis vetus cuius mihi testis & index Iosephus Scaliger. DIIS. MANIBVS C. TELEGENNII OPTATI. *non dubito*, inquiebat idem Scaliger, *quin hæc vera apud Suetonium lectio*. Fuit autem Telegennius hic notæ aliquis fatuitatis homo per illa tempora.

CAP. XLII.

Καρχηδονιακῶν VIII. Reperio in Græcorum cõmentariis vt apud Stephanum. De vibibus, laudatum Iulium Claudium qui scripsit φοινικικά. quæ licet interpretari Punica, id est, Καρχηδονιακά. an igitur hic est Claudius Imperator? an aliquis potius qui per manumissionem id nomen sit nactus?

LIB. VI. CAP. V.

Sed & in via Appiæ vico repentè puerum citatis iumentis

iumentis haud ignarus obtriuit. Veteres libri consentiunt in hac lectione omnes, non absurda tamen recens viri docti emendatio, *repentēp.* Stabo nihilominus à libris, & fidem eorum potius sequar. Traiecto namque est vocis *repente:* quæ non cum verbo *obtriuit*, sed cum dictione *citatis* iungi debet, obtriuit, inquit, puerum citatis repente ium, vt videlicet puero non fuerit euitandi periculi facultas.

CAP. IX.

Memoriæ Domitij patris honores maximos habuit. Huc pertinent verba ista ex vetere inscriptione fratrum Arualium, ab Vrsino editæ.

...IDVS DECEMB.
...M. ARVALIVM. NOMINE. IMMOLAVI
IN SACRA. VIA.
...MORIAB. CN. DOMITII. AHENOBARBI. B. M.

CAP. XII.

citharam autem à iudicibus ad se delatam adorauit. Hæc lectio ms. Viterb. & multorum aliorum codd. quæ mihi visa antè proba, argumēto, opinor, non omnino vano, cum enim hæc referatur à Suet. inter ea quæ laudem potius mercātur quàm reprehensionem, vt ipse ait cap. XIX. interpretabar ita hunc locum, certaminis huius præsides, qui non ignorarent, quam libenter Nero inter citharœdos, si auderet, esset certaturus, missa cithara ipsum inuitasse vt prodiret, & artis experimentum palam daret: cæterum Neronem pudorum tenuisse, & citharam quidem adorasse, non eam tamen

pulsasse. Similia celeusmata & inuitamenta Neroni fuisse gratissima, narrat auctor cap. XXI. & XXII. vide omnino in Vitell. c. quarto. Hæc ita nos antè: nunc mouemur librorum Pithœi. Lislæi, Rob. Steph. atque aliorũ veterum consensu, in quibus *cithara* scriptũ, mutata distinctione hoc modo, *& orationis q. carminisque l. coronam. d. q. h. q. c. i. c. concessam sibi, recipit: cithara autem.* Hanc igitur scripturam nunc magis probem: vtique cum cogito, vero esse similius coronam quàm citharam ad Augusti statuã fuisse delatam. Accedit & Cuiaciani libri auctoritas: in quo fuisse scriptum *cithara* docuit me qui & re & cõsilio studia mea sæpè adiuuit, exactissimi vir iudicij, Iacobus Bongarsius.

CAP. XXIV.

Ac ne cuius alterius hieronicarum memoria aut vestigium exstaret vsquam. Omnes veteres istorũ statuas ex omnibus ferè Græciæ partibus, Rhodo excepta, fuisse à Nerone sublatas narrat. Dio Chrysostomus in Rhodiaca, eum vide.

CAP. XXVIII.

Puerum Sporum exsectis testibus & Præter historicos multa de hoc inaudito monstri istius facto Dio Chrisostomus in ea. De pulchritudine.

CAP. XXIX.

& cum affatim deseuisset, conficeretur à Doryphoe liberto. Confici accipe hîc, vt περαίνειν & περαίνεσθαι, apud Græcos, cum de impudicis & pueris delicatis vsurpantur. Laërtius libro secundo, in Menedemo, μειρακίου καταδεραμωμένου, ἀπο

εἶπε μὲν οὐδὲν, λαβὼν δὲ κάρφος, διέγραψεν εἰς τοὺς ὑδατος περαινομένου σχῆμα ἕως ὁρώντων πάντων, συνεὶς τὸ μεγάλειον τὴν ὕβριν, ἀπηλλάχθη. Non igitur audiamus doctissimum virum, qui in nonis Semestribus, vel *conficerentur* scribi voluit, vel *conciderentur*, quarum emendationem altera manifesto falsa: altera non necessaria & vana, nam verum est, *conficere* esse περαίνειν.

CAP. XXXIV.

Nam necdum defuncta bona inuasit. Prædia fuerunt ad Baias & ad Rauennam: in quibus mox Nero ganeas insignes & κεντητήρια instituit: sic ego apud Dionem non vt est editum νικητήρια.

CAP. XXXVI.

Anxius ea re vt ex Babilo astrologo didicit. Scripti nostri. *Babillo.* emendant quidam eruditi *Balbillo*, vt hic ille sit Balbillus cuius extat apud Senecam laudis plenum elogium: alij, *Babylonio*, fortasse melius *Babyla*, nam in Græcorum historiis Βαβυλᾶς vsitatum nomen.

CAP. XXXIX.

quòd Nauplij mala bene cantitaret: sua bona malè disponerat. Alludit ad tragœdiam aliquam de Nauplio vel Palamede, quam Nero, inter cætera fabularum argumenta de quibus in genere dictum capite XXI. saltauit. Palamedem scripserant certatim multi Græci Latinique tragici: Sophocles in his, cuius etiam alia extabat fabula cui index. Ναύπλιος πυρκαεύς eius meminit Hesychius. Non sequor eos codd. in queis scriptum *naublide*, pro *Nauplij*, sententiam horum verborū pluribus

expressit Philostratus: quæ ad lucem istorum, & vulgatæ lectionis confirmationem adscribam. τραγῳδίας, τοῦτον τὰ μὲν Κρέοντος καὶ Οἰδίποδος οὕτως ἐξακριβοῦν, ὡς δεδιέναι, μή πη λάθοι ἁμαρτὼν θύρας ἢ στολῆς, ἢ σκήπτρου· ἑαυτοῦ δὲ καὶ Ῥωμαίων οὕτως ἐκπεπτωκέναι, ὡς ἀντὶ τοῦ νομοθετεῖν νόμους, ᾄδειν. *Quid de eo dicat qui Creontis & OEdipodis mala tanta accuratione saltet vt metus ei sit ne per imprudentiã aut ianua aberret, aut circa vestem quid peccet, aut sceptrum ne excidat, cum is interea ita sui & Romanorum obliuiscatur, vt pro legum latore cantorem agat.*

exitum C. Claudij Agrippinaeque significans. Scribe *exitum scilicet Claudij.* Propagata ista macula in priorem editionem nostram ex Antuerpiensibus, in mss. vidi, *exitum s. Claudij*, ita passim in veteribus *s.* pro *scilicet*, inde caussa errandi.

CAP. XLVIII.

quatuor solum comitantibus, inter quos & Sporus erat Dio tres tantum fuisse, auctor est: Phaonem, Epaphroditũ, Sporum. De Sporo dissentit ab historicis Dio Chrysostomus: qui cũ facit auctorẽ cędis Neronis, memorem illatè sibi iniuriæ, & vlciscendi cupidum.

CAP. XLIX.

qualis artifex pereo. Intellige vocem *artifex*, vt cũ Græci nominant Διονύσου τεχνίτας, de quo apud Aristotelem in Problem. Græci quidem κιθαρῳδὸς explicatius vertunt, vt in Manassæ Chronico, οἷος ὢ Ζεῦ κιθαρῳδὸς ἐξ ἀνθρώπων ἀπόλλυμαι.

CAP. LIII.

Habuit & pingendi fingendiq; maximè non mediocre

Dio Chrysostomus in ea de phi- ... ῥά, ἢν ᾖ πλάττειν ἱκανὸν αὐτὸν ... tur.

... popularitate efferebatur, omnium a... quo modo animũ vulgi mouerent. M... ritis, maximum placendi vulgo stu... ũ ... liceat maximè aut. p. eandẽ vocem (dico maximè) si quis ex præcedẽte sẽtẽtia sustulerit, nõ multũ meo iudicio errauerit. Neronis popularitatem perstringit Dio Chysostomus, cũ ait in orat. de philos. Καί τοι τῶν νῦν βασιλέων τις ἐπεθύμει σοφὸς εἶναι τὴν τοιαύτην σοφίαν, ὡς πλεῖστα ἐπιστάμενος, ὃ μέντοι τὰ τοιαῦτα ἃ μὴ θαυμάζεται παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἐφ' οἷς στεφανοῦνται ἐστί.

CAP. LIV.

vouerat proditurum se hydraulam & choraulam & vtriculariũ. Horũ artium peritum fuisse Neronẽ testis vnicus mihi Dio Chrysostomus in eadem quammodo nominaui oratione, φασὶν, inquit, αὐτὸν ἱκανὸν εἶναι, καὶ αὐλεῖν τῷ τε στόματι, καὶ ταῖς μάσχαλαις ἀσκὸν ὑποβάλλοντα, ὅπως διαπεφεύγῃ ἡ τὸ αἰσχύνειν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς.

proferret modo edicta quasi viuentis, & breui magno inimicorum malo reuersuri. Quia Neroni sepimenti paucissimi (tres ait Dio, Suetonius quatuor) testes adfuerunt: propterea per ora vulgi sparsa deditáque fama est quam hic tangit auctor, quamque obtinuisse comperio diutissimè. Pręter Tracitum & Augustinumquorum verba in Animadu. posita, scribit. Dio ille insignis orator

æque ac philosophus & temporum istorum p[r]pemodũ æqualis, genus mortis quo perierit N[e]ro, adeo vulgo ignorari, vt plerique viuere illu[m] adhuc existimarent, οἱ περὶ αὐτὸν, inquit, ἀπίσ[τ]ευκότα τὰ αὐτοῦ, καὶ λελυκόσαν οὕτω ποτὲ τερό πω ἀπολ[έ]σθαι αὐτόν. οὐδέπω γὰρ καὶ νῦν τοῦ τόγε δῆλόν ἐστιν. [&] statim, καὶ νῦν αὐτὸν ἔτι πάντες ἐπιθυμοῦσι ζῆ[ν], οἱ δὲ πλεῖστοι καὶ οἴονται. Fuit & illa constãs plero[r]ũque in veteri Ecclesia opinio, venturum Neronem ante sæculi finem, vel ipsum forè Antichristum, vel iisdem temporibus per Occidẽtem sæuiturum, quibus ille per Orientem: qua de re suauiter fabulatur ille, verè θαυμάσιος Martinus apud Seuerum Sulpitium dialogo secundo.

libro VII. In Galba, cap. I.

pangíque ramulum placuisset. Ramulum vocat κλῶνα. nam laurus earum arborum vna est, quæ generant si κλὼν pangatur, id est surculus: nõ generant neque proueniunt, si ἀκρέμων hoc est futus, siue crassior ramus, caussam habes apud Theophrastum Αἰτίαν φυτικῶν libro primo, capite tertio. CAP. IX.

multóque præter cæteras altiorem & dealbatam statui crucem iussit, quasi ita dignitatis ipsius aliquo modo cõsuleretur: aut omnino tanquam esset in altiore cruce aliquod πλεονέκτημα. Lucillius Græcorum Martialis.

Μικροτέρῳ σταυρῷ σταυρούμενον ἄλλον ἑαυτοῦ
Ὁ φθονερὸς Διοφῶν ἐγγὺς ἰδὼν ἐτάκη.

CAP. XXI.

Excreuerat etiam in dexteriore latere eius caro,

propendebátque. Codex Lindenburgij, *in dextero latere eius gibbus vel caro, prapendebátque.*

In Othone cap. v.

Per hoc sollicitati reliqui, nec adeo multi etiam Xiphilinus ὀλίγοις στρατιώτας συνωμοκέναι αὐτῷ indefinitè scripsit: vtrique lucem affert Zonaras, qui atriginta ait fuisse. CAP VI.

Medium quoque tempus religio & Seleucus exemit. Facio inuitus, testor, quòd toties à magno illo viro dissentiam, qui haud ita pridem multa eruditè in hunc auctorem à se animaduersa in Semestribus publicauit. Mihi verò ita æquus contingat lector, vt animus est nulla ærugine suffusus, & veritatis in omni re parua, magna, studiosus. Placet autem illi omnino legẽdum esse hîc, *religio & ipse locus exemit*, quibus adducatur rationibus lector studiosus apud ipsũ videbit. At nobis vulgata lectio præ hac noua nimis sapit, eam sic interpretamur. *Medium tempus* vocat sex illos dies quos ait Plutarchus medios fuisse ab adoptione Pisonis ad cædem Galbæ adoptio celebrata ad. IIII. Id. Ian. cædes facta est XVIII. Kal. Feb. medio tempore inter hos dies interiecto, ne Otho Galbam occideret, impeditum illum ait Suetonius quà *religione*, quà *Seleuci monitis.* Religio quam intelligit, est πατροπαράδοτος quędam traditio qua vetabantur seria negotia certis diebus inchoare, talis erat in eo tempore quod medium hîc vocatur, dies postridie Idus: vt libro secundo notamus cap. XIII. refero eodem & diem III. Id. Ian.

& qui XIX. Kal. Feb. dicitur: ambos Carmentæ sacros: quo tépore fauere linguis oportebat, non cædibus operã dare, atque hi dies publicè religiosi: potuerunt autem etiam cæteri priuata superstitione Othoni esse religiosi & atri: sicut Augusto omnes Nonæ. Iã ergo habemus quomodo mediũ tempus religio exemerit: vt missa faciam omnia, tristia auguria & arupiscum respõsa, quę Othonis cœpta tardare potuerunt. Mos autem omnium ferè Romanorum fuit per ea tempora, vt prius quam vel tantilli momenti rem aggrederentur, adirẽt ad mathematicos & astrologos, vt sumẽdo exordio horam fœlicem indicarent. Iuuenalis.

Ægra licet iaceat, capiendo nulla videtur
Hora cibo nisi quam dederit Petosiris.

Othonem autem istii hominum generi valde fuisse addictum, non obscurè Tacitus indicat: vt mirum non sit in tantæ rei negotio sedulò ipsum omnia temporum momenta explorasse & de illis cũ consuluisse ex astrologis quo plurimùm vteretur. talis erat Seleuc⁹ vt ex hoc loco & alio quarti cap. apparet: siue is est qui Tacito & Plutarcho Ptolemæus dicitur, siue alius. Iudicet nunc lector eruditus, quid sit in hac ant lectione aut interpretatione, cur antiquis codicib⁹, qui omnes in vulgata scriptura consentiunt, fides debeat abrogari. Quam cõmentus est vir doctus lectio., *& ipse locus*, stare aliter non potest, nisi de certo aliquo & definito loco intelligatur, in quo latitans totum illud tempus medium Galba transmiserit, cedo

autem

autem mihi aliquem huis historiæ auctorem, cedo etiam loci eius nomen.

CAP. XXII.

male pedatus scambúsque. Ex emedatione Turnebi est, hæc scriptura. Ille in membranis optimis repererat, quòd & Pithœus in suis, *cambúsque* nos in Lislæi, *scambus*, σκαμβὸς Græcis dicitur qui est crure aut pede varo. Suetonium voce Græca vsum: vel eam potius dictionẽ fuisse in vsu tũ Romanis nõ est à veri similitudine abhorrens coniectura. In plerisque mss. scriptum *caluúsque* an vera lectio *claudusque*? quod Petro Fabro placet.

LIBRO VIII.

In Vespasiano cap. I.

Pompeiannarum partium centurio incertum sponte an euocatus. Ita scriptum in membranis Viterb. ac plerique aliis m. neque aliter in omnibus, opinor, editionibus. Sic locutus est libro secundo cap. XIX. *deprehensus est, cultro venatorio cinctus, impos ne mentis an simulata dementia incertum.* Propter ista factum vt nuper ad lectionem quam suggerebant Pithœi & Lislæi concordantes libri parum attenderem, in iis duæ voces *incertũ sponte* non habentur. Easdem ab exemplari Cuiaciano exulasse monuit me Musarũ amor & deliciæ Iacobus Bongarsius. Igitur scribe, *Pompeianarum partium centurio an euocatus.* Familiare Tacito, Plinio aliisque genus loquendi: quo vsus Tranquillus est in Claudio, ca, XIII. Galba, cap. XII. iterúmque in hac vita cap. VI.

CAP.

CAP. IIII.

tricies cum hoste conflixit. Etiam apud Paulum Diaconum in historia miscella scriptum *tricies & bis*, ex Eutropio: qui hic indubitatè sic legerat, *propter quod Mulio vocabatur.* Credo, quia magonicos quæstus è mulis Reatinis qui tum maximè in vsu & pretio. Vespasiani autem prædia in agro Reatino.

CAP. V.

ideóque puella nata non perannauit. Siue *perennauit* scribatur, siue *per annauit*, vt constanter in mss. non dubium eandem esse vocis vtriusque originem. *Perennare* vulgò est, πολλὰ ἔτη διαγίγνεσθαι. durare in multos annos Suetonius καινοπρεπῶς perannare scripsit, & accepit pro διετίζειν durare in annum. Non dissimilis ambiguitas in dictionibus. διετὴς & δίετης Græcorum prior de eo dicitur qui perannet: posterior de bino quare etiam verbum διετίζειν, quod significat perannare vt loquitur Suet. de bimatu, quodã loco apud theophrastum Gaza interpretatur.

comitia secundi consulatus ineunte Galba. Cogitemus de lectione quam & nos offendimus: *in comitio secundum consulatum ineunte Galba.*

CAP XXIII.

Vtebatur & versibus Græcis tempestiuè satis. Hoc Græci dicũt, εὐκαίρως ἀναφωνεῖν στίχοις. adi Plutarchum lib. IX. Symposiacorum.

ὦ Λάχης Λάχης, Menandri opinor esse hæc verba. Apollonius Alexandrinus libro I. διστάζεται τὸ παρὰ Μενάνδρῳ, ὦ Λάχης Λάχης, πότερον ἐν

σχή

σχήματι ἐστι τῶ προκειμένῳ, ὁ δέοντ⟨ος⟩ μετὰ τοῦ ἄρ-
θρου καὶ τὴν πτῶσιν ἔχει τὴν κλητικὴν, articulum vocat τοῦ.

In Tito.cap.VIII.

quasi plura polliceretur quàm praestare posset: Graeci haec verba ita acceperunt quasi auctor diceret, re vera, plura solita promitti à Tito quàm praestari. Cedrenus ita venit, καὶ τιν⟨ος⟩ τῶν συνήθων ἐρωτήσαντ⟨ος⟩ ὅτου χάριν τοῦτο πολλάκις μὴ ἐκπληρῶν τὰς ὑποσχέσεις non est Suetonij ea mens, non est: neque Titus de eo hominum genere fuit, quos frontis imbecillitas facit liberales: sed benignitas & χρηστότης ἔμφυτ⟨ος⟩.

Vrbis incendio nihil nisi sibi publicè periisse testatus. Traiecta verba: nam ἡ σύνταξις: *nihil nisi sibi periisse, publicè est*. Titi hanc vocem imitati sunt Impp. Theodos. & Valent. AA. in constitutione de indulgentiis reliquorum. *Nobis periit deterior possessor effectus, nobis proficit non grauatus*. Apertius verò iidem principes τὸ χρυσοῦν illud Titi ἔπ⟨ος⟩ *hodie diem perdidi*, sunt imitati principio constitutionis de patrimonialibus rei dom. Verba illorum adtexam digna vbique legi. *Prope est vt beneficium accepisse credamus, quotiens offertur nobis caussa praestandi, & diem periisse proculdubio suspicemur, quem nostri nominis* (puto *numinis*, vsitato etiam Christianis Impp. dicendi genere) *munificentia non illustrat*. Extat etiam Theodosij eiusdem (iunioris nempe) vox, qua paria fecisse cum illa Titi videtur, *periturum se potius quàm perditurum*, aliter paullo Theodosius, sed ab eadem mente, *à quodam familiarum interrogatus, cur nullum se laedentium morti subiiceret: Vtinam mihi inquit esset possibile ad vitam mortuos reuocare*. Dei & hominum fidem quàm parum ad hoc exemplum plerique nunc principes!

CAP. XI.

Non secus atque in domestico luctu maerentibus publicè cunctis. Et istud videntur Graeci de Suetonio vertisse quem

Eutro

Eutropius est imitatus. Cedrenus, vel is potius vnde habet Cedrenus τοσοῦτος θρῆνος ἐπὶ τῇ τελευτῇ αὐτοῦ κατέσχε τὴν Ῥώμην, ὡς ἐν χρόνῳ πολλῷ τοῦτον ἀπομνημονεύοντες, καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἀναλογιζόμενοι, δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους κλαίειν, ὥσπερ οἰκείῳ πάθει κατεχόμενος ἕκαστος.

ad curiam cucurrit: obseratisque adhuc foribus,
Noctu istud factum, auctores rerum quidem scribunt.

In Domitiano cap. I.

Mirari se Vespasiano dictitate, quod successorem non & sibi mitteret. Existimo verba hæc Suetonij occasionẽ præbuisse quibusdam fingendæ illius ineptæ epistolæ, quam sub Vespasiani nomine profert Dio.

CAP. II.

prius quàm planè efflaret animam pro mortuo deseri iussit. An igitur hoc illud est, quod Græci quidam dictitant, spirantem adhuc Titum à fratre in arcam ligneam niuis plenam, per caussam faciendæ medicinæ, fuisse coniectum, atque inibi extinctum.

CAP. IV.

Celebrabat & in Albano quotannis Quinquatria M. Dio ait, ferè quotannis κατ' ἔτος ὡς εἰπεῖν. *in Albano*, accipiendum, vt, *in Tusculano*, non enim in monte Albano id factum: sed in arce ad eius radices sita. Albanum secessum Tranquillus nominat cap. XIX. Dio semper τὸν Ἀλβανὸν, vel τὸ Ἀλβανὸν χωρίον.

magisterio fungerentur, redderéntque eximias venationes, Aufer literam παρέλκουσαν, & scribe *ederéntque.*

omne genus rerum missilia sparsit. Lindenb. cod. *omne genus missilia sparsit. Missilia, res missiles, & missilia variarum rerum,* æquè historicis in vsu.

CAP. V.

in Dacos duas: primam Oppio Sabino consulari oppresso. Scribe *Appio Sab.* ex cod. Lindenb. Eutropio, & Fastis consu-

lari

laribus.

CAP. VI.

Castrari mares vetuit. Postquam hoc exiit edictum, solita peti venia à principe vel præside prouinciæ, si quis vel se vel alium vellet castrari. Iustinus Apologia II. ἤδη τις τῶν ἡμετέρων βιβλίδιον ἀνέδωκεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Φήλικι ἡγεμονεύοντι, ἀξιῶν ἐπιτρέψαι ἰατρῷ τοὺς διδύμους αὐτοῦ ἀφελεῖν· ἄνευ γὰρ τῆς τοῦ ἡγεμόνος ἐπιτροπῆς τοῦτο πράττειν ἀπειρῆσθαι οἱ ἐκεῖ ἰατροὶ ἔλεγον.

CAP. X.

appellassétque eos sanctissimos viros. Dio vertit, ἄνθρωπος ἱερός. de qua voce ad Athenęũ notamus.

CAP. XII.

vel dissimulata origine. Non muto quæ de superioribus verbis in Animadu. diximus. At quin hæc referre possint ad persecutionem Christianorum sub Domitiano, non abnuo. Hi enim videntur esse, quos pro Iudæis passim habitos, dissimulatæ originis arcessebant.

CAP. XV.

quàm responso casuque Asletarionis mathematici. Simplicissimam narrationem quæ deinceps sequitur, corrumpũt Græci non vno modo. Cedrenus quidem aliter, aliter verò Glycas & Constantinus Manasses. Hæc est istorum hominum in historia fides: imò verius παραδοξολογία. vitiũ in rerum conditoribus à Polybio & Tacito meritissimè exagitatum.

CAP. XVI.

audiit condemnauítque, sed supplicio dilato, vt post fugam periculi tanto alacriori imperatori pœnas daret, seruatus est, & præmio loco pœnæ à Neruа effectus. Dio.

in cubiculum se recepit, atque ibi occisus est. At Cedrenus ait, ἐν ναῷ Ῥώμης.

CAP. XVII.

brachio obuoluto, ad ipsam horam dolum interiecit. Scribe *dolonem*, sic emendauit hunc locum ἐυφυέστατα Iacobus

Ferra

Ferrarius, vt testatur, vt clarissimus doctissimusque Petrus Faber III. Semestrium: Dolo sicæ vel pugionis est genus Hesych. δόλωνες, ξιφίδια ἐν ξύλοις ἀποκεκρυμμένα. Plut. in Gracchis interpretatur λῃστρικὸν ξιφίδιον. vide in Claudio cap. XIII. Vnicè comprobat hanc pulcherrimam coniecturam Philostrati locus, quem abscribam, simul vt emendem, ita enim editum: Στέφανος τείνων ξίφος ὑφ' ὥρας τῷ τῆς ἀριστερᾶς πήχει, καὶ τὴν χεῖρα ἐπιδέσμοις ἀναλαβὼν, εἶναι καταγνὺς ἀπιόντι τοῦ δικαστηρίου προσῆλθεν, mēdosum esse illud ὑφ' ὥρας cōstat, lego ὑφαρμόσας, perspicua sententia. Faber, ὑφ' ὥρας, ex illis Suetonij, *ad ipsam horam*, sed Hellenismus, eā emendationem non admittit.

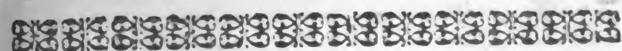
præuentisq; pro scopulo disrupsum d. Constant sibi nostri codd. in voce *scopulo*. at Vrsini quidam, *scopo*. si ex emendato aliquo libro, laudo & probo.

CAP. XXIII.

ἔσται πάντα καλῶς Viterb. vocula vna auctior. ἔσται ἤδη πάντα καλῶς. O vtinam liceat & nobis tandem aliquando vocem illam cum certa spe meliorum vsurpare. Tu hoc solus potes DEVS æterne: mortalium nemo: tu facies DEVS OPT. MAX.

Digitized by Google

INDEX RERVM IN HOC AVCTORE MEMORABILIVM.

a

Digitized by Google

Digitized by Google

auro

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Google

ci

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

in

cas

Digitized by Google

ci

Digitized by Google

cn.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Eunoë

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Homeri

Digitized by Google

Digitized by Google

Iuba

Iulia

dio

Digitized by Google

Digitized by Google

cor

Digitized by Google

pro

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Nouember

P A

inte

poly

Digitized by Google

Digitized by Google

d 3

salui

Digitized by Google

sepul

Digitized by Google

T

Digitized by Google

Digitized by Google

custodes

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google